

OLTEA ISTORICĂ

DIRECTOR: Prof. C. D. FORTYNESCU

ANUL XVII.

MAI.—DEC. 1938.

Δ

*In numărul de față
articole semnate de:*

ST. NICOLAESCU
MIH. C. GREGORIAN
O. G. L E C C A
I L I E C H I R I Ț Ă
M. THEOD.-CARADA

▽

OLTEA I S T O R I C Ă
OLTEA L I T E R Ă R Ă . A R T I S T I C Ă
OLTEA C U L T U R Ă L Ă
N O T E Ș I C O M U N I C Ă R I
R E C E N Z I I

ARHIVELE OLTENIEI

PUBlicaTIE BIMESTRIALĂ

SUMARUL Nr. 97—100

Domnia lui Radul Vodă Paisie și a fiului său Marcu Voevod St. Nicolaescu
Oralul și folklorul din Oltenia nord-estică și Bănaul răsăritean Mih. C. Gregorian
Domnul Țării-Românești O. G. Lecca
Din bogățiile Brâncovenilor Ilie Chiriță

OLTENIA ISTORICĂ

Documentele moșiiilor schitului Șerbănești-Morunlavu din Vâlcea, transcrise de I. Ionașcu.—Documente din Oltenia, transcrise de Diacon I. Popescu-Căieni.—Din corespondența Episcopului Calinic al Râmnicului Noului Severin, de acelaș.—Din documentele Căminului Cultural „Muncelul” din Suseni-Gorj, transcrise de I. Donat.—Documente, transcrise de Ilie Chiriță.

OLTENIA LITERARĂ ȘI ARTISTICĂ

Sofisme, de N. Milcu.—Trei traduceri de Tr. Demetrescu, după Carmen Sylva și Julie Hașdeu.—Gând uitat, versuri de Mih. Șt. Cioroiu—Cântec nou, de M. D. Ioanid.—Balada dorului, de Mih. D. Ghenescu.—Suflete, schiță dialogată, de M. Theodorian-Carada.—Iarna la noi în sat, versuri de Doina Bucur.—„Phantasmata”, versuri de Al. Nic. C. Dimitrescu.—Toamnă, versuri de George Aria—Sfârșit de toamnă, de Liviu Pop-Marțian.—Note pe marginea cărților, de C. D. Fortunescu.

OLTENIA CULTURALĂ

Mșcare culturală în Craiova, de Fortunato.—Cuvântare de bun rămas Școalei, de Prof. C. D. Fortunescu.

NOTE ȘI COMUNICĂRI

Insemnări cu privire la negustorimea craioveană, de M. Theodorian-Carada.—Fundațiunile religioase ale Olteniei: Adaosuri, de Ion Donat.

RECENZII

Cărți și publicațiuni periodice, de C. D. Fortunescu.

ARHIVELE OLTENIEI

DIRECTOR : PROF. C. D. FORTUNESCU

FONDATOR : Dr. CH. LAUGIER

Domnia lui Radul Vodă Paisie și a fiului său Marcu Voevod.

13 Iunie 1535—17 Martie 1545

de St. Nicolaescu.

Radu Vodă Paisie, fiul Doamnei Catalina și al lui Radu Vodă cel Mare (1496 1508), a domnit dela 13 Iunie 1535 și până în 17 Martie 1545, adică 9 ani și 8 luni.

Numele lui din botez a fost Petru.

Letopisețul Țării-Rumânești, vorbind de venirea lui la domnie, arată că :

„După omorirea lui Vintilă Vodă ¹⁾ de boieri—întâmplată pe ziua de 11 Iunie 1535 în Craiova, la o vânătoare de cerbi pe malul Jiului, în pădurea dela Leamnă, lângă Bucovăț — viind boierii la Curtea de Argeș, au ales domn pe starețul mănăstirii, arhimandritul Paisie, ca bărbat cuminte și de familie însemnată, schimbându-i numele ²⁾ cel călugăresc și numindu-l Radu”.

Acelaș letopiseț, într'o altă variantă, zice că : „Radul Vodă a domnit 5 ani” ; — greșit în această privință, deoarece a domnit 9 ani și 8 luni—, că el era „boier, însurat și se numea Petru și că, după moartea soției sale călugărindu-se la mănăstirea Argeșul, s'a numit Paisie, ajungând și egumen al mănăstirii, ca unul ce se trăgea din familia strălucită a ctitorilor Basarabi, și era nepot lui Mircea ³⁾ Vodă”.

Iar letopisețul țării publicat de noi ne dă următoarele știri și data exactă a domniei sale :

„Apoi boierii s'au sfătuit și au mersu la mănăstire la Argeș, și au luat pre egumenul Paisie și l-au pus domnu, și i-au schimbat numele de i-au zis : Io Radul Voevod Paisie, feciorul Radului Voevod, la leat 7043 (1535). Acesta au făcut mănăstirea

1. St. Nicolaescu, *Domnia lui Vlad Vintilă Vodă dela Slatina*, p. 15 și „*Arhivele Olteniei*”, acelaș articol, în nr. 83-85 (1936), pp. 1-14.

2. Dionisie Fotino, *Istoria generală a Daciei*, II, p. 51.

3. Idem, *o. c.*, p. 51.

dela Mislea, hramul ei sfânta Troiță. Și au tăiat pre banul Toma și pre Staico logofăt dela Piscani ⁴⁾). Deci peste puțină vreme au venit Io Laiotă Basarabă Voevod din țara Ungurească cu pribegii, anume Stroe și Manul și Mihalco cu mulți haiduci. Și au făcut războiu cu Radul Vodă, și fu izbânda lui Laiotă Vodă, și au venit la Târgoviște, iar Radul Voevod cu boierii au fugit preste Dunăre, și s'au dus la Nicopoe. Și deca au trecut doao luni, iar au venit cu mulțime de Turci, și au făcut mare războiu la Fântăna Țiganului, și au biruit Radul Vodă. Atuncea au perit Laiotă Vodă și Stroe și Manul și Mihalco. Și s'au întorsu Radu Vodă iar în scaun, și au domnit ani 9 și luni 8 și l-au mazălit Turcii. Mergând la Țarigrad, l-au făcut siurghiun la Eghipet ⁵⁾, și acolo au murit".

Porecla lui Petru Voevod.

În istoria țării, din cronici, inscripții și documente, este cunoscut sub numele de Radul Vodă Paisie, sau Radul Vodă Călugărul.

Pe lângă porecla de Călugărul, Radul Vodă Paisie,— să se știe—, a purtat și pe cea de Măjăscu sau Măjeru, întocmai ca și contemporanul său Petru Vodă Rareș, domnul Țării Moldovei.

Această poreclă de Măjăscu ⁶⁾ o cunoaștem dintr'un document al lui Mihai Viteazul din 19 Iulie 1596. Mihai Vodă Viteazul întărește stăpânirea lui Pârvul postelnicul, feciorul lui Vlaicu biv vel armaș, peste satul Mărzănești. Acest sat — zice domnul — a fost cumpărat de Vlaicu vel armaș „pe drep-tele lui bucate de Cârștina, sora lui Radu Vodă Măjăscu și dela feciorii ei, anume Pravăț și Barbul, pentru 19.000 aspri de argint încă în zilele răposatului Petru Voevod, fiul Mircei Voevod".

Este vorba în acest document de Petru Vodă cel Tânăr. În zilele lui Alexandru Voevod, Pârvul postelnicul a avut pără pentru acest sat cu Pravăț și cu Barbul pentru un rest de 6000 aspri. Pârvul postelnicul a plătit și acest rest de bani. Acest document ne dă și următoarea știre istorică: „Deci, când e acuma, în viața domniei mele, păgânii de Tătari, ei, au intrat în Țara Românească și au făcut mare rău și robie și pradă și ardere la toți Românii și la mulți boieri. Și l-au prădat și pe sluga domniei mele, pe Pârvul postelnicul și i-au făcut lui mult rău și părjol. Și întru această groază de Tătari i-au pierit lui toate cărțile de moșie".

4. La Staico logofătul din Piscani este greșit numele Staico, în loc de Vlaicu.

5. St. Nicolaescu, *Letopisețul Țării-Rumânești*, p. 26.

6. Orig. slovenesc pe hârtie, Arhivele Statului, Mitropolia București, pach. 143, doc. 1.

Familia lui Radul Vodă Paisie.

A fost de două ori căsătorit: în prima cu domnița Stana, în a doua cu domnița Roxanda, și a avut de urmași din parte bărbătească pe: Marcu Voevod, Vlad Voevod și Petru Voevod, cu nume de mângăere Petrașcu Voevod; iar din parte femeiască pe domnițele: ⁷⁾ Maria, Voica, Cârstina și Zamfira.

Despre soția sa, domnița Stana, ne vorbește pomelnicul Mănăstirii Bistrița din județul Vâlcea: „Io Petru Voevod și doamna lui Stana și fiicele lui Maria și Voica“.

Despre domnița Roxanda ne vorbește inscripția slovenească de pe un aghiazmatar ⁸⁾ dăruit de Radul Vodă Paisie ctitoriei sale Mănăstirii Mărgineni din județul Prahova, astfel: „*Cu mila lui Dumnezeu Io Petru Voevod și fiul său Marcu Voevod și doamna Roxanda, domni ai Țării Românești, au făcut acest aghiazmatar*“.

Radu Vodă Paisie sub numele de Petru figurează ca ctitor pe pereții bisericei Bolnița dela Cozia, cu doamna sa Roxanda, fiul său Marcu Voevod și fiica sa Zamfira, pe peretele dela intrarea naosului în interior. La dreapta Petru Voevod ține biserica în mână. Svelt, poartă barbă neagră rotundă, iar părul îi cade în bucle pe umeri. Pe cap poartă coroană de aur cu perle, pe care i-o așează un înger ce coboară din înălțime. E îmbrăcat în mantie verde de brocard împlănită cu samur, cu guler răsfrânt. Pe sub ea o haină cărămizie cu flori de aur și cu guler mai mic, tot răsfrânt.

La stânga Io Marcu Voevod, fiul lui Io Petru Voevod, tânăr, plin de viață, cu plete pe umeri și cu coroană pe cap. Vestimentele lui sunt la fel cu ale tatălui, decât că mantia este albastră, peste aceiași haină cărămizie, pe care o coprinde un brâu lat. Alături doamna Roxanda. Poartă coroana domnească; pe sub coroană, și peste părul pieptenat cu cărare la mijloc, o podoabă de aur de care atârnă cercei lungi și grei, ornamentați cu șiruri de perle până pe umeri. Mantia e de brocard alb înflorat, iar pe piept o altă podoabă de fir, ca la vestimentele preoțești. La umeri, de unde mantia se desface în lung, galoane tot de aur. Lângă ea, domnița, fie-sa Zamfira, în costum asemuitor ⁹⁾.

Radu Vodă Paisie și fiul său Marcu Voevod.

Marcu Voevod, de care am vorbit mai sus, a fost ales de mic și îndrumat de tatăl său Radul Vodă Paisie a-i fi urmaș la domnia Țării.

În 1537 Marcu Voevod a căzut greu bolnav la pat, și, tatăl

7. St. Nicolaescu, *Documente slavo-române*, p. 65, 135, 293.

8. Idem, o. c., p. 307.

9) Vezi descrierea acestor portrete și ilustrațiile (biserica și portretele murale), de I. B. Georgescu, în „*Arhivele O. teniei*“, nr. 35 (1928), an. V, pp. 13-24.

său Radul Vodă Paisie, tare îngrijorat de soarta lui, s'a adresat prietenului său Fus Hanăș, județul Brașovului, rugându-l ca să-i trimită de sârg pe vestitul Gherghe vraciul, pentru căutarea și vindecarea fiului său iubit, precum urmează :

„La al meu cinstit și bun prieten și prea iubit frate, jupanului Fus Hanăș, județul Brașovului.

† Cu mila lui Dumnezeu Io Radul Voevod și domn. Scrie domnia mea la al meu cinstit și prea iubit frate și bun prieten, jupanului Fus Hanăș, multă sănătate și cu dragoste mă închin domniei tale. Și după aceea dau de știre domniei tale, că a căzut acum prea iubitul fiu al domniei mele, Marcu Voevod, la grea boală. Drept aceea te rog pe domnia ta să te povățuiască Dumnezeu ca să-mi trimiți domnia ta pe Gherghe vraciul, și cu ierburi de tot felul de boale, poate că-l va vindeca de boală, iar domnia mea cu multă cinste mă voiui sili să-l caut pe el. Aceasta îți dau de știre domniei tale.

Și Dumnezeu să te bucure.

Scriș August 19 zile¹⁰).

† Io. Radul Voevod, din mila lui Dumnezeu domn“.

Marcu Voevod a domnit alături de tatăl său. Drept mărturie întru aceasta, avem scrisoarea lui din 16 Mai 1542 către sfatul din Brașov, cu următorul cuprins :

„La al nostru cinstit și bun prieten și vecinilor de aproape, județului și celor 12 părgari din Brașov.

† Io Marcu Voevod¹¹), cu mila lui Dumnezeu domn român.

Scriem la al nostru cinstit și bun prieten și vecinilor de aproape, județului și celor 12 părgari din Brașov, multă sănătate și cu dragoste ne închinăm domniei voastre. Și după aceea dăm de știre domniei voastre că va veni acolo omul nostru de credință, Roman diacul, ca să meargă la Săcui în treburile domniei mele. Drept aceia, vă rog pe domnia voastră să aibă drumul slobod ca și omul domniei voastre. Aceasta vă rog pe domnia voastră, și Dumnezeu să vă bucure.

Scriș Maiu a 16-a zi.

† Io Marcu Voevod, din mila lui Dumnezeu domn“.

Pentru Marcu Voevod și tatăl său Radul Vodă Paisie, numit din botez Petru, ne mai grăesc :

1. Inscriptia slovenească pusă de-asupra ușei principale dela biserica Mănăstirii Tismana¹²), care glăsuiește: „S'au făcut aceste trei sfinte uși sub egumenul ieromonah Vasilie, domnind bine cinstitorul Ion Petru Voevod și fiul său Marcu Voevod“, și

2. Inscriptia pusă de-asupra ușei dela biserica Mănăstirii Mislea : „† Eu .. smeritul Io Petru¹³) Voevod și fiul meu Marcu

10. St. Nicolaescu, *Documente slavo-române*, pp. 71, 72.

11. Idem, o. c., pp. 76, 77.

12. Idem, o. c., p. 77.

13. Idem, o. c., p. 77

Voevod..., am înălțat din temelie acest cinstit hram... în anul 7045 (1537), luna Iunie, 10 zile“.

3. Un orar ¹⁴⁾, care poartă următoarea inscripție în grecește și în slovenește: „Aghios, aghios“ (sfânt, sfânt), purtând sfinții ingeri, țesut cu fire de argint și aur, și inscripția slavă: *Io Petru Voevod și fiul său Marcu Voevod, în anul 7046 (1538).*

Și înfățișat o altă inscripție slovenească de pe pereții bisericii dela Bolnița Mănăstirii Cozia ¹⁵⁾, care grăește:

„† Cu vrerea Tatălui și cu ajutorul Fiului și săvârșirea Sfântului Duh, celui în Treime slăvitul Dumnezeu, s'a început și s'a săvârșit această sfântă biserică cu hramul sfinților apostoli Petru și Pavel, în zilele lui Io Petru Voevod și ale fiului său Marcu Voevod și ale prea sfințitului mitropolit chir Varlaam și sub egumenul ieromonah Ilarion. Și iar eu, robul lui Hristos ieromonahul Maxim maistorul, care am fost învățător, să fie spre odihnă. Și am scris eu mult greșitul David și fiul meu Raduslav, în anul 7051 (1543)“.

Despre ceilalți fii ai săi: Vlad Voevod și Petru sau Petrașcu Voevod.

Despre Vlad Voevod ne vorbește tatăl său Radul Vodă Paisie în hrisovul său de danie către Mănăstirea Sf. Gheorghe dela Meteora din Thesalia, la 23 Februarie 1540.

Prin acest hrisov Radul Vodă Paisie dăruiește sfintei mănăstiri un ajutor anual de 3000 aspri, și 300 aspri de cheltuială pentru frații ce vor veni după ajutor, rugându-se ca să se scrie la pomelnic numele său: Io Petru Voevod și al părintelui său Io Radul Voevod, cu cel dela Dumnezeu dăruitorilor săi copii: Io Marcu Voevod și Vlad Voevod.

În mănăstirea Ivir din Sfântul Munte se păstrează la veșmântar un scut, tare frumos țesut, dăruit de un egumen Simeon, pe timpul lui Petru Voevod și a fiului său Vlad Voevod.

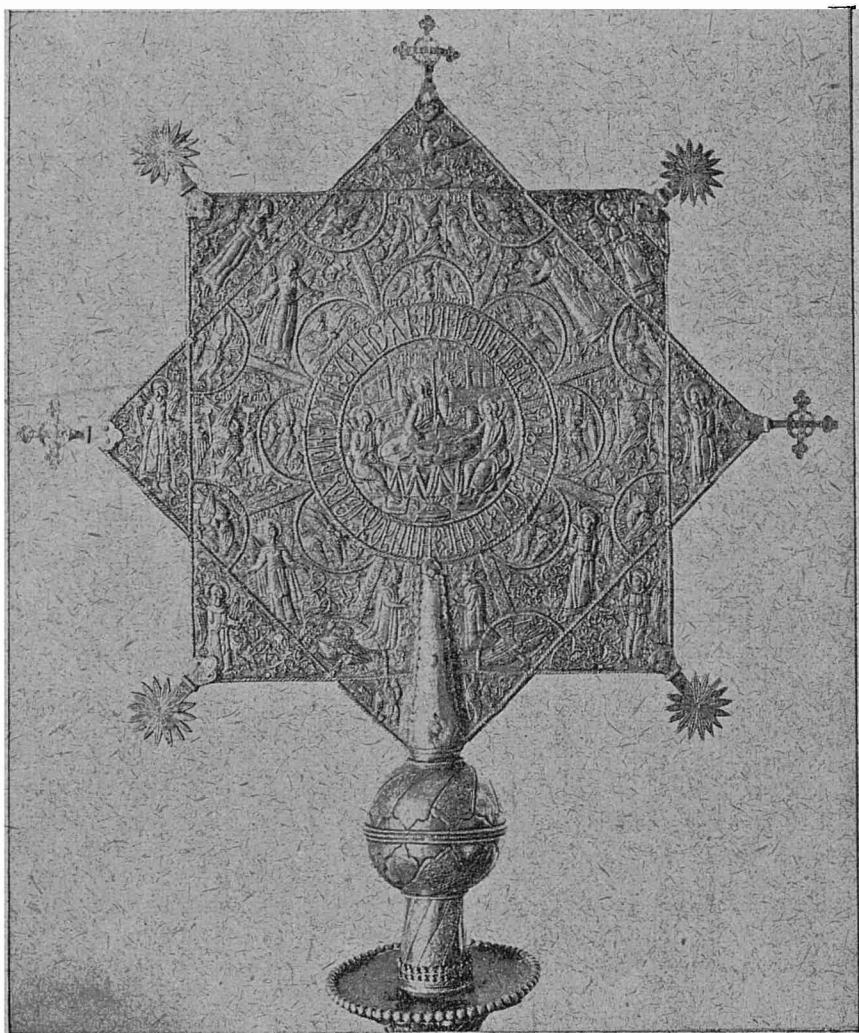
Iar într'un evangeliar, păstrat în biblioteca Mănăstirii Zografu din Sfântu Munte, sub nr. 18, se citește pe ultima pagină a lui următoarea prețioasă notiță:

„† Cu vrerea Tatălui și cu ajutorul Fiului și săvârșirea sfântului Duh, s'a scris această carte tetroevangelie de robul lui Dumnezeu cel făcător de fapte bune creștinești jupan Ivan vel vistier, din orașul numit Râmnic, de sub aripile muntelui numit Papușa, în mănăstirea Bistrița pe timpul egumenului chir Onufrie, în anul 7052 (1544), cruțul soarelui 24, iar al lunei 3, temelia 6, epahla 2. În zilele binecinstitorului și de Hristos iubitorului domn Io Petru Voevod și ale fiului său Io Vlad Voevod. Pe acea vreme cărmuia, și cuprinsul a multor țări stăpâna marele împărat sultanul Suileman beg, în slăvita cetate Roma Nouă, Țarigradul“.

14. M. Beza, Vechi legături cu Anglia, planșa XII.

15. N. Iorga, Inscriptii din Bisericile României, vol. I, pp. 173-174.

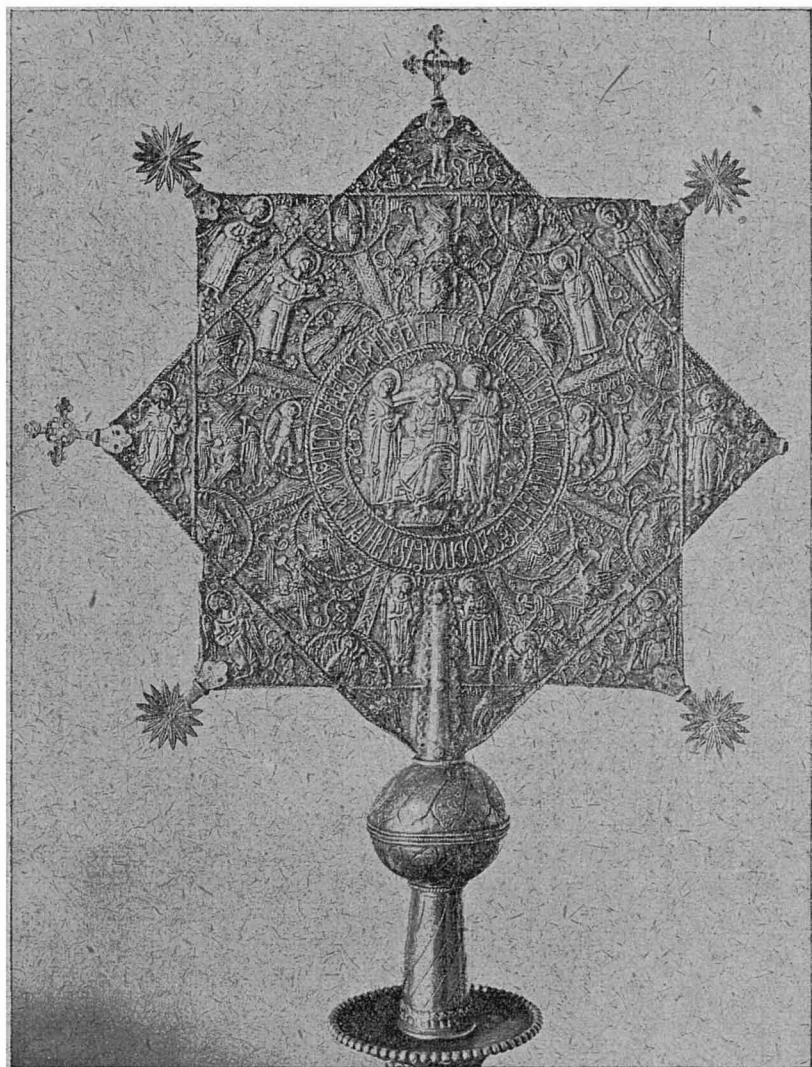
Despre fiul său Petru Voevod, în mângăiere zis Petrașcu Voevod, tatăl eroului dela Călugăreni Mihai Vodă Viteazul, în afară de documente, ne vorbesc niște prea frumoase repide de argint aurite, dăruite de Radul Vodă Paisie ctitoriei sale, Mănăstirii Mislea din județul Prahova. Pe repide se află în re-

Repida dăruită de Radul Vodă Paisie ctitoriei sale Mănăstirea Mislea.

lief chipurile donatorilor: Io Radul Voevod (Paisie), Io Petru Voevod. Pe repida care înfățișează în medalion pe Sfânta Treime, sub care urmează chipurile lui Io Petru Voevod și al tatălui său Radul Voevod, în jurul medalionului, în exergă, pe fața

1-a, se citește, în frumoase litere slovenești, următoarea inscripție, care se tâlcuește așa: † Această repidă au făcut-o Io Petru Voevod, Io Radul Voevod și au dat-o Mănăstirii Mislea¹⁶).

Repida dăruită de Radul Vodă Paisie ctitoriei sale Mănăstirea Mislea.

Iar pe fața doua, care reprezintă în medalion pe Mântuitor, Maica Domnului și sf. Ioan, se citește în jurul medalionului,

16. St. Nicolaescu, *Nouă descoperiri istorice române. Cercetări la Muntele Sinai și Ierusalim*, în ziarul *Dimineața*, din 19 Mai 1935. — M. Beza, în *Boabe de grâu*, anul V, nr. 9. — Mănăstirea Mislea a ars la 1881. Din marea

în exergă: „*Domnul s'a împărătit și întru podoabă s'a îmbrăcat. Imbrăcatu-s'a Domnul întru putere și s'a încins. Pentrucă a întărit lumea, care nu se va clăti*“.

Radul Vodă Paisie și fiicele sale: Maria, Voica, Cârstina și Zamfira.

Despre fiicele lui Radul Vodă Paisie, anume: Maria, Voica, Cârstina și Zamfira, documentele vremii ne dau următoarele știri:

Domnița Maria a avut de soț pe Balea, paharnicul din Petroșani, și de urmași două fete: Dobra și Neacșa. Domnița Maria a fost nașa logofătului Coresi, un vestit cărturar și întâiul tipăritor al cărților bisericești în românește, român neaș, de fel din județul Muscel¹⁷⁾, iar nu grec, precum s'a crezut multă vreme.

Domnița Voica nu se știe pe cine a luat de soț; nu se cunosc nici urmașii ei.

Domnița Cârstina, numită astfel după mătușa sa Cârstina, sora lui Radul Vodă Călugărul, a avut două fete: pe Rada, măritată după boierul Badea logofătul din Fălcoiu, și pe Anca. Badea a avut de fiu pe Văsăiu; Anca pe Pravăț, Barbul și Badea.

Domnița Zamfira nu știm pe cine a avut de soț. Ea figurează pe pereții bisericii Bolnița dela Mănăstirea Cozia, ca ctitoră, cu tatăl său Radul Vodă Paisie, mama sa doamna Roxanda și fratele ei Marcu Voevod, precum am văzut mai sus.

Domnia lui Radul Vodă Paisie și evenimentele din cursul domniei.

Profitând de luptele grele ce le ducea sultanul Soliman în Asia, Țara-Românească și-a recăpătat dreptul de a-și alege domnul dorit.

Radul Vodă Paisie a luat domnia țării după moartea fratelui său Vlad Vodă Vintilă din Slatina și a domnit dela 13 Iunie 1535 și până în 17 Martie 1545, precum s'a arătat mai sus.

A fost numit la domnie de Mahomet.

Ruda sa Nicolae Românul (Olahul) spune¹⁸⁾.

„Mahomet Bașa Turcilor au numit pe Petru din Argeș domn Valahiei, carele nu se așezase încă bine în scaunul domnesc, și s'au rădicat asupra lui unul din cealaltă parte (diversae factionis, zice Engel: adică Radul din partea Drăculeștilor), și venind cu oaste, s'au nevoit să-l surpe din domnie, iar când s'au

și frumoasa biserică și mănăstire de altădată n'a mai rămas nimic, nici pisană; afară doar de beciurile chiliilor, care se păstrează în parte și impresionează prin mărimea bolților, grosimea zidurilor și tăria lor. Având în vedere materialul și felul de construire, conchidem că sfânta mănăstire Mislea este cu mult mai veche decât se știe.

17. St. Nicolaescu, *Diaconul Coresi și familia sa*.

18. Nicolaus Olahus in Hungaria et Attila e D. Kollar, p. 58. — Șincai, *Cronica Românilor*, tom. II, p. 170.

întâlnit ambe oștile, Petru au eșit să se bată cu protivnicul său numai amândoi¹⁹⁾, în vederea amânduror oștilor; și acum Petru era să învingă pre protivnicul său, când boierii Muntenefști, vicleni fiind, au ajutat celuiilalt, și pre Petru l-au prins, apoi însemnându-l la nas, l-au alungat din țară".

Adevărul este că Petru sau Radul Vodă Paisie a învins pre protivnic și n'a fost crestat la nas. Iar cel ce s'a ridicat în potriua lui și a fost biruit este, cu multă probabilitate, Drăghici Voevod, fiul lui Danciu Gogoășe.

Acest Drăghici Voevod a fost urmărit, prins și spânzurat la Țarigrad de credinciosul boer Șerban, marele ban al Craiovei, în 1536.

Prețioasă mărturie intru aceasta ne-o dă un hrisov al lui Mihnea Voevod, din 13 Iunie 1588. Prin acest hrisov Domnitorul întărește stăpânirea lui Nica biv vel armaș și soției sale Mariei, fiica jupaniței Anca din Coiani, „*peste satul Fântânelele, pe care l-a ajuns jupan Șerban banul, cumnatul lui Părvul banul, când a mers de a spânzurat pe Drăghici al lui Danciu Gogoășe la Țarigrad, pentrucă s'a fost ridicat să vină domn în Țara-Românească*"²⁰⁾.

Radul Vodă Paisie luând domnia țării, a trimis la 20 Iulie 1535 din Târgoviște carte de mulțumire lui Ștefan Mailat, voevodul Ardealului, pentru bunătatea frățescă de care l-a asigurat, declarându-se frate și prieten al regelui Ioan Zapolia și cerând la nevoie adăpost și ajutor. (Dr. A. Veress, *Documente*, vol. I, pp. 13-14, nr. 15).

În 29 Noemvrie 1535 Radul Vodă Paisie, ca bun vecin, prin omul său Radul, vestește și sfatul din Brașov de pacea și steagul dat de Împăratul dela Poartă, cu cuvintele: „domnia mea vreau să vă fiu frate și prieten domniei voastre; precum v'au fost și domnii de mai nainte ai Țării-Românești, așa vreau să vă fiu și domnia mea, mai bun prieten și frate domniei voastre²¹⁾".

Radul Vodă Paisie dela început a avut, între alții, ca boieri credincioși și de multă nădejde pe Șerban, marele ban al Craiovei, pe Giura logofătul, pe Detcovel armaș și pe Țalapi logofătul.

De Țalapi logofătul ne vorbește chiar Radul Paisie în cartea²²⁾ lui din 22 Iulie 1535, prin care întărește stăpânirea lui Țalapi logofăt peste siliștea de peste Jiu, anume Strâmbele, cu toate bălțile și cu gârlele Cotloavele, și pe câmp dumbrava Nisipului până în hotarul Călugărenilor, și de aci până în hotarul Hrastului, „*pentru slujba cu care mi-au slujit domniei mele — zice domnul — în țări străine, cu dreaptă și adevărată credință*".

19. Sub domnia lui Radu Șerban Vodă se petrece la fel lupta lui Stroe, stolnicul Buzescul, „când s'au lovit de față cu nepotul Hanului tătăresc" (St. Nicolaescu, *Letopisețul Țării-Românești*, p. 42).

20. St. Nicolaescu, *Documente slavo-române*, pp. 61-62 notițe.

21. Idem., p. 64.

22. Arhivele Statului din București, M-reia Govora, pach. 10, doc. 1.

Intre 1536 și 1537 Radul Vodă Paisie i-a tăiat pe necredincioșii săi boieri, pe Toma banul, ctitorul Mănăstirii Verbila din județul Prahova, și pe Tudor logofătul din Drăgoești.

Toma banul, ginerele lui Harvat logofătul, ctitorul Mănăstirii Motru, a fost tăiat în primăvara anului 1536. În Mai nu mai era în viață. A avut de urmaș pe Stanciul ²³⁾.

Știrea despre tăierea lui Tudor logofătul din Drăgoești ne-o dă un document din 24 Aprilie 1545 al lui Mircea Vodă Ciobanul. Mircea Vodă întărește stăpânirea lui Radul vel logofăt și a fraților săi Pârvul părcălabul și Vlad comisul peste moșia Voinigești: „*pentrucă le-a fost de mai nainte vreme bătrână și dreaptă moșie de moștenire, iar ei în zilele Radului Voevod au pierdut mai sus zisa moșie, pentrucă au tăiat Radul Voevod pe tatăl lor Tudor* ²⁴⁾ *logofătul*“.

Cu începutul anului 1537, pe Tudor logofătul din Drăgoești nu-l mai aflăm în divanele domnești.

Anii 1537 și 1538 sunt ani buni, ani de pace pentru Radul Vodă Paisie. În cursul acestori ani mai ales el a împodobit țara, ca bun creștin, cu noi sfinte mărețe lăcașe, reparând pe cele în ruină, desăvârșind pe cele în curs de zidire și înzestrându-le cu mari venituri. Aceiași lucrare bună a făcut și pe la sfintele locuri: la Meteore în Thesalia, la sfântul Munte, în Grădina Maicii Domnului și la Muntele Sinai.

Întâmplările din Moldova și din Ardeal pe timpul lui Radul Vodă Paisie.

În Moldova Viteazul Petru Vodă Rareș, care luase în 1534 parte la prinderea și uciderea lui Ludovic Gritti, și-a schimbat politica. La 4 Aprilie 1535 el a încheiat, la Iași, un tratat de alianță cu regele Ferdinand I. Din această cauză Ștefan Mailat, Voevodul Ardealului, s'a ridicat împotriva lui. Analele Secuenești ²⁵⁾ spun: „În anul 1536, la Ispas, am luat Ungurașul dela Voevodul Moldovei, iar în ziua trupului lui Hristos, toată Țara Ardealului ne-am sculat asupra Voevodului din Moldova, și am descălecat iarăși în 27 Iunie“.

Ungurașul fusese dăruit lui Petru Vodă Rareș de craiul Ioan Zapolia, pentru ajutorul dat în 15 Iulie 1529.

Pricina pentru care i s'a luat înapoi Ungurașul o arată mai pe larg Engel ²⁶⁾, scriind:

„Mailat Voevodul Ardealului, carele și în propria sa persoană era vătămat de Petru (VI), au oblicit că acesta se gătă să năvălească în Ardeal, pentru ca să facă pre voia lui Ferdinand. Drept aceea, în anul 1536 au bătut Ungurașul, cetățuica

23. St. Nicolaescu, *Documente slavo-române*, p. 37.

24. Idem, p. 366 notițe.

25. G. Șincai, *Cronica Românilor*, tom. II, p. 171.

26. Engel în recent. *Hist. Mold.*, p. 179.—Șincai, o. c., p. 171.

lui Petru; și lui Francisc Lazăr Secuiului, carele era părât că se înțelege cu Petru, i-au tăiat capul în Reghinul Săcuesc, precum scrie Verantie. Iar Petru văzând acestea, s'au rugat de ertare craiului Ioan, carele lesne l-au ertat, și s'au împăcat cu el, având și alte griji mai mari".

Impăcându-se cu craiul Ioan Zapolia, Petru Vodă Rareș s'a legat de Poloni.

Polonii „pe carii pururea îi zădărea, și Turcii, la cari nu încetau a merge jalbele asupra lui", cum zice Engel, au pornit în 1538, împotriva lui. Întăiu Polonii, apoi Turcii. Sigismund, craiul Poloniei, a trimis în contra lui pe strategul Ioan Tarnowski să ia cetatea Hotinului, dar viteazul Petru Rareș a apărât-o cu înverșunare. Primindu-se știrea că vine și sultanul Soliman să ia Moldova, Craiul Ioan Zapolia s'a temut să nu fie vreo stratagemă din partea Porții, ca apoi să vină și asupra Ardealului. La acest pericol craiul Ioan Zapolia, care se împăcase mai de nainte cu regele Ferdinand I, „a trimis de sârg și la Ferdinand și la Voevozii din Moldova și din Țara Românească după ajutor, și Radul Vodă Paisie a și adunat o bună oștire, cam de 80.000 de ostași; ci n'a fost de lipsă, pentrucă s'a văzut că numai împotriva lui Petru Rareș ²⁷⁾ a fost venit Soliman".

Drept multumire pentru ajutorul dat, craiul Ioan Zapolia în acest an 1538 l-a dăruit pe Radul Vodă Paisie cu vechile posesii Vințul și Vurperul.

Petru Vodă Rareș văzând că în August 1538 Soliman vine asupra lui cu toată puterea armată, s'a împăcat de îndată la Hotin cu Ioan Tarnowski, și gătindu-se, s'a întors a sta neînfricat împotriva sultanului Soliman. Dar boierii Moldoveni, cât s'a apropiat sultanul Soliman cu oastea, s'au desbinat de Petru Vodă și s'au sfătuit să-l dea Turcilor legat. Petru Vodă Rareș prinzând de veste, a fugit dela Hotin prin Secuime la cetatea Ciceului, unde se aflau trimiși mai de nainte, la adăpost, soția și dragii lui copii: Ilie Voevod, Ștefan Voevod și domnița Roxanda. Prin grele împrejurări, „Sâmbăta în răsărita soarelui, în 20 Septemvrie 1538, au intrat Petru Vodă în cetatea Ciceului", zice Miron logofătul.

În Ciceu a stat Petru Vodă Rareș patru luni închis, și după patru luni s'a predat singur craiului Ioan Zapolia.

Sultanul Soliman trecând Dunărea, a înaintat în Moldova. La 9 Septemvrie a intrat în Iași, la 15 în Suceava ²⁸⁾, însoțit de pretendentul Ștefan Voevod, fratele lui Petru Rareș. Cucerind Țara Moldovei, Soliman a așezat la tronul țării pe Ștefan Vodă, fratele lui Petru Rareș. Acest Ștefan Vodă a plătit haraciu Tur-

27. Engel in *Hist. Valach.* part. 1, p. 215.—G. Șincai, *Cronica Românilor*, II, p. 174.

28. Un document din 13 Decemvrie 1568 confirmă faptul, zicând: „În vremea când însuși împăratul turcesc a venit și a făcut războiu până la Suceava" (St. Nicolaescu, *Documente slavo-române*, p. 365).

cilor zece mii de galbeni pe an. Casa domnească a lui Petru Vodă Rareș „a fost călcată de Defterdarul cu Ienicerii²⁹⁾, cari au intrat în cetate și au prădat toată visteria lui Vodă, și cea de obște, în care afară de mulți bani au aflat coroane de aur, cruci și icoane îmbrăcate cu pietre scumpe, care toate le-au luat Soliman, și așa s'au înturnat la Țarigrad". Expediția lui Soliman în Moldova s'a terminat la 20 Februarie 1539. La pârile lui Ștefan Vodă, sultanul Soliman l-a cerut dela craiul Ioan Zapolia pe Petru Vodă Rareș. După o matură chibzuire, la începutul anului 1539, craiul Ioan Zapolia meșteșugit l-a trimis pe Petru Vodă Rareș la Poartă, nu ca prizonier, ci ca sol din partea sa. „După ce l-a îmbrățișat și l-a mângâiat, făcându-i bună nădejde de a-și căpăta iarăși domnia³⁰⁾, a lăsat lui Petru și soției lui folosurile și veniturile Ciceului, să trăiască din ele până li se va îndrepta norocul“.

Petru Vodă Rareș³¹⁾ „încărcat cu averile sale și împodobit cu solia craiului Ioan, au mers în Țarigrad, comandat fiind lui Lugafigeiu (Lufti-bei) mai mult decât celorlalți porfirați, căruia mai mari daruri îi dusesese, ca să aibă mai puternic patron, când se va îndrepta. Datu-i-au doi mărgăritari atâta de mari, cât două pere de rând, care se zicea a fi din prada dela Gritti luată, ca (logodnica lui) Rustan (pașa) fata lui Soliman, să-și facă cercei din ei pre nunta sa“.

„Iar Ștefan Vodă în țara Moldovei—pus în domnie la începutul lui Septemvrie 1538—, mari și grele nevoi făcea cu dările bieților lăcuitori, și de la o vreme s'au arătat mare vărsător de sânge, că, fie pentru ce mică greșeală, porunca de-i omora, și încă de multe ori, la masă chemând, pre mulți cu mâna sa îi omora“³²⁾.

Foametea cea mare din 1539 în țările românești.

În anul 1539 s'a întâmplat o mare foamete în Moldova, Ardeal și Țara Românească.

„În Moldova, venind lăcuste foarte multe, au stricat toată roada pământului; și urând țara pre Ștefan Vodă, l-au poreclit Lăcustă³³⁾ Vodă“.

Iar pentru foametea din Țara-Românească, sub domnia lui Radu Vodă Paisie din 1539, ne vorbește un hrisov din 25 August 1562, dat de Petru Vodă cel Tânăr, prin care întărește stăpânirea lui Vlad și fraților lui peste părțile lor de moșie din Leotești, „pe care le-au cumpărat—zice domnul—pe când a fost foametea cea mare, în zilele răposatului Radului Vodă³⁴⁾ Călugărul“.

29. D. Cantemir, l. c., nr. 36.—G. Șincai, o. c., II, p. 173.

30. Iovius Liber, 40, p. 470. seq.—G. Șincai, o. c., II, p. 175.

31. Idem, p. 470.—Șincai, II, p. 175.

32. Miron logofătul, în *Cronica Valahică*, cap. 43.—Șincai, o. c., p. 177.

33. Idem, Miron logofătul, o. c., cap. 43.

34. St. Nicolaescu, *Documente slavo-române*, p. 307 notițe.

Răzvrătirea lui Șerban, marele ban al Craiovei. 1539.

Șerban, marele ban al Craiovei, văzând marea prigoană a domnului său Radul Vodă Paisie față de boierii Craiovești, partidul cel mai puternic din țară, din care și el făcea parte, n'a mai putut răbda aceasta și l-a părăsit pe domn. A trecut în Ardeal, urmat, între alții, de fiii lui Tudor logofătul, anume: Radul, Părvul și Vlad, cum și de Giura logofătul. Acolo sfătându-se cu boierii pribegi, în luna Iunie 1539, a năvălit în țară, luptând în potrivea lui Radu Paisie, la alungarea lui dela tron, cu un Bojin și un Ivan.

Să fie oare acest Ivan tot una cu Ivan Viezure?... Tot ce e posibil.

Despre Ivan Viezure ne vorbește cartea lui Mircea Vodă Ciobanul din 10 Ianuarie 1546, prin care întărește stăpânirea Mănăstirii Cozia peste satul Ulieștii și peste jumătate din munții Lupești ai lui Ivan Viezure³⁵): „*Ivan și-a pierdut capul său și bucatele sale, pentru că Ivan s'a ridicat domn, iar Radul Vodă l-a prins pe el și i-a tăiat capul*”.

Dar despre revolta lui Șerban banul și a celorlalți ne vorbește însuși Radul Vodă Paisie în cărțile sale: una din 18 Decembrie 1539, iar alta din 15 Iunie 1543.

În hrisovul din 18 Decembrie 1539 Radul Vodă Paisie întărește stăpânirea boerului său, lui Detco vel armaș, peste satul Rogova, și spune: „*Acest sat a fost cutropit de către Tudor logofătul. Și după aceea, fiii lui Tudor logofătul: Radul și Părvul și Vladul, ei au pierdut toate averile lor, sate și țigani, de către domnia mea, cu rea viclenie, pentru că s'au sculat asupra capului domniei mele cu Șerban banul, de au fugit peste Dunăre, în țara Turcească, iar Turcii i-au prins și le-au luat toate averile lor și sate și țigani. Apoi domnia mea am plătit acest sat și țigani, răscumpărându-le dela blestemații de Agareni (Turci) cu 785.000 aspri*”. Și iar să-i fie lui Detco vel armaș niște sălașe de țigani ai lui Giura logofătul, „*pentru că a pierdut Giura toate averile sale și sate și țigani, de către domnia mea, cu rea viclenie, pentru că a fugit cu Șerban banul peste Dunăre și a murit acolo în oropsire*”³⁶). Iar pe Radul, fiul lui Tudor logofăt, din hrisovul mai sus citat, l-a tăiat Alexandru Vodă zis Oaie-Seacă. Mărturie întru aceasta avem cartea lui Gavriil Moghilă Voevod, din 29 Octombrie 1619. Gavriil Moghilă Voevod eliberează prin această carte de vecinie pe Zaharia din Trepteni, pe Drăghici și pe Radul cu fiii lor, de către jupanii Maria băneasa, Radul postelnicul, fiul lui Radul clucerul Buzescul, Sima stolniceasa și de rudele lor. „Pentru că acești mai sus ziși și numiți oameni, ei, au fost vecini de moștenire ai lui

35. Arhivele Statului din București, Condica M-rii Cozia 18, p. 256.—N. Iorga, *Revista Istorică*, XVII, p. 176.—I. Minea. Cum se moșteneau moșiile în Țara Românească, II, 128.

36. Document aflat în posesiunea noastră.

Udriște postelnicul din Drăgoești încă de mai nainte vreme, din zilele altor bătrâni domnitori. Iar după aceea, când a fost în zilele răposatului Alexandru Voevod cel Bătrân, pe vremea când a tăiat domnia lui pe Radul logofătul și pe fiul său Tudor postelnicul, atunci Udriște postelnicul el a scăpat din orașul București și a pibegit în Țara-Ungurească³⁷).

În hrisovul său din 15 Iunie 1543 Radul Vodă Paisie întărește stăpânirea credinciosului său dregător, lui Detco vel armaș, soacrei sale Neacșai și jupaniței sale Calea, peste: Deveselul Brâncovenii, Epoteștii, Brăneștii, Vlădenii, Blajul, Racovița, Temna, Ruptura, Aninii, Corlățelul, Răghevița, Boiceștii, Dranovul, Malurile, Smârdeștețul, Băleștii, Nedeia mare și mică, Odobeștii, Recica Dabului; peste balta Cârjeul și balta Calului; peste moșia Piscul Voivodei, Craiova de jos, Coteana, peste balta Bistrețul; peste niște sălașe din țișănia lui Șerban banul, „pentru că Șerban banul cu rea viclenie i-a pierdut, că s'a ridicat — spune Voevodul — asupra capului domniei mele”.

În 14 Septemvrie 1539 Radul Vodă Paisie întărește stăpânirea Episcopiei de Buzeu și a episcopului Paisie peste satul Pârșcovenii și casele de acolo, spunând: Barbul, fiul lui Udrea, el a pierdut partea sa de moșie cu rea viclenie³⁸).

În 1540, Martie 23, Radul Vodă Paisie³⁹) întărește stăpânirea boerului său, Mîtutelului paharnic, peste părțile de ocină, ale lui Mimoran și Ion din Urchești, „pentru că le-au pierdut cu rea viclenie de către domnia mea — spune domnul —, iar mai sus zisul boier le-a ajuns cu drept credincioasă slujbă dela domnia mea”.

Răzvrătirea lui Șerban, marele ban al Craiovei, a produs, firește, vâlvă mare.

Socotelile Sibiului ne aduc în această privință știrea că au fost trimiși „doi iscoditori din Transilvania în Muntenia⁴⁰), spre a cerceta vuetele despre răscoala intervenită între ban și Voevod”.

Într'un act din 3 August 1641, dela Matei⁴¹) Basarab Voevod, vorbindu-se de Șerban banul și de proprietatea lui, satul Zavalul din județul Dolju, se dă și localitatea Buncea (?), în care el Șerban banul, stând în fruntea răzvrătiților, ar fi fost aclamat ca domn al Țării (?).

Matei Basarab Voevod spune în acest document că „satul Zavalul au fost mai de nainte vreme al răposatului moșului nostru Șerban Voevod. Iar, atunci, când au fost în zilele Mircei Vodă, iar fata răposatului moșului nostru Șerban Voevodul, Ancuța jupâneasa băneasa și fratele dumneai Marcea postelnic,

37. Document în Arhivele G-le ale Statului, secția istorică.

38, 39. Documentele originale în limba slavă se află la Arhivele G-le ale Statului, secția istorică.

40. Al. Xenopol, *Istoria Românilor*, vol. IV, p. 198.

41. Vezi General P. V. Năsturel, în studiul său despre Radu Șerban și Matei Basarab, în revista *Literatură și Artă Română*, an. XI, nr. 11 și 12, (1907), pp. 571-572.

Șerban Voevod (Radul) și maica domniei sale doamna Maria, ei, au fost vândut acest sat Zavalul lui Toma, Radul, Târca și Nan în 26.000 de bani. Pentru că au fost ei vecini acestui sat și le-au fost ertat 4000 de bani de au făcut biserică în sat. Și au fost plătit acești oameni mai sus numiți în zilele Mircii Vodă o dușugubină, și de atunci până în zilele răposatului Șerban Vodă (Radul) a tot ținut acești oameni satul Zavalul cu bună pace. În zilele lui Șerban Voevod, când s'au întâmplat acestei țări multă nenorocire, robie și jafuri, atunci s'au fost pierdut și cărțile acestui sat, ce au fost date *dela moșul nostru Șerban Voevod, care cu bună voirea lui Dumnezeu a fost domn în scaunul domniei în Buncea*“.

•Unde să fi fost această localitate ?

După cercetările noastre, dacă nu e la mijloc vreo greșeală, această localitate a fost în Dâmbovița, pe minunatul loc strategic din jurul mănăstirii lui Bunea armașul.

În fața primejdiei, Radu Vodă Paisie în Iunie 1539 s'a retras peste Dunăre și a cerut ajutorul Turcilor împotriva boierilor răzvrățiți.

În Iulie același an 1539, cu ajutorul Turcilor, Radul Vodă Paisie s'a reîntors și rând pe rând i-a învins pe răzvrățiți, reocupându-și domnia.

Socotelile Sibiului vorbesc „de trecerea Dunărei de către Paisie și de întoarcerea lui îndărăt, când este felicitat de Sibieni”.

Cu toată vitejia arătată și sprijinul dat de boieri, Șerban banul a fost învins și s'a retras peste Dunăre, de unde în anul următor a trecut în Ardeal. Il aflăm pribegind în 1543 în Ardeal, refugiul tuturor pribegilor, împreună cu Cărlig Orbul.

Întâmplările din Transilvania.

În cursul anului 1539 s'au petrecut în Ardeal un șir de evenimente ce trebuiesc a fi amintite, fiind în legătură cu cele din Țara-Românească și Țara Moldovei.

În Februarie 1539 regele Ioan Zapolia s'a logodit cu prințesa Isabela, fiica lui Sigismund I, regele Poloniei, și la puțină vreme după aceea, trecând în Ungaria, s'a și cununat cu dânsa.

În toamna aceluiași an 1539 a avut loc și răzvrătirea lui Ștefan Mailat, voevodul Ardealului, și a voevodului Emeric Balassa. Prin trimiși speciali voevodul Ștefan Mailat a cerut Sublimei Porți numirea sa în locul regelui Ioan Zapolia. Dar sultanul Soliman sau Suileman, ce era frate de cruce cu regele Ioan Zapolia, precum ne spune un letopiseț sârbesc, primind cererea voevodului Ștefan Mailat, a trimis această cerere regelui Zapolia. Astfel, văzându-se demascați, voievozii Ștefan Mailat și Emeric Balassa, au trecut pe față de partea regelui Ferdinand I.

În anul următor 1540, Aprilie 18, regele Ioan Zapolia a plecat din Buda către Ardeal, pentru a pune ordine. La 23 Aprilie 1540 a ajuns la Turda și a strâns sfatul țării, în care mai sus

zișii voievozi Ștefan Mailat și Balassa au fost judecați și osândiți la moarte pentru trădarea lor. Balassa fiind de față, s'a desvinovățit și a fost iertat de regele Ioan Zapolia, iar Ștefan Mailat, lipsind și aflându-se vinovat, a fost încunjurat în cetatea Făgărașului, unde se refugiasse.

În ziua de 28 Maiu 1540, regele Ioan Zapolia a trecut dela Turda la Bălgradul Ardealului, și acolo s'a îmbolnăvit de friguri. După sfatul doctorilor, s'a dus spre lecuire la Sas-Sebeș. Gândindu-se la urmașul ce avea să se nască, a pus de tutori, pentru orice întâmplare, pe Petru Petrovici și pe Gheorghe Martinuzzi, episcopul Orășii Mari.

În ziua de 7 Iunie 1540 regina Isabela, soția sa, a născut pe Ioan Sigismund. Regele Ioan Zapolia s'a bucurat mult de nașterea fiului său și luând parte, cum spun mărturiile vremii, la ospățul luminat ce l'a dat, de bucurie s'a îmbolnăvit și mai greu decât fusese, așa că în ziua de 21 Iunie 1540 și-a dat obștescul sfârșit, în vârstă de 50 sau 51 de ani. A fost îngropat cu mare cinste la Alba Crăiască.

Voevodul Ștefan Mailat a umblat din nou a se face domn al Ardealului, dar n'a reușit.

Logofătul Miron Costin, vorbind de întâmplările din Țara Moldovei, spune despre Ștefan Vodă în 1540 :

„Ci și boierii îl urăse pentru faptele lui cele tirănești. Deci într'una din zile o samă de boieri Gănești și Arburești, vorbiți la un loc spre cumplită moarte a stăpânului său Ștefan Vodă, aflându-l încă în pat odihnind în cetatea Sucevei, l-au omorît”⁴²).

În locul lui boerii țării, în frunte cu Mihul hatmanul și Troțușan logofătul, au ridicat domn pre Alexandru, ce-i zicea Cornea, numindu-se în domnie Alexandru Vodă.

Între timp, Petru Vodă Rareș desvinovățindu-se la Poartă, a dobândit din nou domnia țării dela sultanul Soliman II.

În 1541, Ianuarie 6, Petru Vodă Rareș a pornit din Țari-grad spre țară, însoțit de îmbrohorul Porții, cu mulțime de ieniceri și de călăreți turcești, către Drăstior (Silistra), și acolo trecând Dunărea, a venit la Brăila, „de unde se gătea asupra lui Alexandru Vodă”.

La știrea venirii lui Petru Vodă Rareș, boierii l-au părăsit pe Alexandru Vodă Cornea și au ieșit întru întâmpinarea lui Petru Vodă la Brăila, urându-i bun venit întru ani îndelungați și norociți.

Alexandru Vodă Cornea a fost ucis de boierii săi. Petru Vodă Rareș a trecut dela Brăila la Galați, iar de aci a ajuns la Suceava în ziua de 22 Februarie 1541.

Revenind la evenimentele din Transilvania, aflăm că în acest an 1541 Ștefan Mailat, nesocotind după moartea regelui Ioan Zapolia drepturile reginei Isabela și ale fiului său regelui

42. Constans Miron in ms. *Chronica Valachica*, cap. 43.

Sigismund, protejat de sultanul Soliman II, s'a ridicat voevod al Ardealului.

„La Ispas 1541, spun Analele Secuenești, s'a ascultat în sfatul țării solul împăratului Soliman, prin carele s'a poruncit ca să-l înem domn pe căpitanul Ștefan Mailat“⁴³⁾.

În ziua de 23 Iunie 1541 împăratul Soliman a pornit din Țarigrad în capul puternicei sale oștiri și s'a îndreptat asupra Ungariei, dând ordin voievozilor români să treacă și ei hotarele împotriva lui Ștefan Mailat, însoțiți fiind de câte un corp de armată turcească.

„În 27 Iunie din anul 1541, cum spun Analele Secuenești, au venit asupra noastră Petru (Rareș) cu Moldovenii, Radul Vodă (Paisie) cu Muntenii. Vai! cum ne-au chinuit, cum ne-au robit cu Turcii, și cum au ars țara! Ne-au jurat să fim credincioși fiului craiului Ioan, și pre Bornemissa Boltișar l-au capitat, iar pre Mailat l-au dus cu sine“⁴⁴⁾.

Se știe din Engel că în 19 Iulie 1451 Ștefan Mailat a fost înconjurat în cetatea Făgărașului și scos de acolo cu viclesug de oamenii lui Ahmed Sangiagbegul cetății Nicopol, ajutat de voievozii români mai sus ziși. A fost dus la Țarigrad și închis la Edicule, cele 7 turnuri, de unde nu s'a mai întors, cu toate intervențiunile făcute.

Analele bisericii din Brașov zic⁴⁵⁾:

„În anul 1541 măritul Ștefan Mailat prinzându-se prin doi voievozi vecini, supt pretext de pace, s'au dus în robia turcească, și întru aceea au și murit în anul 1551“.

„În 8 Septembrie 1541 împăratul turcesc a luat Buda și partea Tisei de jos pre sama fiului craiului Ioan, și pre Valentin Turcul (Török) l-au dus prins, iar pre crăiasa Isabela o au trimis în Lipova“.

În anul 1542 Aprilie Radul Vodă Paisie, din poruncă împărătească, a trecut Oltul îndreptându-se spre Orșova, ca să între în Ungaria și să coopereze cu armata turcească. (Hurmuzaki, II, partea 1, p. 235).

În acest an 1542, precum scrie Engel⁴⁶⁾: „împăratul Soliman II au poruncit Crăiesei Isabelei ca, lui Petru domnul Moldovei, pentru prinderea lui Mailat să-i întoarcă cetățile Ciceului și a cetății de Baltă, care se luase dela el în pribegia lui, ci porunca aceasta nu s'au plinit acum“, ci mai târziu, la repetarea poruncii, în 1544. „Atunci neavând încotro, Isabela cu Martinuzzi au stricat cetatea Ciceului, și ținând cetatea de Baltă pentru sine, ținuturile lor le-au întors lui Petru. Căci, zic Annalele Secuenești: „au stricat țara cetatea Ciceului, iar ținutul ei l-au dat voevodului din Moldova“.

43. G. Șincai, o. c., p. 178.

44. Mss. *Annales Siculici* ad. h. a.—G. Șincai, o. c., p. 181.

45. *Annales templi Coronensis* ad h. a.—Șincai, o. c., p. 181.

46. Engel in recent. *Hist. Mold.*, p. 186.

Pierderea cetății Brăila.

Sub domnia lui Radul Vodă Paisie, în 1541, s'a pierdut și cetatea Brăilei, devenind, alături de cetățile Giurgiu și Turnul, raia turcească. Soliman II a luat credinciosului său vasal Radu Vodă Paisie Brăila și a ridicat acolo întărituri ca și acelea din Bender.

„Poarta Ottomană de mult avea ochii pe cetățile aceste, și astădată, din cauza intrigilor boierești și a slăbiciunii domnești, și-a împlinit scopul. Atunci Turcii ocupând cetatea Brăilei cu o mare parte de loc împrejur, cealaltă parte de județ s'a lipit către județul de Slam-Râmnic. Asemenea ocupând Giurgiu ⁴⁷⁾ și Turnul, județul s'a micșorat foarte”.

Credincioșii din aceste cetăți și cuprinsul lor au rămas însă mai departe sub păstorirea Episcopiei de Buzău.

Pierderea cetății Brăila l-a durut foarte mult pe Radul Vodă Paisie, și la îndemnul lui Petru Vodă Rareș, el i-a părăsit pe Turci și în taină a trecut de partea regelui Ferdinand I.

La 1542 Verallo, nunțul apostolic din Viena, scrie cardinalului Farnese că Transilvania are de gând a se supune Germaniei, iar voivodul Moldovei și voevodul Țării Românești se află în înțelegeri secrete cu împăratul Germaniei în contra Turcilor (Hurmuzaki II ¹, doc. CLXIX, p. 305). În acelaș an Sultanaul a plecat la Buda, iar Radul Vodă a primit ordin să intre cu Balibog cel Mic în Ardeal, pentru a-l reda reginei Isabela, care apăra drepturile fiului său Ioan Sigismund (A. Veress, Isabella Kiralyne).

„În anul 1543, Ianuarie 7, Radul Vodă Paisie a promis în scris regelui Ferdinand credință și ajutor armat împotriva „necredincioșilor Turci”, pe cari va căuta să-i împiedece „cât îi va fi cu putință” a trece prin țara sa. Iar regele Ferdinand i-a răspuns la 3 Aprilie, făgăduindu-i la rândul său ajutor și cerându-i știri despre mișcările „dușmanului comun”... ⁴⁸⁾).

Aceste legături ale sale cu Imperialii îl vor duce mai târziu, când se vor cunoaște, la pierderea domniei și a vieții sale.

Luptele lui Radul Vodă Paisie cu Stroe și Laiot Vodă Basarab.

În primăvara anului 1544, la sfârșitul lunei lui Prier, Radul Vodă Paisie a fost surprins și atăcat de pretendentul la domnie numit Laiot Vodă Basarab, în frunte cu Stroe și ceilalți pribegi, venind din Ardeal.

Izvorul extern cel mai bun asupra acestui atac este cunoscuta cronică a lui Ostermayer. Ea ne povestește:

„Umb diese Zeit ist ein Walachischer Vayda⁴⁹⁾ aus Karansebes

47. Dionisie Fotino, o. c, p. 52, nota 1.

48. Hurmuzaki, II ¹, pp. 240-242.

49. Ostermayer A., *Kronik*, p. 29, anno 1544.

Nahmens Bassaraba Vayda, in die Walachey mit Hussaren und Trabanten, auf den Radul Vayda gezogen, und ihn aus dem Land vertrieben, aber dieser Radul ist, mit vielen Türken und Tatern, auff den Bassaraba kommen, und jenen sammt seinem Volk erschlagen, also dass ihrer wenig davon sind kommen", adică:

„In timpul acesta un Voevod român din Caransebeș, anume Basarab Voevod, a năvălit în Țara Românească cu Husari și Dorobanți împotriva lui Radul Voevod, și l-a alungat din țară; dar acest Radul Vodă a venit cu mulțime de Turci și Tătari asupra lui Basarab, și l-a tăiat cu toată ceata lui, de au scăpat, foarte puțini“.

Despre acest fapt de arme *Letopisețul Țării-Rumânești* spune:

„Deci peste puțină vreme au venit Io Laiotă Basarab Voevod din Țara Ungurească cu pribegii, anume Stroe și Manul și Mihalco cu mulți haiduci. Și au făcut războiul cu Radul Vodă, și fu izbânda lui Laiotă Vodă și au venit la Târgoviște, iar Radul Voevod cu boierii au fugit preste Dunăre și s'au dus la Nicolopol. Și dacă au trecut două luni, iar au venit cu mulțime de Turci, și au făcut mare războiul la Fântâna Țiganului, și au biruit Radul Vodă. Atuncea au pierit Laiotă Vodă și Stroe și Manul și Mihalco“⁵⁰).

În ce privește mersul luptelor purtate între Laiotă Vodă Basarab și Radul Vodă-Paisie, în cursul anului 1544, s'au nevoit o serie de zeloși cercetători ai trecutului să le lămurească pe bază de documente, dar n'au izbutit. Cel dintâiu a fost Elie Niculescu. Acesta a pus greșit năvala lui Laiotă Vodă Basarab în anul 1534, când domnea Vîntilă Voevod. „Se hotărăște — zice Elie Niculescu⁵¹) — în mod neîndoelnic că năvălirea lui Basarab Laiot s'a întâmplat în anul 1534“.

Mai aproape de adevăr a fost d-l profesor N. Iorga⁵²). D-sa, în prefața volumului XI din Hurmuzaki, arată că: „în adevăr Laiotă năvăli prin August 1544, după Ostermayer și Socotelile

50. St. Nicolaescu, *Letopisețul Țării-Rumânești*, p. 26. În compilația Cantacuzinească, în loc de Manul și Mihalco, se citește Manole și Mihalcea. Cronica lui Constantin Căpitanul spune greșit: „N'a zăbovit mult și a tăiat pe Toma Banul și pe Vlaicul logofăt“. Se știe, Toma banul a fost ctitor al Mănăstirii Verbila din Prahova și a fost tăiat în primăvara anului 1536. Iar Vlaicul logofătul din Piscani a fost tăiat mai târziu, în 1544. Despre acest boier ne vorbește și o carte dăruită de el bisericii sale din satul Piscani. Cartea poartă următoarea prețioasă notiță: „S'a scris această carte numită mineiu pe luna Maiu în anul binecinstitorului Ioan Braga Voevod, și s'a terminat în anul binecinstitorului și de Hristos iubitorului domnului nostru Ioan Pătru Voevod, fiul marelui și prea bunului și bătrânului Io Radul Voevod“. Un Braga Voevod n'a existat; aci numele Braga Voevod este probabil greșit, în loc de Basarab Voevod (Laiotă). Vezi Academia, manuscris No. 109/354.

51. Elie Niculescu, *În jurul lui Basarab Laiotă*, în revista *Literatură și Artă Română*, anul VII (1903).

52. N. Iorga, Hurmuzaki, XI, p. 652, nota 2.—*Istoria Românilor*, 1938, *Cavaleriei*, p. 412.

Sibiului, și fu scos după cronica țării două luni după ocuparea scaunului". Iar în opera de sinteză a Istoriei Românilor, scrie: „O luptă se dăduse, în ziua de 15 Octomvrie, la Fântâna Țiganului, și acela pe care ai lui Vodă îl numiau Laiotă e ucis".

D I I. C. Filitti ⁵³), care este și mai aproape de adevăr, a arătat și d-sa greșit mersul luptelor. În lupta dela Izvorul sau Fântâna Țiganului Radul Vodă Paisie, să se știe, este învingător, iar nu învins, precum afirmă dl. I. C. Filitti.

De așijderea inscripțiile slovenești de pe pietrile de morminte aflate în bisericile mănăstirilor Găisenii din județul Dâmbovița și Verbila din județul Prahova, care vorbesc de boierii răzvrățiți, partizani ai lui Laiot Vodă Basarab, tăiați de Radul Vodă Paisie, au fost greșit citite de toți cercetătorii ce s'au ocupat de ele. Greșit citite au fost în urmă și de domnii I. C. Filitti ⁵⁴), Diaconul Nicolae Popescu și St. Berechet.

Adevărul este: prima luptă s'a dat la sfârșitul lunei lui Prier, 1544, în jurul cetății Târgoviște; iar a doua s'a dat în Iulie 1544, la Fântâna Țiganului, lângă mănăstirea Mislea din Prahova, ctitoria lui Radul Vodă Paisie.

Pentru stabilirea datei și a localității primei bătălii, în care Radul Vodă Paisie a fost învins, mărturie avem chiar cărțile lui Radul Vodă Paisie. În ziua de 15 Martie 1544 Radul Vodă Paisie a dat din Târgoviște cartea de stăpânire a credincioșilor săi boieri, lui jupan Drăghici spătarul și lui jupan Udriște vel vistier, peste moșiile Căpățânenii de lângă Poenari, Hrastu și Craiova cu vecinii lor. „*Pentru că aceste mai sus zise sate s'au înțeles a fi domnești, și domnia mea am miluit pe mai sus zișii dregători ai domniei mele jupan Drăghici spătar și jupan Udriște vel vistier, pentru că le-au ajuns cu dreaptă și credincioasă slujbă dela domnia mea*" ⁵⁵). În această carte figurează în Divan: Dragomir spătar, Stanciul vel postelnic și ispravnic Stroe spătarul.

În ziua de 5 Mai 1544, în retragere dela Vadul Nicopolului, Radul Vodă Paisie a dat cartea de stăpânire lui Stan, peste părțile sale de moșie din Supțireni și Prădălicești ⁵⁶).

Pentru a doua bătălie, avem Letopisețul Țării-Rumânești, care spune că s'a dat la două luni după aceea, deci în Iulie 1544, la Izvorul sau Fântâna Țiganului, în județul Prahova, lângă mănăstirea Bistrița. În această luptă Radul Vodă Paisie a ieșit învingător.

Mai pe larg despre aceste lupte ne vorbește Radul Vodă Paisie în hrisoavele sale, prin care răsplătește serviciile aduse domniei de preacredinciosul său boier Radul vistierul:

La 23 Octomvrie ⁵⁷) 1544 Radul Vodă Paisie hărăzește dre-

53. I. C. Filitti, *Banatul Olteniei și Craioveștii*, p. 88.

54. Idem, *ibidem*, p. 86.

55. 56. Căpății după documente particulare în posesia noastră.

57. St. Nicolaescu, *Documente slavo-române*, p. 307.— Idem, *M-reă Vieroș*, p. 11, 12.

gătorului său lui, Radul Vistierul, satele Poenarii, Cheianii și Căpăținenii, „*pentru a lui credincioasă și dreaptă slujbă care mi-au slujit*—zice domnul—când a fost întâiul războiu cu Stroe Pribeagul și ne-au biruit pre noi Stroe și a înfrânt oastea și s'au risipit toți, și toți au fugit și au lăsat vistieria domniei mele, și au început a o jefui vistieria domniei mele și a sparge căruțele, iar Radul Vistierul n'a lăsat vistieria domniei mele, ci o au scos cu a lui bărbăție și au îndreptat căruțele, și au adus toată vistieria până la domnia mea, până în Turnu Necopoei. Atunci domnia mea foarte m'am bucurat și m'am veselit de dreaptă slujbă ce mi-au slujit Radul Vistier“.

În hrisovul său din 17 Noemvrie⁵⁸) 1544 Radul Vodă Paisie vorbește despre lupta a doua, dată la Izvorul sau Fântâna Țiganului.

Prin acest hrisov Radul Vodă Paisie dăruiește lui Radul vel clucer siliștea Bistrețu și Poiana Urâții, cumpărate de domnia sa dela jupanița Marga din Caracal pentru 3000 aspri: „Pentru slujba ce mi-au slujit cu dreaptă slujbă — zice Radul Vodă — când a venit Laiot Basarab și cu Stroe la Izvorul Țiganului de s'au bătut cu domnia mea. Și încă i-am dat și răsplătire, când i-am dat pe jupanița Caplea, să-i fie de ocină ohabnică“.

Laiot Vodă Basarab biruind pe Radul Vodă Paisie în prima luptă, a luat domnia la Târgoviște de scurtă durată. În acest timp el l-a înălțat pe Stroe spătarul la rangul de mare ban al Craiovei, iar pe Stanciul postelnic la rangul de mare vistier.

În lupta a doua, dată la Fântâna Țiganului, a biruit Radul Vodă Paisie. Laiot Vodă Basarab a fost tăiat, luptând, și tăiați au fost de Radul Vodă Paisie toți boierii prinși în luptă alături de Laiot Vodă Basarab, ca Vlaicul logofătul din Piscani, Stroe banul și Stanciul marele vistier.

Stroe banul, fiul lui Drăghici vornicul, a fost tăiat în Octomvrie 1544 și îngropat în biserica Mănăstirii Găiseni, din județul Dâmbovița.

În biserica Mănăstirii Găiseni, pentru acest Stroe se află două pietre de mormânt cu inscripții slovenești.

Pe întâia se citește :

„† A răposat robul lui Dumnezeu jupan Stroe vel ban, fiul lui Drăghici vornic, în zilele lui Ion Petru Voevod. L-a tăiat pe el în luna Octomvrie a 1-a zi, în anul 7051“.

Data 7051, în anii dela Mântuire 1543, de pe această piatră este greșită. Data cea bună este 1544, și se află pe piatra a doua, pe care spune :

„† A răposat robul lui Dumnezeu jupan Stroe vel ban al Craiovei, în zilele hincinstitorului și de Hristos iubitorului (Io Petru Voevod), în luna Octomvrie a 12-a zi, temelia 28, crugul soarelui 24, crugul lunei 3, în anul 7053. Această pia-

58. Hrisovul acesta în copie are data 17 Noemvrie 1538, greșită, în loc de 1544. (A. D. Xenopol, Istoria Românilor, vol. IV, p. 198).

tră a pus-o robul lui Hristos sluga lui Mihai, sub egumenul Theodosie“:

Stanciul marele vistier a fost tăiat pe ziua de 1 Octomvrie 1544 și a fost îngropat în biserica Schitului Verbila, unde a fost înmormântat în 1536 și Toma banul, ctitorul acestei sfinte biserici.

Mormântul lui Stanciul marele vistier⁵⁹⁾ se află în pronaos, la stânga.

Pe lespedea mormântului său se citește următoarea inscripție în limba slovenească:

„† A răposat robul lui Dumnezeu jupan Stanciul marele vistier, pentru că l-a prins la Laiotă Basarab și așa l-a tăiat Io Radul Voevod Călugărul, veșnica lui pomenire, în anul 7053, luna Octomvrie 1-a zi“.

Sfârșitul domniei lui Radul Vodă Paisie.

În primăvara anului 1545, prin Martie, Turcii, fiind în posesiunea unor știri sigure, că Radul Vodă Paisie a trecut de partea regelui Ferdinand I și nu le este credincios, l-au poftit cu vorbe bune la Constantinopol, și acolo punând mâna pe el, l-au exilat în Egipt, de unde nu s'a mai întors. Iar în locul lui au pus domn pe Mircea Vodă Ciobanul. „Breviarul cronologicesc“ spunea contrariu: „Și îmbrăcându-se iarăși călugărește, s'au dus în Palestina la o mănăstire și acolo și-au sfârșit viața“. (G. Șincai, II, p. 171).

Politica lui Radul Vodă Paisie și activitatea lui culturală bisericească.

În tot cursul domniei sale Radul Vodă Paisie a căutat să se strecoare, văzând de apărarea țării și ducând cu vecinii politică de împăciuire. În orele libere s'a îngrijit mult de biserici, ca un bun credincios. A reparat bisericile și mănăstirile din țară aflate în ruină și a zidit noi sfinte lăcașe, înzestrându-le cu mari venituri, atât pe cele din țară cât și pe cele dela sfintele locuri.

În țară:

În 1537 a zidit de iznoavă Mănăstirea Mislea din județul Prahova, ce fusese zidită mai înainte de tatăl său Radul Vodă cel Bun sau cel Mare. Mărturie întru aceasta avem hrisovul⁶⁰⁾ lui Gavril Moghilă Voevod din 5 Aprilie 1620, prin care întărește stăpânirea Mănăstirii Mislea peste moșiile Stelnica și Pajoreștii. „Pentru că aceste moșii ce s'au zis mai sus ele au fost cumpărate de răposatul Radu Vodă Paisie, dăruite și închinat

59. Inscriptiile dela Verbila au fost publicate întâi de Gr. G. Tocilescu în M. O. nr. 146, din 5/17 Iulie 1878. Toate inscripțiile de mai sus s'au citit, îndreptat și tradus de mine după original.

60. Condica Mănăstirii Mislea, II, nr. 161, p. 28.

la sfânta mănăstire a domniei lui. Pentru că au fost această sfântă mănăstire făcută de părinții lui ai Radului Vodă Paisie. Și tot au stăpânit călugării dela Mislea aceste moșii cu bună pace până în zilele răposatului Mircea Vodă, pe vremea când au fost tăiat domnia lui pre boierii care au fost ctitori la sfânta mănăstire; și au prădat și mănăstirea de o au lăsat pustie. Și de atunci până acum tot au fost aceste moșii răsipite și impresurate de alți boieri și de nimenea căutate“.

Data rezidirii acestei sfinte mănăstiri de către Radu Vodă Paisie ne-o dă hrisovul lui Io Alexandru Voevod, fiul lui Iliăș Voevod, din 11 Februarie 1617, prin care întărește stăpânirea mănăstirii Mislea peste satul Greaca din județul Vlașca, pe care Radul Vodă Paisie l-a cumpărat dela Craiovești cu 52.000 aspri de argint și l-a dat „să fie sfintei și Dumnezezeștei mănăstiri ce se chiamă Mislea, unde este hramul sfânta de viață începătoare Troiță, care este zidită din temelia ei de răposatul Radul Vodă Călugărul, când au fost cursul anilor 7045“, (1537) (Iunie 10).

Mănăstirea Valea.

Mănăstirea Valea din județul Muscel, al cărei trecut se pierde în negura vremurilor de mult apuse, a fost rezidită de Radul Vodă Paisie în 1537.

Bolnița dela Mănăstirea Cozia.

Bolnița, biserica spitalului mănăstirii Cozia, cu hramul sfinților vârhovnicilor Apostoli Petru și Pavel, a fost zidită și împodobită cu frumoase picturi în 1538 de Radul Vodă Paisie, doamna lui Roxanda, fiul lor Marcu Voevod și fiica lor Zamfira.

Mitropolia din Târgoviște.

Zidită din temelie de Io Neagoe Voevod și doamna sa Despina cu fiul lor Teodosie Voevod, rămânând neterminată, a fost desăvârșită de Io Petru Voevod și fiul său Marcu Voevod.

La sfintele locuri.

La Meteore, în Thesalia din Grecia, Radul Vodă Paisie în anul 1540, Februarie 23, a dăruit mănăstirii cu hramul Sfântului Gheorghe purtătorul de biruinți un ajutor anual de 3000 aspri și 300 aspri cheltueli de drum pentru frații ce vor veni în fiecare an în țară după acest ajutor.

La Sfântul Munte Athos sau Grădina Maicii Domnului.

Mănăstirea Dohiaru.

În anul 1536 Radul Vodă Paisie a dat un ajutor anual de 3000 aspri și 400 aspri cheltuleli de drum pentru frații călugări, cari vor veni în țară să ia acest ajutor. Aceasta „spre a fi noui

*ctitori și păzitori și învitori sfintei, împărăteștei mănăstiri Do-hiaru, hramul sfinților Arhangheli fără de trup Mihail și Ga-vril, pe care l-am ridicat și l-am zidit cu multe și mari os-teneli*⁶¹.

Mănăstirea Caracal a fost rezidită de Radul Vodă Paisie, iar turnul de pe țărnul mării de Petru Vodă Rareș.

Mănăstirea Stavronichita, cu hramul Sfântului Nicolae, a fost rezidită de Radul Vodă Paisie în anul 1542.

La Mănăstirea Sf. Pavel, Radul Vodă Paisie ca ctitor alături de alți domni români de mai înainte sa, a dăruit un ajutor anual de 5000 aspri pentru mănăstire și 500 cheltueli de drum pentru frații călugări ce vor veni în țară să ia acest ajutor.

În sfânta *Mănăstire Ivir* Radul Vodă se pomeneste ca mare ctitor, împreună cu fiul său Vlad Voevod.

Mănăstirea Esfigmenu, ctitoria lui Radul Vodă Paisie, păstrează în arhiva sa un prea frumos epitrahil, țesut de mâna domniței sale Roxanda.

Pe poalele de jos ale acestui epitrahil, artistic lucrat cu fire de aur și argint, se înfățișează ctitorii sfintei mănăstiri, cari au dăruit acest epitrahil. Ei stau în genunchi, în poziție de rugă, și poartă în dreptul capetelor lor inscripții slovenești: „*Io Petru Voevod și fiul său Marcu Voevod, anul 7045 (1537)*”.

Reprezentarea sfinților și ctitorilor este destul de corectă, și putem spune chiar clasică.

În medalioane apar: Mântuitorul binecuvântând, între doi îngeri; iar dedesupt Sfântul Ioan Înaintemergătorul, Maica Domnului și Buna Vestire, apoi sfinții Ioan Gură de Aur, Vasile cel Mare, Grigorie Teologul, Athanasie cel Mare, Ignatie, Nicolae, Spiridon și Vlasie.

Afară de acești din urmă, toți ceilalți stau în picioare, în arcade, cu evangheliile în mână, purtând inscripții slovenești.

Acest epitrahil⁶¹), de o rară frumusețe, a fost dăruit sfintei mănăstiri Esfigmenu în anul 1537 de ctitorii săi mai noi: *Io Petru Voevod și fiul său Marcu Voevod*.

Dăm în urmăre două documente emanând dela Radu Vodă Paisie.

61. Asupra acestui epitrahil cf. și lucrarea lui N. P. Kondakov, *Памятники християнского искусства на Афонѣ* (Monumente de artă creștină în Athos). S. Petersburg, 1902, p. 251-252.

Documente

I.

București, 23 Februarie 1540. Io Petru Voevod, zis Radul Voevod, cu fiii săi Marcu Voevod și Vlad Voevod, dăruiesc un ajutor anual de 3000 aspri mănăstirii Sf. Gheorghe dela Meteore din Thesalia și 300 aspri cheltueli pentru frații ce vor veni după acest ajutor.

† În a tot sfânta scriptură, am auzit grăind, că fericit este cel ce a aflat înțelepciunea, însă nu este mai bun decât acela cel ce se teme de Dumnezeu, precum grăește la pilde: că începerea înțelepciunii este frica lui Dumnezeu, pentru că oriunde este frica lui Dumnezeu, acolo sunt toate bunătățile; că cel ce se teme de Dumnezeu urăște cele rele, și totdeauna întru faptele cele bune se îndeletnicește, cărei bunătăți dar se cuvine nouă a zice decât acelea ce preacurata și prea cinstita gura Domnului le a grăit: să iubești pre Domnul Dumnezeuul tău din tot sufletul tău și din toată puterea ta, așijderea și pre aproapele tău și celelalte, precum Duhul sfânt le-au grăit prin gura lui David, care este: îndulcește-te întru Domnul, și-ți va da ție cererea inimii tale. Și care este mai bună îndulcire decât acea dulceață dumnezească? Căci aceasta este dumnezească dulceață, care cu dragostea inimii a alerga către sfintele și dumnezeieștile lăcașuri, și de acolo a scoate îndulcire dumnezească, ca dintr'un izvor mântuitor, carele este sufletească împreună și trupească sănătate, și decât aceste bunătăți, cu cât mai vârtos este de folos a înălța și a înfrumuseța întru tot sfințite și prea cinstite lăcașuri? Drept care și eu robul stăpânului Iisus Hristos, Io Petru Voevod zis Radu Voevod, fiul marelui Radului Voevod, văzând și domnia mea că pentru păcatele noastre s'au împuținat binecinstitorii împărați și domni și ctitori, cari pre dumnezeieștile și sfintele biserici le înălțau și înfrumusețau și le miluiau, drept aceea și domnia mea am dorit către aceste sfinte lăcașe, după cuvântul proorocului, că, în ce chip dorește cerbul de apa izvoarelor, așa dorește sufletul meu către tine, Doamne. Și iarăși: cel bun miluind, toată ziua se îndulcește de Dumnezeu. Drept aceea am dorit și am răvnit și domnia mea celor ce au fost mai nainte împărați și domni, care dragăstoasă ostenință au avut către sfintele biserici, am binevoit domnia mea a mă numi ctitor acestui sfânt loc, mănăstirii numită Meteora, hramul sfântului marelui mucenic și purtător de biruințe Gheorghe, și am rupt din avuția dată mie dela Dumnezeu, ca să aibă dela noi în fiecare an ajutor 3000 aspri, și fraților ce vor veni cheltueli 300 aspri. Vouă mă rog, a tot luminate, cinstite părinte egumene și cu toți purtătorii de Dumnezeu preoți și stareți, și tutor celor întru Hristos frați ce viețuiesc în sfânta mănăstire, de este fără dosada sfințiilor voastre, ca să mă scriu la sfântul

pomeanic, la sfânta proscomidie: eu Petru Voevod și părintele domniei mele Radul Voevod și cu cei dela Dumnezeu dăruiiți mei copii: Io Marco Voevod și Vlad Voevod⁶²⁾, și să ni se cânte într'o zi în săptămână sfânta leturghie cu vărsare de vin. Noi, câte am făgăduit, cât vom fi între cei vii și în de Dumnezeu dată nouă stăpânire, acestea să se dea pe deplin sfintei mânăstiri; iar după plecarea noastră dintre cei de aici, pe cine va orânduî Domnul Dumnezeu a fi domn Țării Românești, au din plodul inimii noastre, au din neamul nostru, fie oarecarele din pravoslavnici, rogu-te, unsule al lui Hristos și povățuitorule, cu numele lui Dumnezeu, cel ce a făcut cerul și pământul, și pentru dragostea sfântului mucenic, ca să te îndemne sfântul Duh a întări acest hrisov al nostru și întocmire, precum s'a făcut aci, sau și mai mult a adăoga, ca să fii părtaș șederii de a dreapta lui Dumnezeu, de asemenea și a marelui încununatului Hristos Gheorghe, ce a răbdat întru Hristos pentru a avea îndrăzneala de înălțare a rugăciunilor și dela noi păcătoșii, ca prin rugăciunile tale să se milostivească stăpânul nostru al tutora peste noi păcătoșii la strașnica a doua venire a lui, amin! Ispravnic Tatul vtorî logofăt. Și eu Eotie, carele am scris în scanul de cetate București, Februarie a 23-a zi, în anul 7048.

† Io Radul Voevod, din mila lui Dumnezeu domn.

Original slovenesc pe pergament. Monograma domnească cu roșu; pecetea aplicată în față, de ceară roșie, rotundă cu legenda: „† Io Radul Voevod, domn al Țării Rmânești.

Biblioteca Academiei Române, secția manuscriselor, pach. 70, doc. 1.

II.

Târgoviște, 17 Septemvrie 1543. Așezământul lui Radul Vodă Paisie pentru Episcopia Buzău.

† Cu mila lui Dumnezeu Io Radul Voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei, fiul marelui și prea bunului Radului Voevod. Dă domnia mea această poruncă a domniei mele preacinstiului părintelui episcop kir Ananiei, și sfintei și dumnezeieștei și marei biserici episcopiei din Buzău, unde este hramul prea sfintei curatei și preabinecuvântatei stăpânei noastre Născătoarei de Dumnezeu și pururea Fecioarei Maria și al sfintei ei Adormiri, ca să le fielor și enorie și scaun de judecată, cel de folosul sufletesc, după legea lui Dumnezeu și credința creștinească: județul Buzău, și județul Slam Râmnic, și județul Brăila, și județul Săcuenii; toate patru județele, cu toate hirotoniile preoțești și bisericesti, precum au așezat și au întocmit cei de mai nainte de noi foștii domni, așijderea și domnia mea am adăogat și am întoc-

62) Observăm că Radul Vodă Paisie nu scrie la pomelnic numele soțiilor și nici al fiicelor sale. Care să fie cauza?

mit mai sus zisele enorii cu sfântul și marele părinte al nostru și a toată lumea patriarh Kir Eremia, și cu toți arhieriei și episcopii și egumenii și cu tot soborul bisericesc și cu toți dregătorii și boerii domniei mele, mari și mici, ca să fie sfintei și marii biserici scaun și temelie, cu întărirea și a sfinților episcopi și dumnezeștilor ieromonahi, și celor ce viețuiesc în sfântul lăcaș acesta, spre hrană și întremare. Iar domniei mele și părinților domniei mele și celor întru sfințenie răposați domni, spre veșnică pomenire. Drept aceea am dat și am adăogat și am întocmit și domnia mea prea cinstului părinte episcopului Kir Ananie și sfintei dumnezeștii și mari biserici din Buzău, ca să fie această întocmire de ori și cine nezăticnită în veci. Pre cine va alege Domnul Dumnezeu a fi domn și oblăduitor după a noastră petrecanie, dacă va cinsti și va păzi și va întări această mai sus zisă întocmire, și pre el Domnul Dumnezeu să-l cinstească și să-l întărească întru domnia lui, și în viitorime prea curata Maica lui Dumnezeu să-i fie sprijinitoare și apărătoare. Dacă iar cineva va dărâma și va călca și va prefăce într'alt chip această mai sus zisă întocmire, pe acela Domnul Dumnezeu să-l calce și să-l dărâme și să-i ucigă aici trupul, iar în viitorime sufletul său, și inprotivitoare să-i fie prea curata Maica lui Dumnezeu în veci, amin!

Iată și marturi anu așezat domnia mea: jupan Staico fostul dvornic, și jupan Coadă vel dvornic, și jupan Drăghici spătarul și jupan Stroe spătarul, și jupan Udriște vel vîstier, și Dragomir vel spătar, și Cracea vel paharnic, și Albul vel stolnic, și Badea vel comis, și Stanciul vel postelnic, ispravnic Preda logofătul. Și eu Stan Roșul grămaticu ce am scris în cetatea Târgoviștei, luna Septemvrie, ziua 17-a, în anul '7052.

† Io Radul Voevod, cu mila lui Dumnezeu domn.

Pergament. Monograma și crucea mică cu roșu. Pecetea mare, aplicată în față: rotundă, de ceară roșie, cu legenda: † Io Radul Voevod al Țării Ungrovlahiei.

Arhivele Generale ale Statului, secția istorică, Ep. Buzău, pach. 82, nr. 2.

A fost publicat întâi de A. Sacerdoțeanu, în text și traducere (Vezi *Revista Istorică* (N. Iorga), anul XXII, nr. 1-3, Ianuarie-Martie 1936, p. 18-23.

Graiul și Folklorul din Oltenia nord-vestică și Bănatul răsăritean.

de Mihail C. Gregorian.

P R E F A Ț Ă

Dorind a face monografia dialectologică a Olteniei nord-vestice, studiind pătrunderea graiului din Bănat în Oltenia, am început cercetarea pe teren în ziua de 16 Iulie 1930, pornind din comuna cea mai apropiată de Bănat: Gornenți. Îmi făcusem planul să cercetez, mergând spre răsărit, toate satele, până ce voi delimita teritoriul influențat de Bănat. La început nu bănuiam că lucrul va fi foarte anevoios, căci nu credeam că teritoriul ce vream să cercetez are să fie atât de întins, cum am văzut mai târziu, și nu știam ce greutăți întâmpină un cercetător, nesprijinit de autorități. Să străbați singur, mergând din sat în sat, o regiune vastă și accidentată, uneori pe o căldură sufocantă, alteori pe un timp cu totul protivnic; să întâmpini la fiecare pas o primire rece și chiar ostilă din partea locuitorilor, cari nu pricepeau rostul acestei cercetări; să nu poți găsi în unele sate o cât de modestă găzduire peste noapte,—iată greutăți pe care nu le-am putut învinge decât numai cu rezistență fizică și voința de a duce la bun sfârșit lucrarea începută.

Am străbătut toate comunele mehedințene din partea de Nord a acestui județ, de mai multe ori, în nenumăratele călătorii făcute în anii 1930, 1931, 1932 și 1933, în timpul vacanțelor de vară, la Crăciun și la Paști. Am trecut Carpații de peste zece ori, din Mehedinți spre valea Cernei, sau din această frumoasă vale spre comunele mehedințene.

Tot mergând spre răsărit din sat în sat, am reușit să delimitez regiunea influențată de graiul din Bănat, pe linia de sate: Ilovăț, Ohaba, Crainici, Ciuperceni, Câlcești, Godinești, Pocruia și Sohodol. Am trecut apoi la răsărit și spre Sud de această linie, urmărind pronunțarea cons. t, d + e, i ca țe, ți, mergând până la o linie care pornește din comuna Peri și urcă spre Nord prin Broșteni, Ploștina, până la Tismana și Topești. Spre răsărit m'am oprit la Călnic, unde apare graiul nealterat.

Pentru a vedea în ce constă influența groiului din Bănat, am început cercetări asupra jud. Severin, studiind regiunea limitrofă văii Cernei, până la linia de sate: Armeniș, Lunca-vița, Verendin, Mehadica, Iablanța, Pecenicea.

Odată cu lucrarea aceasta, am făcut un studiu asupra etnografiei Olteniei de Nord-Vest și Bănatului răsăritean, pe care îl voi publica separat. Studiul acesta este însoțit de un bogat material iconografic. Aceasta este explicația faptului că în lucrarea de față partea referitoare la etnografie lipsește.

Aduc mulțumiri pe această cale tuturor persoanelor care mi-au făcut o bună primire și în special următorilor învățători și preoți : Inv. N. Sitaru din Gornovița, pr. Gogâltan din Costești, pr. P. Mogoșanu din Gornenți, inv. N. Grama din Podeni, inv. I. Bobârs din Cireșul, inv. Al. și N. Bunceanu din Nadanovia și Măreșești, d-nei inv. Delurintu din Gărdăneasa, inv. C. Bănescu din Rudina, inv. C. și N. Miloșescu din Bula de jos și Crainici, pr. Valeriu Mărășescu din Lupoaia, inv. I. Gărgălie din Ohaba, inv. G. Cosmulescu din Călcești, inv. Ștefan Popescu din Pocruia, inv. Spineanu din Padeș, preoților și inv. Argintaru din Cloșani și Glogova, inv. B. Dumitrescu-Bistrița din Bahna, inv. N. Roșeț din V. Bolvașnița și inv. N. Domășneanu din Iabłanița.

Iunie 1936.

INTRODUCERE

ASPECTUL GENERAL AL TERENURILOR ȘI COMUNELOR. CONSIDERAȚIUNI ISTORICE

OLTENIA

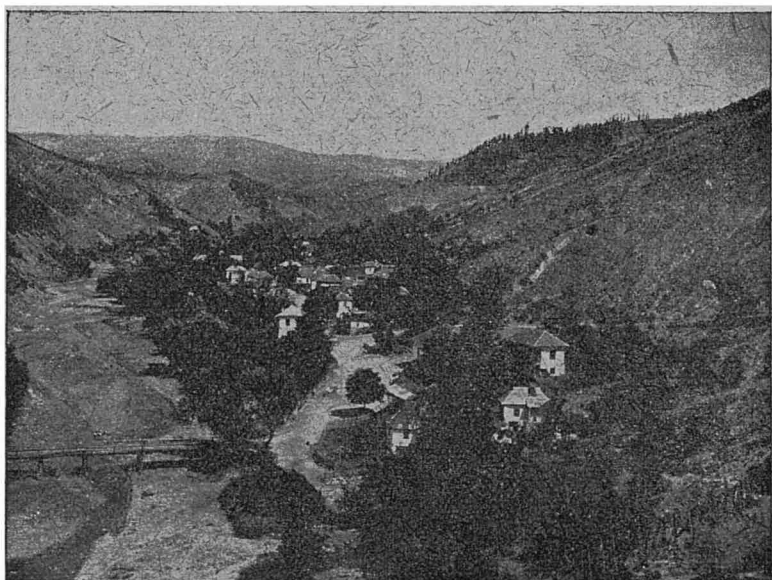
I. Privire de pe *Domogled* spre răsărit și miazănoapte.

Privind din înălțimea *Domogledului*, munte care se înalță ca un perete uriaș deasupra Băilor Herculane, spre răsărit, terenul ți se va înfățișa ca un podiș ros de nenumărate pâraie, făcându-ți impresia unei mări agitate de furtună și pietrificată astfel de veacuri. În depărtare se zărește dealul înalt *Natamenia* și *Nevățul* (710 m. alt.), care se prelungesc spre Sud prin dealurile înalte *Chiciora*, *Clainicul Mare* și *Clainicul Mic* până la *Balotești* și *Bobaița*. Spre Sud-Est se zărește un alt deal înalt, *Matorățu* (682 m. alt.), în apropiere de Vârciorova. Dela aceste dealuri depărtate, până în apropierea munților, terenul e răvășit de pâraie. Din fostul podiș s'au format mai multe dealuri.

După ce ai scoborit de pe *Domogled* și ai urmat poteca prin pădurea răcoroasă de fag și brad spre Podeni, cum ai trecut de vechea frontieră, înfățișarea locurilor se schimbă. Pădurile au fost tăiate de țărani, și în locul lor au rămas numai râpele mâncate mereu de șuvoaie. Scobori sub arșița nemiloasă a soarelui de vară și după câțva timp ajungi deasupra satului *Bolovanul*, aparținând comunei *Podeni*. Treci prin acest sat de munte, așezat pe panta unui deal, urmărit de numeroșii câini, cări țin să-și arate prin zăpăiturile lor surpriza acestei apariții neașteptate, și ajungi în valea *Bahnei*, în care se tupilează

comuna *Podeni*, așezată de o parte și de alta a râului, care scade atât de mult în timpul verii, încât crezi că e un pârâiaș. Acest râu a săpat adânc în podiș, formând maluri abrupte, odinioară împădurite, astăzi, din cauza lăcomiei și nepriceperii locuitorilor, sterpe. Urmarea tăierii pădurilor au simțit-o și o simt mereu țăranii de acolo. Înainte vreme, în lungul acestei văi era o șosea care mergea până la Vârciorova. În anul 1910, în urma unui cumplit potop de ape, șoseaua a fost distrusă, și odată cu ea și o parte din sat. Astăzi, în locul șoselei nu se văd decât grămezi de bolovani, iar în sat sunt numai două poduri peste apă, dintre care doar unul e utilizabil.

Com. Podeni, cu cătunele sale : *Bolovanul*, *Sărăfînești* și

Comuna Podeni.

Pogăru, are un aspect frumos. Casele sunt toate din lemn. Locuitorii sunt moșneni. Înainte de întemeierea satului actual, au locuit într'un sat numit *Siolcovița*, mai spre munte. Deși au drepturi în munte, nu știu să le pună în valoare. Tot profitul lor e de a tăia câțiva copaci din pădurile moștenite, unde vor, și de a-i aduce cu mari greutate acasă. Înainte vreme proprietățile moșnenilor din Podeni, ca și ale celor din *Gornenți*, erau mai întinse, ajungând până deasupra Băilor Herculane, hotarul dintre Oltenia și Bănat fiind atunci râul Cerna. Țăranii afirmă că pământurile acestea au fost răpite de Austriaci pe la 1840, în urma unei inoiei între aceștia și Turci. Astăzi pretind aceste drepturi, dar fără să fi fost satisfăcuți. Ba s'a găsit un inginer

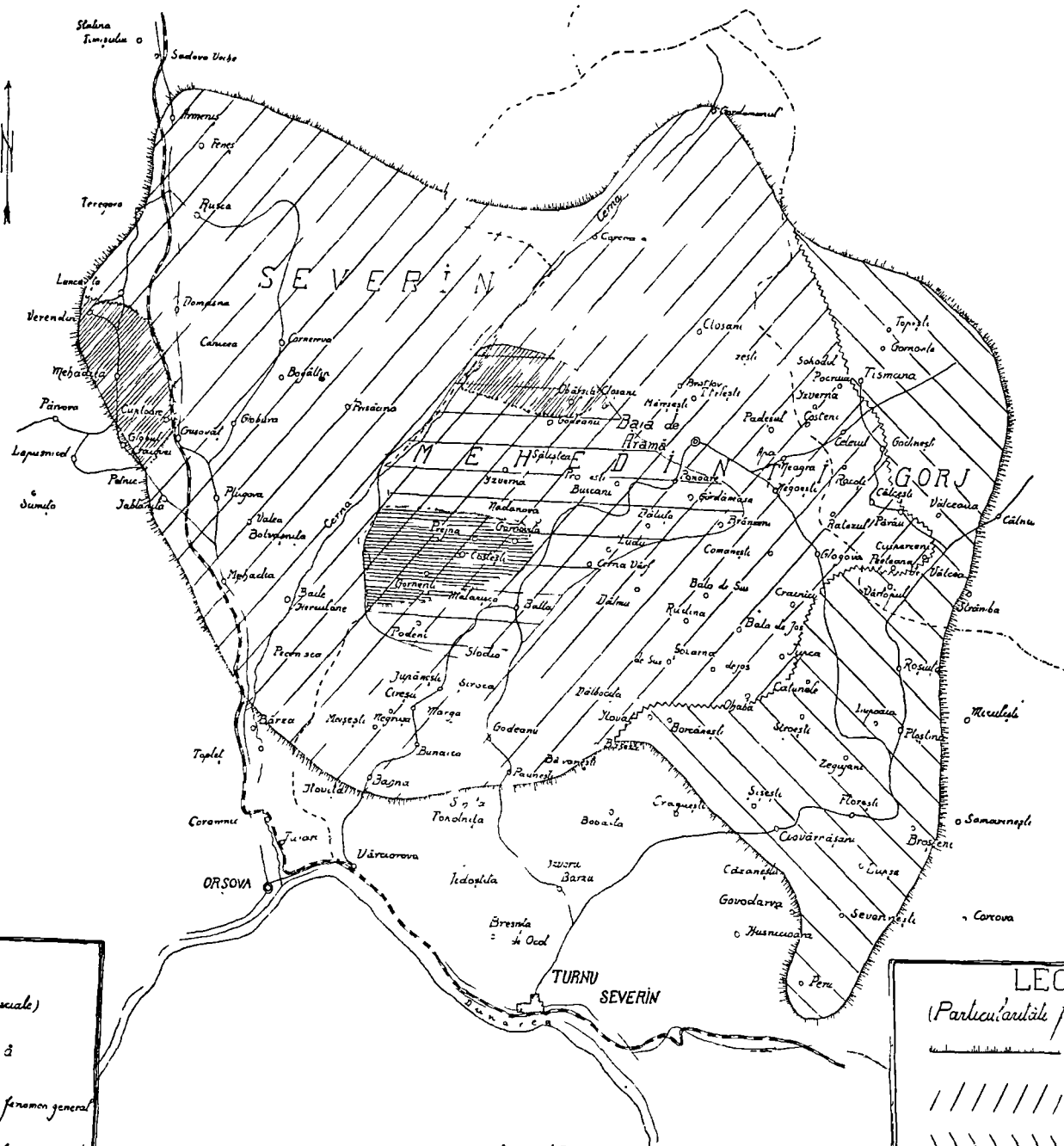
din București să-i înșele, luându-le bani pentru proces și făcându-se apoi nevăzut. Deși e dreptul lor, dintr'un punct de vedere n'ar fi bine să pună stăpânire pe aceste pământuri. Așa cum sunt astăzi, acoperite cu păduri, sunt podoaba Băilor Herculane. Dacă statul le-ar ceda moșnenilor mehedințeni, în cel mai scurt timp ar începe defrișarea, stricând totul.

Pornind din Podeni spre Nord, pe valea îngustă a Bahnei, care de aci spre miazănoapte se numește *Vodița*, trebuie să te strecoari pe margini pe o potecuță, căci valea e plină de bolovaniș. Ambele maluri sunt despădurite. Dela Vest vine pârâul *Cământa*, în timpul verii numai un fir de apă, să se verse în Bahna. Dacă ar fi împădurite, locurile acestea și-ar căpăta iar aspectul încântător din alte vremuri și s'ar putea face pe această vale admirabile stațiuni climatice. În timpul iernii clima este mai dulce, fiind locuri adăpostite.

După vreo oră de mers, câteva case întâlnite în drum și câteva mori de apă vestesc că ai ajuns la *Gornenți*. Comuna Gornenți este așezată pe un deal înalt, care se ridică la apus de *Vodița*. Urci pe o potecă în pantă destul de accentuată și ajungi la marginea satului. Un pin falnic din curtea unui gospodar îți amintește că ești într'o comună de munte. Casele sunt mai rari decât cele dela Podeni și mai sărăcăcioase. Treci pe lângă zidurile unei biserici începută de câțiva ani și neterminată, și ajungi la un mic platou, unde e un răscruciu de drumuri și poți să te odihnești, răcorindu-te cu apa unui „bunar” din marginea drumului. De aci drumul urcă iar. În tot satul vei găsi rari pomi. Numai câțiva pini bătrâni au mai rămas la marginea de Nord a satului, rămășițele unei păduri mai rari. Odinioară o pădure seculară acoperea toate locurile. Astăzi totul este despădurit, satul fiind lăsat pradă vânturilor. Pe coaste, țăranii cultivă cu greu puțin porumb. Locuitorul Ion Dinulescu, tatăl învățătorului Dinulescu, afirmă că satul s'a format la 1874. Înainte de această dată, sătenii erau pitulați prin păduri. În locul satului erau pini mulți, cari au fost tăiați de oameni. (Textul LXII).

Tot de comuna Gornenți ține și un grup de case, de sub muntele *Piatra Camenii*. Satul e numit *Cământa* și este ascuns la picioarele acestui munte prăpăstios. Sunt numai câteva case, având și o moară mică, așezată pe pârâul *Camăna*. Oamenii de aci sunt numiți *Macan'i* sau *Macul'ești* (descendenții unui strămoș numit *Macu*).

La Nord-Est de Gornenți, după ce ai scoborit valea *Vodiței* și ai urcat dealul povârnit numit „*Spândzurători'e*”, dai de comuna *Costești*, așezată și aceasta pe un deal. La Nord-Vest de acest sat izvorăște râul *Topolnița*. Lângă *Costești* e un loc numit *Cucuiul Cazas'ilor*. În anul 1807 au trecut pe acolo Cazacii și în locul acesta au avut tabăra. Atunci a fost ars satul. Turcii din *Ada-Kalek*, aflând de sosirea Cazacilor, au plecat în urmărirea lor. Chiar în comună a avut loc bătălia. Rușii se închiseseră în biserică și de acolo trăgeau. Oamenii bătrâni pove-

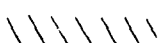
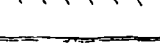
LEGENDA

(Particularități fonetice speciale)

- A locuș prounat ca 2
- 3 prounat ca 2
- 2 prounat ca 2
- 2, 2 prounat ca 2 (fenomen regional)

LEGENDA

(Particularități fonetice generale)

- Semnificație fonetică generală
- Grupul fonetic (Grupul din Oltenia)
- Grupul fonetic (Grupul din Oltenia)
- Grupul fonetic (Grupul din Oltenia)

Scara : 1 : 300 000

tesc că Turcii, neputând să scoată pe Cazaci din biserică, au dat ordin oamenilor din sat să meargă înaintea lor, purtând în față ușile dela casă, sau scânduri groase. Sperau astfel să se apropie de biserică. Când, însă, s'au apropiat de-a-binelea, Românii s'au prefăcut că se împiedecă și au căzut jos. Turcii, rămânând în picioare, erau împușcați de Ruși. Văzând că sunt înțeleși cu Rușii, Turcii au dat foc satului. (Povestea aceasta mi-a fost comunicată de *Ion Duncea* din Prejna)

Tot din bătrâni se spune că satul Costești a fost în *Gogoiava* (un deal, spre munte). Se găsesc și acum acolo morminte. Alții cred, însă, că sunt morminte de ale Ungurilor, de când i-au gonit Turcii din Oltenia. (Informație dată de *C. Gâdea*).

La Nord de Costești începi urcușul unui deal și scobori prin livezi cu pruni la *Prejna* (cu pronunțarea localnicilor: *Pr'ezn'ea*). Pe lângă sat trece *Valea Prejnei*, care se varsă în Topolnița, dincolo de Costești, lăsând o frumoasă luncă spre răsărit, bogată în fânețe. În Prejna se află o bisericuță făcută de Tudor Vladimirescu în anul 1808. A fost refăcută la 1859 și reparată la 1893. E una din rarele amintiri dela acest mare luptător oltean. Prejna nu are—după cum afirmă locuitorul *Ion Duncea*—o vechime mai mare decât 150 ani. Satul vechiu a fost la *Rumâniș*, la 2 km. spre Sud. Tot locuitorul acesta povestește că la 1848 a trecut prin comună generalul polon, în serviciul Ungurilor, *Iosif Bem*, venind din valea Cernei pe la *Gaura Fetei*, după ce fusese bătut de Austriaci și Ruși. A stat o lună de zile la *Proitești*. Șeful mișcării revoluționare ungurești, *Kossuth*, a scoborit spre Orșova.

La *Poiana Beletina* (la vreo 8 km. spre N.-V) a fost o batalie între Ruși și Unguri. Un prinț ungur vrea să ia în căsătorie o fată a lui Ghica-Vodă. Pe aceeași fată o pețea un prinț rus. Fata a ales pe Ungur și au făcut nunta la București. Rusul a plecat cu oștire pe munți și la Beletina (*Crovu-al-Mare*) i-a bătut pe Unguri, omorându-i aproape pe toți. (Poveste comunicată de *Ion Duncea*).

Aproape de Prejna, mai spre răsărit, se află comuna *Gornovița*, pe o vale care dă în Topolnița. O parte din sat este așezată pe dealul și valea Braniștei. Numele de Gornovița provine dela *Gornova*, un deal la răsărit de Gornenți, de unde au venit strămoșii actualilor locuitori. Legenda satului spune că moșul care a venit cel dintâi în Gornovița a fost *Putnic Goltan*.

La Sud-Est de Gornovița se ridică un deal înalt, numit *Cornetul Nadanovei* (peste 800 m. alt.). Numele de „Cornet” se explică prin faptul că, tăindu-se pădurea de pe acest deal pietros, au ieșit în locul ei numai arbuști: corni, lilioci ș. a. Pe după acest cornet șerpuește șoseaua, care vine dela Balta și merge la Baia-de-Aramă. Pe versantul de Nord-Est al acestui deal calcaros se ascunde comuna *Cernavârf*, având la Nord un deal înalt: *Cerna*.

Urmând drumul spre Nord-Vest, întâlnești o altă comună, numită *Nadanova*. În Nadanova poți ajunge mai repede trecând peste deal din Gornovița, prin *Valea Babelor*, o vale împădurită a unui deal înalt: *Sâmarul* (peste 880 m. alt.)

Pe lângă Nadanova trece pârâul *Coșuștea*, lăsând o luncă destul de largă, pe care locuitorii au fânețe. Bătrânii satului spun că au auzit și ei dela strămoșii lor cum că locuitorii din Nadanova au venit din *Șovarna de Sus* și *Șovarna de Jos*, dându-li-se lor aceste locuri.

În Nadanova a fost mai înainte reședința *taftului* (plășii). În locul unde este școala, se spune că au avut pandurii lui Tudor tabăra.

Din Nadanova poți ajunge la *Izverna*, care este așezată la câțiva km. spre Nord-Vest, fie urmând șoseaua, pe valea *Coșuștei*, fie trecând peste dealul *Cremenea*, pe un drum mai scurt.

Comuna Nadanova. Cosași la lucru.

Treci apa *Coșuștea* și intri în sat. *Izverna* este o comună de oameni mai înstăriți, având o vechime de câteva sute de ani. Este așezată la poalele muntelui calcaros *Pregleda*. În imediata apropiere a satului se deschide în peretele de stâncă o peșteră, din care iese un pârâu, ce se varsă în *Coșuștea*. Alături de *Izverna*, despărțită prin pârâul *Coșuștea*, este comuna *Canicea*. Continuând drumul spre Nord, după ce ai trecut prin com. *Săliște*, dai, în locuri singurate, de comuna răsfirată *Godeanu*. Urcând la *Văru Camieși*, începi scoborâșul spre *Obârșia Cloșani*, comună interesantă din punct de vedere dialectologic și etnografic. Casele se înșiră pe pantele sudice ale dealului *Drăghicanu* și pe valea *Obârșia*. Valea aceasta are malurile abrupte, încât drumul care duce din *Obârșia* spre *Măreșești* a trebuit să fie tăiat în stâncă, și este atât de strâmt, încât nu pot trece două căruțe alătura. Drumul este deasupra văii, care are direcția

spre Est. După vre-o 4-5 km. de mers, ajungi în comuna *Măreșești*. Valea este aci mai largă și ia numele de *Brebina*. Satul este așezat pe vale. Înainte vreme, pe valea care duce la *Măreșești* au fost exploatări de aramă. Se văd locurile de unde a fost scos minereul.

La răsărit de *Măreșești* și aparținând de această comună, sunt două sate mocănești: *Bratilov* și *Titirlești*. Locuitorii acestor sate sunt păstori, veniți mai de multă vreme din Ardeal. Nu sunt veniți toți din același loc. Unii sunt Ungureni din *Poiana Sibiului*, alții sunt Jieni (dela *Petroșani*, *Livezeni*, *Câmpul lui Neag*), alții dela *Buciumul* (numiți *Gugân'i*), alții dela *Ohaba Hațegului*, *Clopotiva*, etc. Au venit la începutul sec. XIX, cumpărând locuri pe moșia unui localnic *Sin Popa Ghiță*. Ciobanii aceștia sunt mai înstăriți decât locuitorii din *Măreșești*. Sunt oameni voinici și nu se amestecă prin căsătorie cu „țărani” din comuna vecină.

La Sud-Est de *Măreșești* se află orașelul *Baia-de-Aramă*, pe valea râului *Bulba*. Drumul spre *Baia-de-Aramă* urmează cursul apei *Brebina*, trecând prin satul cu același nume.

Poți urma și o potecă prin pădure peste „*Cracu Omn'i*”, numit astfel pentru că acolo au fost exploatări de aramă („ocnă”). *Baia-de-Aramă* este un târg de mici negustori. De aci cumpără țărani de prin satele învecinate cele trebuincioase. În urma crizei din ultimul timp, comerțul tânjește. Locuitorii acestui orașel mehedințean sunt numiți în bătaie de joc „ciocănari”, fie din cauză că sunt obișnuiți să trăiască din puțin, fie pentru că în apropierea timpului bălciurilor orașelul răsună de ciocanele care pregătesc lăzile pentru măruri. Neavând legătură de cale ferată, prosperitatea nu se prea observă pe aceste meleaguri. Visul celor de acolo este o cale ferată, de mult promisă de politicienii din partea locului și încă nerealizată.

La răsărit de *Baia* se află satul *Târnița*, pe care glumeții din *Baia* l-au botezat „*Versailles-ul*” *Băii-de-Aramă*. În apropiere curge râul *Motru*. Dela *Apa-Neagră*, unde șoseaua trece peste un frumos pod de beton spre *Tismana*, la 2 km. spre miazănoapte este așezată comuna *Padeș*, cu interesante amintiri istorice, căci de aci a pornit Tudor Vladimirescu revoluția lui. E o comună mare, pe valea *Motrului*.

Urmând drumul spre Nord-Vest, în apropierea apei, treci pe lângă satul *Văieni* și ajungi în comuna *Orzești*. Comuna este așezată pe valea *Motrului*. Prin *Orzești* trece o apă *Călugărul*. Se spune că monahul *Nicodim*, cel care a clădit mănăstirea *Tismana*, vruse să facă mănăstirea aci, dar s'ar fi opus oamenii. *Mahalaua Orzeștilor* de lângă acest pârâu se numește *Călugăreni*.

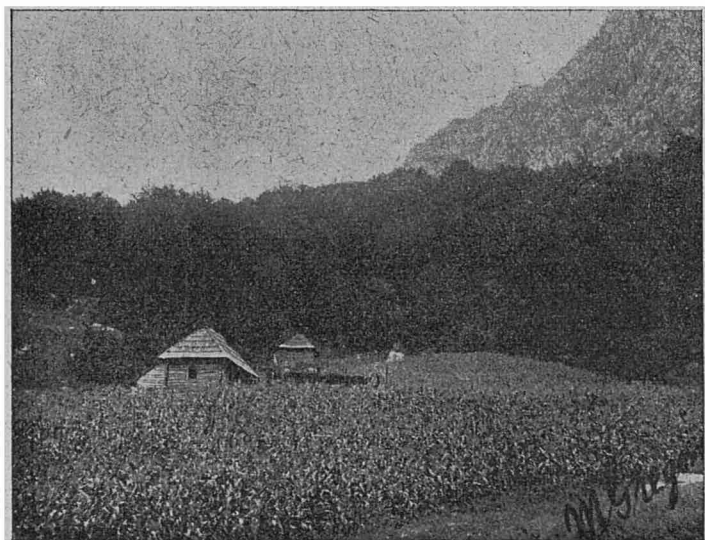
La vreo 2 km. la Nord de *Orzești* se află comuna *Gloșani*, compusă din două sate:

1) *Motrul Sec*, așezat mai la Vest, pe valea pârâului cu acest nume. Pârâul acesta dispare în pământ, din cauza terenului

lui calcaros, și nu se știe unde iese la iveală. Se crede că izvorul puternic de lângă Baia-de-Aramă, un șuvoiu de apă rece ca gheața, ar fi pârâul Motrul Sec. Locuitorii din Motrul Sec sunt mai toți veniți din alte sate (*Măreșești, Obârșia, Ponoare*, din Transilvania, dela *Cornereva*, etc.).

2) *Motrul cu Apă*, așezat pe valea Motrului, la poalele muntelui *Piatra Cloșanilor*. În versantul acestui munte calcaros se află una din cele mai frumoase peșteri din țară, o adevărată minune a naturii, prin bogăția stalactitelor și stalagmitelor pe care le posedă. Ca și com. Podeni, Gornenți, Izverna, *Cloșanii* ar fi o minunată stațiune climatică, dacă țărani n'ar fi tăiat pădurile. Pe dealurile din jur cresc astăzi numai arbuști.

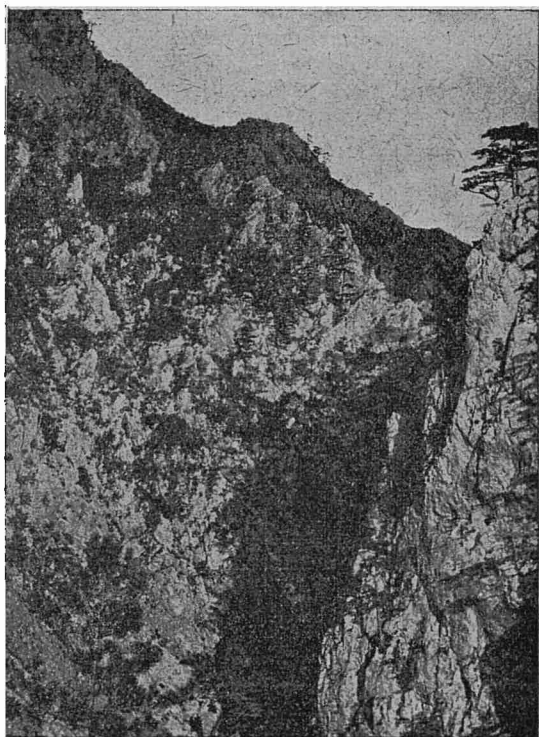
În toată Oltenia muntoasă, și în special în jud. Mehedinți,

Conace la Madved (Valea Cernei).

locuitorii din comunele de sub munte au, afară de locuințele lor din sat, alte locuințe, cu totul rudimentare, numite *conace*. Acolo ei țin vitele, iar fânul cosit pe locurile numite *curături* (locuri unde odinioară era pădure, dar a fost tăiată de locuitori) îl strâng la conac și-l dau vitelor în timpul iernii. Conacele sunt locuințe permanente, de cele mai multe ori. Vara locuiesc acolo mai toți membrii familiei. Iarna lasă pe cineva să păzească conacul și să aibă grijă de vite. Unii oameni au mai multe conace și, după ce s'a terminat fânul dela un conac, mută vitele la celălalt. Vieța de conace a fost impusă de situația terenului în acele locuri. Moșnenilor din satele mehedințene: *Cloșani, Orzești, Obârșia-Cloșani, Izverna, Canicea, Cornovița, Prejna, Costești, Gornenți, Podeni, Cireșul*, etc., având întinse proprietăți în

munți, le-ar fi nespus de greu să transporte fânul dela depărtări așa de mari, mai ales că nu sunt drumuri. Spre a hrăni vitele, au construit aceste conace. Când locurile sunt mai „poleznice“, adică având pante mai puțin abrupte, în jurul conacului pun porumb, pentru trebuințele gospodoriei. Din locul unde râul Cerna constituia fosta frontieră, locuitorii din com. *Izverna*, *Obârșia*, *Orzești* și *Cloșani* au numeroase conace în această vale, formând adevărate sate, unde locuiesc cu familiile tot timpul anului. Drumul până în valea Cernei este anevoios, trebuind să urci masivul carpatic mehedințean și să scobori prin niște trecători

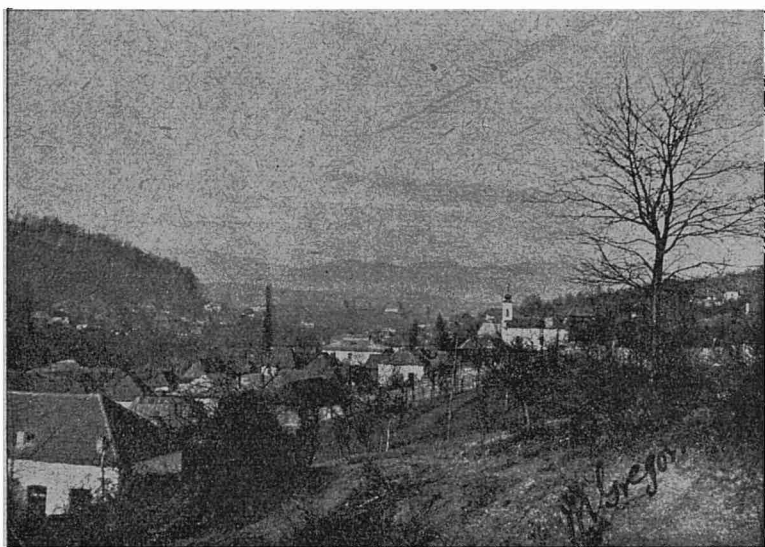
Foioroaga dela Țășna (Gaura Fetei), pe valea Cernei.

foarte abrupte, numite *foioroage* Valea superioară a Cernei este, însă, domoală până mai jos de *Corcoaia*, de unde începe să curgă printre pereți stâncoși. Dela izvoarele Cernei până la foioroaga dela *Gaura Fetei*, în dreptul fiecărei comune mehedințene vei găsi în această vale câte un grup de case. Aceste așezări sunt:

1) *Gârdomanul*, sau *Cerna Orzeștilor*, căci locuiesc acolo tot timpul anului oameni din Orzești. Acest sătuc este așezat în locul unde plaiul *Gârdomanul*, care pornește din muntele *Galbina*, se lasă în Cerna.

- 2) *Cărbunele.*
- 3) *Bulzul sau Cerna Cloșanilor.*
- 4) *Corcoaia sau Cerna Motrișorenilor.* Locuiesc acolo permanent oameni din Motrul Sec (numit și *Motrișor*).
- 4) *Oșlea.*
- 5) *Cerna Obârșenilor, etc.*

Să ne întoarcem din călătoria făcută în frumoasa vale a Cernei, și dela *Baia-de-Aramă* să pornim spre Sud. Drumul urcă prin pădurea de fag. Numeroase izvoare cu apă bogată ies din stâncă. Odată ajuns pe culmea dealului, întâlnești comuna răsfirată *Ponoarele*. Dincolo de comună, drumul trece peste un pod natural, o altă minune a naturii. Da multă vreme s'a surpat acolo partea din mijloc a unei peșteri. Marginea a rămas

Comuna Balta.

intactă, în forma unui arc de pod, peste care a fost trecută șoseaua ce duce dela *Baia* la *Balta*.

Spre răsărit, după ce ai trecut prin satele mici și sărăcioase *Băluța* și *Buicani*, dai de comuna mai mare *Gărdăneasa*, numită și *Dealul Mare*. Numele de *Gărdăneasa*— spun oamenii— vine dela faptul că acolo fiind punctul cel mai înalt, în timpul Turcilor se făcea gardă pe acest deal. Comuna are și o cătună la Sud: *Brânzan'i*, nume provenit dela un strămoș: *Brânzan*.

II. Privire de pe *Domogled* spre răsărit și miazăzi.

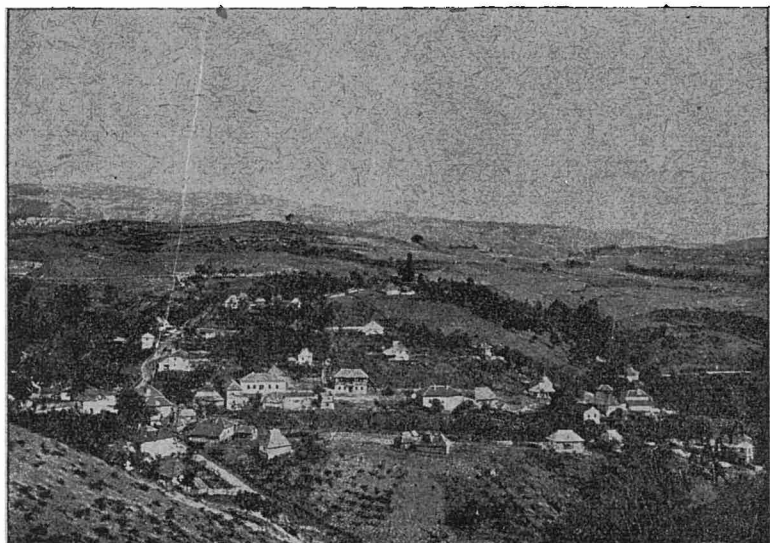
La răsărit de *Podeni*, în valea *Topolniței*, se află comuna *Balta*. E o comună mai mare, cu aspect de târg, având judecătorie și spital. În terenul calcaros dela apus de sat, la locul nu-

mit *Câmpul Peșterii* se află o peșteră mare, dar puțin interesantă, având înfățișarea unei hrube, în care țărani adăpostesc vitele vara, ca să le ferească de căldură.

La Sud de Balta, se află satul *Sfodia*, ascuns după dealuri calcaroase, în care întâlnești peșteri.

Continuând drumul spre Sud-Vest, după ce ai trecut prin *Jupânești* (cu pronunțarea exactă: *S'iupăn'eșts'i*) ajungi în *Cireșul*, o comună mai mare, așezată pe un deal, la răsărit de valea Bahnei. În apropiere de sat, la locul numit *Bătăl'ia*, a avut loc o luptă între Turcii din Ada-Kaleh și pandurii lui Tudor Vladimirescu, ajutați de cazaci. Tudor i-a biruit pe Turci.

Un drum făcut înainte de războiul peste dealuri, dar prost întreținut astăzi, duce la *Bunaica*, un sat la Sud de Cireșul. De

Comuna Cireșul.

acolo, pe poteci înguste, pe *Valea Pizdomiei*, poți cobori în valea Bahnei, în comuna *Bahna*, așezată pe malul apei. Acum vreo 30 de ani, la Bahna au fost exploatări de cărbuni. O cale ferată îngustă transporta cărbunii la Vârciorova. Exploatările au încetat să funcționeze de multă vreme, și linia ferată a fost ridicată.

Dela Cireșul, spre Sud-Est, pământul este calcaros și neproductiv. Locuitorii din *Șároca* au multe cuptoare de var, pe care-l vând în satele din spre T.-Severin. Cei din *Marga*, *Gođeanu* și *Păunești*, sate așezate pe niște dealuri înalte și sterpe, sunt foarte săraci. În special la *Păunești* sărăcia este extremă. Din cauza neproductivității solului lor, oamenii de acolo își căutau existența în altă parte. Mulți mergeau la lucru la Moreni, dar de când cu reducerea producției de țigieiu, nici acolo nu mai

pot merge. Într'un articol publicat în Universul (8 Oct. 1933), d. I. Simionescu îi compară, în privința sărăciei, cu Moții din Munții Apuseni, găsind că sunt chiar mai săraci decât aceștia.

Spre răsărit, după ce ai trecut prin comuna *Bălvănești*, așezată pe dealul înalt *Clainicul Mare*, dai, după un drum anevoios pe poteci, trecând peste dealul *Curăturei*, de comuna *Ilôvăț*, așezată pe valea Coșuștei, și de care țin încă patru sate: *Firizul*, *Dălbocița*, *Racova* și *Borcănești*.

Plecând din Borcănești spre Nord-Est, urci dealul înalt *Voromna* și scobori în satul *Studina*, aparținând de comuna *Șovarna de Sus și de Jos*, care se află la aproximativ 2 km. depărtare. Locuitorii din Șovarna sunt muncitori. Au cuptoare de var pe valea *Șovarnei* (*Valea Runcului*), pe care îl scot dela *Cracul Pietrii*. Ei se mai ocupă și cu tăierea scândurilor, pe care le vând la oraș.

Spre Nord, la vreo 4 km. depărtare, se află com. *Rudina*, așezată pe valea *Dălmei*, o vale îngustă între dealuri înalte. Rudina are două cătune: *Vidimirești* și *Berești*. La Nord-Vest de Rudina, urmând cursul văii Dâlma și urmând *Cracul Dălmei*, ajungi, în vârful dealului, la *Dâlma*, o comună sărăcăcioasă.

La răsărit de Dâlma, peste deal, se află com. *Bala de Jos*, așezată pe *Valea Râienilor*, și satul *Cârșu*, însemnat prin faptul că acolo se găsesc ape termale bogate în sulf, pe o viroagă a dealului *Chiciora*. De câțva timp, vin vara mulți oameni din comunele învecinate și fac băi într'un gropan săpat de ei în locul de unde izvorăște apa. Câțiva localnici, săpând mai adânc, au găsit monete romane, dovadă că au fost cunoscute de Romani. La Cârșul s'ar putea face cu puțină cheltuială instalații de băi, aducând prosperitatea acestui saț și comunei Bala de Jos. În imediata apropiere de Bala de Jos, spre răsărit, se află satele *Giurești* și *Chițimii*. Mai la răsărit, este comuna *Iupca* și la *Câmpul Mare* am ajuns în valea Motrului.

Peste deal se află com. *Ohaba*, comună de moșneni. Peste moșnenii cei vechi au venit clăcași din alte părți. Astăzi locuitorii acestei comune sunt destul de săraci.

III. Comunele din valea Motrului.

Comunele din valea Motrului sunt mai mari și mai bogate decât cele din apropierea munților. Valea Motrului fiind largă, a permis construirea unei șosele care leagă Baia-de-Aramă cu T. Severin, trecând prin *Broșteni*.

Să pornim din *Broșteni* spre Nord, urmând cursul Motrului. Broștenii, cu cătunele sale *Boca*, *Căpățânești*, *Condulești* și *Găleata*, este o comună mare, având peste 1000 locuitori. În Broșteni, la vreun km. depărtare de sat, în apropiere de valea Motrului, se găsește cula boierului de odinioară *Dinu Cuțui*. Culele sunt niște locuințe întărite, pentru a rezista atacului bandiților atât de numeroși în vremurile turburi dela finele sec.

XVIII și începutul sec. XIX. Este construită din cărămidă și piatră, având ziduri groase. În partea de jos nicio fereastră. Ferestrele sunt sus și au zăbrele. Cule se mai găsesc și în alte comune de pe valea Motrului. Una era în comuna *Lupoaia* (aparținând familiei *Săvoiu*) și alta în com. *Crainici*. Aceasta a fost dărmată în ultimul timp. A fost făcută de boierii *Costache* și *Ion Burnaz*, cei cari au făcut și frumoasa biserică de alături.

Din Broșteni, urmând șoseaua spre Nord, treci Motrul și ajungi în *Ploștina*, comună mare, așezată pe *Valea Bujorăscului*. De *Ploștina* țin satele: *Merișul*, *Roșița* și *Leorda*, având în total peste 3000 suflete.

Din *Ploștina*, peste deal, dai în *Lupoaia*, așezată pe altă vale. Dela *Lupoaia*, trecând prin satele *Valea Mănăstirii* și *Cătunele*, ajungi în *Glogova*, o comună întinsă pe o distanță de aproape 10 km., cu cătunele *Gămuiești*, *Clesnești*, *Iormănești* și *Olteanu*, având o populație de peste 2500 suflete. Locuitorii din *Glogova*, în special cei din *Iormănești* și *Olteanu*, se ocupă cu olăria. Cei cari fabrică oale sunt numiți acolo „ulari”. Meseria aceasta este veche în comună. În Mehedinția de Nord numai aceștia sunt olari și cei din *Șișești*. În *Glogova* se află o casă boierească, cu aspect de culă, în care a locuit familia boierilor *Glogoveni*. Aci a locuit *Nicolae Glogoveanu*, prietenul lui *Tudor Vladimirescu*.

La apus de *Glogova*, în valea Motrului, sunt comunele *Crainici*, *Comănești* și *Negoști*.

IV. Comunele din Gorj.

Urmărind pătrunderea graiului influențat de Bănat, am trecut și în Gorj, cercetând câteva comune. Dela *Glogova*, trecând prin *Peșteana*, ajungi în *Ciuperceni*. Locuitorii din aceste două comune, precum și cei din *Vârtope*, se ocupă cu olăria, o meserie învățată dela locuitorii din *Glogova*.

Dela *Ciuperceni*, mergând spre Nord, treci prin satul de Țigani *Pârâul-de-sub-pripor*. Țigani aceștia sunt foști robi ai mănăstirii *Tismana*, trecuți apoi pe moșia unui proprietar de acolo, numit *Fara*. Din *Pârâu* ajungi în *Câlcești*, comună de moșneni înstăriți. Neavând posibilități de a procura pământ, căci moșia învecinată aparține mănăstirii *Tismana*, pământul a fost împărțit, și astăzi casele stau unele lângă altele, ca la oraș. De com. *Câlcești* țin satele: *Pârâul-de-sub-pripor*, *Chiliul* și *Rătezul*.

La câțiva km. spre Nord este comuna mai mare *Godinești*, de care ține și satul *Arjoci*. Locuitori din *Godinești* sunt clăcași, improprietăriți pe moșia mănăstirii *Tismana*. Din cauză că la 1864 s'au improprietărit ca *toporași* (sau *pălmași*), adică muncitori cu mâinile, fără vite și unelte agricole, li s'a dat — după cum afirmă bătrânul *Vasile Păunescu* — numai 5 pogoane de fiecare cap de familie. Cu timpul, înmulțindu-se locuitorii, pământul

a fost împărțit în bucăți mici. Astfel se explică faptul că acest sat are, ca și com. Câlcești, casele una lângă alta.

La apus de Godinești este com. *Celei*. Mai la miazănoapte, la vreo 4 km. se află com. *Pocruia*, așezată pe valea cu același nume. Pocruia este un sat de „dăogari”. Locuitorii sunt foști clăcași pe moșia mănăstirei Tismana. Din Pocruia, după ce ai urcat un deal povârnit spre apus, scobori în satul *Sohodol*. Sohodolul, cu casele lui împrăștiate, este așezat într-o depresiune de forma unei străchini, având o singură ieșire spre Sud: valea *Sohodolului*. Sohodolenii sunt moșneni. Hotarul proprietății lor se întinde la Nord până la muntele *Sturul* și *Soarbele* (Retezat), la o distanță de peste 30 km. Moșia Sohodolenilor a fost dată—după cum afirmă locuitorul G. G. Drăghicescu—de domnitorul Matei Basarab, la 1654, lui *Constantin*, feciorul lui Dragomir, și surorii sale *Lupa*. Peste moșnenii vechi au venit oameni din alte părți. Unii au venit de peste munte (*Câmpul lui Neag*). Moșia Sohodolenilor a fost împărțită la început în 2000 „dreamuri”. Fiecare moș avea câte 400 dreamuri. Astăzi cel mai bogat are 30—40 dreamuri.

La Sud de Sohodol este comuna *Izvarna*, bogată în izvoare. De acolo izvorăște din stâncă un adevărat șuvoiu de apă, formând pârâul *Orlea*.

La răsărit de Pocruia, la 2 km. depărtare, este comuna *Tismana*, așezată pe valea pârâului cu același nume. De Tismana țin două sate, locuite în majoritate de Ungureni, păstori veniți acolo din munții Sibiului: *Ungureni* și *Vânăta*. Locuitorii din Tismana sunt clăcași pe moșia mănăstirei și sunt în bună parte Țigani, foștii robi ai mănăstirei. Țiganii sunt veniți în urma clăcașilor. Astăzi locuitorii din Tismana, având pământ mai mult, sunt mai înstăriți. La 3 km. pe vale în sus se află, într-o poziție pitorească, frumoasa mănăstire *Tismana*, clădită în timpul lui Vladislav-Vodă (1364—1372) de călugărul *Nicodim*. Mănăstirea, deși așezată într'un loc ferit, n'a scăpat de pârjolul Turcilor. La 1602 a fost incendiată de aceștia. Reparată de domnitorul Matei Basarab, a fost iar incendiată de păgâni la 1788. La 1798 a fost refăcută de ieromonahul *Ștefan*. La 1844 și 1855 a suferit modificări, micșorându-se biserica interioară și clădindu-se în locul chiliilor mici, de până atunci, chilii mari, dându-i aspect de castel medieval. Legenda spune că biserica ridicată de Nicodim a fost din lemn de tisă, iar cuviosul călugăr locuia într-o chilie, care se păstrează și astăzi la vreo 20 m. înălțime, în peretele stâncos dela spatele mănăstirei. Locul dimprejurul mănăstirei este fermecător. Pădurea se scoboară până lângă șosea și o răcoare plăcută te întâmpină în timpul verii.

În fiecare an, la Sf. Marie, este hramul acestei mănăstiri. Atunci vine o imensă mulțime de oameni din toate părțile Olteniei. E o înghesuială de care, căruțe, trăsurile și mașini, încât deabia te strecuri. După ce are loc slujba religioasă, credincioșii se întorc la trăsurile, sau la căruțele lor, și iau masa la umbra

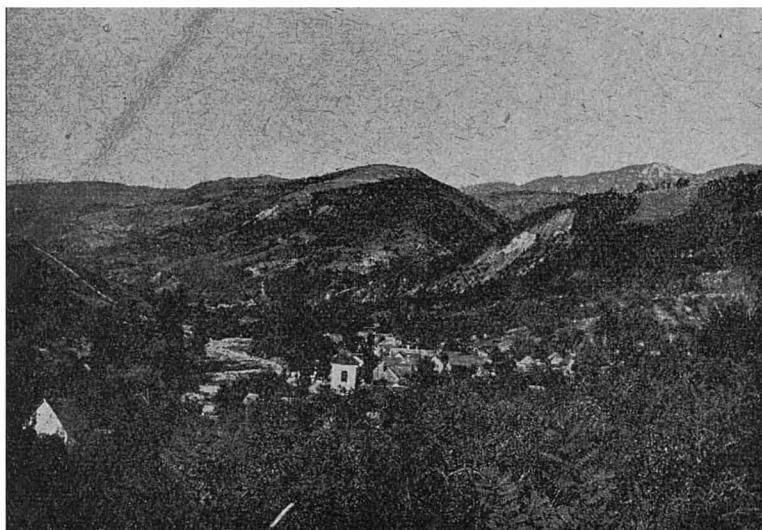
pădurii. Tarafuri de lăutari cântă. După amiazi se face horă mare. Ungurenii, ca totdeauna, joacă deosebit de ceilalți. Hora lor se distinge prin frumusețea portului.

La 5 km. spre răsărit de Tismana, după ce ai trecut printr'o răcoroasă pădure de stejar, ajungi în comuna *Topești*, cu satele sale *Gornovița* și *Vâlcele*. Oamenii de aci sunt foști clăcași ai mănăstirei, împroprietăriți la 1864.

V. Comunele din Bănat (Jud Severin).

a) *Privire dela Mehadia spre Nord.*

Comunele bănețene au un aspect diferit de cel din Oltenia. Sunt mai mari, cu case de cărămidă, acoperite cu țiglă. În construcția caselor se vede o influență străină, șvăbească. Multe

Comuna Valea Bolvașnița.

case au porți masive. Casele vechi românești, construite din lemn, au început să dispară. Se mai găsesc câteva în satele din apropierea munților.

Plecând din Mehadia, un sat cu aspect de orășel, așezat pe valea râului *Belareca*, spre Nord, ajungi, după ce ai trecut pela niște exploatări de cărbuni care se află în apropierea satului, în comuna *Valea Bolvașnița*, așezată pe valea pâraului cu același nume. Locuitorii din această comună, ca și cei din comunele învecinate, sunt urmașii grănicerilor, însărcinați cu paza graniței împărăției habsburgice. Acești Români au apărat frontiera mai bine de un secol. Înființate prin edictul dela 23 Oct. 1751, dat

de împărăteasa Maria Tereza, organizațiile grănicerești au fost desființate de Unguri, după trecerea Ardealului și Bănatului la Ungaria. Pământurile acestor locuitori, moștenite dela vechile organizații grănicerești ale regimentului confinier romano-banatic nr. 13, sunt administrate de către o *comunitate de avere*, cu sediul la *Caransebeș*. (Pentru informații mai ample, cf.: *Din istoria Banatului Severin*, de C. Buracu, 1932).

Bolvășnițenii au locuri pe ambele maluri ale Cernei, până la *Țasna*. La *Poiana Roșet*, la Nord de Băile Herculane, au întemeiat un mic sat. Locuitorii din acest sat, ca și ceilalți din satele din regiunea muntoasă a Bănatului răsăritean și Olteniei nord-vestice, au răul obicei de a tăia crengile pomilor în timpul verii, pe care le fac clăi, ca cele de fân. Aceste crengi păstrează

Comuna Iablanita.

frunza încă verde în timpul iernii, și o dau oilor s'o mănânce. Fiind ciunțiți mereu de crengi, copacii de pe dealuri au un aspect hidos.

Din Valea Bolvașnița, peste dealul *Belibuc*, ajungi în com. *Plugova*. Urmând drumul spre Nord, treci prin *Globurău* și ajungi în comuna *Bogăltin*, așezată în locul unde o vale abruptă (*Apa Șiumern'i*) se varsă în *Belareca*. În 1910, prin August, în urma unui potop de ape căzut în munții Mehedinților și Cernei, puhoaietele venite pe această viroagă au distrus o bună parte din sat. Tot de comuna *Bogăltin* ține și satul *Prisăcina*, așezat într-o poziție încântătoare, adăpostit din toate părțile de păduri seculare de fag. La *Prisăcina* poți ajunge pornind și din valea Cernei, dela *Madved*.

La vreo 3 km. spre Nord de Bogâltin se află comuna *Cornerewa* (cu pronunțarea exactă a localnicilor *Con'er'eva*). *Cornerewa* este o comună mare, dar foarte împrăștiată. În satul *Cornerewa* se împreună două ape care formează râul *Belareca*. Din spre miazănoapte vine *Ohaba*, care izvorăște din *Furca Obițai* și dinspre Nord-Est *Ramna*, care izvorăște din muntele *Pietrile Albe*. Pe valea *Ramna* se află următoarele cătune: *Topla*, *Strûgâasca*, *Frasânts'ia*, *Smogots'in* și *Cămăna*. Pe valea *Ohaba* sunt următoarele cătune: *Izvor*, *Zhăg*, *Cozia*, *Bojia* și *Ohaba*.

Pornind pe valea *Ohabei* în sus, ajungi, după ce ai trecut pela *Furca Obițai*, în apropiere de *Poiana Ruschii*, așezată pe pante de munte. Din dreptul acestei comune, șoseaua cotește spre apus, urmând cursul *Râului Rece* (*Hidegul*). După vreo 8

Comuna Mehadica.

km. de mers ajungi în com. *Rusca*. La câțiva km. dincolo de comună, *Hidegul* se varsă în *Timiș*. Mai la Nord se află com. *Armeniș*, o comună mare, cu ulițe largi și case masive.

b) *Privire dela Mehadia spre Nord-Vest.*

Plecând din Valea Bolvașnița spre apus, treci pe lângă o ridicătură de pământ, pe care *Românii* își așezaseră un castru (probabil *Ad-Mediam*), treci apa *Belareca* și începi urcușul unui deal înalt. Spre apus, la poalele acestui deal, se află comuna *Iablanița*. Privind-o de pe culmea dealului, are înfățișarea unei comune elvețiene. Culoarea roșie a țiglei de pe acoperișul caselor, culoarea verde a pomilor și livezilor, impresionează plăcut ochiul.

Treci prin gara Iabłanița și ajungi în sat. Ca și Armenișul, Iabłanița este un sat mare, cu ulițe largi, par'că sunt bulevarde. Locuitorii au o bună stare materială. Pe valea satului au poverne cu cazane sistematice, pentru fabricatul țuicii

Din Iabłanița, prin *Petnic*, ajungi în *Crușovăț și Cuptoare*, comună așezată pe valea *Mehadica*. La câțiva km. spre Nord-Vest se află comuna *Mehadica* (cu pronunțarea localnicilor: *Medz'ica*, sau *Meedz'ica*). Com. Mehadica e mare și are oameni înstăriți, totuși nu așa de bogați ca cei din Iabłanița. Are un aspect mai bătrânesc, căci se mai găsesc case vechi.

La Nord de Mehadica, pe un deal înalt este așezată comuna *Verendin*. Comuna aceasta este lipsită de apă și oamenii sunt săraci. Acolo vezi mai pretutindeni case vechi bănățene, asemănătoare cu cele din Mehedinți. Pe teritoriul Verendinului, la locul numit *Vârtoapele*, sunt mine de cărbuni. Înainte de războiu au fost exploatate.

Luncavița, ultima comună cercetată, este așezată la Nord-Est de Verendin, pe valea *Luncăviței*. Oamenii par a fi mai înstăriți decât cei din Verendin. Locuitorii de acolo susțin, însă, că „*Verindzen'ii*” sunt mai bogați decât ei în vite.

GRAIUL

ASPECTE GENERALE.

I. *Graiul din Oltenia nord-vestică apare puternic influențat de graiul din Bănat*, mai ales în ceea ce privește tratamentul cons. dentale *t*, *d* și al semi-oclusivelor *c*, *g*. *T* și *d*, urmate de vocalele prepalatale *e*, *i*, trec la *tse*, *tși* și *dze*, *dzi* (cf. § 237 Fon.), iar *c*, *g*, urmate de aceleași vocale, la *še*, *și* și *ze*, *zi* (cf. § 257 Fon.). Teritoriul influențat de graiul din Bănat este limitat spre răsărit de o linie care pornește din com. *Ilovăț*, trece prin *Ohaba* și pătrunde în Gorj, cuprinzând comunele *Ciuperceni*, *Călcești*, *Rățezu*, *Godinești*, *Celei*, *Costeni*, *Izvarna*, *Pocruia* și *Sohodol*.

Intinderea graiului din Bănat asupra colțului nord-vestic al Olteniei are următoarele cauze:

1. *Trecerile de locuitori din Bănat în Mehedinți*. În trecut aceste treceri au fost frecvente. Multe familii din comunele mehedințene din apropierea munților sunt originare din Bănat. Locuitorul Ion Diulescu, din *Gornenți*, afirmă că în această comună familia *Sătăreștilor* este venită din Bănat, din regiunea *Crușovăț-Cuptoare-Iabłanița*. *Pauleștii* sunt veniți la 1866 din *Valea Bolvașnița*, iar *Capleștii* la 1878 din *Teregova*. (Textul 63). Neamul *Dârpeștilor*, din satul *Malarișca*, este originar din *Topleț* (textul 63). În com. *Costești*, câteva familii au venit din Bănat. Familia *Enășescu* este de fel din *Cuptoare*. De acolo au venit—după cum afirmă locuitorul Const. Gâdea—doi

inși: unul *Ianăș* și altul *Mogoș*. Din *Ianăș* se trage familia *Enășescu*.

Locuitorul *Ion Cristescu*, din *Cuptoare* (Bănat), afirmă că mai mulți strămoși ai lor au plecat în vechiul regat. Fratele lui a fost în *Costești* și a întâlnit un popă care i-a spus că e dela *Cuptoare* (textul 877). Spune că dela ei au plecat și *Giureștii*.

În Oltenia nord-vestică au venit oameni și din Ardeal, din regiunea *Hațegului*, influențată de graiul din Bănat. Din numărul lor excludem pe păstorii din munții Sibiului, locuitori ai satelor *Bratilov* și *Titirlești*, cari nu s'au amestecat cu băștinașii. Cei din Bănat și din țara *Hațegului* s'au topit în marea masă a locuitorilor *Olteniei*, influențând graiul. În com. *Rudina* sunt două familii—*Plav'eț* și *Săn'islav*—originare din regiunea *Hațegului*.

Trecerile de locuitori n'au fost numai din Bănat în Oltenia, ci și invers, din Oltenia în Bănat. În numărul acestora nu socotim o masă mai importantă de *Olteni* trecuți în Bănatul vestic, și cari astăzi sunt numiți *Bufani*. Vorbim numai de cei trecuți în satele bănățene din apropierea vechei frontiere. Numărul celor cari au pătruns din Oltenia în Bănat este mult mai mic decât al celor trecuți din satele bănățene în *Mehedinți*. Numai în com. *Valea Bolvașnița* am auzit câțiva locuitori spunând că familia lor este de fel din *Mehedinți*. Astfel, locuitorul *Nicolae Pătruș* spune că strămoșii lui au venit din *Gornenți* (textul 807), iar *Pătru Drăgan* afirmă că un strămos al său, *Ion Drăgan*, a venit din *Costești*. Câteva femei din *Mehedinți* sunt căsătorite în *Prisăcina*.

Trecerile de locuitori dintr'o regiune într'alta continuă și astăzi, și sunt datorite căsătoriei. Tinerii din *Gornenți*, *Costești*, *Prejna*, *Izverna*, *Obârșia*, *Cloșani* iau fete din *Valea Bolvașnița*, *Bogâllin* și *Cornereva*, sau cei de acolo se căsătoresc cu fete din *Mehedinți*.

2. A doua cauză care a facilitat trecerea graiului bănățean în Oltenia a fost conviețuirea locuitorilor *olteni* cu *Bănățenii* în *Valea Cernei* superioare. Pe ambele maluri ale apei sunt conace: pe partea stângă ale *Oltenilor*, pe dreapta ale *Bănățenilor*. Locuind acolo toată vara, iar unii tot timpul anului, se întâlnesc unii cu alții și influența graiului bănățean are puterea de a se manifesta. Unii locuitori din satele *mehedințene* — cum sunt unii din *Costești* — și-au vândut *Bănățenilor* pământurile dela *Cerna*, pentrucă erau prea depărtate și nu le puteau munci. Astfel *Bănățenii* au trecut și pe partea stângă a apei, amestecându-se cu *Oltenii*.

În general mai toți oamenii din satele *mehedințene* din regiunea muntoasă, dela *Cloșani* până la *Bahna*, se întâlnesc aproape zilnic cu cei din Bănat, pe munți, pe la conace. Au prieteni în satele bănățene și se duc deseori pe acolo.

În primul rând au suferit influența Bănatului satele din imediata apropiere a frontierei. Încet, încet, fenomenul s'a întins, ajungând până la linia de sate indicată.

II. O altă influență din Bănat consider că este trecerea lui *a* tonic la *â* (sunet apropiat de *qa*). Acest fenomen apare numai în com. *Obârșia-Cloșani*, și nu este general. În Bănat am găsit în comunele *Mehadica* și *Verendin* foarte răspândită această pronunțare. În *Cuptoare* apare destul de des. Trecerea din regiunea *Mehadica* și *Verendin* spre *Obârșia-Cloșani* s'a făcut prin comunele *Bogăltin*, *Rusca* și *Cornereva*, deși acolo aproape că a dispărut această pronunțare. Ceea ce dovedește că e un fenomen vechi, și scade ca intensitate și în *Obârșia-Cloșani* (cf. § 1 Fon.)

III. Un fenomen, pe care îl consider că a luat naștere în Oltenia de Nord-Vest, este trecerea lui *ș*, *ž*, la *s*, *z*. Apare generalizat în comunele *Gornenți*, *Costești*, *Prejna*, *Gornovița* și *Obârșia-Cloșani* și s'a întins în comunele învecinate, până la o linie care trece prin *Podeni*, *Balta*, *Băluța*, *Gărdăneasa* și *Ponoare*.

Până acum, în aceste comune este sporadic. (cf. § 270 Fon.)

FONETICĂ

Accentul.

Găsim accentul schimbat în unele cuvinte. Astfel accentul cade pe silaba *ultimă* în: *Caròl* (428), *zingăș* (258), *palòs* (344), *troscòt* (274), *vivòr* (113), *vultùr* (384), *zahăr* (26).

Cade pe *penultimă* în: *ibomn'ise* (421), *lobòdă* (274), *lu-b'en'iță* (219), *Măgùra* (deal, com. *Padeș*), *lètìn* (275), *marinărì* (842), *padzìna* (429), *peșetsìe* (477), *plantșică* (935), *pol'iță* (68), *răzmìeriță* (411), *să tavăle* (cu accentul tonic pe silaba a doua)=*se tăvălește* (176).

O asemenea schimbare de accent o observăm și la pronume: *ăstùla* (944), *ăstòra* (698), *alùl*: *căpu alùl dze mi l-o dât* (955), *cutărùla* (108).

Schimbarea accentului pe antepenultimă o observăm în cuvintele: *ăripă*, cu pl. *ăripì* (accentul tonic pe prima silabă a cuvântului) (609), *Măria*, *Sòfia* (543).

Vocale accentuate.

A. 1. Particularitatea caracteristică a graiului din *Obârșia-Cloșani* este că *a* accentuat este pronunțat ca *â* (sunet intermediar între *o* și *a*, apropiat de *qa*). Pronunțarea aceasta o au mai mult femeile care nu știu carte. La bărbați se observă mai rar. Exemple: *băg* (217), *calăr'e* (202), *căsă* (206), *catân'e* (202), *drăgă* (184), *măsă* (209), etc.

Acelaș fenomen îl găsim și în Bănat. Apare mai rar în comunele: *Bogăltin*, *Con'er'eva*¹⁾, *Rusca* și *Armeniș*. Exemple:

1. Se mai pronunță și *Cornereva*.

âlb (840), căl (840), căsă (842), lăs (836), s'au n'ecât (842), picât (838), uscât (837).

Mai des apare în comuna *Cuptoare*: apucātu (882), iăpă (878), răță (878), sât (880), vacă (878).

Foarte des apare în comunele *Mehadica* și *Verendin*: abură (932), âlbă (923), âpă (952), căle (938), catână (933), căucu (934), curătă (952), făță (952), etc.

Având în vedere că în Oltenia apare numai în comuna *Obârșia-Cloșani*, și acolo e destul de rar, pe când în Bănat apare în mai multe comune, iar în *Mehadica* și *Verendin* e foarte răspândit, cred că acest fenomen este originar din Bănat. S'a întins dinspre *Mehadica* și *Verendin* spre Sud la *Cuptoare*, iar spre Est la *Rusca*, *Cornereva* și *Bogăltin*. Dela *Rusca* și *Cornereva* a trecut în Oltenia la *Obârșia-Cloșani*. Astfel cred că s'a întâmplat cu această trecere a lui *ă*, și aceasta într'un timp destul de depărtat. Acum, grație școalei, armatei și altor influențe, în comunele *Rusca*, *Cornereva* și *Bogăltin* această pronunțare s'a rărit. Prin cătunele ascunse ale Cornerevei, pe care nu le-am putut cerceta, cred că va fi mai frecventă.

2. Precadat de *ș*, *ž*, *a* apare ca *ă* în: *žăle* (790, 863), *žălea* (35). Alături de aceste forme cu *ă*, apar și altele cu *a*, ca în: *žale* (581), *žălea* (791).

Toate acestea alternează cu alte forme în care *ă* a fost înlocuit cu *e*, din cauza asimilației (silaba a doua conținând un *e*): *žele* (640), *žele* (729).

3. În locul formei, răspândită mai mult de cei cari știu carte, Cloșani, găsim alte pronunțări: *Cloșan'î* (680), *Cloșen'î* (631, 656), sau *Cloșen'î* (693).

Aceeași pronunțare o găsim și la cuv. *Clovârnașen'î* (711)

4. *A* din *palme* trece la *e* (asimilație caracteristică Bănațului): *p'elme* (apare în com. *Bogăltin*). Cf. § 167 Fon.

5. *A* din *mamă* apare deseori ca *u*: *mumă* (22).

6. Din cauza influenței pluralului băzmele, cuv. *bazma* prezintă pe *a* accentuat trecut la *ea* (1a): *bazmîa* (42), *bazmîaua* (691).

7. *Ă* inițial trece adesea la *i* în: *îla* (41, 45), *îsta* (407), *îstora* (93). Aceste forme alternează cu cele în care *ă* este păstrat.

8. *ă* — provenit uneori din *e* — după *r*, *s*, *ș*, *t*, *ț*, *z*, *dz*, sau grupurile consonantice *cr*, *tr*, *st*, primește o ușoară rezonanță de *i*, pronunțându-se ca *iă* *). Exemple: *curăă* (282), *răăse* (393), *răăpide* (275), *răău* (36, 153, 794, 925), *răă=rea* (153), *răăî* (926), *răăurî* (608), *răăzăle=razele* (112), *asăădz* (218), *rasăărî* (28), *săăbii* (944), *săămn* (175), *săătse* (28), *săău* (175, 811), *șăăle* (952), *žăăî* (954), *tăău* (7, 8, 175, etc.), *tăă=ta* (175, 628), *tăăî* (127), *tăăle* (65), *țăăst* (Cornereva, Mehadica), *noodzăăși* (947), *crăăță* (142), *costrăăî* (244), *străăkinî* (342), *stăă=stea* (512).

*) Pronunțarea aceasta nu este generalizată și se distinge destul de greu, mai ales dacă un cercetător este grăbit.

Din cauza influenței formelor care prezentau pe *ă* trecut la diftongul *ăă*, acest *ă* scurt apare și înaintea lui *a*: parăa (152), răa (890), tăa (65).

Apar, însă, și forme fără acest *ă* scurt: rău (8), răse (130) etc.

9. *E*, după *ș* (*s*), *ț*, *z*, *r* trece la *ă*: burdușăl (624), frumușăl (659), săd (222), sărpi (130), barbașălu (192), iușăsc (664), ofișăr' (150), ingrizăștși (74), să 'ncalzăștși (218), răși (466), răpide (631).

Alături de aceste forme cu *e* trecut la *ă*, găsim și altele cu *e* păstrat, sau trecut la *e*: frumușel (747), ogășel (747), ședz (256), răvăsel (59), etc.

10. *E*, după labiale, trece la *ă*, când în silaba următoare nu este o vocală palatală: mă răpăd (886), vorbăsc (948), zdrobăsc (881), mărg (915), mulțamăsc (945).

Acesta este un fenomen caracteristic Bănățului.

11. *E*, după câteva grupuri consonantice, trece la *ă*.

a) După *cr*: crăț (64); b) după *tr*: trăbușe (129), trăc (8, 918), trănță (217); c) după *st*: șinstăsc (665), pov'estăsc (280).

12. *E* latin urmat de *n* trece la *i* în: tșinăr (20, 146, 279).

13. *E*... *e* apare ca *e*... *e*, iar *ie*... *e* ca *ie*... *e*: camin'etșe (37), f'etșe (886), gr'e'le (227), ie'le (36, 938), ie'le (183), mie'le (65, 146), peștșe (201), platșeștșe (873), să pleșe (35), r'eșe (678), r'eze'le (534), secerea (772), setșe (73), traieștșe (190), tr'eșe (35), v'erdze (2, 132, 668), etc.

E se menține chiar când silaba următoare nu mai conține un *e*: mesă (59, 691), n'ev'estă (777), pov'estă (691), tșin'er'eță (859).

14. *E*, deși urmat în silaba următoare de un alt *e*, dar fiind după *r*, *s*, *ș*, *dz*, *z* și grupurile consonantice *cr*, *tr*, *st*, trece deseori la *ă*: curăle (405), răle (651), răse (342), masăle (361 titl.), sătșe (444), șădze (871), șăle (799), tușăștșe (542), putr'edzătșe (5), dzășe (322), tr'ezăștșe (107), să mă 'ntrăbe (85), trășe (23, 26, 541, 867), șinstăștșe (172), stăle'le (311, 526), stărp'e (138).

Alteori, în loc de *ă*, găsim un sunet intermediar: *e* Ex.: cr'eștșeș (848), șed'e (518), setșe (398), dzeșe (403).

Nu rareori găsim pe *e* păstrat (influența școalei): doospr'eșe (223), găseștșe (35), pal'eștșe (679), v'er'de (65), etc.

15. Deși nu prezintă situația *e*... *e*, *biserică* are mai multe aspecte fonetice: *biserică* (69), *biserică* (108, 953), *bisărică* (130, 805), *bisărică* (166), *biserică* (536).

16. Cuv. *șarpe* prezintă mai multe pronunțări: *șerpe* (731), *șărpe* (309), *șărp'e* (881), *șarpe'le* (565), *șarpi'li* (886).

17. Cuvântul *cămașă* are și el aspecte fonetice diferite: *camasă* (347), *camașă*, *cameșă*, *cămieșă* (com. Cloșani), *cămieșă* (608), pl. *cămieșăle* (387), *cămieșăle* (684), *kimeșă* (com. Corne-
reva, Prisăcina, Bogăltin), *kimieșă* (Mehadica), pl. *kimieș* (833).

18. Pluralul cuvântului *fiel* apare, pe lângă *f'elurī*, și sub forma *f'elurī* (947). De aci a evoluat spre *fiălorū* (919, 922) și *falurū* (952), de unde s'a refăcut o formă de singular: *fal* (919).

19. În locul lui *ea* din vechiul *Tizmeana* se păstrează la

genitiv *e*, trecut uneori la *ie*: Tizmen'i (760), mănăstir'ea Tizmen'i (773).

20. *E* accentuat din slavicul *cremene*, fiind după *r*, s'a pronunțat ca *rie*: cr'emene. După ce *e* aton a trecut la *ă*, a asimilat și pe *e* tonic, dând forma crămă^{nă} (47).

21. *E* apare diftongat (*ea*) în: întune^{ar}ic (780).

22. *Trebuie* apare și sub forma: trabă (180). Această pronunțare e rară.

23. *I* latin se menține ca *i* în: împl'e (858), îmflă (919).

24. *I* latin urmat de *n* trece la *i* și se păstrează în: intru (629), să într'e (476).

25. *I* din slavicul *orizŭ* este păstrat. Ex.: oriz (460).

26. Sub influența singularului, *i* se păstrează în: vâⁿi'ile=vinele (634), vâⁿe'le (566), cuvânt^{se} (888).

27. După *s*, *ș*, *z*, *dz*, *ž*, *ț*, *i* trece la *i*: gasă (665), năsăp (570), sânt (612), sângur (59), besă^{și} (206), a iese^t (40), rusân'e (347), sână (24), ieșă (274), mașână (713), okeșăcă (591), a auzât (796), gazăul (55), pazător' (17), dzăua (7), cozăță (119), nacazât (36), nozăță (42), prazân' (361), m'a griză (417), țân'e (5).

Din cauza influenței școalei, *i* este uneori păstrat, sau trecut la *i*: gasiră (33), si=și (33), și (599).

28. Deși după *z*, în următoarele exemple găsim pe *i* păstrat: zină (864). dzin'elor (945).

29. *I* după grupuri consonantice trece la *i*: După *tr*: străcat (486), străgă (22), strân (261); *st*: adăpostât (361), șinstătă (419), milostăvile (357), mănăstâr'e (106, 376), stângă (245), v'estătă (357).

Alteori, deși urmează după aceste grupuri consonantice, se păstrează sau trece la *i*: strigă (768), mⁱ-o strigă (736), șins'it (272), mănăstir'ea (773), vestșită (33).

30. Afară de forma cră^șmă, mai găsim și o formă cu *i*: crișmă (147).

31. *I* provenit din *i*, apare ca *u* în: dzua (55, 391).

32. *I* din slavicul živnă, apare ca *oa*: žoavină (45). Această formă e frecventă în Bănat.

33. *I* apare ca *ie* (*e*), după *b*, *ș*, *m*, *r*, în unele cuvinte: bier^t (916), brașier'e (com. Gornenți), ma mlier (17), gr'ez=griji (210), Malar'esca (46).

34. *O* inițial și medial apare uneori ca *uo*: uokⁱ (892), uoță (932), cuot (com. Gornenți, Podeni), suorb (160), p'etroul (833).

35. *O* trece la *u* în: fasul'e (141).

36. *O* + *n* > *u* în neologismul: frunt (236).

37. *O* e păstrat în: sapon (824).

38. *U* apare ca *oa* în: să žoară (845, 909).

39. *U* urmat de *n* trece la *i* în: porânca (828).

Diftongi accentuați

40. *A_i* este redus la *a* în: traștă *)=traistă (36, 215).

*) Dl. I. A. Candrea îl dă în Dicț. encicl. al l. rom., pentru Oltenia și

Alături de forma aceasta, apare și: *traistă* (327), precum și o formă intermediară: *traıştă* (453).

41. *Au* apare redus la *a* în: *Agost* (756).

42. Diftongul *ea* trece la *ia*, după consoanele care se iotacizează atunci când sunt urmate de un *e* (*b*, *p*, *v*, *c* (*ș*), *g* (*z*), *t* (*ț*), *d* (*dz*), *l*, *r*, *m*, *n*).

Exemple: *b_{ia}* (344), *iub_{ia}* (640), *vorb_{ia}* (274), *rup_{ia}* (59), *av_{ia}* (40, 66), *să ș_{ia}rtă* (49), *valș_{ia}ua* (674), *ci_{ia}ră* (713), *fuz_{ia}* (46), *m_{ie}rz_{ia}* (310), *l'eus_șian* (364), *dz_{ia}l* (23), *col_{ia}* (17), *l'_{ia}cu* (86), *ș_{ie}ria* (194), *cri_{ia}că* (532), *gr_{ia}* (23), *durm_{ia}* (61), *m_{ia}* (653), *v'en'_{ia}* (47).

43. *Ea* — provenit în unele cuvinte din *e* urmat în a doua silabă de un *ă* (*e*) — trece la *a*, după *s*, *ș*, *z*, *z*, *ț*: *sacă* (100), *sama* (28, 595), *sară* (313), *să sadă* (35), *susaua* (57, 58), *ieșam* (784), *pazască* (35), *urzală* (546), *audzam* (46), *să năcăža* (772), *patruțască* (63).

Uneori, grație școalei, *ea* e păstrat, sau trece la *ia*: *șeaua* (232), *ieș_{ia}* (691), *ma 'ngriz_{ia}* (115).

44. După consoanele labiale *b*, *v*, *ea* trece la *a* (Numai în Bănat): *să l'e zdrobască* (947), *vacu* (889).

45. Diftongul *ea*, provenit din hiatul latin *ea*, trece la *a*, după *r*, în *ra* (1, 740). Alături de această formă, mai apar și: *ră*, *râă* (874), precum și forma obișnuită *r'ea* (842).

Aceeași trecere dela *ea* la *a* după *r* o găsim și în: *curaua* (674).

46. *Ea* trece la *a* după *n* în: *tșinală* (45).

47. Diftongul *ea* trece la *a* după grupurile consonantice *tr* și *st*: *ma 'ntrabă* (151 863), *tracă* (417), *vă șinstam* (95), *măstacănu* (838), *stag* (391), *staua* (109).

Găsim, însă, și forme cu *ea* păstrat: *stea* (370), *stșeag* (549 titl).

48. *Ea* accentuat final se pronunță adesea ca *e*, iar *ia* ca *ie*: *av'e* (131), *be* (59), *col'e* (228), *să dze* (75), *ie* (811), *m_{ie}* (258), *să st'e* (720).

49. Diftongul *ei* după *s*, *ș*, sau *st*, trece la *ai*: *m_i-adusă_i* (56), *pusă_i* (22), *cocosă_i* (28).

50. Diftongul *eo* trece la *io* în *G_iorge* (93), iar pronumele *eu* este pronunțat ca *leo* (823) sau *io* (618). Alături de acestea, găsim și forma *ieu* (627).

51. *Eu* după *st* trece la *ău* în: *răstău*.

52. *Gr'eu* (827) apare în unele ocaziuni ca: *gr'eu* (811).

53. Dift. *ii* apare după *ș*, *z*, *st*, ca *ii*: *ieșă_i* (797), *pustă_i* (107 254); pe lângă această formă, mai apar: *pusti_i* (749) și *pusti_u* (764). Pronunțările acestea sunt datorite școalei, dovadă că *t*, urmat de *i*, n'a fost alterat.

54. *Î* este redus la *i*: *az m-i dor* (794), *stși=știi* (397, 825), *fi = fii* (517).

55. *Iu* după *z* trece la *iu* în: *târzău* (63).

Bănat, sub forma: *tracită*. La fel îl dă și dl. Lucian Costin (*Graiul bănățean*, 204). Nu consider această transcriere justificată (v. *glosarul*).

56. Diftongul *iu* se păstrează în turcescul: *burunziuc* (405).

57) În loc de *oa*, rezultat din *o.....ă*, găsim uneori *o*: *doboră* (211), *o lot* (36), *socră-mă* (626), *stronă* (612), *totă* (60, 953). Rareori găsim și: *toată* (901).

Vocale neaccentuate.

A. 58. *Ă* protonic trece la *a*, apărând într'o singură silabă protonică, sau chiar în două. Trecerea aceasta a fost ușurată de cazurile când vocala accentuată era *a* (cf. *asimilația vocalică*). Fenomenul apare foarte răspândit în Mehedinți, în satele de sub munte, mergând până aproape de valea Motrului. În Bănat este destul de răspândit, dar nu atât de generalizat ca în județul Mehedinți (v. harta).

Exemple: 1. Într'o singură silabă protonică: *cașiul* (48), *camin'etse* (37), *cadzut* (27), *curatură* (67), *facut* (775), *mânăstâr'e* (32), *par'etse* (290), *sacur'e* (218), *vadzui* (73), *zavo* (105).

În Bănat: *batrân* (859), *gradzină* (824).

2. În două silabe protonice: *balaioară* (4), *calatoar'e* (777), *marăsin'e* (27), *pasar'e* (380), *radașină* (262), *saptamână* (342).

În Bănat: *pasaria* (834).

Alături de formele cu *ă* protonic trecut la *a*, găsim deseori cuvinte prezentând în această situație un *a* intermediar între *ă* și *a*. Ex.: *așazamânt* (407), *barbațal* (182), *batatură* (776), *facut* (342), *padur'e* (62), *razbo* (775), *vadzân* (65), etc.

În Bănat: *bagatură* (868), *prapadzit* (826), *sapun* (com. Bogăltin).

Alături de această pronunțare, găsim și pe *ă* păstrat, dar mai rar. În special copiii din clasele primare și cei cari știu carte îl pronunță. În comunele dela răsărit de valea Motrului apare mai des (v. harta).

Fenomenul acesta a fost studiat de I. Iordan în articolul intitulat „Un fenomen fonetic românesc dialectal: *ă* neaccentuat > *a*”, publicat în *Revista filologică* din Cernăuți (1927-28, pg. 117). D-sa distinge două aspecte ale acestui fenomen: 1. *ă* aton trece la *a*, când în silaba următoare se mai găsește un *a* (de ex. *barbat*); 2) *ă* aton trece la *a*, în silaba următoare fiind o altă vocală (de ex. *batrân*).

D-sa găsește că prefacerea lui *ă* aton, urmat în a doua silabă de *a*, în *a*, este un fenomen normal, fiind o asimilație (cum e de exemplu în *barbat*), dar nu găsește nicio explicație celui alt aspect. Crede că trecerea lui *ă* neaccentuat la *a*, fără vreo influență din partea sunetelor vecine, este un fenomen străin de limba noastră, și că a luat naștere la periferia graiurilor românești, spre granițe, unde Românii au venit în contact cu populații străine.

Rămân câteva insule în teritoriul dacoromân, unde apare *ă* aton trecut la *a*, cum este Țara Hațegului, care nu este la

frontieră. Dl. Iordan crede că populația românească de acolo a fost amestecată cu o populație străină.

Privitor la întinderea acestui fenomen, d-se observă că aria fenomenului de asimilație (*ă* aton > *a* fiind asimilat de un *a* următor) este mare. Il găsește mai mult în Moldova de Nord (jud. Doronoi, Botoșani, Fălțiceni, Iași). Apare, apoi, în Moldova centrală și sudică (jud. Roman, Vaslui, Bacău, parte din Tutova, Fălciu, Tecuci, Covurlui, Putna), în Basarabia și Bucovina. În Oltenia și Muntenia îl găsește rar (câte un exemplu, două).

Dl. Iordan procedează bine când desparte fenomenul în două aspecte, dar greșește când crede că trecerea lui *ă* aton la *a*, atunci când nu era influențat de sunetele vecine (cum e, de ex., *bătrân* > *batrân*), a luat naștere la granițe, ca urmare a unui contact cu populații străine. Iată că acest fenomen apare în Oltenia de Nord-Vest, și *e aproape generalizat*, nu numai într'un exemplu, două. Putem susține că Mehedințenii s'au amestecat cu vreo populație străină? De sigur că nu. Lucrul devine și mai concludent când observăm că în Bănat fenomenul este mai redus, deci n'a provenit de acolo, *ci a luat naștere pe teritoriul Olteniei*.

59. *Ă* apare trecut la *a* și în cuvinte în care de obicei este accentuat, din cauză că în frază aceste cuvinte *sunt atone*. Exemple: *far* dze mustață (20), *ma* uita (45), *ca* urātu n'ar'e ștșintă (812), *dupa* piatră (4).

60. *Ă* final, după ș, ž (s, z), apare deseori netrecut la *e*: șenușă (684), usă (4), griză (20). Numai rareori apare intermediarul *e*, sau *e*: țancușe (428), ușe (597), griže (625).

61. *A* apare adesea ca *ă* în adv. măi (101, 255, etc.), din cauza întrebuirii ca aton în frază.

62. În multe cuvinte găsim pe *a* neaccentuat trecut la *ă* sau *a*: Al'ixândrina (755), băzma (564), brăbeț (570), Călăfat (690), cătană (600), căzan (com. Bogăltin), Mărie (319), răkiu (568), scăiețe (732), văgoan'ile (171), Văsăle (568), zăharul (164), cartofi (141), dragav'e (141), naințe (768), rakiu (555).

63. *Ă* originar s'a păstrat ca *ă*: fămeie (569, 707).

Fiind aton protonic, trece uneori la *a*: famieie (99), fameia (35). Mai rare sunt formele în care apare *e*: f'emieie (236), femeie (598).

64. *Ă* se păstrează ca *a* [netrecut la *e*] în slavicul: inval'esc (214).

65. *Ă* trece la *e* în: bulgeras=bulgăraș (342). După ž, *ă* provenit din *a* aton, a trecut la *e* în: žendari=jandarmi (721).

66. *Ă* final din *parcă* trece la *e*: parke (22, 56, 186, 418).

În cuvântul *grabă*, *ă* final trece la *e* și uneori la *i*: în grabe (655), dzegrabe (828), dzegrabi (828).

67. În câteva cuvinte, după *f*, *r*, *s*, *ă* aton trece la *i*: făcl'i (113, 777), rășkitoari'e (288, 942), sănătăt'se (391), sârmana (236). Alături de formele cu *i*, apar altele cu *ă*: făcl'i (391, 595).

68. *Ă* apare trecut la *i* și în cuvinte atone în frază: câtră=către (828), câtă=către (65), sâ ma hodžin'esc (206).

69. *Ā* din slavicul *praviti* nu trece la *i* prin asimilație: *prăvit* (210), *pravit* (127, 153).

70. *Ā* din: rădăica apare neasimilat de *i*: rădăică (594), rădăică (595). Alături de formele cu *ă*, găsim altele în care *ă* a trecut la *i*: rădăicară (618).

71. *Ī* rezultat din *a* aton latin + *m* + cons., se păstrează în: imbla (< lat. *AMBULARE*): o imblat (36), imblar'e (850). Lângă acestea apar și forme cu *u*: umbla (3, 529).

72. În cuvântul *trândafir* (858), primul *a* apare ca *ă*.

73. *Ā* nu apare asimilat totdeauna în slav. năroc (267), naroc (245), năroĭ (176, 855), săroc (945).

După *b*, *v*, *ă* aton nu trece la *o* în: *aĭ* zabavit (127), vap-săsc (79).

74. *A* din bulg. *aglika* trece la *o* în: *ogliše* (421).

75. *Ā*, provenit din *e*, se păstrează netrecut la *o*: rătund, ratund (596), ratund (376).

76. *Ā* se păstrează netrecut la *o* în: dărăbanț (352),

77. *Ā* trece la *o* în: copătăie=căpătăie (com. Nadanova), copețăle (276), platozele=pătlăgele (685), rozmolin=rosmarin (284), solar'=sărar (com. Padeș).

78. *Ā* se păstrează neasimilat de *u* în verbul *a mulțami*: mulțămim dumitale (129), mulțămesc (815).

79. *Ā* apare ca *u* în: lumpăs=lămpaș (com. Gornenți), păstruv=păstrăv (com. Izvarna), plumină (566).

E 80. Verbul auxiliar *a fi*, la imperfectul indicativului, prezintă pe *e* inițial sub mai multe aspecte:

a) *E* inițial păstrat: erea (36, 708).

b) *E* inițial difongat în *ie*: ieria (386).

c) *E* trecut la *ă* și apoi la *a*, deoarece era protonic: area (66, 704).

d) *E* trecut la *i* (în Bănat): trist iră (938).

81. *E* inițial e pronunțat ca *ie* în cuvintele: lelena (180), legumănu (568).

82. *E* aton nu apare uneori diftongat în *ie* la imperfectul verbului *a pieri*: sânzile-*i* peria (275).

83. *E* posttonic, sau chiar protonic, apare deseori ca *i*. Exemple: cân'ipă (302), cântsic (127), galbin (114), sufl'itu (98), Dumn'îdzău (119), žudicător'u (721).

Trecerea lui *e* la *i* are loc și când acest sunet este final: sin'î ț'o porânsit (29), džilaval' dze casa m'lea (584), mama mân'i-sa (624), undzi-aĭ-udžit (655).

84. În Bănat, în comunele Cuptoare, Mehadica și Verendin, *e* posttonic, sau chiar protonic, apare fie cu o pronunțare intermediară (un sunet intermediar între *e* și *i*, notat ca *e*), fie ca *i*.

Exemple: 1) Cu *e*: cân'epa (881), dzesrumen'ește (873), feriasta (888), înkeeturile (994), n'evastă (891), petr'ec (928), ven'it (907), Verendzin (952); 2) Cu *i*: bitsežăsc (909), șitatșea (891), dži loc (891), doamn'ilor (952), n'ivasta (909).

85. Și în cuvinte atone în frază găsim treceri dela *e* la *i*:

dzi se stă, dži ši-ar măi sta (104), džiła (37, 86), pi lângă ȧea (35), pintru (28), pistă = peste (129).

86. *E* după s, ș, z, ž, ț, r, și după grupurile consonantice cr, gr, tr, st, trece la *ă*.

Exemple: a) După s: căsălniță (338), însărat (194), mir'esăle (77), săcară (718), vasăle (44); final: a'lesă (732), miersă (131); b) După ș: boasăle (402), înșalaș (560), șădzem (681); c) După z și ž: buzăle (801), stăžăr'el (469); d) După ț (mai rar): dzežățălu (828), zălir'e (185); e) După ț: brață (20), ințăpa (752), marunțal (103), mață (221); f) După r: miera (825), răt'edzat (690); g) După grupuri consonantice, 1) cr, tr: crățăști (59), soacrăle (119), intrăba (798), putrădză (191), străcurăm (37), trăbuiț (290), trăcu (41); final: cătă (provenit din cătră = către) (35), cătă = către (65, 65), d'intră (726), intră = între (59), pintră (188); 2) st: blastămă (125), mjestăc (536 titl.), ostăn'it (310); final: dragostă (525), ȧestă (295, 802), n'ev'estă (28), v'estă (35), etc.

De multe ori acest *ă*, provenit din *e*, fiind protonic, trece la *a*. asamanat (174), mjesaria (222), asadzara (28), insalator' (82), ințal'es (36), ratședzat (15), intrabar'e (23), putradzasc (298), trabui (130), tracu (398), blastamă (20), mjestăcău (350).

E se păstrează — deși urmează după s, ș, z, ž, ț, r, sau grupurile consonantice amintite — în vorbirea celor știutori de carte. Alteori apare un sunet intermediar între *e* și *ă*.

Exemple: casele (478), ședȧa (260), putrezască (770), dragoste (50), ȧeste (149).

87. *E*, trecând la *ă* după s, z, devine apoi *i* în următoarele cuvinte: sâcritaru (45), sârvițor'u (129), sârvișȧ (629), buzăle (397).

88. *E*, după labiale, trece uneori la *ă*: păscarȧ (com. Cloșani), văcuț (com. Obârșia-Cloșani), fărăcătoar'e (com. Gornenți), cr'emănă (155), tșe rumăn'eștșȧ (899).

Când e protonic, îl găsim și ca *a*: pascar' (201), baut (181), să vacuȧască (32).

Acest fenomen e original din Bănat. În Mehedinți s'a răspândit numai în satele din vecinătatea Bănatului.

89. Auxiliarul *e*, prez. ind. dela *a* țȧ, fiind aton în frază și urmând în unele ocazii după un ț, trece la *ă*. Exemple: ț'ă = iți este (23, 28) etc.), ț'ă foamȧe (563).

Dela *ă* a trecut la *i*: ț'ă bin'e (661), acolo ț'ă locu (777).

Sub influența lui ț'ă găsim și *v'ă*: acolo v'ă casa (948).

90. În Bănat, am găsit în com. *Armeniș* cazuri de *e* aton trecut la *ă* și după *d*: frunză verdze d'a dă ¹⁾ brad (856), dă p'e cap, dă mă scoatșe (856), dăzlȧgă (856).

91. Alte cazuri de trecerea lui *e* neaccentuat la *ă*: nărod, fem. năroadă (817), tănăkē = tinichea (< tenechea < turc, tenekē) (414), privăgătoar'ea = privighetoarea (525).

Alteori, însă, apare netrecut la *ă*: n'ezăt = năjit (950), besășȧ = bășici (206).

1) De este aton în frază.

92. În câteva cuvinte *e* neaccentuat, uneori în poziția *e*—*e*, apare ca *e* : feriše (74), veșin'i (644). E o influență a altor forme, care aveau pe *e* accentuat.

93. *E* latin + *n* + *cons.* se păstrează ca *i* după *v* (ne-trecut la *i*). E o influență a formelor care au în silaba următoare un *e* sau *i*. Exemple : am vindut-o (78), vindzar'e (926).

Cei cari știu carte, încercând să pronunțe corect acest cuvânt, pronunță cu *i* și acolo unde nu trebuie : Ex. : vândeam (650).

94. În Bănat, în unele cuvinte, după *ś*, *l*, *e* aton a evoluat spre *io* : śiorśăi tăi=cerceii (842), in'ima mī-o pl'iozn'it (851). Aceeași trecere o găsim și la cuvântul Giorgină=Gherghină (842, com. Rusca), din cauza influenței cuvântului *Gheorghe*.

I. 95. *I* inițial apare ca *ie* în : Ierod (33).

96. *I* latin + *m* + *cons.* trece la *i* și se păstrează în cuvintele *a implea* și *a intra* : s'o împlut (127), o intrat (199). Lângă acestea, apar și forme cu *i* : intra (554), sau *u* : umplea.

97. *I*, după *s*, *ș*, *z*, *ž*, *ț*, *r*, și după grupurile consonantice *br*, *tr*, (*str*), *st*, *zn*, trece la *i*.

Exemple : mîesă (61), Săbiu (254), sângur'el (90), roșă (613), ușăle (542), frată (45), sofăoară (59), străcară (567), străga (41), trâmetse (701), să stânzia (130), coznăța (337).

Din cauza influenței școalei, găsim forme cu *i* păstrat, ca în : dzeșirată (4), copilași (665), sau trecut la intermediarul dintre *i* și *i*, ca în : șir'et (366).

98. În unele cuvinte, după *ș*, *r*, *i* aton a trecut la *i*, și de aci a evoluat spre *ă*. Când era protonic *ă* a trecut la *a* Ex. : sandzilă (37), rămnî (324), ramn'itorî (258). Aceeași evoluție o observăm și la *a* *ridica*, devenit *rădica*, apoi *rădica*, apropiindu-se iar de lat. *eradicare*. Exemple : rădzicat (552), rădzică (77).

99. Prep. *până*, având pe *ă* neaccentuat în frază, trece la : *pănă* (554), *pană* (35) Ca și *până*, *lângă* se pronunță și ca *langă* : zucăm lang'al însurat (173).

100. *I* final scurt dispare după *ș* (*s*), *z* (*dz*), *ž*, *ț*, *m*. Exemple : adus=aduși (35), tovarăs=tovarăși (65), uș=uși (691), audz (252), v'erdz (845), tše scalz (541), bož (425), fraț (93), ierț (28), poț (68), zâmț (28), im plaše (582).

Uneori se aude un ușor *i* după *ș* : să tše laș'î ușor (472), vorbișî (691).

101. *I*, după *ś*, apare ca *iu* în : śiur'eș (391, 630, 832), śiur'eșă (com. Gornenți, Bogăltin ș. a.) *).

102. *I* trece la *ie* (*e*), după *labiale*, în câteva cuvinte. E o influență a cazurilor tonice : bertășăța (com. Bogăltin), vă mieraț (com. Crainici).

I apare ca *e* și în alte câteva cuvinte : menunată (567), menune (570), dzeoketor' (618). Aici a suferit influența primului *e*.

*) Dl. I. A. Candrea (Constatări în domeniul dialectologiei. Grai și suflet. 1923-24, pg. 195) crede că acest fenomen a trecut din Oltenia în Bănat. Deși în Oltenia nord-vestică e destul de extins, totuși, având în vedere că în Bănat găsim o altă trecere asemănătoare (*e* > *io* : siorśăi=cerceii. Rusca), mai plauzibilă pare trecerea din Bănat în Oltenia.

* 103. *I* apare ca *i* în: gîndzeştî (825), nu gîndzesc (836). Lîngă aceste forme apare şi forma obişnuită: gîndzesc (910). Această particularitate fonetică apare numai în Bănat.

O 104. Uneori *o* neaccentuat trece la *ă* după *p*: apăi (628), pâlîţă=poliţă (satul Prisăcina).

105. Protonic trece la *u* în următoarele cuvinte: cumpan'ia (836), dumîestâc=domestic (40), durmi (52), Fluri (200), înfiur'êştse (477), murar'u (628), omurâm (302), surbîa (288), unoar'e (56), ur'ez (660).

106. Posttonic trece la *u* în: dragustă (105).

107. *O* nu trece la *u* în: porcar'u (109), din cauza influenţei cuvîntului *porc*.

U. 108. *U* apare ca *o* în: corcan'eî (933), frumoşa (890), înşeton'el (45), pozonar' (249), pozdări (627). Alteori apare ca *u*: să murără (881).

109. *U* trece la *î* în următoarele cuvinte: bătoarcă (↙ bu-toarcă) (431), porâmbîor (849), porânsît (29, 30), pozânar' (155).

110. *U* final apare în următoarele exemple: dragu mî-e dîialu să-l suî (115, 823), nişî dîe lîacu nu tîse-am mai lasat (865).

Diftongi neaccentuaţi.

111. *Aî* trece la *ăî* în: hăiduci (781).

112. *Aî* final este redus la *a* în: numa (678). Reducerea se datoreşte foneticeii sintactice.

113. *Aî* e redus la *ă* în: spămîntă (948).

114. *Au* trece la *o*: *o* n'audz, *o* n'ai gură să raspundz (252). Conj. (sau adv.) *au* este atonă în frază.

115. *Au* din posesivul său apare ca *o*: fiu-so (256). Cf. § 16^c Morf. Alteori, în acelaşi cuvînt, *au* trece la *u*: tată-su (325), fiu-şu (828).

116. *Ea* trece la *îa* după consoanele care s'au iotacizat înainte de *e*: *ş*, *tş*, *dî*, *l*, *r*, *p*, *m*. Exemple: atunşîa (36), noap-tşîa (65), calîa (626), sacurîa (45), popîască (93), lumîa (60, 804).

117. Deoarece *e* după *st* trece la *a* în *dragosta*, forma articulată a acestui cuvînt nu se termină în *ea*, ci în *a* (cf. Morf. § 1). Ex.: *dragosta* (283, 862). Lîngă aceasta apare şi *dragos'tîa* (702), dar mai rar.

118. În alte ocaziuni dift. aton *ea* apare ca *e* şi un *e* mergînd spre *ă*. Ex.: d'asupra (273), şerselu dîe stînga (652), dumn'eta (71, 131), dumn'evastă (129), şecăr (com. Gornenţi, Cloşani), dîesupra (45), dumn'eta (589, 719).

119. Diftongul aton *eo* (provenit de multe ori din vocala în hiat *eo*), trece la *îo* după *ş*, *tş*, *dî*, *l*, *r*, *p*, *n*: şî-oî iubi (5), tşî-om fi nacazât (28), dîîodată (45), lunşîlî-o 'nv'erdzât (655), vrîo ruşân'e (477), pî-o partîe (45), nî-o purtat (45). Multe din cuvintele citate, care prezintă pe *eo* trecut la *îo*, sunt atone în frază. Aceeaşi trecere o constatăm şi la *eu* din posesivul *meu*, aton în frază: fratî-mîo (45).

120. *Eo* e redus la *e* în : ketoar'e (com. Cloșani).
 121. *Ia* aton inițial apare ca *ie* în : Ietagan (534), Ietac (704), Ienuarie (756).
 122. *Ia* e pronunțat ca *e* în : k'ebur (504).
 123. *Ie* e păstrat în : vîezuină (198).
 124. *Ie* e redus la *i* în : coai'le (258), gunoai'le (545).
 125. *Io* trece la *iu* : șîlpan'î (155), șîumagu (176).
 126. *Io* este redus la *i* în : șîrîap, cu pluralul șîr'epî (com. Cireșul).
 127. *Iu* trece la *io* : zîorîov'e'le (com. Gornenți).
 128. În *șebucu*=ciubucul (47), *iu* este pronunțat ca *e*. În : unki-so (624), *iu* apare redus la *i*.
 129. *Oa* din *doar*, fiindcă acest cuvânt este aton în frază, a fost redus la *o*. Exemple: că *dor* focului mî-o mai tr'eșe (240), Ieu l'e spuî că *dor* nu ștîiu (281).
 130. *Ua* trece *oa* în : zăoa (554, 761).
 131. Dift. uî din scuîpa trece la *iu* și este redus la *i* (scuîpa > skîupa > skipa) : skipa (629).

Vocale în hiat.

132. Hiatul *ae*, din *Nicolae*, apare păstrat sau trecut la *aie*. Exemple: N'icolae (807), N'icolaie (46).
 133. Hiatul *aîa* apare păstrat în : aîave (vrom aiave, 525).
 134. *Âi* (*ei*) este redus la *i* în : strîn, strînă (322, 811), pl. strîn'î (553, 595), strîn'e (28), strînatăfe (573). Alături de formele cu *i* apar și cele cu *ăi* : străin'î (729).
 135. De remarcat fonetismul cuvântului *păianjen*, unde hiatul *ăîa* trece la *a*, dând : panžăn (528), panžan'it (777).
 136. *Aîe* trece la *ăie* în hîrdăie (37), sub influența singularului.
 137. *Aîe* trece la *ai* în *vait* : dze răul vaitșelor tăie (483), să sa vaitșe (60), nu tșe vaita (618).
 138. Hiatul *ău* este pronunțat ca *ou* în : am coutat (855), coutaî (855). Această pronunțare am găsit-o în Bănat, în comuna Armeniș.
 139. Prin căderea lui *h*, cuvântul *Mehadia* este pronunțat Meadzia. Hiatul *ea* este pronunțat și ca *ee* : Meedzia=Me-hadia, Meedzica=Me-hadica (Bănat). Uneori *ee* este redus la *e* : Medzica=Me-hadica. E posibil ca aceste forme, care conțin hiatul *ee*, să provină din niște cuvinte mai vechi : *Mehedia* și *Mehedica*. Prin pierderea lui *h*, ele s'au pronunțat Meedzia și Meedzica. Tot dela Meedzia s'a format Meedzîntu (locuitor din Mehadiș).
 140. Hiatul *ee* trece la *eie* și de aci, în unele părți, la *ie* : cr'eeri (482), cr'eieri (483), crîeri (537, 539).
 141. *Ee* > *ie* : trierară (867). *Ie* provenit din *ee*, trece la *ii* în : înkiiturile (919).
 142. *Eo* > *io* după *d'*, *dž* : džiokîu (324), d'iokiat (852). Alteori *eo* este păstrat : d'eokî, d'eoketori (737), dzedžeokî (526).

Eo trece la *io* și după alte sunete: gioratoar'e (com. Gornenți), un'iori (156). În pr'otșiasa (182), *io* a devenit diftong.

143. Voc. în hiat *ia*, *ie* desvoltă deseori între ele un *i*, pronunțându-se ca *iia*, *iie*. Exemple: fel'iia (432), moșiia (760), rakiia (57), viia (146), ștocâr'iie (587), Il'iie (592), Măriie (603), pustie (603), scriie (770).

144. Ia trece la *ăia* în: zgârăiat = sgâriat (com. Giurești).

145. După *ž*, *ș*, *ț*, *z*, *st*, vocalele în hiat *ia*, *ie*, *ii*, *io* trec deseori la *ăia*, *ăie*, *ăi*, *ăio*. Exemple: žăianul'e (313), rosăiie (47), moșăie (60), soșăie (174), magazăie (672), pustăie (148), moșăile (401), pustăir'e (375), roșălor (858), frațăiori (114).

146. În cârzăia (515), găsim aceeași trecere. Din cârze, sub influența altor cuvinte, s'a ajuns la cârzie și de aci la cârzăie, iar articulat cârzăia.

147. În Il'ia=Ilie (869), apare hiatul *ia*.

148. Hiatul *iia* apare în viiața (309, 631, 722). Alteori este redus la *ia*: viață (436). Din hiat devine diftong: viață (639).

149. Vechiul *ia*, trecut la *ie*, devine *ie* în: pr'etșin (129, 315), pl. pr'etșen'i (891).

150. *Ii* este redus la *i* în: fica (478), fin=fiind (35), find (435), ung'iie (772).

151. *Io* trece la *eo* în: capr'eor'i (37), veor'el'e (790).

152. *Io* se menține în jocu (942). Devine diftong în gloașe (871).

153. *Oe* nu desvoltă un *i* intermediar în: floera (446).

154. *Uie* > *oie*: șoiera (498).

155. Hiatul *iua* trece la *ivă* în: pivă (79, 406).

156. *Oua* trece la *uouă*, devenind apoi *uoo* sau chiar *oo*: duoo (716), doo (115, 796), nuouă (64), noo (174, 691), uouă (161), uouă (90), uoao (535), uoo (141, 760), pluoo (55), ruouă (947), ruoo (55), ruoao (938), roo (540, 755).

157. *Ou* trece la *oo* în noot (552, 594).

Alături de aceste forme, mai găsim altele în care *ou*, trecut la *oo*, se disimilează în *uo*, devenind apoi *uă* și de aci *uva*. Ex.: nùvăr=nour, pl. nuv'er'i (com. Podeni, Sfodia). Formele acestea sunt mai rare.

158. Hiatul *uă* din lua (657), trece uneori la *oa*: loa (741), loat (433). Mai rar apare și ca *uvă*: luva (99), luvăț (705).

La același verb, *uă* apare redus la *o*: lo (35).

159. *Uă* e redus la *ă* în: lănu-l=luându-l (529).

160. Între *u* și *ă* apare un *h* epentetic în: maduhă=măduvă (288).

161. *Ue* apare uneori păstrat în: fuerog, fueroagă, pl. fueroaze. Alteori găsim forme cu *i* intermediar: fuierog (68), fuieroagă. Alături de acestea apar și formele: fuiorog, foiorog, foioroagă.

Accidente generale vocalice.

Asimilație.

162. *Ă* protonic este asimilat de un *a* următor (*ă.... a* > *a.... a*). Trecerea lui *ă* protonic la *a* s'a generalizat apoi, cu-

prinzând și cazurile când în silaba următoare nu se găsea un *a* (cf. § 58).

Acest fenomen este foarte răspândit în comunele mehedintene, până la linia de sate de pe *valea Motrului*. În Bănat această asimilație este mai rară (cf. harta).

Exemple: aratat (35), barbatu (12), câldar'e (79), primavară (170), sanatatse (19), scapa (792), zapadă (137, 531).

Începând cu comunele din valea Motrului, începe să apară în locul lui *ă* un *a* înclinând spre *ă*, asimilația nefiind completă (la primul din cei doi *a* ai cuvintelor): barbat (500), carar'e (564), camașa (592), primavară (590), varsat (537).

163. *E* aton, trecut la *ă* după *s*, *ș*, *z*, *ž*, *ț*, *r*, grupuri consonantice sau labială, este asimilat de un *a* următor: *înșalat* (581), *intrabat* (655). Același lucru se întâmplă cu *e* din *necaz*. Trecut la *ă*, este asimilat de *a* următor: *nacaz* (579).

164. *A-ă* > *ă-ă*: *dăcă* (87).

165. *A-ea* (1a) > *e-ea* (1a): *le1a* (124).

166. În cuvântul *tatal*, găsim pe *ă* asimilat în *a*. Ex.: *tatal* meu (412, 414, 487, 569, 704, 784), *tatal* vostu (590), *tatal* lor (36).

167. *A-e* > *e-e*: *p'elme*=palme (com. Bogăltin și Verendin). Această asimilație apare în Bănat (cf. § 4 Fon.).

168. *A-o* > *o-o*: *oltoit* (com. Băluța), *oltoiesc* (630).

169. *Ă*, provenit din *e*, trece la *o*, sub influența unui *o* următor: *so* *vo* *lovi* (529), *un'e* *so* *vo* *vedzia* *fum* (130).

170. *Ă* a fost asimilat în *o*, în: *oroțșin1*=*orățenii* (130).

171. *E-i* > *e-e*: *p'eleniță* (167).

172. *E-i* > *i-i*: *curpin'is* (65), *fiș1or* (23), *mân'isile* (414), *oamin1* (96), *potșis1a* (834), *tșimn'ită* (856), *vin'ific1* (726). Formele cu *e* asimilat apar mai rar: *oamen'i* (69, 735).

173. *E1* > *i1*: *nu* *tșia* *șin'i-1* (236), *și-1* *colia* (129), *tri1*=*trei* (184, 678), *undzi-1* (49), *vi1* *vindze* (856).

După ce *a* fost asimilat, *i1* a fost redus la *i* în: *vi* *vedzia* (130), *undze* *sara* *vi* *'nsara* (811), *vi* *fi* (870).

174. *I-a* > *a-a*: *lumanar'e* (285).

I-a > *a-a*: *scarpanar'e*=*scărpinare* (855).

175. *I-e* > *e-e*: *njamu* *dărp'eșlesc* (< *Dărpis*) (63), *ze1etcă* (42), *za1etcă* (com. Gornenți). Această formă prezintă pe *e* trecut la *ă* (și de aci la *a*), fiind după *ž*: *n'eștse* (608), *veteaz* (239).

176. *I-e* > *i-i*: *dumin'ică* (223), *zin'irile* (174).

În Bănat, în comunele: *Cornereva*, *Rusca*, *Armeniș*, *Iabla-nița*, *Cuptoare*, *Mehadica* și *Verendin*. *e* din articolul *-le* trece la *i* sub influența unui *i* anterior: *cr'enzi1i* (835), *fetsi1i* (848), *flori1i* (835), *guri1i* (911), *șarpil'i* (886), *stăli1i* (914), *vânturil'i* (848).

177. *la-e* > *ie-e*: *incu1etse* (542).

178. *I-ă* > *i-i*: *indrâzn'eț* (174), *țățâl'e* (955).

179. *I* din *până* e pronunțat ca *ă* în *până*, și de aci a fost redus la *pan*, prin căderea lui *ă* final. Exemple: *pană* (28), *pan* *Giorge* să *vo* *gatsi* (28).

180. *I* sub influența lui *i* următor trece la *i*: *sinzile* (60).

181. $O-i > i-i$: iglîse (81) (provenit din: oglice).
 182. $O-u > o-o$: şiocot (511).
 183. $O-u > u-u$: puturi (255), tulduia (p. tolduia (195)).
 184. Alături de forma *pulbăru* (466), provenită din *pulbere* (pulbere $>$ pulbără $>$ pulbăr), găsim o alta cu *ă* asimilat de *u* următor: *pulburu* (127).
 185. $U-i > i-i$: fâstâc (405). Alături de această formă apare şi: fustâc (com. Orzeşti).
 186. $U-i > u-u$: uruşîun'î (541).
 187. $U-o > o-o$: conoştîia (828).
 188. $U-o > u-u$: cutrupî (131), Tudur (157, 784).

Disimilaţie.

189. $\check{A}-\check{a} > \check{a}-o$: s'a 'ntovăroşat (625), păstrovu (693), să să plămod'ească (633).
 190. În exemplele: să *sa* ducă (35), să *sa* suie (35), *ă* din primul *să* s'a păstrat, pe când al doilea *să* (provenit din *se*) a trecut la *sa*.
 191. $\check{A}-ea$ (1a) $> e-ea$ (1a) [asimilaţie] $> i-ea$ (1a) [disimilaţie]: kimiaşă, pl. kimieş (com. Rusca, Bănat), kimieşâl'e (944). Această pronunţare apare numai în Bănat.
 192. $E-e > e-i$: dzežit (400), me'eriz (631), r'ezimaţ (715).
 193. E protonic $-e > i-e$: bitseag (866) (apare numai în Bănat), dзіzeaba (35), dзі še (8), fir'easta (865), vin'ea (875).
 Alături de bitseag, în Bănat apare şi betseag (878).
 E posttonic $-e > i-e$: api'e (401), boabile (774), cântsi'e (56, 123), f'etşil'e (47, 409), laptşil'e (682), numil'e (149, 794), sânzil'e (274, 691), soaril'e (112, 541), vitşil'e (236, 278), dzâl'il'e (656).
 Alături de aceste forme cu *e* trecut la *i*, găsim altele cu *e* păstrat: fetşel'e (75), s'fel'el'e (238), etc.
 194. $I-i > e-i$: ofel'i (466).
 195. $I-i > o-i$: sprizon'i (319).
 196. $I-i > u-i$: pridudît (626, 649).
 197. $O-o > u-o$: uloží (947), unoar'e (631).
 198. $U-u > o-u$: bosuoloc (790). Această pronunţare se observă numai în Bănat.
 199. $U-u > u-i$: subsiorî (com. Costeşti).

Proteză.

200. A iniţial apare la unele forme de pronume demonstrative (influenţa formelor *acesta* şi *acela*): aăsta (349), aăla (620), aăia (631), aăia (935).
 Un *a* protetic găsim şi în cuvântul *amiroasă* (391).

Epenteză.

201. $\check{A}$ epentetic apare în: daoaze (406), hărăn'esc (255), haran'im (303), harana (303).
 202. $\check{A}$ epentetic apare în: şalavarî=şalvari (414).

203. În : Nojemver'e (757) și Dek'emver'e (756), găsim un *e* epentetic.

204. *I* epentetic este observat în : coimănac (274), Iristos (< Hiristos < Hristos) (127, 152).

205. *I* epentetic nu apare în : cân'e (219, 782), mân'e (55, 789), ok₁ (801), pân'e (129), poimăn'e (103).

Alteori, însă, apare *i* epentetic : măn'in'e (59, 554), o₁k₁ (197, 739), o₁k₁șor₁ (399), pân'in'e (1), străikin₁uță (730), ve₁k₁itură (561).

206. *I* epentetic apare în : șacoală (570).

Epiteză.

207. *A* final apare în : amint₁șea (51).

208. *I* final apare în : gra₁đ₁ (625).

Metateză.

209. Mai multe cuvinte prezintă acest fenomen : bârnaș =brânaș (64), șimbur=cimbru (com. Gornenți), crăpător'=căr-pător (com. Nadanova), il'igoan'e=lighioană (com. Podeni), il'i-leac=liliac (799). Alături de il'i₁leac, găsim il'e₁leac (81), ul'i₁l₁ac, (889), precum și forma obișnuită l'i₁liacu (593).

Alte exemple de metateză : măcră cân'i să ma mân₁șe (=măcar) (793), sklupa (=scuipa) (327), târfo₁ (911), v'eln'ița (=velințe) (544), zgă₁eră (com. Bogăltin).

Afereza.

210. *A* inițial cade în : l'ergătoar'e (214), L'isandrina (=A-lexandrina) (682), catră sfințat (=asfințit) (939).

211. *E* inițial cade în : L'isav'eta (680).

212. În comunele studiate din Bănat, *ie* inițial, din auxiliarul ieșt₁₁, cade atunci când înainte se află un cuvânt terminat în vocală : nu 'șt₁₁ frumoasă (886), tu 'șt₁₁ cân'e podos (942), că 'șt₁₁ v'en'it (941), dacă 'șt₁₁ slab dze cap (823). Sub influența acestei pronunțări (dacă 'șt₁₁), (i)e a trecut la *ă* după un cuvânt terminat în consoană : când âșt₁₁ n'erumăn'ită (899). Această pronunțare *e*, însă, rară.

213. *I* inițial cade în *nalt* (815, 549), nalțat₁șe=inălțate (35), naint₁șe (197, 310), napo₁ (464).

Sincopă.

214. *Ă* s'a sincopat în : astară=astă seară (594).

215. *Ă* a fost sincopat în : prădă₁șe=pătlăgele (com. Bogăltin).

216. *E* s'a sincopat în : dzeșt₁șe (279), (Dzeșt cu pl. dzeșt₁șe dze₁(e)t) și în : piș₁₁=pe(a)ici (568)

217. Se păstrează vechea formă, cu *i* nesincopat, în : dir'eze (161), d₁zir'ept (847).

I sincopat apare mai rar : dr'eaptă (551, 742). *I* nu e sincopat în p'erină (172).

218. Găsim pe *u* sincopat în: Rșava (325), usc (699).⁷ Apar însă și forme cu *u* păstrat: usuc (679).

219. Al doilea *u* s'a păstrat în: surupa (759).

Apocopă.

220. *Ă* final cade în: acas (35), far dze calcâi (254), pan la dzâuă (45).

221. *E* final cade în: *șin*=cine: n'ar'e *șin* s'o stapân'iască (119), *șin* n'ia d'zespărțât (655), l'-eream (729), l'-e žăle (553), haț cu min pe dźial (554), al mân-sa (129), țân-tse (41).

222. *I* final cade în: apă, bin'e, dze undze v'en'iș? (=apoi) (948).

Contaminație.

223. În: barbată-so (61), găsim o contaminare a acestui cuvânt cu *tată*, în expresia: tată-so.

Alte exemple de contaminatie: frumoșățăle (435), (infl. cuvântului: frumos), tăle: oi'e tăle (596) (infl. lui: tău), vânațăle: cân o fașe rakita vânațăle (480) (infl. cuvântului: vânat).

Consoane.

234. Labialele *p, b, f, v, m*, urmate de *e*, sufer o ușoară alterare, fiind pronunțate ca *p'e, be, f'e, v'e* (cit. *p̣ie, ḅie, f̣ie, ṿie*) și *ṃie*. Această pronunțare este foarte răspândită, fără a fi generală, atât în Oltenia nord-vestică, cât și în Bănatul estic.

Exemple: ap'e (358), p'el'in (373), p'estse (398), rup'e (593), sp'e'le (574), beuturil'e (720), beși (406), pl'imbe (669), răzbel (341), f'el (47), f'erigă (159), f'e'e (600), av'em (307, 833), l'iv'edz (71, 466), pov'esta (691), v'en'i (131, 542), v'esăl (174), adoarm'e (206), arm'e (761), culm'e (318), lum'e (190, 300), m'erg (68, 789), multăm'esc (815), poam'e (130), tse tsem'e (362), vr'em'e (363, 875).

Nu totdeauna labialele, urmate de *e*, apar cu un început de palatalizare. Uneori rămân neschimbate. Exemple: pe (27, 67), fetsiță (50), ven'it (12), verdze (49), trimesăi (75).

225. *Pere*, pluralul cuvântului *pară*, este pronunțat *p̣ieră* (17), cu trecerea lui *p* + *e* la *p̣ie* și a lui *e* final la *ă* după *r*.

226. În loc de *Boemi* (Cehi stabiliți în Bănat) se pronunță în Bănat: P'eṃi (com. Iablanita).

227. Palatalizarea labialei *p* o constatăm, deși în puține cuvinte, în comunele locuite de Mocanii din munții Sibiului, la *Bratilov* și *Titirlești*. Exemple: kept, keptar'.

228. *B* apare ca *p* în: pălăpăn'ia (414), pozânar' (730), pozonar' (65, 129)

229. Alături de fasu (732), formă care circulă în Oltenia nord-vestică, găsim în Bănat: pasu (823).

230. În loc de *Iosif* găsim în Bănat: Iosâm (939).

231. *F* > *v* în: vâclei=făclii (537).

232. *V* este pastrat în: vârv (770), cf. 346 Fon.

233. *V* final apare ca *u* în Bănat, în cuvintele următoare: acou (875), bețiu (875), crou: Crou Il'ii (729), postau (864).

234. Afară de alterarea arătată, *m* + *e*, *i* suferă uneori o alterare mai accentuată, fiind pronunțat ca *mn'e*, *mn'i*.

Exemple: amn'iadz (44), dumn'ital'e (947), lumn'ină (61), mn'el (59, 624), mn'er'e (105, 377, 540), mn'ie (315).

Alteori *mn'er'e* este pronunțat ca: *mnere* (391, 560).

235. *M* final, înaintea unui cuvânt începător cu *t*, *d*, *c*, *g*, *s*, trece uneori la *n*. Ex.: mulțamin dumital'e (129), ș'an gândzit așa în min'e (89'), l'e-an sărutat (736).

Aceeași pronunțare o au, înaintea consoanelor amintite, și *im* sau *m* (provenite din *imi* și *mi*, formele atone ale dativului pronumelui personal). Exemple: când în dă (905), să-n tragă (730), să-n da! (131), să-n cântse (575), așa-n gra!a (729), să-n spăla! fața (574).

Alteori acest *n* are o pronunțare velară: an dat (736), așa-n gra!a (736), că-n vorbea (770).

236. *M* trece la *b* în: bișos (274).

237. A) Una din cele mai caracteristice schimbări fonetice ale graiului din Oltenia nord-vestică, dovedind o puternică influență a graiului din Bănat, este alterarea *dentalelor*, atunci când sunt urmate de *e* sau *i*. *T* + *e*, *i* trece la *tse*, *tși*, iar *d* + *e*, *i* trece la *dze*, *dzi*.

În satele mehedintene din imediata apropiere a Bănatului, acest fenomen este general, apărând în special la cei neștiutori de carte. Numai câțiva bătrâni pronunță pe *t* + *e*, *i* și *d* + *e*, *i* ca *te*, *ti*, *de*, *di*, dovadă că această infiltrațiune bănățeană nu este prea veche.

Pornind din satele de sub munte, s'a întins în toată regiunea nordică a jud. Mehedinți, cuprinzând satele: Gornenți, Costești, Prejna, Gornovița, Obârșia, Podeni, Sfodia, Malarisca, Balla, Nadanova, Canicea, Izverna, Săliște, Ponoare, Gărdăneasa, Brânzeni, Ludu, Băluța, Cireșul, Bunaica, Bahna, Păunești, Godeanu, Marja, Șiroca, Șovarna, Dălma, Rudina, Bala-de-Sus, Bala-de-Ios, Ohaba, Crainici, Glogova, Comănești, Negoiești, Măreșești, Padeșul, Văieni, Orzești, Cloșani și Motrul Sec. Trecând Motrul, a pătruns în Gorj, în comunele: Ciuper-ceni, Gâlcești, Godinești, Celei, Izvarna, Pocruia și Sohodol.

În comunele din apropierea văii Motrului: Crainici, Comănești, Glogova, Padeș, precum și în cele numite mai sus din Gorj, acest fenomen nu e general. Mai la Sud apare și în Ilovăț, însă numai la unii copii și tineri.

Trecând în Bănat, această pronunțare e generală acolo. La o singură femeie din comuna Rusca (Maria Gherga, de 79 ani) am găsit pe *d* + *e*, *i* pronunțat de câteva ori ca *de*, *di*. Pronunțarea lui *tș* și *dž* este foarte apropiată în Bănat de ce, ci și ge, gi.

Exemple: aștșepț (823), batșe (1, 818), f'etșe (290), mintșe (11), muntșe (81), puntșe (73), saptșe (36), tșin'e (333, 870),

ardzea (814), cadze (5, 312), livadze (119), să udžești (834), vedzea (267), v'erdze (2).

B) În regiunea indicată, sunt câțiva care pronunță pe $t + e$, i ca $t\acute{s}e$, $t\acute{s}i$, dar pe $d + e$, i ca $d\acute{e}$, $d\acute{i}$, dovadă că aceeași consoană este mai rezistentă, evoluând mai greu.

Exemple: Pronunțarea locuitorului N. Pârjol din Gornenți: $d\acute{e}$, (65), $d\acute{i}$ -a- i ven'it (65), dar: noap $t\acute{s}i\acute{a}$ (65), frat $\acute{s}e$ -so (65). La Cloșani: n' $d\acute{e}$ iile (645), dar: t $\acute{s}$ inăr (646). Pronunțarea locuitorului M $\acute{e}$ ilă Șica, de 82 ani. La Rusca: o $d\acute{i}$ nă (851), ră $d\acute{i}$ ca (851), (Maria Gherga, de 79 ani).

C) În comunele unde evoluția cons. t , și d , urmate de e , i , spre $t\acute{s}e$, $t\acute{s}i$ și $d\acute{z}e$, $d\acute{z}i$, este de dată recentă, cum sunt comunele Ilovăț, Ploștina Godinești, Tismana, acest fenomen apare în special la copii. Lucrul acesta se poate observa cu claritate în comuna Ilovăț. În aceste comune, cei care au început să pronunțe $t\acute{s}$, și $d\acute{z}$, vorbesc amestecat, uneori cu $t\acute{s}$, $d\acute{z}$, alteori cu t , d .

Exemple. La Ilovăț: iube $\acute{s}t\acute{s}e$ (714), v' er dze (714), dar: blă $\acute{s}$ - $t\acute{e}$ ma (718), sânt' $\acute{e}$ m (715), d' $esar\acute{a}$ (715). Exemplele sunt din vorbirea fetelor Viașu Jan'eta de 12 ani și Bârlan Eca $\acute{t}$ erina de 20 ani. Chiar în aceeași casă se vorbește diferit: put $\acute{s}$ ină (fata Maria Adam, de 22 ani), dar: pu $\acute{t}$ ină (femeia Călina Adam de 60 ani).

La Ploștina: put $\acute{s}$ ină (bătrâna Maria N. Albici, originară din Vârtop Gorj), dar: pu $\acute{t}$ ină (bătrânul N. Albici).

La Godinești: mă d' $et\acute{s}e$ (556), dar: ver $d\acute{z}e$ (556) (G. Șiobanu).

La Tismana: t $\acute{s}$ igă $\acute{e}$, dar: vadră d' e apă (Frăsina Popescu).

D) Pronunțarea lui $t + e$, i ca $t\acute{e}$, $t\acute{i}$ și a lui $d + e$, i ca $d\acute{e}$, $d\acute{i}$ este rară în comunele mehedințene nord-vestice, până aproape de valea Motrului. În com. Gornenți, am găsit numai un singur om pronunțând astfel: moșneagul G. Sandu, de 90 ani. În celelalte comune indicate, apare la câțiva bătrâni, sau la știutori de carte.

E) În comunele din valea Motrului: Crainici, Comănești, Glogova, Negoiești, Văieni, Padeș, precum și în cele din jud. Gorj: Ciuperceni, Călcești, Godinești, Celei, Izvarna, Pocruia și Sohodol, apariția lui $t\acute{e}$, $t\acute{i}$ sau $d\acute{e}$, $d\acute{i}$ este mai frecventă, fiind observată nu numai la bătrâni, ci și la persoane tinere.

Urmează, apoi, o regiune, începând cu com. Ilovăț, (unde observăm la copii câteva urme de $t\acute{s}$, $d\acute{z}$), cuprinzând comunele Șișești, Ciovrânășani, Valea Mânăstirii, Lupoia, Ploștina (cu slabe urme de $t\acute{s}$, $d\acute{z}$), Broșteni și mergând spre Sud până la Peri, iar spre Nord până la Tismana, Gornovița și Iopești, unde $t + e$, i și $d + e$, i a-ar la cei mai mulți locuitori ca $t\acute{e}$, $t\acute{i}$ și $d\acute{e}$, $d\acute{i}$.

Lângă Baia-de-Aramă sunt două comune locuite de Ungureni: Bratilov și Titirlești, unde observăm iarăși pe $t\acute{e}$, $t\acute{i}$, $d\acute{e}$, $d\acute{i}$.

Dela Călnic spre răsărit dentalele apar nealterate.

238. Deși în regiunea unde se pronunță $t\acute{s}$, $d\acute{z}$, în câteva cuvinte nu găsim această pronunțare, deoarece au suferit influ-

ența altor forme în care *e* trecuse la *ă* după *st*: oaste (119), rășteie (622), s'el'e (460).

239. *D+i* trece la *ghi* în următoarele cuvinte: chinghie (168, 400), ghiavori (110), ghevolaișile (110), gibășii (492), ghintse (560, 939), ghinț (149, 939), ughiță cu pl. unghiț (693). *D+e* > *ghie* în *ghieștse*=dește (degete) (61).

240. *D* e pronunțat ca *t* în: haț cu mine (554).

Pe lângă forma cu *d*, găsim alta cu *t* în: ȕagudze și ȕagotse (în Bogăltin).

241. *N+e*, *i l+e*, *i r+e* trec la *n'e*, *n'i*, *l'e*, *l'i* și *r'e*. Fenomenul acesta se întinde pe un teritoriu mai mare decât acela al alterării cons. *t* și *d*, urmate de *e*, *i*, în *tș*, *dž*, cuprinzând și comunele în care dentalele, urmate de vocalele *e*, *i*, trec la *te*, *ti*, *de*, *di*.

Exemple: alun'e (18), bin'e (35), carbu'n'e (890), n'ebun (96), n'egru (355), n'imic (35), n'inze (7), oamin'ȕ (307), tșin'e (870), vin'e 12, 104), codrule (114), laptele (779), lem'n (87), numile (777, 828), pl'ecă (154), ul'iță (4), val'e (355), dzile (115, 959), carar'e (219), fer'eștile (99), opr'eg (42), pasăr'e (3), r'eze (317).

Pronunțarea *ne*, *le*, *re*, *ni*, *li* este foarte rară în comunele mehedintene din colțul nord-vestic al acestui județ, până în apropiere de valea Motrului. Numai copiii de școală încearcă să vorbească astfel. De ex.: nișlodată (164), lingura (164), p'eliniță (163), zilelor (163) (Elevele Maria Vrabiește, de 13 ani, și Domnica Basarabă, de 14 ani, din Gornovița).

Începând cu comunele din valea Motrului și cele din Gorj (*Ciovrânășani*, *Broșteni*, *Ploștina*, *Lupoaia*, *Ciupercești*, *Câlcești*, *Godinești*, *Padeș*, *Izvarna*, *Pocruia*, *Sohodol*, *Tismana*, *Gornovița* și *Topești*) precum și în satele mocănești *Bratilor* și *Titirlești*, alături de *n'e*, *n'i*, *l'e*, *l'i*, *r'e*, apar și *ne*, *ni*, *le*, *li*, *re*.

Dela Călnic spre Est apar numai acestea din urmă.

242. În cuvintele *niș* și *nima*, de multe ori *n*, deși urmat de *i*, nu e alterat: *niș* (90, 73, 119, 222, 661, 789, 825, 873), *niç* (708), *nima* (186, 259, 469, 554, 659, 859, 880, 948).

Același lucru îl observăm și în: Nicola (93), Nicolae (859).

243. *N*, înaintea lui *i* în hiat, este păstrat în *Bănat* (fiind urmat de *i*, trece la *n*). Uneori, fără a fi etimologic, apare prin analogie, intercalându-se în cuvinte care prezentau hiatul *ăi*, *ai*, *aie*, *ia*, *ie*, *ie*, sau diftongul *oi*.

Exemple: băn'ȕ (822), căpătân'ȕ (862), clan'ioară (900), cun'isel'e (799), dzescun'iată (865), fan'ină (com. Con'er'eva), intân'ȕ (810), l'eoan'ȕa (851), moron'ȕu (851), porcon'ȕ, porcoan'e=căp ȕe de fân (com. Bogăltin), pustân'ȕ (948), tamân'e (865), tșigan'e (com. Mehadica), tăn'ȕ (893), o vin'e (942), dacă vin'ȕ (823), zmăoan'ȕa (851).

244. *N* se pronunță velar în: ma 'nn'ec (283), mă 'nnod (255), sa top'eștse șȕara 'n foc (277), pa'n la os (871), u'n om (36, 45).

245. *N* din *in* sau *un*, fiind înaintea unui cuvânt începă-

tor cu *p*, trece uneori la *m*: dze ie zori'le 'm pișloar'e (28)

246. *N* trece la *m* în: balcom (Ciovărnășani).

247. *N* dispare în: slăină (141). Dispariția lui *n* se datorește probabil analogiei cu cuvântul *făină* (cf. §344^b Fon.).

În Bănat găsim, însă, și forma cu *n*: slan'ina (872).

248. *N* > *r* în Romoloasa (842). Este, însă, o pronunțare individuală greșită.

249. *L*, deși urmat de *e*, *i*, nu trece la *l*e, *l*i în următoarele cuvinte: lalea (554), lalie (686), lelia (124, 335), lelie (699). Apare, însă, și la'lia (689).

250. *L* a căzut în *Pau*=Paul (44). Căderea acestei consoane este destul de veche. Într'un act de naștere, dela primăria comunei Izverna, am găsit numele *Pau*. Acest act dată dela 1844. Aceeași cădere a lui *l* final o observăm și în stau=staul (38, 45). S'ar putea să fi fost la început o pronunțare palatală a lui *l*, după care a dispărut.

251. Se observă și un *l* palatal. Poate fi, însă, o pronunțare particulară a locuitorului I. Bârlan din Gornenți: lângă (50).

252. *L* final este pronunțat ca *l*₁, în *f'el*₁: un *f'el*₁ dze copas₁ (414)

253. *L* e păstrat în: tutulor (767).

254. În ungurescul *patrânză*₁=pătrunjel nu apare *l*, fiind păstrat *i* etimologic (685).

255. În sufixele *ar* și *or*, *r* este pronunțat ca *r'*. Ex.: primar' (562), dzalar' (com. Mareșești).

Prin asemănare cu acestea, s'a extins această pronunțare și la alte cuvinte terminate în *r*: boier' (150), șer' (559), olițar' (150), Cf. § 3^b Morf.

Obicei apare și ca *obișer'* (411).

256. *R* trece la *l* în sălăriță (com. Rusca, sub influența cuv. solar'=vânzător de sare, luat din limba sârbă).

257. *C* + *e*, *i* se schimbă în *șe*, *și*, iar *g* + *e*, *i* în *ze*, *zi*. Exemple: șenusă (80), șină (786), dușem (836), dulșe (38, 270), opinș₁ (42), taș₁ (28), urzăș₁ (855), dzășe (10), arzint (28, 355), zer (64), linze (36), marzîn'e (787), raže (60), sažeta (277), v'erz₁la (308).

Alterarea cons *c(e)* și *g(e)* în *ș*, *z* se întinde spre Sud până la Ilovăț, spre Est până la Valea Mănăstirii și spre Nord-Est până la Tismana și Topești. În comunele acestea, care limitează cele două zone, vom găsi ambele pronunțări. În com *Ploștina*, am găsit cazuri când în aceeași familie se vorbea diferit. Bătrâna Maria N. Albici, originară din Vârtop (Gorj), pronunța: șur'el, urșior,—pe când soțul său, bătrânul N. Albici, originar din acest sat, pronunța: ciur'el, urci₁or.

În Tismana și Topești fenomenul a radiat dinspre Padeș, Izvarna și Pocruia și e recent, deoarece puțini vorbesc astfel și pronunță amestecat, când *șe*, *și*, *ze*, *zi*, când *ce*, *ci*, *ge*, *gi*. Și în comunele mocănești Bratilov și Titirlești găsim urme de pronunțarea lui *ce*, *ge*, ca *ș*, *z*.

Trecerea lui *ce*, *ci*, și *ge*, *gi* la *še*, *și*, *že*, *zi* s'a făcut mai întâi prin iotacizarea acestor consoane în *cje*, *gie*. Pronunțarea aceasta o găsim de câteva ori în comunele unde se amestecă cele două influențe, trecând apoi și în comune unde nu găsim decât *ce*, *ci*, *ge*, *gi*, dovadă că alterarea progresează. Exemple: *cjer*, (737), *facje* (741), *cjelar* (603), *cjeva* (777). Exemplele sunt luate din comunele: *Lupoia*, *Sohodol* și *Topești*

Dela *Broșteni*, *Călienii*, *Călnic*, *Topești* spre Est, *c* și *g* apar nealterate.

258. *C* apare ca *ț* în: *țăl'endră* (47). Probabil e vorba de o pronunțare greșită a cuvântului *cilindru*.

259. *Ș* trece la *z* în: *n'izl* (553), *niz* luna *p'e șer* (559).

260. *C* se păstrează în vitrică (175).

261. Alături de *zapuc* = căldură coplesitoare (com. *Canicea-Izverna*), apare și *zapug* (com. *Obârșia-Cloșani*).

262. *Ch* > *ci* în *cjuia*: *pila* noi *cjuia* multe drăcenii (599).

263. Alături de forma începătoare cu *c*, apare alta cu *d*: *dobora* (*džin*, *șer' dohora*) (564).

264. *Che* trece la *chje*. Pronunțarea aceasta, deși apare pe același teritoriu ca și *ș*, *z*, e totuși sporadică. Exemple: *chjebur* (504), *chjeltuială* (385), *chema* (698), *chchjesc* (475), *inchjega* (942), *ochjefit* (655), *râncchjezăștse* (223).

265. *G*: apare ca *ghje* în: *ghjem* (392), *inghjețat* (147).

266. *H* urmat de *e* trece la *h'e* în: *h'ectaru* (436).

267. Corespunzător lui *h* slavic, trecut în limba literară la *f*, găsim *u* în: *prau* cu *prauri* (108, 878).

268. În locul lui *v* din *movilă* (pronunțat și *moghilă*), găsim *h*: *mohilă* (com. *Bala-de-Jos*).

269. *Ș* trece la *s*, iar *j* la *z*. Pronunțarea aceasta este generalizată în comunele din regiunea muntoasă a Mehedinților: *Gornenți* (cu *Camăna*), *Costești*, *Prejna*, *Gornovița* și *Obârșia-Cloșani*. În aceste comune mai toți locuitorii vorbesc astfel. Exemple: *asa* (23, 45, 104), *camasile* (80, 112), *cocosăi* (29), *cos* (87), *rosu* (15, 47, 77), *saptse* (36), *sina* (24), *usă* 4, 131], *azungă* (21), *griză* (20), *zoc* (152), *zos* (7, 41, 45, 61, 99, 204), *zuca* (20), *mizloc* (29, 30, 56), *s'ezar* (62).

În acest centru, pronunțarea alterată a lui *ș*, *j*, s'a întins spre Sud la *Podeni*. În *Podeni* apar ambele pronunțări. În special cei din cătunul *Bolovanul* vorbesc mai toți cu *s* și *z*.

În spre Est s'a întins la *Malarișca*, *Sfodia* și *Balta*, unde apare mai rar, comuna aceasta fiind mare și influența celor care vorbesc corect mai puternică.

Spre Nord s'a întins la *Nădanova*, *Canicea* și *Izverna*, comune unde vom găsi ambele pronunțări. Spre Nord-Est s'a întins la *Ponoare*, *Gărdăreasa*, *Băluța* și *Ludu*. Fiind mai depărtate, influența este redusă. Apare, apoi, sporadic în *Cloșani* și *Orzești*, fiind o influență din *Obârșia Cloșani*.

În comunele unde pronunțarea lui *ș* și *j* ca *s*, *z* este generalizată, la cei bătrâni, la cei cu mai multă știință de carte, sau

la cei umblați, apare sporadic un *și* (notat ca *și*, iar înaintea lui *i* ca *s'*) în loc de *s*. La cei bătrâni se poate explica, fiind un defect de pronunțare, din cauza lipsei dinților din față. La ceilalți este o contaminare între cele două pronunțări. Exemple: *bârnașiu* (64), *șlobănași* (274), *flacași* (274), *ieși* (294), *șlaptșezăși* (61), *șiaua* (301), *s'i* (55), *s'i* (55, 62, 59), *șuiera* (50).

Școala luptă fără efect împotriva pronunțării alterate a lui *ș*, *j*. Copiii, odată plecați dela școală, vorbesc cu *s* și *z*. De cele mai multe ori, trudindu-se să vorbească corect, amestecă cele două pronunțări. Elevul Vasile Basarabă de 12 ani, din Costești, pronunță: *și* (88), dar *șuiera* masina (88). În Gornovița găsim acelaș lucru: *și* (164), dar: *muscat* (162). Exemplele sunt luate din vorbirea elevei Maria Vrabete, de 13 ani.

În această regiune, rari sunt bătrânii care vorbesc cu *ș* și *j* și aceștia trebuie să fi venit în tinerețe în contact cu oameni care vorbeau corect. În comuna *Costești*, bătrâna preoteasă l'ena Enășescu (în etate de 70 ani) numai numele său poate să-l pronunțe cu *ș*. În celelalte cuvinte pronunță la fel cu ceilalți locuitori. În *Gornovița* am găsit câțiva oameni care pronuntau *ș* și *j*, dar sporadic: Elisav'eta Gornovișianu, An'ica Brabete, C. Roată, Alex. Bruță (Țigan lăutar), G. Vrabete-Hamza. Acelaș lucru și la *Obârșia-Cloșani*. Găsim acolo la câțiva o pronunțare amestecată: *ărși* (183), *frumușică* (184), (Maria N. Vladu, 16 ani); *și* (184) *șuierând* (185), dar: *asa* (187), *n'egrisori* (188), (Ilie Vârzol, 42 ani); *arâmbașă* (195), *șlaptșe* (195), (Ion Romanitoiu); *acuși* (197), *sfârșia* (195).

Oamenii din aceste comune își dau seama de pronunțarea lor. Femeia *Maria lu Nicolae Patruț* din Gornenți, îmi spunea: „Ieu vorbesc cu *ș* ca la Podzen'i. Nu ma poșl dzedă ca aiși" (64).

Alteori apare *ș* când nu trebuie, dovadă că nu mai știu când să pronunțe într'un fel și când într'altul: *șă* dobora (211, cf. § 277 Fon.)

Care să fie originea acestei pronunțări? Deoarece în Oltenia nord-vestică apare într'o regiune mai întinsă și cum fenomenul e general, cred că n'o putem socoti o influență din Bănat. Într'adevăr, apare și în Bănat, în câteva comune. Am auzit această pronunțare în *Poiana*, comună din regiunea Caransebeșului și în *Prisăcina*, un sat singuratic, în apropiere de valea Cernei, ținând de Bogăltin.

Acest fenomen a fost întâlnit și de G. Weigand în com. *Poiana* (*Der Banater Dialect III Iahresbericht*). Pronunțarea lui *ș* ca *s* în aceste comune bănățene nu e ceva general, ci apare numai în câteva cuvinte. *Ar putea fi deci, o influență din Oltenia în Bănat, caci se știe că mulți Olteni au emigrat în Bănat.*

Fenomenul acesta e destul de vechi. Într'un document dela 1845, găsit la învățătorul Al. Bunceanu, din Nadanova, am găsit forma *Prezna*=*Prejna*. Ca să fi putut pătrunde și în acte, trebuie să fi fost foarte răspândită această pronunțare.

Într'un document dela 1576 (August 25), din colecția *Do-*

cumene românești (I pag. 1), (publicată de I. Bianu), din com. Bolboși (Gorj), apare formele: a) în zos la poena Babei b) Bădsor ot Bolboș. Alături de zos găsim și ȝos. Nu cumva este o greșeală de transcriere? E curios, însă, că aflăm și Bădsor (Bă-dișor?) Să fie, oare, dovada unei pronunțări alterate mult mai întinse în secolul XVI, care astăzi s'a restrâns numai în comunele citate? Numai pe baza acestor forme nu putem afirma ceva sigur.

270. Ș trece la j în: jarpet: frundză de jarpet (687).

271. Ș trece la j și de aci la z în: mî-az da in'ima (233).

272. J trece deseri la ȝ: aȝunȝe (658), aȝuns (175), buȝor (204, 423, 710), duȝman'i (227, 363), ȝoc (467), ȝos (175), ȝug (622), obraȝioru (127), sprîȝon (473).

273. J trece la ș în șandarî (800).

274. J > v în: paviștșe=pajiște (104).

275. S trece la z în: mi-z gata (788).

276. Sub influența pluralului pași găsim pe ș și la singularul paș (174).

277. S se aude ca ș din cauza confuziei create de pronunțarea lui ș ca s. Vrînd să vorbească corect, n'au mai știut când trebuie să pronunțe ș și când s, și au pronunțat pe s ca ș. E curios, însă, că găsim această pronunțare și în Bănat, în comunele V. Bolvașnița, Rusca, Iablanîța, Cuptoare și Mehadica, unde ș și j nu apar ca s și z. Exemple: ma arșă (834), șîșma (864), m'am duș (com. Mehadica), fușăi (786, 813, 905), pușăi (862), și ș'a uîțat unu la altu (175), șă dobôră (211), șa dușe (213), șă țăs (214), nu mai șuim (com. Ponoare), șușai (400), trașăi (834), zâșăi (840).

278. S a trecut la ș în: falș (561).

279. Z este pronunțat ca dz. Această pronunțare apare mai ales în cuvintele de origine latină, în care z e rezultat din d + e, i. Dela aceste cuvinte s'a întins și la cuvintele de altă origine. Fenomenul acesta nu e general. Exemple: amn'îadz (44, 141), ardz (129), aslădz (218), astădz (235, 465), audz (306, 825), audzi (259, 482), bof'edzat (535), bradz (74, 247, 376), brândză (38, 406), budză (59, 908), cadzut (282), codzâl'e (119), cr'edz (909), cucurudz (825), Dumn'edzău (28, 890), frundză (274, 855), ordz (204, 635), pândză (349), prindz (883), păpudză (35), putradzăsc (29), ratsedzat (15), rîndză (279), sădz (889), spândzura (812), târdzău (684), urdzăși (141), vădz (295), vadzut (901), vardză (141, 626), dzac (85), dzadă (41), dzalar' (37, 215), dzéșe (237), dzășe (808), dză (141, 229), dzâc (185).

Alături de formele cu z trecut la dz, găsim altele cu z păstrat. Mai ales la cei tineri, știutori de carte, găsim această pronunțare.

Dela Călnic, Lupoia, Ploștina, Broșteni, Peri spre Est nu mai apare dz pentru z.

În Bănat apare mai des dz. Găsim, însă, și pronunțarea cu z: zăuă (786), urzășî (855), văzând (862). Exemplele sunt din

comunele bănațene: V. Bolvașnița, Cornereva, Iablașița, Cup-
toare etc.

280. *X* este pronunțat ca *z* în: ȧezăstă=există (62).

Grupuri consonantice.

281. *Gl'* apare în gl'impă: taȧeturile ăle'a-l gl'impă rău (634).

282. *Cl* trece la *gl* în: gleanȧuri=stânci, locuri prăpăstioase
(com. Cloșani)

283. *Mp* apare ca *mb* în lambă (Gornenȧi).

284. În loc de *m*, găsim *mb* în: rămbor'e'e (77).

285. Grupul de origine latină *mn* este păstrat în: scamn
(65, 629).

286. Grupurile consonantice *vn*, *cm*, *cn*, trec deseori la
mn. Exemple: ibomn'ic (100, 754), pimn'ită (119), rămn'i (324),
tomna=tocmai (58, 808), cȧomn'ească (732), pomn'iră (357).

Alteori aceste grupuri de consoane trec la *gn*. Plegna (785),
ogna (416), pogn'eștă (528).

Hn trece la *gn* în: dugn'etu (481).

În Bănat *mn*, rezultat din *vn*, e redus la *m* în: pimiță (875).

287. *Nc* trece la *ng* în: bangă (570).

288. Grupurile cons. *tr*, *dr*, *pr*, *vr*, pierd pe *r*, mai ales în
cuvintele atone în frază: cătă=către (193, 533), cătă=către (65),
incoto (326), int'altă partă (19), dȧint'o lumȧe 'nt'alta (595),
nostu (437), r'ezele nost (650), aȧ noșȧi (709), a'e noast'e (68),
p'entucă (309), șândȧilă (com. Orzeșȧi), p'ecum (435, 529), pin
padur'e (45), v'odată (49), v'o fată (96).

Nu totdeauna *r* din grupurile arătate dispăre. Găsim ade-
sea forme cu *r* păstrat: cătră (131), pintru (131).

289. *S* din grupurile *sb*, *sv*, *sm*, *sd*, *sl*, *sg* trece adesea la *z*.
Exemple: dȧezbrăcat (387), zbȧerăm (45), zboară (100, 429), dȧe-
zvălită (319), zvăr'i (827), bazmȧa (42), rozmăȧin (736), zmagă
(319, 387), zmȧeu (737), zmișel'e (273), zmintășită (584), zmoală
(112), zmocu (47), zdravă (45), zdr'eanță (939), zdrobi (484), zlo-
boadȧe (13), zloată (45), zgărs'iu (483).

Alteori *s* e păstrat: sburatoar'e (642), sgardă (35).

290. În locul lui *z* apare *zd* în: vizȧirilor (768).

291. *Sc* apare ca *șc*, iar *sch* ca *șch* în următoarele cu-
vinte: dȧișcun'iată (891), satu Rușca (314), d'eșchide (730) șchîp
=scuip (939).

292. *Sce*, *sci* a evoluat normal spre *sșe*, *sși*, trecând apoi
la *stșe*, *stși* sau *ștșe*, *ștși*: feshȧioru (748), massȧioara (952), sa sa
ustșe (219), castșioară (99), ostșioar'e (31, 279). Aceeași evolu-
ȧie o suferă muntșel=muncel (59).

Din cauza analogiei cu celelalte forme ale *sale*, verbul *a*
usca apare la subj. prez., pers. III sg. și sub forma *să usche* (930).

293. *Șm* trece la *ȧm* și *ȧm* în: duȧman'i (579), duȧmana (703).
Deoarece în unele sate *j* e pronunțat ca *z*, găsim și forma *duz-*
man'i (19).

294. *Sghi* > *jghi*: dzeighinășloasă (com. Bogăltin), dzeighinai (866).

295. *S*, din grupul *st* trece la *ș*: batșiștse (154), să guștse (275), înguștse (142), noaștse (640), traștă (36, 339), trașta (238).

296. *St* > *sn* în: dumșesn'îșî (875)

297. *Mr* apare ca *br* în: br'en'e (614).

298. *Nt* trece la *mt* în: sâmta maică (868), Sântoadzer (920), trâmtoři (338).

299. *Ct* trece la *ft* și *pt* în neologismele: doftori (111), factor'u=factorul postal (com. Ponoare).

300. *Ps* > *pł* în: supțiori (245).

301. *Tn* apare ca *cn* în: Pecn'ic=Petnic, comună în Bănat (936), Picn'ic (935).

Tn > *șn* în șfeșn'îșî=sfetnicii (274). Trecerea aceasta s'a făcut, probabil și din cauza analogiei cu sfeșnic.

302. Grupurile consonantice *dv*, *dn*, *pt* sunt reduse la *v*, *n*, *t* în: privoară (243), vr'en'ic (625), aștseată=așteaptă (113, 280), aștetam (45).

303. În obzășî (416), *pi* fiind redus la *p*, a trecut apoi la *b*.

304. *Nd* e redus la *n* în adverbul *unde*, întrebuințat ca aton în frază: un'e (45, 60, 649), une (728, 759).

Tot din cauza întrebuințării atone în frază, din un'e și une s'a ajuns la un'î și un: un'î-am iubit (764), un raser'e (565).

305. Grupul *nd* final, dela gerunziile verbelor, pierde de multe ori pe *d*: barbierinu-l (197), cântănu-t'é (719), ducănu-să (35), urmarin (45), v'enin=venind (45).

306. *Lb* apare ca *lg* în: bălgără (625).

307. Alături de fulzeru (691), apare și forma rară furgeru (691).

308. *Lb* nu trece la *rb* în: tulbura (751).

309. În gîlepcă=vestă (com. Ploștina), găsim pe *tc* trecut la *pc*.

310. În loc de *scrum* găsim uneori *strum* (703).

311. *Sln* pierde pe *t* în: vrâsnîșeî (28).

Accidente generale consonantice.

Asimilație.

312. *P-b* > *p-p*: pripeagă (728).

313. *P-b* > *b-b*: briboî (28, 50, 262), bribezi (28).

314. *V-f* > *v-v*: vivorn'îța (269).

315. *M* e asimilat în *n* sub influența unui *n* următor: m'an nascut (152).

316. *D* inițial se schimbă în *t*, sub influența unui *t* anterior: tot tupa frumos sa uîță (572), ăî tăî tup' aî mîeî (733).

317. *Dz-ž* > *ž-ž*: žezet (61). De multe ori, însă, asimilarea nu are loc: dzejetu (542, 570).

318. *L* e asimilat în *r*: *ravorvèr'* (674).
 319. *I—î > î—î*: *ăzunze* (815).
 320. *C* rămâne neasimilat în: *micutşel* (56, 65, 802).
 Găsim şi forme cu *c* asimilat în *t*: *mitiţel* (162), *mitsiţel* (236). Influenţa lui *micutel* se vede în *mituţel* (286).
 321. *Chi—ti > chi—chi*: *chichit* fem. *chichită* (515), *chi-chiesc* (684), *chichie* (*chitie* < *tichie*) (144, 629).
 322. *Ghi—dzi > ghi—ghi*: *ghinghiesc* (930).
 323. *Ci* nu e asimilat în: *copaşl* (100, 121).
 324. Cons. *ş* din *dzaşl* a fost asimilată de un *s* următor în: *dzaş si tşe scoll* (107).
 325. *S—ş > ş—ş*: *şeşir'e* (867), *şişerał* (400), *să şezer* (75), *şeşerat* (75).
 326. *S—ps > s—s*: *susułorł* (626). Alături de aceasta apar şi forme cu *ps* neasimilat, sau cu *ps* trecut la *pl* (cf. § 300 Fon.).
 327. *Sf—ş > ş—ş*: *şeştan'ie* (325).
 328. O asimilaţie, dar şi o disimilaţie întâlnim la cuvântul *pistornic* (< *pristornic* < *pristolnic* < *prestolnic*). Apare în comuna *Gornenţi*.

Disimilaţie.

329. *N—n > r—r*: *marunke* (317), *mărunkl* (636).
 330. *N* de origine latină nu apare disimilat în *mănul*, cu pl. *mănunţ* (879), *manunţse* (791).
 331. Prin disimilaţie, *n* cade şi în: *coşentrarıa* (430).
 332. *R—r > l—r*: *Ţăligrad*=*Ţarigrad* (311, 736), *Ţăl'egrad* (706), *Ţaligrad* (768).
 333. *R—r > r—l*: *rozmał'in* (106).
 334. *R* dispăre prin disimilaţie în: *f'erıastă* (131).
 335. Aceeaşi dispariţie a lui *r* o observăm şi în *cr'ei*=*creierii* (950).

Proteză.

336. *H* protetic apare în: *hağa* (340), *munţi Hălmăzuluı* (218), *haras'i* (583), *harc* (174, 768), *hodaıe* (779), *hòiş'te* (com. Ciuperceni), *homidz* (413), *hura* (56).

Mai ales la adjectivele şi pronumele demonstrative observăm acest *h* protetic: *hal* *cozoc* (274), *ha* *boată* (274), *hağa* *ţară* (467), *hał* *doł* (45), *ha'e* *dźıalurı* (685), *hăsta* (616), *hăla* (722), *hăla* (45), *hăłıa* (219), *he'ea* (633), *hailaltă* (45) Cf. § 17 Morf.

337. Sub influenţa cuv. străgn'etşe apare un *s* iniţial în: *sfulzir'e*: *vânturı* cu străgn'etşe, *vânturı* cu *sfulzir'e* (952).

Epenteză.

338. Observăm următoarele cazuri de epenteză:
 a) *C* epentetic: *armăcsăraş* (554), *cai armăcsarı* (com. Gdineşti).
 b) *N*: *arn'inzı* (com. Cloşani), *n'esuferintoar'e* (386). Se ob-

servă influența cuv. *suferință*), sminșel'e (440). Alături de această formă, apare și cea fără *n* epentetic: zmișel'e (519).

Nu apare *n* epentetic în: fun'izin'e (Gornenți, Podeni).

c) *R*: ostrîa (612), str'ežar'=stejar (com. Bunaica).

d) *Dz*: ordzbalțu (356).

e) *Îr* apare repetat în: vâfirurle (516).

Metateză.

339. De relevat următoarele cazuri: bălnăvior=bălvănior (com. Godinești), crovăg=cofrag (746), dzemil'ităt=delimități (650), dižmină=mejdină (629), Frevoare=Februarie (785), gurel=guler (com. Titirlești), lăcrămașile (709), (influența cuv. lacrimă), plotozele=pătlașele (Costești), pol'ecra=porecla (Dâlma), samulastră=samuraslă (102), stardașămiță=stardamășiță, femininul dela maș stardamăș (944).

Afereză.

340. *H* inițial cade în: ambar' (774), anzer'e (864), atman'i (174), Iristos (< Hiristos) (127), otâr (939), urducăt (948).

341. *S* inițial dispare în: fêșn'ic (819), aî fârșit (274).

342. *Z* inițial cade în: ișe=zice (65), ișe (698).

343. Silabele inițiale dispar în următoarele cuvinte: d'elungat=indelungat (515), șeput: dzin șeput (34), șetun'el (803), șe că=zice că (140).

Sincopă.

344. Următoarele consoane apar sincopate: a) *L*: măduă-rile (947), (infl. cuv. măduă=măduvă), vârt'en'îță (com. Ploștina).

b) *N*: cuțura=inconjura (882), slăină=slănină (682). Cf. § 247 Fon.

c) *T*: todzēuna (315).

d) *D*: fiincă 936.

e) *H*: Aranzel=Arhanghel (199), duăn'esc (com. Mehadica), maala (918), Oaba (829), odžin'î (862), od'ină (851), Soodol=So-hodol.

f) *Nt*: Costain=Constantin (Gărdăneasa).

345. *Sincopă silabică*: dži'azn'î'ată=de azi dimineață (28, 153), doml'e=domnule (631), dum'ta (803), pingă=pe lângă (835). străcătoar'e=strecurătoare (37, 779), vânt potșiri că să-l dîa (=vândut) (255), șap'țeșap'te=șapte zeci și șapte (712).

Apocopă.

346. *F* (v) final cade în: vâr (68).

347. *G* final cade în: ba samă=bag de seamă (896), mîer=merg (631).

348. *H* final dispare în *du*=duh (483).

349. Unele cuvinte, de obicei atone în frază, înaintea altor cuvinte începând cu o consoană, pierd pe *t* final. Ex.: o

/os v'en'in (36), o /os morminț (94), a/ /os falș (661), mul mi-1 dor (891), op rândur1 (763), sán p1elliță de drac (274).

T final cade și în: spovedzi tsi-1 v'odată (49), (=spovedit te-ai... redus la spovedzit-tsé-1 și de aci trecând la spovedzi tsi-1).

350 D final, dela gerunziile verbelor, cade adesea. (Cf. § 305 Fon.). Exemple: audzin (8, 10), latrân (35), m1ergân (36, 318), tr'ecân (786), 1ițân (102), v'en'in (170, 317).

Căderea lui *ă* e mai frecventă înaintea unui cuvânt începând cu o consoană.

D final cade și la adv. *când*: *cân* m'am tr'ezit (9), *cân* om muri (710). Numai cei care știu carte îl mai păstrează: *când* (146, 267). Unii îl păstrează numai înaintea cuvintelor care încep cu o vocală: *când* o fi frunza (661), dar: *cân* să tse bată (661).

351 În unele descânțece constatăm dispariția lui *r* final din cuv. *mușur*: *cân* o fașe zugu mușu (480, 514). Cred că dispariția acestui sunet se datorește influenței cuvântului anterior, *zugu*.

352. Bt final cade în *subt*: su v'e1n'ita ș1a d'e fo1 (544), su tin'e (690).

353. *Apocopă silabică*. Silaba *tă*, finală, din *pricepută*, dispare în descântecul spus de Maria I. Mogoșanu din Borcănești-Ilovăț: pricepu l'ecuitoar'ea (719).

Te final cade în: o zumătă d'e oca (633).

În adv. *unde* observăm deseori pe *de* dispărând, mai ales înaintea pronumelui *te*: s'a dus un' 1-a placut (400). un tsi-1 a1 u1-tat (400), un tsi-1 bașa (796).

Contaminație.

354. Observăm câteva cazuri de contaminație: cheptoar'e =cheotoare (302), (influența cuv. *piept*); șejmoacă=cinzeacă. Cuvânt auzit la Cloșani (e probabil influența cuvântului *moacă* =un pește cu capul mare. Cinzeaca având o umflătură în partea de jos, se poate explica asemeneaa); întâmplin'itor', fem. întâmplin'itoaică (751), (e cuv. *întâmpinător* sub influența lui *întâmplare*); pășim1eștse (190), (influența verbului a *păși* asupra lui a *pătimi*).

Nu observăm contaminația cu subst. *loc* în verbul a *lăcui* (86, 323).

Nu observăm contaminația cu forma slavonă în cuv. de origină latină *sânt*, *sântă*: Sânta Lun1 (482), sânta ma1că (851), Sântulu1 Du (483).

MORFOLOGIA.

SUBSTANTIVUL

1. Declinări.

Observăm mai multe treceri dela o declinare la alta:

a) Din cauza trecerii lui *e* aton la *ă* după unele consoane, mai multe substantive feminine, terminate în *e*, au trecut la declinarea I: batrân'eță (33), tsin'er'eță (33), griză (41), matasă (28),

salcă (Ponoare, 592, 751), salca (567), dragostă (Gornenți, 283, 335, 641, 817), oasă (195, 355), pov'esta mla (691), v'estă (35).

b) Dela decl. I la decl. III: mī-a picat chidze (808), frontsier'ea (199), grabe=grabă (655), il'igoan' = lighioană (Podeni), lighioan'e (379), N'emtoan'e (876), p'ěstser'e (Ponoare), potser'e (195, 308), potseria (65), poțer'ea (274).

c) Dela decl. I la decl. II: naibu (714), firī-a naibului să fi (296), fiī-a naibului (651).

d) Dela decl. II la decl. III: dovletse (Cireșul), facal'etse (Gornenți), latsetse (Gornenți), mistr'etse (195), mistr'etsele (220).

e) Dela decl. III la decl. II: șucur (47), iepur (40, 282), iepuru (326), pulbur=pulbere (127), pulburu (210), sâmburu (60, 940).

2) Genul.

a) Schimbându-și genul, următoarele cuvinte devin *masculine*: mărunchi: dzin doi mărunchi făsem cațeru (636), mormânt cu pl. morminț (94). Alte exemple: Văru Morminților (94, 476), Cracu Morminților (Bahna); pleptsin'i, subst. defectiv de număr = unealtă de scărmanat lână (pleptsen cu pleptsin'i (453), pântec cu pl. pânteci pin'eci p'entru pânteci (739), păsă cu pl. art. păsăți=lăină măcinată mai mare (Gornovița); pișat cu pl. art.: pișăți (219), să-1 cur'e pișeți (324), să-1 cur'e pișăți (402, 447, 550), să-1 cură pișăți (852); timp cu plur. timp: p'e tsimpi ăla (648), vânt cu plur. vânt (119).

Alături de masc. pleptsin'i întâlnim și pleptsen'e, ambigen: lăna o pleptsenăm cu pleptsen'e lunzi (636).

b) Sunt *feminine*: dobitoaca (tola dobitoaca (947), fioar'e = fior (130), răchie (875).

c) Sunt *ambigene*: băț=bătă (Costești, 259, 732), criang cu criang v'erdze (854). iț (un'e pun pișloru să schimbă un iț (222), trianț (liagă-m maică džițălu cu trianț 400), umăr cu pl. umere: să ieș dzin umier'e (939).

3. Singularul.

a) Substantivele derivate cu sufixele—*arius* și—*orius* (sau —*xrium* și *orium*) au păstrat terminațiunile *ar'* și *or'*. Exemple: altar' (218), mărgăritar' (532), militar' (666), porcar'u 109, primar' (48), sațetar' (174), vacar'u 109, dzalar'u (Nadanova), azutor' (48), ațutor' (631), calator'u (104), cuptor'u (37, 130), dzeochetor' (618), dzeochetor'u (447), insalator' (82), moșțsen'itor' (63), pazitor' (17), raschitor' (Gornenți), răschitor' (488), stapânitor'u (325), vânat'or' (40, 343), vorbitor' (399), zburator'u (483).

b) Substantivele terminate în *ar*, *or*, *er* și *ir*, au urmat uneori aceeași cale ca și cele cu sufixele *arius* și *arius*: bunar' (485), mațar': an'i mațar'ului (60), marar' (499), pozonar' (65), șumar'u (901), tâlhar' (886), dorul (21), boțer' (236), șer' (75, 91, 109, 236, 483, 786), jđer'u (431), sârșiner' (44), peșchir' (761).

c) După pluralul *pași* s'a refăcut sing. *paș* (255, 621, (cf. § 276 Fon.). Alături *paș* găsim și *pas* (318).

d) După pluralul *friguri* s'a format o formă de singular: *frigură* (1, 21, 107), să tse prindă *frigura* (930).

e) Alături de *soră*, se mai păstrează vechiul fem. sg. *sor* (113), *iera sor* cu *iel* (Canicea-Izverna), *bubă sor* cu *șiumil'e* (443). Urmat de adj. posesiv apare ca *soru*: *soru-sa* (65), *soru-mia* (65).

f) Fiind influențat de plural, în loc de *bazma* întâlnim: *bazmia* (Podeni), *bazmiaua* (691), (cf. § 6 Fon.).

g) Următoarele substantive se prezintă cu o formă schimbată la singular, ca urmare a unor fenomene de fonetică: *Masculine*: *fasu* (406), *imin'el*, cu forma art. *imin'elu*: *so vo lovi imin'elu* în *pișioru cuiva* (129).

Femenine: *curiă* (282), *cura* (Obârșia), *min'ică* (Podeni), *trașă* (Cireșul). Fiind impus de versificație, cuv. *piëire* apare scurtat în *pier'e*: *Iestă pier'e boieriască* (174).

Ambigene: *acou* (875), *l'el'ı*: *un l'el'ı dze copșı* (414), *tot fel'ul* (314), *grajdı* (256), *ostru*=*ostrov*: *džila Ostru p'estă Du-năr'e* (325).

Alături de *război* apare și vechiul *răzbel* (341, Dâlma).

4. Pluralul.

a) Substantivele *masculine* care au înaintea vocalei finale § (*s*), *z*, (*dz*), *j*, *ț* au pierdut pe *i* la plural. (Cf. § 100 Fon.).

Ex.: *copilaș* (665), *copilas* (28), *frumoș*: *tot tupa frumoș* sa *uță* (572), *solz* (310), *briădz*=*brazi* (Canicea-Izverna) *colț*: *cartșışioară 'n patru colț* (2), *fraț* (30, 268), *latșet* (37), *parinț* (96), *scripiț* (635).

b) În loc de santinele găsim pl *săntșin'el'ı* (195). Foale, fiind masculin, are la plural forma *foi* (779).

c) Substantivele *feminine*, care au terminațiunea *i* la plural, pierd această vocală, dacă înaintea ei se află una din consoanele § (*s*), *z* (*dz*), *j* și *ț*. Exemple: *camăs* (100), *col'indz* (461), *l'iv'edz* (17), *berben'iț* (48), *buț* (31), *chiț*: *chiț dze busuıoc* (262), *chiț d'e floricel'e* (770), *copiț* (751), *gal'eț*, pluralul cuvântului *gal'eată* (942), *plășinț* (Podeni), *pl'ıuț*, pluralul cuv. *pl'ıută*=*plută* (Bunaica), *săzeț* (259). *unghiț*=*undite* (693).

d) Terminațiunea *e* dela pluralul femininelor trece la *ă* după *s*, *ș*, *z* (*dz*), *j*, *ț*, *r*, *st*. (Cf. § 86 Fon.). Exemple: *miesă* (483), *miesă'l'e* (391). *miesă'l'e* (564), *iță* 222, *iță'l'e* (349), *scoarță'l'e* (222), *tr'ență* (367), *zântă* (Gornenți), *mură* (597, 776), *mură'l'e* (672), *pieră* (17), *n'ev'estă* (28), *niv'estă* (886), *v'estă'l'e*: *v'estă'l'e d'e să dușia* (174).

e) *Casă* are la plural formele: *casă* (cu *e* trecut la *ă* după *s*) și *căș*. Rar apare forma *case* la cei cu știință de carte.

Exemple: *patru casă* (568), *casă'l'e* (520, 734), *mai sânt căs* (200), în *căș džı-arzint să pitula* (391), *căș* (419, 568, 698, Pri-săcina, Bogăltin), *căși* (35), *căși* (339, Cloșani).

f) Unele substantive feminine au la plural terminațiunea *i*

în loc de *e*: braşirî (Gornenţi, Podeni, 302, 405, Mehadica, Ci-reşul), căsonî: feriga ie bună p'entru astrucat căsonî (361), cu-ţitoi, pl. dela cuţitoaie: pamântu il calcăm, il tăiem la cuţitoi (545), l'er'eştî (30).

Pe lângă forma mură, găsim şi murî: tr'eî murî (96). Traştă are pluralul trăştî (Mehadica).

g) Alte subst. feminine au la plural terminaţiunea *e*: ţel'etche, pl. dela ţel'etcă (409), lòbodze, pl. dela lobodă (350), motche plur. dela motcă (Gornenţi, Ciseşul, Bahna).

Cuvântul *oaste* are şi o formă de plural terminată în *e*. Adăogându-se articolul, acest *e* trece la *i*: oaştîle (65)

Şa are la pl. forma şa'le: caî cu şa'le, făr d'e şa'le (274).

Talpă are uneori pl. tălp'e: să ieş dzila tălp'e (939), iar ţapă: ţap'e=ţepile sâniei (Podeni).

h) Altele au la plural ambele terminaţii. Exemple: căsălniţă cu pl. căsălniţă şi căsălniţ (338), doagă (dăoagă), cu pl. doaze (Cloşani), daoaze (406), şi dăozi (Cloşani).

i) Subst. *cale* are, în Bănat, pluralul călî (847).

Livadă are la pl. şi o formă cu terminaţiunea urî: liv'ed-zurî v'erdz (932).

j) Terminaţiunea *e* dela pluralul ambigenelor trece la *ă* după *s*, *ţ*, *r*: fusă (Gornenţi), miroasă plur. cuv. miros (152), oasă: oasăle (28, 288, 292), vasă: vasăle (44), braţă (20, 28, 50), şurţă, pl. dela şorţ (Titirleşti), cară (45), izvoară (419), mo-soară (222), mosoarăle (214).

k) Terminaţiuni deosebite la ambigene: brân'e (325), pluralul cuv. brâu; croave, plur. dela crov=groapă (Măreşeşti); hârdăie (37, Gornenţi 406), hârdăe (Cloşani), pl. dela hârdău; porumbe, pluralul cuv. porumb: făină dze porumbe (214), boabe dze porumbe (215), un bob dze porumbe (386), boabele dze grâu sau dze porumbe (392), viscoale pl. dela viscol (549). Obişei, având o altă formă obişer', aceasta are pl. obişer'urî (Dâlma).

l) Modificări de sunete la plural în interiorul cuvântului:
Feminin: aripi (87, 774), bănî (68), berdze (152), camieş (Giureşti), camieşile (387), jălî (465, 468, 918), lacrămi (36), lala'le (202, 353, 269, 420), nap'esse (693), p'elmie, pl. dela palmă (Bogăltin), povări, pl. dela povară: povări'le (60), răzăle (721), pl. art. dela rază, şăle (490), săle'le (217), pl. neart. şi art.=şale, stăle (363, 540, 661), dzăle (146), = zale, vin'e: v'in'e'le (566), vin'ile (634). Rareori apare şi vechiul: mumânî (691).

Masculin: şir'epî (405), = ciorapi.

ARTICOLUL, DECLINAREA

5. Singularul. Nominativul şi acuzativul.

a) Disparaţiia articolului *-l* este aproape generală. Exemple: bişu (23), bātu (75), doru (1, 8, 22, 74, 103, 118), drumu (22), duġn'etu (481), faşu (118), focu (75), fumu (75), gându (15), il'e'leacu (81), mirosu (481), mormântu (119), ochiu (634), omu

(12, 36), pîeptu (119), plugu (23), postu (96), pragu (4), puļu (22, 226), satu (94), semnu (22), socru (75), somnu (12, 82), stîlupu (76), sufîetu (36), tseļu (226), tsemeļu (226), vîntu (96), zboru (74).

b) Substantivele arătând grade de rudenie nu mai primesc articolul, când sunt urmate de adjectivul posesiv: fratîşi-mîo (45), fratîşe-so (65).

Subst. *tatâ* primeşte uneori art. -a, chiar când e urmat de adj. posesiv: *tata* mîeu (875).

c) Articolul -l apare mai rar, fiind o influenţă a şcolii. De aceea nu-l găsim decât la cei care ştiu carte.

Ex.: bujorul (164), fasuļu (118), Miul (59), n'îamul (245), omul (Gornenţi), păharul (164), paharul (718), pişîlorul (164), pupul (714), robul (Gornenţi, 149), satul (7, 671), sarutatul (671), sânul (249) sufîitul (249), trupşorul (770), vîntul (859), vîrful (7), zăhărul (164).

La unii oameni mai umblaţi din Gornoviţa găsim uneori articolul, dar apare şi unde nu trebuie: imparatul (175), mîersul (174), dar şi *Bogdanul* şel glumîeţ (174).

d) Cuv. *tatâ* primind art -l apare ca *tatal*, atunci când e urmat de adjectivul posesiv (cf. § 166 Fon): *tatal* mîeu (412), *tatal* ieî (129, 175), *tatal* vostru (590), *tatal* lor (36).

e) *Gâde* (art. *gâdele*) apare şi ca *gâdea*: *gâdzea* cu ştr'eangu (309).

Alături de acesta şi: *lotr'ea*=*lotrul* (3 0).

f) *Zi* (zi), când primeşte art. -a, trece uneori la *zua* (391), *dzua* (55, 182), (cf. § 31 Fon.).

Alături de acestea apare şi forma obişnuită: *dziua* (30).

g) *Genunche*, fiind ambigen şi terminat în *e*, primeşte la singular şi la plural acelaşi articol -le: *zenunchil'e* (Podeni, Gornenţi), stau cu *zenunchil'e* p'leca'te (435), şăd cu *zenunchel'e* p'lecatîe (478).

h) La adăugarea art. sing. -le, substantivele ambigene terminate în *e* schimbă uneori pe *e* în *i* (cf. § 193 Fon.): *zenunchil'e* (Gornenţi), *sânzil'e* (634).

Genitivul şi dativul.

i) La substantivele feminine (sau la cele masculine terminate în *ă*) genitivul şi dativul singular articulat, în loc să fie terminat în *i*, *e* sau *ă*, este terminat în *i* (contractie din *i*!). Exemple: *glasu* An'i (388), *vadu* api (394), *fata* babi (130), în faţa *bărăşi* (44), *apa* Bie'l'i (505), *dîzîalu* Camin'i (38), *curtîşa* căşi (683), *Gura* Corcoi (681), *Şern'i* (22), *dîzîalu* Şern'i (291), *lunca* Şern'i (291), *pişloru* l'etîşi (129), l'etîşi (154), *băieril'e* inîimi (218), pe placu inîimi (824), *Izvern'i* (22), *dîzasupra* Izvîern'i (291), *lumi* (52), *pui* maîchi (130), *maîchi* (312, 719), să spunî *mami* (895), *otăru* Mîedîichi (Mehadica), *puļu* mîerl'i (291), *mn'erl'i* (22), *azutor'u* muichi (132), *muîeri* aeîa (36), să daî n'eîchi braţal'e (494),

n'eichi (585), (644), boieri dze-aî oaştî (59), popi î-o murit prio-tîasa (129).

j) După ş, s, t, st şi alte grupe consonantice acest *i* a trecut la *î*: în capu mîesi (61), tacămu mîesi (129), astrucamântu căsi (Gornenţi), curtşea căsi (148), gura camleşi (405), dîi-a'le crâsmulîi mî'e (344), n'eicuţi (680), gura răznîi (473), fusu v'e-driţi (Gornenţi), î-am spus n'evesti (419), fundu brăzdi (408).

k) În compunere cu adj. posesiv găsim la genitivul singular vechea formă: al min-sa (129).

l) Rareori, în balade vechi, apare terminaţiunea veche la genitivul şi dativul singular articulat: boieri ţărieî (274).

m) Cuvântul naîba are la genitivul sg. activ forma: a naî-băluî (753).

n) La numele proprii articolul de genitiv şi dativ este *lu* şi se pune înainte: *lu* Ghiţă (180).

Pe lângă *lu* apare forma literară lui: lui Dumn'edzău (36).

În balade şi în toponimie apar substantive proprii articulate cu art. -lui, pus la urmă ca în limba veche: cum î-e drag Balşanului (519), va'ea Cobiului (59), copila Dihului (59), calu Mantului (223), surioara Miului (59), fagu Mihului (274), area Novacului (316), crou lîi (829).

Vocativul.

o) La câteva cuvinte găsim vechea terminaţiune *e* de vocativ: bradze (84, 262, 376), codr'e (208), cuşe (104), prunşe (26, 473), vîtşe (93).

Alături de cuşe găsim şi: cucul'e (101).

p) Taică are şi o formă de vocativ: taicul'e (28).

r) Maică, n'eică, uică au la vocativ, pe lângă formele terminate în *ă*, şi unele terminate în *o*: maîco (812), n'eîco (814), n'eîcuţo (8), uîco (624).

s) *Maria* face la vocativ *Marie* şi *Mario*: ieşi Marie până'n prag (354), scoal Mariş, scoală (770), Marie (777), Mario (770, 777).

t) Vocativul lui Pătru este Petr'e: Petr'e, sfîntşe Petr'e (69), dar: Pătru (691), la nominativ şi acuzativ.

6. Pluralul. Nominativul şi acuzativul.

a) La pluralul articulat al masculinelor, -î se contrage în *i*: an'i (60), boi (23), cai (168, 540), cân'i (585), cîrlan'i (169), craşi (196), domn'i (669), duzman'i (19), lupi (169), ochi (59, 61, 291), pagân'i (55), Rumîn'i (48), stilpi (169), strain'i (209), vojnîsei (82).

b) După ş (s), j, z, dj, t, acest *i* trece la *î* (cf. § 97 Fon.): copilasi (206), moşi (810), obrazi (36), bradji (262), băjeţi (532), camin'eţi (752), Şern'eţi (200), fraţi (45), munţi (14, 218), parinţi (46), pişăţi (955).

c) Deşi feminine, subst. *gadină* şi *pasăre* apar în exemplele de mai jos cu art. masculin -i la plural: n'e manăncă gadin'î vitşele (452), să n'o mănşe păsări (840).

d) Pe lângă forma obișnuită de plural articulat a cuvântului *obraz*, am găsit și: *obrazil'e*=*obrajii* (Podeni. Femeia Ioana Rusu).

e) La adăugarea art. feminin plural *-le*, unele substantive schimbă terminația *e* în *i* (Cf. § 193 Fon.): *džeoketoaril'e* (567), *duzmanșil'e* (244), *f'ețil'e* (173), *jăl'il'e* (533), *mirătoaril'e* (567), *moroașil'e* (567), *muril'e* (224), *râm'n'itoaril'e* (567), *strigoașil'e* (567), *zmieoașil'e* (567).

f) În Bănat, art. feminin plural și ambigen, pe lângă *-le*, apare și ca *l'i* (Cf. § 176 Fon.): *f'etșil'i* (886), *guril'i* (911), *mândril'i* (823), *pișioaril'i* (823).

g) Când se adaugă articolul, terminațiunea *i* dela unele subst. feminine trece la *î*, după *ș*, *ț*, etc.: *cășil'e* (325, 759), *chițil'e* (947), *copițil'e* (135), *șuțil'e*: *copițil'e* *șuților* (948).

h) Cuvântul *maică* are la plural articulat și forma: *maichil'e* (938).

i) *li* se contrage în *i* la plural în cuvântul: *sârvișil'e* (629).

j) La adăugarea art. *-le* la plural, *ie* din cuvântul coale se reduce la *i*: *coail'e* (182). La *fel* și *gunoail'e* (545). (Cf. § 124 Fon.).

7. *Alle forme de articol.*

a) Articolul adjectival *șel*, *șea*, apare destul de rar: *șea mai mar'e* (573), *gurița ta șia dulce* (253).

Forma obișnuită a acestui articol este: *ăl*, *a*.

Uneori apar forme cu *h* protetic: *hai doi* (45).

b) În loc de *al'e*=*cele*, găsim forma *a* în expresia: *oile babi a* bătrîn'e (Măreșești).

Adjectivul.

8. *Singularul.*

a) *Ferice* apare și sub forma *ferica*: *ferica dže tșin'e* (190).

b) *Galben* apare cu *e* trecut la *i*: *galbin* (114, 817), *galbină* (83). (Cf. § 83 Fon.).

c) *Adj* *îut* (=iute) are femininul *îută*: *car'e area îut* (70), *îută* (222, 427, 619).

e) *Fioros* apare uneori cu prefixul *în*: *groapa ie 'nfio-roasă* (574).

f) Sub influența lui *micutel*, *mititel* trece la *mituțel* (286). (Cf. § 320 Fon.).

g) *Pustiu* e pronunțat: *pusti* (749); și cum dift. *î* este după *st*, trece la *îi*, dând: *pusti*, cu fem. *pustițe*. Ex.: *pusti* (191, 254, 535), *pustițe* (170). (Cf. § 53 Fon.).

h) Femininul adjectivului *rău* (sau *răău*) e *ra*, sau *răă*, cu pluralul *răle*. Exemple: *ra* (234, 589, 740), *răă*=*rea* (153), *răle* (688). (Cf. § 45 Fon.).

i) *Sânt*, *sântă* apare necontaminat de slavicul *свѣтъ*: *sântulu* (483), *sântă* (92, 319), *sânta* (482). (Cf. § 354 Fon.).

j) Pe lângă *străin* și *strein* (care apare mai rar), găsim deseori: *strin*, cu fem. *strină* și plur. *strin'î*, *strin'e*: *strin* (172), *strină* (110, 322), *strin'î* (465, 553), *strin'e* (28). (Cf. § 134 Fon.).

k) Dela *ud* s'a format un adjectiv derivat: *udzilos* (262).
l) *Vechi* apare terminat în *iu*: *v'echiu* (63), cu fem. *vêche* (200).

m) Adj. *vie* e pronunțat uneori și ca *viē* (148) (Cf. § 143 Fon.).

n) Adjective formate din nume proprii: *n'iamu d'zinul'esc* (63), *n'iamu dârp'eșiesc* (63), *hotaru m'lersesc* (260), *n'iamu pă-păv'esc* (63), *paul'esc* (63), *stăn'esc* (63).

9. Pluralul.

Forme schimbate din cauza unor fenomene de fonetică:

a) *Îa trece la ie* sub influența lui *e* final: *încuțetse* (542). (Cf. § 177 Fon.).

b) *I trece la i* după *st* și se păstrează în: *milostivil'e* (357).

c) *Îi se reduce la i* și acesta trece la *i* în: *roși* (613, 614, 777), *rosi* (59). (Cf. § 97 Fon.).

d) *Vânăt* face la plural *vânăt*, cu fem. *vânătse*: *vânăt* (168), *vânătse* (410).

(Va urma).

Domnul Țării-Românești.

de O. G. LECCA.

Partea muntoasă a Țării-Românești, din văile Timișului și Cernei până la Prahova, iar peste munți, la nord, din Huniedoara la marginea de răsărit a Făgărașului, cuprinde masa românească dezvoltată pe locul ei de naștere, cea mai omogenă, mai puțin atinsă de amestecuri și mai păstrătoare a tradiției daco-romane.

Din acest grup țărilor de peste munți ¹⁾ au avut o altă soartă; cele de dincoace au dat ființă Țării-Românești, stăpânită de Domnul ei timp de șase veacuri jumătate.

Stăruința, aici, în centrul mai populat al colonizării Daciei, a unor numiri sociale romane neaflute aiurea (Țara, Țara-Românească și Domnul), e una din dovezile puternice că poporul nostru a rămas neclintit pe aceleași locuri.

În jurul regiunii Vâlcea-Argeș, sâmbure istoric și tradițional al Țării-Românești, s'a încheșat domnia și statul român, desăvârșite în al XIV-lea secol.

Dar ce înseamnă Țara-Românească și ce înseamnă Domn?

Țara-Românească.

E limitativ ceea ce străinii numeau Valahia, Vlașca, Ungro-Vlahia, Transalpina, iar Moldovenii Muntenia. Acesta e numele țării—, din Cerna la Focșani, de când e cunoscută până la Unire

¹⁾ Adică Hațegul (Jud. Huniedoara), Amlașul (Jud. Sibiu), Țara Oltului sau Făgăraș, iar la apus parte din Severin, — care au ținut și ele un timp de domnia Țării-Românești.

în secolul al XIX-lea Niciodată locuitorii ei nu i-au zis altfel decât Țara-Românească și nici o altă parte a României de azi n'a avut acest nume²⁾. E Țara Românilor, Terra Romanorum.

De aici a pornit cea d'întâi organizare de stat, din dealurile de la Jii la Ialomița, aici s'au păstrat de-alungul vremii numele de român și cel de domn.

Mai erau bine înțeles țări românești pe pământul Daciei, peste munți ca Țara Oltului, ceva mai târziu Țara Moldovei, dar una singură a fost prin excelență Țara Românească.

Nu e de prisos să stăruim asupra acestui lucru. Din ce în ce mai mult, în vorbire, în cărți de școală, chiar pe hărți și în nomenclatura oficială, numirea moldovenească de Muntenia în loc de Țara-Românească s'a răspândit într'atât, încât numele adevărat aproape a ieșit din întrebuințare. Greșala e mai ales a celor care, știind că e inexactă, o generalizează prin scrieri.

Domnul.

Cuvânt rămas de-a drept din latinește, „Domn“ (dominus, domnus) a însemnat totdeauna pe căpetenia, conducătorul, principele, stăpânul. Poporul nostru, în Țara-Românească și apoi în Moldova, n'a avut alt nume pentru suveranul său. Domnul întrupa ideea de stăpânire, cu îndatoririle și atribuțiile ei, conducerea în pace și în război, el era sprijin și judecător poporului.

În cancelaria slavonă a Țării-Românești, Domnul e „Voevod“. Dar voevodul n'a intrat în vorbirea obișnuită decât sub forma familiară de „Vodă“. Negreșit, rămas dela Slavi, titlul de voevod se da prin sec. XIII-XIV în Transilvania și în Țara-Românească stăpânitorilor mai mica a câtorva state, cum și voevozilor stăpâni de țară cum erea al Țării-Românești, după cum și locțiitorul Regelui în Ardeal avea același titlu. Dar poporul dela noi, păstrând noțiunea romană, a trebuit totdeauna să zică Domn stăpânului țării. Dacă ar fi încetat să-l întrebuințeze, cuvântul s'ar fi pierdut și n'ar fi putut să reinvie³⁾.

Și dovada că „voevod“ n'a depășit limba oficială a cărturarilor, că n'a fost întrebuințat în vorbirea obișnuită și că domn“ era mai vechiu ca limbă, e faptul că nu a dat nici-un cuvânt derivat; voivodie, voivodeasă, voivodesc n'au existat în românește. Poporul nostru n'a cunoscut decât: domnia, domnul, doamna, domnesc, a domni, domnișor.

Avem norocul să păstrăm un termen pe care celelalte limbi romanice nu-l mai au, dovadă, cum am spus, de continuitatea Ro-

²⁾ După cum Țara-Românească vine dela Români, Oltenia vine dela Olteni, cum s'a zis dela o vreme oarecare Românilor de la apus de Olt de către cei de dincoace. „Oltenia“ n'a fost însă o numire oficială; Banul era al „Craiovei“, nu al Olteniei.

³⁾ În titlul slavon al hrisoavelor, de când s'au păstrat, Domnul era alături de Voevod: „Voevoda i gospodină Vlașkoi zemli“.

mânilor pe pământul acesta unde s'a perpetuat Domnul lor. In-
doială nu este, fiindcă nu aveam de unde să-l împrumutăm.

Fie din uitare, fie din neștiință, azi străvechiului nostru
Domn i se zice numai Voevod. Mai mult: pentru nevoile rimei,
cred, poeții au dat drumul în limbă unui hibrid franco-slavon:
„voevodal”. Poate că sună mai bine, rimează cu ancestral și cu
alte franțuzisme, dar românesc nu e. „Domnesc” rimează cu
românesc și cu strămoșesc, și este. Tot astfel „voevodat” (prin
analogie cu principat, regat), de formă tot neromânească.

În legătură cu Domnul, câteva rânduri despre *Județ* (din
alt cuvânt latin: judex), și el strâns legat de viața socială a
Țării-Românești.

În vremea, întunecoasă pentru noi, dinainte de veacul XIV
s'ar părea că Domnul sau Voevodul delega unui dregător, numit
județ, împărțirea dreptății și cărmuirea în sate sau într'un cerc
oarecare. După unii istorici, județul ar fi fost chiar un șef
patriarhal, neatârnat, al unui teritoriu care corespundea cu ju-
dețele de mai târziu. Nu e decât o presupunere. În organizarea
ce prefăce unele așezăminte în sec. XIV și următori, nu întâlnim
niciodată și nicăeri această numire pentru cărmuitorul unui ju-
deț, nici alături de cele ce s'au întrebuițat de atunci: ban, vor-
nic, pârcălab (unde erau cetăți sau curți), căpitan, ispravnic. E
de mirare că, dacă existase un „județ” în capul unui județ te-
ritorial, a fost nevoie să fie înlocuit cu nume împrumutate de
aiurea.

„Județul” dregător a supraviețuit până în sec. XVIII, dar
numai la conducerea târgurilor. Aceasta ne face să vedem că
județul vechiu era un cap de așezare ca târgul sau ca satul,
iar nu un „comes” sau cnej împuternicit de Domn într'o parte
a țării, sau—lucru cu neputință de admis pentru acea vreme—
un șef liber de orice domn.

Cuvântul „județ” (sau judecie în forma mai veche) mai avea
odinioară și înțelesul de scaun sau curte de judecată,—după cum
a avut și sensul mai redus de „judecată”, proces, judiciu.
Județul, împărțirea teritorială, vine dela acest înțeles. Țara-
Românească fusese împărțită de un Domn din veacul XIV (poate
și înainte) în mai multe judecii sau județe, scaune de judecată
și de cărmuire, așezământ păstrat până astăzi cu același nume.

Inceputul domniei Țării-Românești.

Cele d'întâi știri despre organizarea de stat și despre con-
ducătorii ei le avem din secolul XIII.

Primul sfert al veacului ne-a lăsat urme de ocupațiunea
Ordinului Teutonic, ruine de cetățui în Muscel-Prahova-Buzău,
stăpânind văile spre Cumania. În câmpie se mai aflau Cumani
amestecați printre Români.

Pe la 1230 se înființează Banatul de Severin, întins și pe
partea de apus a Olteniei. La 1241 năvălirea Tătarilor atinge

Țara-Rom.; un Basaraba, domn al Românilor din valea Oltului, contestat azi de istoriografia noastră, e amintit atunci în acelaș timp cu Mișelav spre răsărit. La 1247 voevodul Litean sau Litvon, cu un nume supus interpretărilor ⁴⁾, în partea Olteniei de munte, și doi cneji la Dunăre, iar dincolo de Olt Seneslav. Regele Ungariei cedase atunci o parte din Oltenia și din Cumania Ordinului Ioanit, care însă n'a venit prin părțile noastre ⁵⁾. Pe la 1275 Litean cade în războiul cu Maghiarii și e amintit fratele său Barbat. În partea de răsărit a Țării-Rom., sălașele Tătariilor rămași acolo după invazii. La date necunoscute, fondarea sau colonizarea unor târguri de către Sașii din Transilvania (Câmpulung, Argeș, Râmnic, Târgoviște).

Acestea sunt pozițiile care ne îngăduie să schițăm istoricul frământatului veac care pregătește unitatea Țării-Românești.

Hotarele stăpânirii domnilor din secolul XIII sunt greu de determinat; asupra așezării lor s'au făcut conjecturi deosebite. Ceeace importă e existența unor țări sau teritorii cu caracter feudal, dispariția lor peste câteva decenii și nașterea țărilor românești prin contopirea lor în preajma anilor 1300.

Ori de la cine a pornit însă mișcarea de întregire, centrul de dezvoltare al statului românesc e în regiunea Olt-Argeș, fie spre Muscel, fie spre Jiu

E cu puțință ca însuși Basaraba, care a desăvârșit întrunirea țărilor mai mici înainte de 1325, să fie cel care a și început-o. Scaunul lui era fără îndoială la Argeș. Dar înaintașii lui fiindu-ne necunoscuți, n'avem motiv să credem că Basaraba și părintele său Tihomer erau mai de grabă urmași ai lui Seneslav decât ai lui Litean. Așa fiind, coprirea țărilor Argeșului de un voevod din Oltenia, în sec. XIII, nu e mai puțin probabilă ca stăpânirea ei de unul dela răsărit de Olt. Să cercetăm situația.

Țara lui Litean era la munți ⁶⁾, fără îndoială; și posesiunea Hațegului și faptul că misiunea Ordinului Ioanit—ca și a Banului de Severin—avea de obiectiv Dunărea și câmpia Cumaniei (de aceea se și exclude Litva din concesiune), ne încredințează că coincide cu regiunea dela răsărit de Motru sau de Jiu (până unde se întindea Banatul), adică Gorj-Vâlcea. Dar stăpânirea lui

⁴⁾ Admis „Litvoii” de istorici în general. După facsimilul numelui din confirmarea papală a donațiunii lui Bela IV (publicat de Densușianu după regestele Vaticanului, col. Hurmuzaki, 1, tabel. III), — citirile posibile sunt: Lytvon sau Lytuon; Lyuton sau Lyvton, și Lyvion (Lyuion). Repetarea numelui de „terra Lytua” arată că cele d'întâi ar fi exacte. (T însă e fără bară, rău indicat sau rău înțeles de copist). Litera dela sfârșit e fără nicio îndoială un n final tipic. Chiar dacă la copie s'a uitat vocala cazului, n tot rămâne. „Litvoii” e foarte indoelnic. De altfel în hrisovul lui Ladislav IV din 1258 găsim fără contestație: Lython, la nominativ. Poate că Liton, Litean era o poreclă.

⁵⁾ V. articolul nostru: *Banatul Severinului și Oltenia*, din „Arhivele Olteniei”, nr. 89—91, an. 1937.

⁶⁾ Tradiția lui se păstra pe Gilort: „Letin-Vodă” la Novaci. (Hajdeu, după Rola-Piekarski).

putea prea bine să treacă de Olt, fie că o avea dela început, fie că cuprinsese Argeşul. Ori unde ar fi avut scaunul, la Râmnic, pe Gilort sau pe Jiu, putea să aibă o aşezare şi la Argeş. Urmaşii lui întinzându-se spre răsărit, au fixat-o apoi acolo.

În 50 de ani, cam între 1270 şi 1320, întâmplări mari s'au urmat, de care nu ştim nimic. Toate presupunerile sunt posibile, dar nicio afirmare nu e sigură. Deşi istoricii în general resping tradiţia descălecării (tradiţie populară, nu literară, care iese dintr'un fond istoric şi poate fi interpretată), totuşi aşează la Câmpulung scaunul domnilor din sec. XIV, şi chiar al lui Seneslav voevodul dela 1247. Câmpulung, la început în zona de stăpânire a Ordinului Teutonic, târg săsesc, rămas apoi comună liberă sub un ghereb cel puţin până la 1300, nu se dovedeşte a fi fost şi scaun domnesc. Probabilitatea e că a fost anexat de Basaraba I şi că n'a fost scaun vremelnice decât pe vremea lui şi a fiului său Alexandru, care şedea acolo ca să privegheze mai uşor marginea de răsărit dinspre Tătari.

La Argeş, dimpotrivă, au rămas cele mai vechi urme ale unei Curţi: biserica cea mai bătrână a ţării, — vecină cu casa domnească. Mai sus, pe apa Argeşului în munţi, cetatea de Argeş, adăpost bine aşezat al Domnilor de atunci. Şi biserica domnească şi ruinele Curţii, dacă nu sunt din veacul XIII, au fost refăcute în al XIV-lea pe temeliiile altora mai vechi. Acolo era de mult aşezare domnească.

Am văzut unde era ţara lui Lituon. E mai greu de situat a contemporanului său Seneslav Voevod de cealaltă parte a Oltului, zice dania Ioaniţilor, şi atât. Poate în partea de jos a ţării (Cumania), prin jud. Olt şi mai departe, sau spre Dunăre, tot atât de posibil ca şi la munte. Strămoşul lui Basaraba dela Argeş poate să fi fost Litean, poate Seneslav sau vreun urmaş al lor, poate un al treilea, necunoscut, din Argeş sau de aiurea.

În această chestiune se vorbeşte de voievozi „din dreapta” şi voievozi „din stânga” Oltului. O formulă de localizare de care trebuie să ne ferim. Fiindcă se poate să nu fie vorba nici de dreapta, nici de stânga Oltului.

Numai 20—25 km. despart valea Argeşului de a Oltului. Oltul nu e o barieră, o graniţă etnică sau politică, şi nici fizică; el nu desparte două lumi. Indemnaţi de un nume şi de aşezarea pe hartă a Oltului, stabilim o despărţire închipuită între Oltenia de-o parte şi restul Ţării-Rom. de alta. Oamenii din Vâlcea şi oamenii din Argeş sunt aceiaşi; şi unii şi alţii au tradiţii şi obiceiuri comune, iar apa Oltului nu i-a împiedicat să fie în neîncetată legătură. Acest hotar sugerat de o situaţiune sau de un nume, îl găsim şi la temel' a teoriei lor ce ating subiectul nostru.

Nimic nu ne împiedică să credem că stăpânirea lui Litean trecea Oltul, mai ales că, din câte înţelegem asupra ţării şi domniei lui de peste un sfert de veac, se vede că erau cele mai de seamă din Ţara-Rom. Împrejurarea că diploma lui Bela IV spune

că Țara Severinului, în care se închipuia și „Litva“, merge până la Olt, nu înseamnă nimic. Acest hrisov care nu hotărâniceste în niciun fel „țara Litva“, care nici nu știe cum se chema de locuitorii ei (o numește după numele Domnului, dovadă că Regele nu avea asupra ei decât o stăpânire nesigură), — dă numai o direcțiune (fiind-că dincolo era „Cumania“). Chiar dacă la 1247 hotarul ar fi fost la Olt, situația putea fi schimbată după 25 de ani, când Regele poartă războiu cu Litean, care ocupase un teritoriu, credem, spre răsărit.

Cnejii Ion și Fărcaș erau cuprinși în țara dată Ioaniților fiindcă se aflau spre Dunăre; partea Olteniei de deal ar fi fost în afară de zona de acțiune a Ordinului, și la deal era Liton. Ion, numit cel d'întâi, fiindcă probabil mai aproape de Severin, era dar stăpânitor prin Dolj, pe lângă Jiu. Alături, tot în partea de jos, urmează țara lui Fărcaș spre Olt, în jud. Romanați de mai târziu, unde numele lui pare a fi rămas satelor Fărcașe (Fărcașu de sus și F. de jos), între Olt și Caracal⁷⁾.

Asupra Oltului suntem mai bine documentați decât pentru restul Țării-Rom. La apus, Banatul de Severin (în Mehedinți și o parte din Dolj), la nord țara Domnilor din Vâlcea-Gorj, în partea de sus țara Lotrului sau Loviștea⁸⁾. la sud două principate mai mici (cneji) în Jiul de jos—Romanați. Iată, fără a fi în măsură să hotărânicim întinderea lor, înfățișarea Olteniei în veacul al XIII-lea.

Intrebarea nedeslegată, de a ști cine a început întregirea țării, și dacă începătorul acela era un domn de dincoace sau de dincolo de Olt, e de o însemnătate relativă.

În schimb, miezul acestei creațiuni se arată luminos în preajma văilor Oltului și a Argeșului. Domnii, mai slabi sau mai puternici, pier pe rând înainte de 1300, pentru a face loc unui singur stăpân: Domnul Țării-Românești.

Câteva concluzii:

— „Domnul Țării-Românești“, iar nu „Voevodul Munteniei“.

— Străvechiul centru românesc din dealurile Olteniei și din Argeș-Muscel, păstrător credincios al tradiției daco-romane, e temelia Țării-Românești.

7) Fărcaș era un nume destul de răspândit printre Români. Mai multe sate fac dovada: Fărcaș, Fărcașu, Fărcășești, Fărcășeni, în Oltenia (Romanați Olt, Gorj) și alte părți ale țării.

8) Partea muntoasă între Lotru, Olt, spre vechea graniță, cu valea Lotrului și afluenților, s'a numit Loviște până în zilele noastre, ca și partea corespunzătoare din Argeș. Acolo, nu în jud. Argeș, e situată Loviștea donată de Regele Ungariei lui Corlard al lui Krispan la 1233. În sec. XVIII, în urma ocupațiunei austriace, lucrări străine (Sulzer ș. a.) menționează un district al Loviștei. Harta lui Gusesfeld (1785). cea mai corectă din sec. XVIII, înseamnă lămurit „D. Lovichta“ (Localități din Vâlcea: Malaia, Cornet, Sărăcinești, Robești, Căineni, Râul Vadului). Și în dreapta și în stânga brăzdată de Olt, e tot Loviște.

— Nu se poate ști care domn sau voevod a început spre sfârșitul secolul XIII întregirea Țării-Românești, pe care o găsim în-deplinită în primul sfert din al XIV-lea. Înaintașii lui Basaraba cel mare dela Argeș au putut fi sau Litean, sau Seneslav, sau un altul necunoscut. Litean stăpânea în Vâlcea-Gorj, și probabil și în Argeș. Din unirea câtorva domnii mici, a părții oltene din Banatul Severinului și din câmpia Cumaniei și a părților tătarești până la Dunăre, a ieșit Țara-Românească întreagă din secolul al XIV-lea.

— Cuvântul județ, împărțire teritorială a Țării-Românești, vine de la județ = loc sau scaun de judecată, iar nu de la județ = dregător.

Din bogățiile Brâncovenilor.

Boierii din Brâncoveni — întemeietorii familiei cu același nume — au jucat un rol însemnat în istoria neamului nostru, datorită atât simțului lor politic, cât și imenselor averi ce aveau. Neamul lor s'a putut astfel ridica la cele mai înalte situațiuni în Țara-Românească. Din generație în generație averea lor s'a mărit prin moșteniri, precum și prin numeroase cumpărături de moșii în diferite județe ale Olteniei și Munteniei. Bogățiile lor uimeau pe toți călătorii străini care veneau pe la noi. Scriitorul sirian Paul din Alep vorbește în jurnalul său de călătorie ca de ceva uimitor despre bogățiile unui boier Brâncovean, ale vornicului Preda. Cât despre averea lui Vodă Brâncoveanu, pe care Turcii o evaluau la 10 milioane de lei, ceea ce era o sumă enormă pe vremea de atunci, în afară de moșii, ea a fost una dintre cauzele de căpetenie care au contribuit la pierzania lui, deoarece ațâța lăcomia de bani a păgânilor hrăpăreți.

În împrejurările grele prin care trecea Țara-Românească, boierii din Brâncoveni au dat din sânul lor doi voievozi care au fost la înălțimea vremurilor. Ei n'au făcut din domnie o sursă de venituri personale, ci au sprijinit în limitele posibilităților cultura națională și credința întregului ortodoxism, tipărind cărți religioase și înălțând lăcașuri de reculegere sufletească întru slava lui Dumnezeu.

Averile lor nemișcătoare, deosebit de pungile cu galbeni (20 mii a câte 500 galbeni una) și bijuteriile nenumărate, au făcut din Brâncoveanu un *Cressus* al Țării-Românești, pe care Turcii îl porecleau, cu drept cuvânt, „Altân bei”: prințul aurului.

Boierii Brâncoveni, întocmai ca și voievozii ridicați din mijlocul lor, nu și-au cheltuit averile în petreceri deșarte, ci au pus o parte din ele în slujba neamului și a credinței strămoșești.

Din documentele contemporane acestor boieri, cunoaştem — deşi poate nu complet — proprietăţile lor imense, care se compuneau din sate cu rumâni, sălaşe de ȱigani, moşii, munţi acoperiţi cu păduri, dealuri cultivate cu ȱiţă de vie, zăvoaie de răchiţi şi sălcii, heleştee cu peşte, mori, prisăci care se ridicau şi la 300 de stupi una, târguri, scaune de carne, cârciumi pentru desfacerea rachii şi a vinului, turme de oi, cirezi de vaci, boi şi bivoli, herghelii de cai, precum şi conace vestite, cu case şi pivniţe de piatră.

Bogăţiile acestea de tot soiul au trecut din tată în fiu, concentrându-se toate în mâna lui Brâncoveanu Vodă, care la rândul-i şi-a înzestrat cu ele fetele şi băieţii (prin testamentul din 1708). Dar aceştia n'au avut fericirea să se bucure de osteneţile atâtor înain'aşi, fiind ucişi, după cum se ştie, la 15 August 1714, pe locul de lângă Marele Seraiu, de pe ţarmul Bosforului. De marea nenorocire care a izbit neamul domnesc al Brâncovenilor s'au folosit anumiţi inşi, care pe drept sau nedrept au pus mâna pe satele şi moşiile răposatului domn.

Peste doi ani dela tragicul sfârşit al acestuia, Oltenia este ocupată de armatele austriace şi stăpânită de pajura habsburgică din 1716 până la 1739. În acest timp, o parte din averea imobiliară a Brâncoveanului a fost luată în mod abuziv în stăpânire de către o seamă de imperiali, care şi-au făcut din aceasta frumoase venituri cât timp au rămas în Oltenia.

Cea mai mare parte din satele şi moşiile Brâncovenilor îşi păstrează şi astăzi numele; câteva şi le-au schimbat. În judeţul Romanaţilor documentele îi pomenesc ca stăpânitori la Arceşti, Băbiciu, Bârza, Betejani, Blaju, Braneţi, Brâncoveni, Câmpeni, Cilieni, Cocorăşti, Criva-de-Sus şi Criva-de-Jos, Dăbuleni, Drăghiceni, Fălcoi, Frăsinet, Islaz, Jigălia, Obârşiea, Osica, Părdeşti şi Slăvileşti, Pârşcov (Celarul de azi), Preajba-de-Câmp, Scărişoara, Stoenеşti, Tomeni, Vlădueni şi Zvorca. Unele din aceste moşii aveau şi heleştee, vii, mori de apă, iar la Brâncoveni curţi domneşti făcute de Matei Basarab şi reînnoite de Constantin Brâncoveanu.

Pentru stăpânirea acestor proprietăţi boierii Brâncoveni au avut neconţenite frecuşuri cu moşnenii localnici, care nu vedeau cu ochi buni înputernicirea acestei familii, cu mare trecere la Domniei ţării. Nemulţumirile moşnenilor izbucneau cu prilejul hotărnicilor. Atunci îşi revendicau drepturile încălcate şi luau seama ca nu care cumva să li se mai ştirbească din moşia părintească, — lucru obişnuit pe acele vremuri.

În judeţul Romanaţi, de-a lungul Oltului, între Plăviceni, Studiniţa, Frăsinet, Traian şi Băbiciul Episcopiei, se găsesc aşezările dela *Scărişoara*, *Preajba-de-Câmp* şi *Băbiciu*, tustrele înşirate pe malul râului. În anul 1683, întinderea aceasta de pământ se învecina în partea răsăriteană cu satele Bârseşti, Creţestii, Viespeştii şi Gâlmeanii (Gâlmeele din timpul nostru), câte şi patru azi dincolo de Olt.

Documentele timpului ne arată ca stăpânitori ai celor trei sate, pe lângă moșneni, pe vornicul Preda Brâncoveanu, pe nepotul său Constantin, mare dregător și apoi Domn al Țării, pe Nicolae și pe Grigorie Brâncoveanu, iar ca stăpânitor de scurtă durată, nefiind îngăduit de Domnie, pe medelnicerul Preda Pârșcoveanu, originar din Pârșcovenii Romanașului.

Pe la 1682-83, trupul de moșie cuprins în hotarele de atunci se numea Scărișoara. În hotarul acesteia se găseau și așezările dela Băbiciu și Preajba, care dela un timp au început să fie pomenite în documente ca trupuri deosebite de moșii.

Trupul dela Scărișoara se învecina în partea de miazănoapte cu moșia Reacicăi, proprietate a Episcopiei de Râmnic. Pe această moșie episcopescă era așezat un sat cu numele de Băbiciu. Mai în jos de el, pe moșia Scărișoara, se afla un alt sat numit tot Băbiciu; cel d'întăiu din ele era locuit de oameni fără moșie, care trăiau numai din munca brațelor; cel de al doilea era sat de moșneni, proprietari de pământ. Amândouă sunt denumite astăzi tot Băbiciu, însă unuia îi zice al „Episcopiei”, iar celuilalt Băbiciul „Moștenesc”. În județul Romanași nu se întrebuițează decât denumirea de Băbiciu.

Tot pe moșia Scărișoara se afla și o seliște numită Preajba. Câțiva locuitori din satul Băbiciul așezându-se pe această seliște, au botezat-o cu numele satului de unde veniseră. Stabilirea lor aci însă a produs o serie de încurcături, dând foarte mult de lucru boierilor hotarnici.

Boierii din Brâncoveni, care aveau proprietăți în trupul de moșie Scărișoara, folosindu-se de protimisii, au cumpărat ei orice bucățică de pământ pe care moșnenii au fost nevoiți s'o vândă la vreme de nevoie. La început aceste cumpărături, care erau dispartate, s'au stăpânit de-a valma; mai apoi au fost alese și alipite la părțile mari de moșie.

Const. Brâncoveanu, pe când era mare spătar, și-a ales cu 12 boieri hotarnici moșia Scărișoara¹⁾, pe care o avea de moștenire dela bunicul său—vornicul Preda Brâncoveanu—și unde mai cumpăraseră și el dela moșnenii de aci.

Părțile moșnenilor laolaltă au ieșit de 91 funii=3640 stânjini, trăsura mijlocului a ieșit de 71 funii=2840 stânjini, iar trăsura despre Frâșinet a ieșit de 57 funii=2280 stânjini. Întreg trupul de moșie a avut 219 funii, care socotite în stânjini dau suma de 8760.

În fiecare dintr'aceste trei trăsuri s'a ales și s'a însemnat partea vel spătarului Const. Brâncoveanu, a megiașilor, a slujitorilor, precum și a feciorilor lui Iordache stolnicul.

În prima trăsură, începând dinspre Băbiciu, s'au cuvenit Brâncoveanului 24 de funii și 11 pași jumătate=975 jumătate stânjini; megiașilor 30 de funii jumătate și 11 pași=1231 stânjini; slujitorilor 34 de funii jumătate și 11 pași=1391 stânjini, iar

1. Acad. Rom., doc. 205/CLXXXIX—Exemplar dublu, datat 11 Aug. 1682.

feciorilor lui Iordache stolpicul o funie și un pas și jumătate =41 jumătate stânjini.

În a doua trăsură s'au convenit spătarului Brâncoveanu 19 funii și 5 pași=765 stânjini; megiașilor 24 de funii=960 stânjini; slujitorilor 26 de funii jum. și 17 pași=1077 stânjini, iar copiilor lui Iordache 32 de pași jumătate=32 jumătate stânjini.

În cea de a treia trăsură s'au convenit lui Const. Brâncoveanu 15 funii și jumătate=620 stânjini; megiașilor 19 funii și 5 pași=765 stânjini; slujitorilor 21 de funii și 16 pași jumătate=856 jumătate stânjini, iar fiilor lui Iordache stolnicul 29 de pași și jumătate=29 jumătate stânjini.

Totalizate, tustrele trăsurile fac 8744 jumătate stânjini. Între această sumă și cea de 8760 stânjini există o diferență de 15 jumătate stânjini, care sunt ocupați de mejdinele (mobilele) dintre trăsuri și de drumurile de pe moșie.

Spătarul Brâncoveanu are în câteși trele trăsurile suma de 2360 jumătate stânjini.

Tot aci, la Scărișoara, Doamna Stanca, mama Brâncoveanului, având o vie înfundată, hotarnicii au convins pe slujitori ca să dea din părțile lor—schimb pentru schimb—, pentru a mări suprafața viei, câte 10 funii la capete și câte una pe lături, în total 880 de stânjini.

După ce au terminat cu alegerea moșiei, hotarnicii au dispus să se pună în locurile însemnate pietre și să se facă și mobile, iar la începutul anului 1683 au dat tuturor părților în cauză cuvenitele cărți de hotărnicie.

La 1 Noemvrie 1692²⁾ Brâncoveanu dă de zestre fiicei sale Stanca satul dela Scărișoara, cu „partea... ce iaste aliasă”, cu rumânii și cu vilele de acolo. Aici, tânăra Domniță mai cum-pără moșie la 25 Mai 1700, la 20 Martie 1701³⁾ și la 11 Mai 1706⁴⁾.

În tabloul moșiilor brâncovenești din Oltenia, prezentat de inspectorul cameral din Craiova, la 14 Aprilie 1722⁵⁾, Curții din Viena, în urma plângerii și intervenției văduvei Doamna Marica Brâncoveanu, satul Scărișoara, numit și Preajba dela Scărișoara, locuit „întru câțva” și cu via lăsată în părăgînire, rămăsese nerăpit de ofițerii austriaci sau de boierii pământeni.

Ștefan Racoviță întărește, la 4 Iulie 1764⁶⁾, alegerea pe care niște boieri hotarnici o făcuseră unor preoți și cetașilor lor din satul Scărișoara. Aceștia se plânseseră cu toții împotriva „biv vel clucerului” Nicolae Brâncoveanu, reprezentat la hotărnicie prin Sandu „biv căpitan za lefegii”, care-i susținuse drepturile în baza unei cărți de hotărnicie din anul 1683: era hotărnicia celor 12 boieri numiți la 11 Aug. 1682. Între moșnenii

2. St. Grecianu, *Viața lui Constantin Vodă Brâncoveanu*, pag. 288.

3. Iorga, *Studii și doc.*, vol. V, pag. 451-452.

4. Idem, *ibidem*.

5. I. Lupaș, *Moșiile brâncovenești din Transilvania și Oltenia*, pag. 41-44, doc. 10.

6. Iorga, *Studii și doc.*, vol. V, pag. 453, doc. 52.

Scărișoreni și Nicolae Brâncoveanu neînțelegerile s'au ținut șir, din cauza încălcărilor pe care și le făceau reciproc. Legătura pe care o încheiasse epistatul lui Nicolae cu moșnenii din Scărișoara nu a fost respectată de aceștia. Ei singuri au luat câștigul provenit din vânzarea rachiului și a vinului, precum și cel adus de moara de apă dela Olt. Determinat de această „obraznicie” a lor, Nicolae Brâncoveanu vel log. de Țara-de-sus, printr'o anaforă din 20 Decemvrie 1799⁷⁾, aduce cele de mai sus la cunoștința Domnitorului Alexandru Const. Moruzi, rugându-l în acelaș timp ca să-i îngăduie să pună la această moșie — partea sa ne fiind aleasă de a moșnenilor — două cârciumi, iar venitul pe care îl vor aduce acestea, moara, vatra și bucatele câmpului, să sa împartă în două „pân la ban”.

La 27 Decemvrie din acelaș an Domnul trimite anaforaua, spre o mai amănunțită cercetare, biv vel postelnicului Nicolache, caimacamul scaunului Craiovei, căruia îi poruncește să cheme înainte-i la judecată pe vre-o câțiva din moșnenii dela Scărișoara, de față fiind și ispravnicul vel logofătului Brâncoveanu. Dacă nu reușește să-i impace, atunci să-i trimită cu zi sorocită la divanul domnesc.

La 5 și 8 Martie 1800⁸⁾ constatăm că oamenii din Scărișoara se plâng iar împotriva vel logofătului Nicolae, probabil în urma unei noi încălcări.

Grigorie Brâncoveanu, ultimul vlăstar al vestitului neam, moștenise moșie la Băbiciu și Scărișoara. Dela moșnenii de aci boierul mai cumpără câțiva stânjini de pământ în cursul anilor 1815-1818.

Vroind să-și aleagă toată moșia la un loc, la 6 Ianuarie 1818⁹⁾ roagă pe Ion Vodă Caragea ca să dea „luminată poruncă” la Căimăcămia din Craiova, să-i numească hotarnic pe Scarlat Ceauș. Domnul dă poruncă biv vel postelnicului Nicolae Șuțu și boierilor divaniți de acolo, la 8 Ianuarie, ca să orânduiască hotarnic pe Scarlat Ceauș, care împreună cu hotarnicul moșnenilor să procedeze la hotărnicia moșiei, după ce vor cerceta hotărnicile vechi, hrisoavele și alte dovezi scrise, sau spuse prin viu grai. Dacă ambele părți se vor mulțumi cu alegerea, hotărnicii să impietrească, făcând și obișnuita carte de hotărnicie; dacă nu, să fie trimiși cu alegerea „din fața locului” la divanul domnesc, ca ultimă instanță.

Grigorie Brâncoveanu însărcinează cu „vechilimeă” la această alegere pe credinciosul său slujitor Hagi Enuș, care observând întârzierea executării poruncii domnești de către Caimacam, îi trimite o jalbă prin care-l roagă să dea cuvenitele dispozițiuni pentru începerea hotărniciei.

În urma acestui demers, Nicolae Șuțu înștiințează la 1 Aprilie 1818¹⁰⁾ pe Scarlat Ceauș ca să meargă la Scărișoara și

7. Acad. Rom., doc. 206/CLXXXIX.

8. Iorga, *Studii și doc.*, vol. V, pag. 454.

9. Acad. Rom., doc. 208/CLXXXIX.

10. Acad. Rom., doc. 209/CLXXXIX.

să pună în aplicare „luminata poruncă a Măriei sale”. Totodată se orânduiește ca mumbașir portărelul Ilie, care se și prezintă la moșnenii din Scărișoara, făcându-le cunoscut ca să-și ia hotarnic în vederea alegerii moșiei, ce urmă să înceapă în curând.

Neavând mijloacele materiale ca să plătească un alt hotarnic, moșnenii se prezintă cu plângere la Căimăcămie, rugându-se să li se îngăduie ca să ia hotarnic și din parte-le tot pe Scarlat Ceauș, ceea ce li s'a admis.

La ziua sorocită s'au prezentat la fața locului hotarnicul Scarlat, moșnenii localnici și Hagi Enuș, vechilul Brâncoveanului. Fiind cu toții prezenți, s'a început mai întâi cu cercetarea hotarului *Băbiciul*. De data aceasta au prezentat acte numai moșnenii Gr. Brâncoveanu susținuse în jalba trimisă Domnului—afirmă vechilul—că Băbiciul este trup de moșie deosebit, ceea ce nu reiese din cercetarea sineturilor, precum și din informațiile verbale ale moșnenilor și vecinilor răzeși, care cunoșteau pe vechii stăpânitori ai moșiei și modul cum se făcuse hotărnicia pe timpul vel spătarului Const. Brânc. Ei sunt de părere ca să se tragă din nou moșia. Pentru că lucrurile au ajuns la acest punct, au ocolit cu toții moșia, orientându-se asupra așezării ei. Trupul acesta de pământ mergea cu lungul dela răsărit către apus, iar cu latul dela miazăzi în spre miazănoapte. Pietrele hotarului puse în 1683 rămăseseră neclintite dela locul lor—după cum susțin și moșnenii. Hagi Enuș, care la începutul cercetărilor nu avusese acte doveditoare de proprietate, prezintă de calea aceasta un hrisov din anul 1683, dela Șerban Cantacuzino, în care se arată cum s'a făcut alegerea de atunci, iar moșnenii, la rândul-le, prezintă tot o alegere și o foaie, ambele din anul 1683 și semnate de cei 12 boieri hotarnici.

Scarlat Ceauș a citit tustrele documentele, dar pe hotărnicia moșnenilor n'a pus niciun temei, cu toate că aceștia susțineau autenticitatea ei. Au spus deasemenea că stânjinul s'a făcut din doi pași și nu dintr'unul, după cum se scrie în hotărnicia Banului, iar în foaia lor se pomenește numai de pași.

Deoarece moșnenii persistau în afirmațiile lor, neavând încredere în interpretarea pe care hotarnicul o dăduse documentelor prezentate, Hagi Enuș mai dă la iveală încă trei zapise: unul al medelnicerului Preda Pârșcoveanul—care nefiind îngăduit de Domnie să-și stăpânească funia de moșie cumpărată, forțat o dăruise lui Radu, cel de al treilea fiu al Brâncoveanului (afirmația moșnenilor); altul din 1701, de 75 stânjini, al lui Iosif Monahu și frate-său Vlad, iar ultimul din 1706, de 41 jumătate stânjini, al lui Stoian Diaconu, feciorul lui Eftimie Călugărul. Moșnenii n'au avut nimic de zis despre zapisele din 1701 și 1706; au făcut obiecțiuni însă asupra celui dintâi, cerând să-l vadă. Nici despre vie n'au avut de obiectat,—deși aceasta avea lungimea de 485 stânjini și lățimea de 83, formând o masă de 15 stânjini.

Lungimea trupului de moșie era cale de două ceasuri și mai bine.

La masa de 15 stânjini, hotarnicul a alăturat stânjinii de moștenire, stânjinii cumpărați în urma hotărniciei dela 1683, stânjinii cumpărați de serdarul Polihronie, precum și stânjinii pe care i-a cumpărat Banul acum, alcătuind un singur trup de moșie. Apoi a făcut și socoteala moșnenilor: câți pași au avut, câți au vândut și câți le-au mai rămas. Amândouă trupurile de moșie au fost contopite într'unul singur. Calculul în pași—după cererea moșnenilor—n'a corespuns însă cu cel din hrisovul Banului Brâncoveanu.

În fața acestei situații, s'a luat hotărîrea să se facă tragerea moșiei cu stânjinelui lui Șerban Vodă¹¹), cu care hotărniciseră și boierii anului 1682-83.

Moștenii Scărișoreni susținură ca trasul moșiei să înceapă dela miazănoapte către miazăzi, însă fură refuzați categoric de hotarnic, care își avea calculele lui. (La 1682 se făcuse hotărnicia dela miazănoapte spre miazăzi).

În intervalul de timp dela 1683—când se făcuse alegerea vel spătarului Const. Brâncoveanu—și până la 1818 (tocmai 135 de ani) Oltul își mutase cursul mai înspre apus cu o trăsură. Locul pe unde cursese la 1683 se numește în documente „alb'a veche” a Oltului, iar pe hărțile actuale este însemnat prin cursul râulețului Șitul prelungit cu al Oltului Mic

Din această pricină—motivează hotarnicul—trăsura de dincolo de Olt nu s'a putut trage de astă dată Trăsura de pe marginea Oltului românean, alături cu Drumul Sării, începând din hotarul Plăvicenilor și până în hotarul Băbiciului Episcopesc, are 2007 stânjini; trăsura mijlocului are 1670 stânjini, iar trăsura a treia are 1307 stânjini și 2 palme. Abia acum, după ce a făcut măsurătoarea moșiei, hotarnicul Scarlat s'a convins că Băbiciul face parte din trupul Scărișoarei, iar „deosăbit hotar ce-i zice Băbiciu” este numai partea Banului Grigorie.

Hotarnicul arată și cum a procedat cu împărțea trăsurilor. Începând din piatra Plăvicenilor, ele au fost împărțite între slujitori, moșneni și Grigore Brâncoveanu. În prima trăsură, care merge pe lângă Olt, slujitorii au avut 336 stânjini și 4 palme; moșnenii 274 stânjini și 7 palme, iar Banul 1395 stânjini și 5 palme; în trăsura doua slujitorii au avut 242 stânjini, moșnenii 210 stânjini și 4 palme, iar Banul 1217 stânjini și 4 palme; în trăsura treia slujitorii au avut 180 stânjini, moșnenii 160 stânjini și 7 palme, iar Banul 966 stânjini și 7 palme.

Partea Banului Brâncoveanu masă la un loc a fost de 1193 stânjini, 1 palmă și 4 degete. Acestei părți, pe care hotarnicul reușise după multă muncă s'o vadă aleasă, i se descrie în amănunțime ocolul.

Trupul de moșie brâncovenesc trecea Oltul și mergea spre răsărit până în matca veche a acestuia. Hotarul de miazăzi al acestui trup, care trecea prin zăvoaiele Oltului, Balta Cânepiș-

11. Avea 1,9665 m.

tilor și peste Drumul Slatinii, era însemnat printr'o serie de șase movile. În capul lui se afla moșia Bârsăști, proprietate a Sfintei Mitropolii. Ultima movilă s'a făcut în prezența lui Popa Radu, Popa Pătru ot Beci, Diaconu Badea și Diaconu Pană. Hotarul de răsărit urma matca Oltului vechi în sus, până în hotarul Băbiciului, unde s'a făcut movilă. Dincolo de hotar rămăneau satele Bârsăștii, Crețeștii și Viespeștii (ultimele două erau sate și moșii megieșești) și Gâlmeanii, metoh al Mitropoliei. (Când s'a făcut movila de aci, a fost de față și Nicolae, ispravnicul moșiei Gâlmele). Hotarul dela miazănoapte mergea alături cu hotarul Băbiciului, trecea Drumul Slatinii pe la Salcia Sădită, apoi Oltul, oprindu-se în piatra despre Frăsinet și Studinița. Era însemnat printr'o serie de 13 movile. Hotarul dela apus se strecura printre diferite semne până în movila din Drumul Sării.

Alegerea s'a terminat în ziua de 12 Iunie ¹²⁾, încheindu-se astfel șirul nemulțumirilor Tuturor părți'or în cauză li s'au dat cărți de hotărnicie.

Scarlat Ceauș hotărăște ca trupul de moșie brâncovenească să se numească Preajba, ca în vremea veche.

Băneasa Saffa Brâncoveanca, văduva lui Grigorie, prin actul datat din București, la 20 Oct. 1838 ¹³⁾, dăruiește satul Preajba călugărițelor dela mănăstirea Zăgănești-Ilfov.

Astfel s'a depănat firul istoric al acestui trup de moșie, care a format subiect de desbateri timp de aproape 180 de ani.

Prof. Ilie Chiriță

Apele-vii—Romanaj.

P. S. Satele pomenite în documentele de care m'am folosit în acest studiu al trupului de moșie Scărișoara există și în zilele noastre. Am introdus, fără să fie amintit în documentele interpretate, numele satului Traian, care a luat ființă posterior anului 1818. El mi-a fost necesar la o mai exactă situare a întinderii de teren, pe care în decursul vremurilor s'au format așezările dela Băbiciu, Preajba și Scărișoara.

Băbiciul Episcopiei, Băbiciul Moștenesc, Preajba-de-Câmp, Scărișoara, Plăvicenii au și astăzi vatra satelor lângă râul Olt. Traian, Frăsinet și Studinița sunt așezate lângă și în apropierea căiei ferate Caracal-Corabia. Toate aparțin județului Romanați.

Bârsăștii (de Sus și de Jos), Crețeștii (nespecificat în Indicatorul Statistic din 1930, dar consemnat pe hartă), Viespeștii și Gâlmele (ultima ține de satul Sprâncenata) erau așezate pe malul stâng al Oltului vechi (azi Oltul mic). Se află toate în jud. Olt.

12) Acad. Rom., doc. 153/CLXXXI. (Exemplar dublu, dintre care unul e format coală).

13) Iorga., Studii și doc., vol. V, pag. 454.

OLTENIA ISTORICĂ

Documentele moșiilor schitului Șerbănești-Morunglavu din Vâlcea.

Transcrie de I. IONAȘCU.

1.

1437 (6845), August 1, Târgoviște.—„Hrisovul Domnului Vladu vvod., prin carele dă întru stăpânire boerilor Rutaș i Coicăi i lui Novac i lui Strațimir satele: Dobrușa i Șerbăneștii i Mamul i Corăești i Urbuești și Ionești“¹⁾.

Intru Hr[i]stos D[u]mnezeu, bine credinciosul și iubitorul de Hr[i]stos insum[i] stăpânitor, Io Vladul voevod și domn, cu mila lui D[u]mnezeu stăpânind și domnind toată Țara Rumânească și laturilor plaiurilor Almașului și Făgărașului herțeg; bine am voit domniea mea, cu a mea bună voință, cu curată și luminată inimă și am dăruit domniea mea acest întru tot cinstit hrisov slugilor și boerilor domni[e]i mele Rutaș și Coicăi și lui Novac i lui Strațimir, să le fie lor satele anume zise: Dobrușa i Șerbăneștii și Mamul și Corăeștii și Urbueștii și Ioneștii. Așa și feciorilor lor Cornei și lui Dragomir i lui Stan să le fie preste aceaste trei locuri care mai la urmă am zis, întru moștenire și ohabnice lor și feciorilor lor, nepoților și strenepoților lor până în vieața domni[e]i mele și până în vieața fiilor domni[e]i mele Mircea și Vladu.

Și să fie în pace de vama oilor și de vama porcilor și de albinărit și de găleată și de vinărici și de cositul fânului și de podvoaze și de toate slujbele și dăjdile mari și mici, care sânt și se găsesc în însuși stăpânirea țării domni[e]i mele și să nu-i băntuiască nici judecători, nici globnici, nici birari și niminea alții din boerii și din slugile domni[e]i mele, carii vor fi trimiș[i] după mile și lucrurile domni[e]i mele.

Căci cine să va ispiti a le face supărare, măcar și un păr, unul ca acela va avea a lua mare răutate și urgie de la domniea mea, ca un om necredincios și rușinător hrisovului domni[e]i mele.

Încă și după moartea domni[e]i mele, pre care le va aleage

1. Acest document și cele ce urmează sunt extrase din condica schitului Șerbănești-Morunglavu (Vâlcea), care se află în arhiva Eforiei Spitalelor Civile din București.

La sfârșitul fiecărui act se va indica fila pe care el se găsește transcris în condică.

Domnul Dumnezeu a fi domn Țării Rumânești, din rodul inimii domni[e]i mele sau din neamul domni[e]i mele, sau după păcatele noastre din alte neamuri, de va cinsti și va întări acest hrisov, pre acela Domnul Dumnezeu să-l cinstească și să-l întărească în domnia lui; iar de-l va strica și nu-l va cinsti, pre acela să-l bată Dumnezeu Domnul aici și în veacul ce va să fie, și să fie blestemat de 318 sf[in]ți părinți dela Nicheea, și să aibă parte cu Iuda și cu Ariea și cu cei ce au zis : sângele lui asupra lor și asupra feciorilor lor, care iaste și va fi în veci, amin.

Și mărturiile aciasta: jupan *Ianco dvornicu* și jupan *Tudor* și jupan *Nanul* și *Stanciul fratele Mircei* și *Vlăcsan al Florei* și *Nan Păcală* și *Stanciu Honoi* și *Dumitru spătarul* și *Coica vistierul* și *Seman stolnicul* și *Miclea paharnicul* și *Badea comisul* și *Ștefan logofătul*.

Și am scris eu, *Mihail*, în *Târgoviște*, în luna lui *August* 1 dni, văleat 6845 (=1437).

Io Vladul vvod.

L. P.

[F. 1].

2.

1489 (6897), Iunie 20. București.—, Hrisovul Vladului vvod., prin care dă întru stăpânire lui *Milco stolnicul* și soției lui, *Ancăi* și frățini-său, *Stanciul Canacnitul*, și lui *Stănilav moșile*: *Curtișoara* i *Bălteenii* i *Dobrotin* și *Fântâna Fagulii* și *Iașii* și *Morânglavii* și *Spinișoru*, să le fie moștenire“.

Întru Hs. Dumnezeu, bine credinciosul și bl[ag]ocestivul și iubitorul de Hr[i]stos insumi stăpânitor, *Io Vladul voevod* și domn, feciorul marelui *Vladu voevod* cu mila lui Dumnezeu și cu d[um]nezească dar, stăpânind și domnind toată Țara Rumânească, încă și laturilor plaiurilor *Almașului* și *Făgărașului* herțeg; bine am voit domnia mea dintru a mea bună voință cu curată și luminată inimă a domni[e]i mele și am dăruit acest întru tot cinstit și bine închipuit și prea cinstit care iaste preste toate cinstitele daruri, acest hrisov al domni[e]i mele, boeriului și dregătoriaului domni[e]i mele, *jupan Milco stolnicul* și *jupanitei lui*, *Ancăi*, și *fiului lor*, *Danciul*, și altor fii câți Dumnezeu le va dăru, sau feciori sau feate, și frățini-său *jupan Stanciului Canacnitul* (?) și feciorilor lui câți Dumnezeu îi va dăru, și *fratele jupanitei Ancăi*, *Stanislav*, și cu feciorii lui, ca să le fie lor moșie a șasă parte din *Curtișoara* și a șasă parte din... (alb) și a șasă parte din *Bălteni* și a șasă parte din *Dobrotin* și a șasă parte din *Fântâna Fagulii*, pentrucă au ajuns *jupan Milco stolnicul* cu dreapta lui slujbă dela *Basarab voevod*. Și iar le-au cumpărat dela *Basarab voevod* drept doi cai buni.

După aceea le-au cumpărat și de la domniea mea drept un cal bun turcescu.

Și iar satele anume : *Iașii toți de la Olteți și Morânglavii*, pentru că *sânt moșii de moștenire lui Stănilav și surorii sale jupaniței Ancăi*, și *Spinișorul Tomeanilor*, pentru că jumătate din Spinișor iaste moșie bătrână de moștenire lui Stănilav și surorii sale, jupaniței Ancăi, iar altă jumătate au fost (a) unchiu-său, *Radul Solcea*.

Și așa s'au rădicat Radu Solcea de au vândut moșiea *Tatului gramaticu*. Iar *fratele jupaniței Ancăi, Stănilav*, și cu alți frați ai lui, au cumpărat-o de la Tatul gramaticul drept aspri 600 și domni[e]i mele au dat un cal.

Și iar să le fie un țigan anume Mihu, cu copii[i] lui, pentru că au venit, înaintea domni[e]i mele *jupan Stănilav*, de s'au așezat cu *gineri-siu, jupan Milco stolnicu[!]*, și cu *soru-sa jupanița Anca pe toate satele lui și pe toate moșiile ce sânt mai sus scrise, și domniea mea le-am ertat calul*.

Pentru aceasta le-am dat domniea mea, ca să le fie întru moștenire și ohabnice lor și feciorilor lor, nepoților și strenepoților lor. Și oricăruea dintrînșii mai nainte i să va întâmpla moarte, moșiile să fie celor ce au rămas, iar *vânzare între ei să nu fie, până când să va afla un copil din sămânța lor, și de niminea să nu să clătească după porunca domni[e]i mele*.

Și să fie în pace de *vama oilor și de vama porcilor și de găleată și de albinărit și de tălpi și de cositul fânului și de fumărit și de podvoaze și de vinerici*, și niminea să nu cuteaze a-i băntui: nici *judecători*, nici *birari*, nici *globnici*, nici *dregători* domni[e]i mele, *carii sânt din casa domni[e]i mele*, nici *curteanii*, nici *podvodnicarii*, nici de altul niminea.

Pentru căci, care să va ispiti a-i învălui sau a-i băntui sau a-i trage fiecare din boieri sau din dregători sau din slugile ceale trimise după milostenie și după lucrurile domni[e]i mele, măcar cât iaste un păr, unul ca acela va avea a lua mare răutate și urgie de către domniea mea, ca un necredincios și călcătoriu și rușinătoriu aceștii porunci a domni[e]i mele. Și într'alt chip nu va fi după zisa domni[e]i mele.

Pus-am și blestem domniea mea, după moartea domni[e]i mele pre cine va aleage Domnul Dumnezeu a fi domn Țării Rumănești, au din rodul inimii domni[e]i mele sau din neamul domni[e]i mele sau după păcatele noastre dintr'alt neam, de va cinsti și va întări și va înoui aceste mai sus scrise, pre acela Domnul Dumnezeu să-l întărească și să-l cinstească și să-l păzască în domniea lui. Iar de nu va cinsti și nu va întări și nu va păzi și nu va înoui aceste a noastre mai sus scrise, ci le va strica, pre acela Domnul Dumnezeu să-l strice pre el și să-l calce și să-l rușineze pre el în domnia lui și să-l bată pre el aici trupește, iar în veacul ce va să fie, sufletul lui. Și să-i fie părăse prea curata Marca lui Dumnezeu la înfricoșatul județ, unde nu iaste fățarie, și să aibă parte cu Iuda și cu Ariea și cu ceilalți jidovi carii au strigat asupra Domnului Dumnezeu și Mântuitoriu nostru Is.

Hs. și au zis : s ngele lui asupra lor  i asupra feciorilor lor care iaste  i va fi în veci, amin.

Iată  i mărturii am pus domnia mea : jupan *Dragomir al Manei*,  i jupan *Neagoe al Borcei*  i jupan *Drăghici Stoicovici*  i jupan *Barbul Crai[so]vescul*  i jupan *P rvul vel vornic*  i jupan *Staico logofătul*  i *Danciul comisul*  i *Asb  stolnicul*  i *Dumitru paharnicul*  i *Vl dislav spatariul*  i *Staico vistierul*  i *Neagul i Rodea postelnicii*.

 i *gramaticul Mihai*, carele am scris în cetatea *Bucure ii*  n scaun, în luna lui *Iunie* 20 zile, la leatu 6997 (=1489),  ndictionul al 7.

Io Vladul vvod.

L. P.

(F. 2–3).

3.

1526 (7034), Iulie 20. T rgovi te.—Radu vodă dela *Afuma i* confirmă lui *Dobre al Neag i*  i cu feciorii lui, anume : *Dan*  i * erban*  i *Toma* cu fra ii lui  i cu feciorii fii-său  i *Vladul* cu nepoții feciorilor lui  i *Stan* cu fra ii lui  i *Radul* cu fra ii lui  i cu feciorii lor  i cu nepoții lor, ca să le fie mo ia *Olteanca* toată  i toată *Pe ceana*, din dealul *Pe cenii* până în hotarul *Cermege tilor*, să  ie din toate 8 p r i, mo ie dreaptă din p rin i  i mo i.

Divan : *P rvul vel ban al Craiovei*, *Dragomir vel vornic* (!), *Manea Peri anul vel vornic*, *Radul biv vel logofăt*, *Teodosie vel logofăt*, *Neagoe vistier*, *Dragomir spătar*, *Danciul paharnic*, *Drăgan comis*, * erban stolnic*, *Dragul vel postelnic*. (Nu se arată gramaticul).

(Arată *Dionisie* că hrisovul acesta e la „mo teni“).

(F. 3 v-so).

4.

1528 (7037), [Sept.-Dec.] 15. T rgovi te.—Radu vodă dela *Afuma i* confirmă lui *Balea* stăpânirea întregii mo ii *Hurezi*. *Balea* se  nfr te te cu *Staico p rc labul* peste această mo ie, stăpânind, fiecare, jumătate. *Staico* ii d  80 aspri.

Divan : *P rvul vel ban al Craiovei*, *Drăghici biv vel dvornic*, *Neagoe vel dvornic*, *Tudor vel logofăt*, *Vl san vistierul*, *Radul sp tariul*, *Staico paharnic*, *Drăghici comis*, * erban stolnic*, *Dragul  i Mihnea veli i postelnici*. *Ispravnic Teodor vel logofăt*. Scrie *Varlaam gramatic*.

(F. 4).

5.

1539 (7048), Octombrie 21. T rgovi te.—Radu vodă *Paisie* confirmă lui *Radu v taful*  i *Mihai logofătul*  i jupani elor lor *Stana*  i *Malea* stăpânirea satului * erb ne tii de lângă Olt*  i

Cucutenii și Măndreștii cu toate hotarele, de moștenire dela strămoșul lor, jupan Dragomir. Acum au pâra cu un nepot al lui Stan Ciocuți, anume Dan, zicând acesta că Dragomir a înfrățit pe Stan Ciocuți în zilele lui Vlad vodă Călugăru. Se precizează că satele sânt de moștenire ale Stanei și Malei dela strămoșul lor Dragomir, și Stan Ciocuți n'a avut amestec, „ci au avut Stan Ciocuți sate și bucate în Bircie, ce sânt la Gilort“.

Divan: Staico vel vornic, Vlaicul vel logofăt, Stroe spătar, Udriște vistier, Stoica paharnic, Dragul stolnic, Badea comis, Badea Aiaz vel postelnic, Rădici vel spătar (!). „Și am scris eu, Drăgulin de la Prooroci“, în cetatea Târgoviștii.

(F. 4 v-so—5).

6.

1551 (7059), Aprilie 18. Târgoviște.—Mircea vodă Ciobanul confirmă lui Tatomir, fiul Filei, și fraților săi Baicul și Drăgulin și Stroe și Manea și cu feciorii lor, și Badea cu fiii lui și Băra cu fiii lui anume Coman și Dragomir, stăpânirea peste moșiile Bărbătești jumătate și Berilești jumătate. Iar celelalte jumătăți de moșii să fie lui Dumitru cu fiii lui și popei Ciochină și lui Stoian și lui Stan. Apoi moșiile Comoara toată, și Poenița și Piscul Stănei și Ursoița cu amândouă piscurile să fie lui Stanciu și Stoicăi și lui Stănișlav și Radului și Filei cu fiii lui, și lui Dan și lui Cătăramă.

Să le fie și moșie în Iași partea Dadei și partea Neanciu-lui, dreaptă moștenire și cumpărătoare dela Tatul și Radul cu 400 aspri în zilele lui „Radu vodă cel Bun“. Apoi să le fie, lui Coman și Baicul cu frații, moșie în Poiana lui Stănilă, partea Nanului, cumpărată cu 160 aspri.

Divan: Stan vel ban, Budea vel vornic, Radul Vâlceanul vel logofăt, Neagoe vel vistier, Udrea vel spătar, Stănișlav vel paharnic, Tatul vel comis, Nedelco vel stolnic, Frățilă vel postelnic, Băra vel portar. „Și am scris eu, Bogdan logofătul“.

(Dionisie arată că acest hrisov se afla la Ion sin Ianache slujitorul și la Barbu, moșneni din Bărbărești).

(F. 5).

7.

1580 (7089), Sept. 2.—Mihnea vodă confirmă lui Toma, Tatul și Stanciul stăpânire de moșie în Cermenești: 2 fălci cumpărate de la Stanciu și Mușat cu 60 aspri; 2 fălci dela Coman, 60 aspri; 1 și jumătate fălci dela Dragomir, 60 aspri; 1 falcă și jumătate dela Bărsă cu 48 aspri; 1 prăjină dela Toma Nod, 25 aspri; 1 prăjină dela Oprea 25 aspri; 1 prăjină dela Oprea lui Stănișlav, 25 aspri; alta dela Țăposul, 25 aspri; și dela Pătru cu 30 aspri; 1 loc dela Ciulean, 35 aspri; alt loc în Pa-

dina Robii, dela Druşcu, cu 140 aspri. Apoi moşie în *Găteni* dela Stoica, cu 130 aspri; şi în *Dăneşti* dela Şondoci 2 locuri, cu 130 aspri; apoi 1 prăjină dela Vălcu, cu 30 aspri; apoi o coardă drept 8 aspri, şi dela Dobromir o coardă drept 8 aspri.

Mai confirmă lui Toma moşie în *Cermegeştii de sus*, partea lui Dărjală, pentrucă a plătit aceste moşii de bir 10 ani. A mai cumpărat Toma şi în *Cermegeştii de jos* partea Bratului Grăsun, intrucât l-a plătit de bir 5 ani. Aceste moşii le a luat Toma drept 284 aspri.

Divan: *Badea* vel vornic, *Ivan* vel logofăt, *Costandin* vel vistier, *Dumitru* vel spătar, *Staico* vel comis, *Arvat* vel stolnic, *Gonţea* vel paharnic.

(Hrisovul original era la moşneni).

(F. 6—7).

8.

1581 (7089), Aprilie 1. Bucureşti. — Mihnea vodă confirmă lui *Pătru* moşie în *Bărlui*, partea lui Mihăilă şi Opriş, vândută lui de nepoata lor, Maria, cu 1000 aspri. Li se mai întăreşte lui *Pătru* şi *Barbu* stăpânirea unei părţi de moşie în *Tomeşti*, cu silişte şi vad de moară, cumpărată dela *Stanca*, fata *Neacşei*, partea mamei sale, drept 1200 aspri.

Divan: *Mitrea* vel vornic, *Ivan* vel logofăt, *Costandin* vel vistier, *Dumitru* vel spătar, *Radu* vel comis, *Harvat* vel stolnic, *Gonţea* vel paharnic, *Danciul* vel postelnic. Ispravnic *Mitrea* vel logofăt (!). Scribe *Nan* postelnicul, în Bucureşti.

(F. 7).

9.

1582 (7000 ?) ¹⁾, Dec. 22. Bucureşti. — Mihnea Vodă Turcitu confirmă lui *Pătru* moşie în *Bărluiu de sus*, *Târsei* şi *Băteşti*, partea lui Mihail toată şi a lui Opriş toată, cumpărată dela Maria, nepoata lui Mihail şi Opriş, cu 1000 aspri. În urmă *Pătru* are pără cu Maria, care jăluieşte că n'a vândut decât partea unchiului ei Opriş, nu şi pe a lui Mihail. Vodă îi dă lui *Pătru* lege 12 boieri, pe care el îi aduce şi ei jură. Maria pierde.

Divan: *Ivaşco* vel dvornic, *Ivan* vel logofăt, *Dumitru* vel spătar, *Costandin* vel vistier, *Harvat* vel stolnic, *Gonţea* vel paharnic, *Danciu* vel postelnic. Ispravnic *Ivaşco* vel vornic. Scribe *Borcea gramaticul cel mic*, în luna lui Dechemvrie 22, leat 7000 ? (= 1582).

1) După compoziţia divanului se poate reconstitui data: 1582 (= 7091).

(F. 146).

1587-88 (7096).—Mihnea Vodă confirmă lui *Stoian* și fratelui său, *Stan*, stăpânire de moșie în *Târseni*, cumpărată dela *Dan* și *Zboiște*, a treia parte din hotar cu 220 aspri, și o țarină dela *Albul* cel mic cu 80 aspri; apoi în *Cepari*, dela *Radu* și *Vlad*, din partea *Vișei* jumătate, drept 400 aspri.

Divan: *Iano* vel ban, *Chisar* vel vornic, *Dumitru* vel logofăt, *Miroslav* vel vistier, *Pătru* spătar, *Radu* comis, *Vintilă* stolnic, *Vladul* paharnic, *Iano* vel postelnic. Ispravnic *Chisar*. Scrie *Nedelco*.

(F. 9).

1587 (7095), Mai 21. București.—Mihnea vodă confirmă lui *Stanciu* și fiilor săi stăpânirea unei părți de moșie în *Târseni*, partea lui *Stoica Gorun*, cumpărată cu 700 aspri; apoi o vie cumpărată dela *Albu*, etc.

Divan: *Iano* vel ban, *Chisar* vel vornic, *Dumitru* vel logofăt, *Miroslav* vel vistier, *Radu* comis, *Vintilă* stolnic, *Vlad* paharnic, ... vel postelnic. Ispravnic *Chisar* vel vornic.

Scrie *Tatul* gramatic.

(F. 8).

1590 (7098), Iunie 22. Târgoviște.—Mihnea vodă *Turcitu* confirmă „*Bucșei* cu fiii lui și lui *Dragomir* și *Stoicăi* cu fiii lor și *Badei* și lui *Vintilă* cu fiii lor câți Dumnezeu le va da, ca să le fie lor moșie în *Morânglavi*, partea lui *Dragomir* logofăt și a frățini-său *Badei*, toată oricât se va alege.. pentrucă o au cumpărat drept 4200 aspri. Și au vândut *Dragomir* logofăt și frate-său *Badea* de a lor bună voe și cu știrea tuturor megiașilor“. *Bucșa* a dat 2200 aspri, *Dragomir* cu *Stoica* 1000 și *Badea* cu *Vintilă* 1100. .

Divan: *Mitrea* vel dvornic, *Părvul* vel dvornic (!), *Pătru* spătar, *Andrei* vistier, *Radu* comis, *Mihai* stolnic, *Vlad* paharnic, *Gherghe* postelnic. Ispravnic *Mitrea* vel dvornic. Scrie *Dara*.

(F. 9—10).

1595 (7103), Iunie 3. Fără loc.—*Mihai* vodă *Viteazul* confirmă *Lupului* cu frații săi *Radul* și *Radea* stăpânire de moșie în *Bărlui* „din partea *Neanciului* jumătate.... pentrucă au cumpărat *Lupul* cu frații lui dela *Stoica* feciorul *Neanciului* drept 1000 aspri“. Cumpără și partea lui *Pătru* ca 1000 aspri.

Divan: *Ivan* vel dvornic, *Chisar* vel logofăt, *Șerban* vel paharnic, *Radul* vel

(F. 10).

1596 (7104), *Aprille 30. Gherghița*.—Mihai vodă Vi-teazul confirmă lui Necula și soției lui, Buica, lui Radu și Anei, stăpânirea peste o parte din satul Șerbănești.

† Cu mila lui Dumnezeu, Io Mihail vovod și domn a toată Țara Rumânească, fiul marelui și prea bunului Pătrașco vvd., dat-am domnia mea această poruncă a domniei mele *Niculei* și jupaniței lui, *Buicăi*, și *Radului*, și *Anei*, și cu feciorii lui căți Dumnezeu le va da, ca să le fie moșie în sat în *Șerbăneștii de la Olt*, din partea lui Marco, jumătate din câmp, din pădure și din apă și din dealul cu viile și de peste tot hotarul, pentru că au cumpărat Necula, cu jupanița lui, Buica, și Radul și Ana, dela Giura, *unchiul lui Marco*, drept 5600 aspri gata.

Pentru că această moșie au fost de moștenire lui Marco și Marco n'au avut feciori din trupul lui, apoi Marco, la moartea lui, el au împărțit moșia lui dela Șerbănești în două părți, și jumătate au dat Marco unchiului său, *Giurei*, iar altă jumătate altui *Giura*, ca să fie doi frați amândoi pe această moșie.

După aceea dintr'un Giura au rămas jupanița *Buica* și *Anca*; iar din alt Giura au rămas un fecior anume *Preda*. Apoi Giura, tatăl Predei, el au căzut într'o nevoie, pentru o datorie la un gelep pentru 5600 aspri, iar într'aceea Giura, tatăl Predei, el au vrut să vândă partea lui de moșie din Șerbănești, ca să plătească acei bani acelu gelep de datorie. Într'aceea, Necula și jupanița lui, Buica, și Radul și Ana, ei au vândut partea lor de moșie din satul . . . și au cumpărat partea *Giurei* de moșie din satul Șerbăneștii dela Olt pe acești mai sus ziși aspri, ca să fie moșie pentru moșie, și au plătit Necula și Buica și Radul și Ana pe Giura de către acel gelep de datorie și de greotate. Și au vândut Giura această mai sus zisă moșie de a lui bună voe și cu știrea tuturor megiașilor dinprejurul locului, din sus și din jos și dinaintea domniei mele.

Drept aceasta am dat și domnia mea *Niculei* și jupaniței lui, *Buicăi*, și *Radului* și *Anei*, ca să le fie lor moșie întru moștenire și feciorilor lor, nepoților și strănepoților, și de nimenea să nu să clătească, după zisa Domniei mele. Iată și mărturia am pus domnia mea: jupan *Ivan* vel dvornic, și jupan *Chesar* vel logofăt și *Teodosie* vel vistier și *Negre* spătar și *Radul* comis și *Stroe* stolnic și *Șerban* pahatnic și jupan *Preda* vel postelnic. Și ispravnic *Chisar* vel logofăt. Și am scris eu, *Oana* logofăt, în orașul *Gherghița*, luna lui *April 30 dni* și curgerea anilor dela Adam până la această scrisoare văleat 7104(=1596).

Io Mihail vvd. L. P.

(„S'au tălmăcit rumânește din hrisov sârbesc de mine, *Dionisie Ecliarh*, 1812”).

(F.).

1605 (7113), August 6. Târgoviște.—Radu vodă Șerban confirmă popei lui Ion și „*Frățini-său Pătru*“ stăpânire de moșie în *Șerbănești*, „a opta parte de peste tot hotarul, însă din partea *Giurei celui mare* a patra parte..., pentru că au cumpărat popa Ion și frate-său Pătru dela nepotul *Giurei celui mare* anume *Giura*, drept 6000 de aspri“, și a vândut *Giura* cu știrea tuturor fraților săi și a megiașilor.

„Și iar să fie lui Pătru un țigan anume... cu țiganca lui și cu copiii lui, pentru că l-au cumpărat Pătru dela *Stoica din Deleani* drept 3000 aspri gata“.

Divan: *Radul cluceriul Buzescul, Preda vel ban, Cernica vel dvornic, Stoica vel logofăt, Badea spătar, Nica vistier, Gligorie comis, Bărcan stolnic, Vintilă cluceriul și Stanciul paharnic și Leca vel postelnic. Ispravnic Cernica vel dvornic. Scrie „Bunea, feciorul Curuii logofătul“.*

(F. 11 v.—12)

1610 (7118), Iunie 2. București.—Radu vodă Șerban confirmă lui *Lupul* și fiilor săi moșie în *Jugălie* o jumătate de funie din partea lui *Calotă*, nepotul *Vilaei*, cumpărată cu 3700 aspri; apoi în *Păpălari* un sfert partea *Vilaei* „*muerea Oprei*“, drept 170 aspri; și moșie în *Bărlui*, *Bătești* și *Târseiu* dela *Stanciu*, nepotul *Rusului*, o funie cu 2000 aspri; și partea *Neanciului* din *Bărlui* jumătate, cumpărată dela *Stoica* fiul *Neanciului*, cu 1000 aspri; apoi partea lui Pătru fiul *Rusului* a șasea parte moșie din *Bărlui*, cu 1000 aspri; și toată partea *Neanciului*, pe care l-a plătit *Lupul* de bir, 1800 aspri și un bou. Mai cumpără *Lupu* singur în *Bărlui* dela *Voicu* și *Vlaicu*, fiii lui *Măgureci*, cu 450 aspri.

Vodă mai confirmă și *Afimiei*, soția *Marcei*, fiul *Lupului*, moșie în *Jugălie* „din partea mănă-sa *Vilaei*, a treia parte“, fostă de moștenire a *Vilaei* „*mumei Afimiei*, ce i-au dat-o zestre“. Mai confirmă *Afimiei* moșie în *Păpălari* a treia parte din tot hotarul, dată de zestre de mamă-sa *Vilaia*. „Însă să ș[te]ie că așa s'au tocmit *Vilaea* cu *Lupul*, tatăl *Marcei*, că de să va naște fecior sau fată din trupul *Vilaei* și din trupul *Oprei*, bărbatul *Vilaei*, să aibă și aceea parte tot deplin cu *Afimeia* și cu alți frați, să nu să leape de unul de altul.

Și mărturii au fost atunci la așezământul lor oameni buni anume: *Mirican din Păpălari* și din *Jugălie Drăghici* și *Bogdan*, și s'au tocmit ei de a lor bună voe, fără de nici o silă. După aceea iar să ș[te]ie că au venit *Lupul* înaintea d.-mele împreună cu *Vilaea* și cu *Oprea*, bărbatul ei, de au tocmit *Lupul* feciorii lui, cu voea *Vilaei* și cu voea *Oprei*, ca să fie feciorii *Lupului* toți frați pe moșiea *Afimiei*, ce au dat-o *Vilaea* zestre, însă anume: *Marcea* și *Ianache* și *Preda*. Și de se va însura *Afimeia*, încă

să aibă parte din zestrele lor, să fie toți frați... și mărturii... din Păpăları popa Vladul și din Jugălie Slanciul“...

Divan: *Cernica* vel dvornic, *Lupul* vel logofăt, *Nica* vel vistier, *Bărzea* (sic!) vel spătar, *Bărcan* vel stolnic, *Calotă* vel comis, *Slanciul* vel paharnic, *Leca* vel postelnic. Ispravnic *Oancea* vt. logofăt. Scrie *Lepădat în București*, la 2 Iunie 1610.

(F. 12—13).

17.

1611 (7120), Noembrie 20. Târgoviște. — Radu Mihnea confirmă lui popa *Stepcea* stăpânirea satului *Rumânii*. Locuitorii au fost judeci și au vrut să se vândă popei pentru plata unui bir al lor de 4900 aspri, dar în urmă l-au mințit și s'au vândut lui *Mihai vodă*. Apoi *Mihai vodă* a luat o parte din moșia *Hurez a popei Stepcea* și i-a dat în schimb satul *Rumânii* „și cu metohul“, dându-i carte ca să-i întoarcă și acei 4900 aspri.

Să-i mai fie popei *Stepcii* a patra parte din moșia *Bărza* „partea moșu-său, Batea, toată, pentru că au câștigat-o moșu-său Batea cea moșie dela răposatu *Basarab voevod cu credincioasă slujbă*, și au fost lăsat și răposatu *Mihai voevod această moșie dela Bărza popei Stepcii*“.

Mai cumpără popa *Stepcea* o moară la satul *Dobroșteni* drept 4400 aspri, în vremea lui *Mihai vodă*. Să-i fie și *Voinei*, fiul popei *Stepcea*, moșie în *Belcin* „partea socru-său *Maneai toată*, pentru că îi iaste dreaptă și bătrână moșie dela *Hamza stolnicu*“. A mai cumpărat *Stepcea* și niște viță pe locurile sale „încă din vremile de demult... ci au pierdut cărțile de moștenire“. Mărturisește pierderea și *Iscul* logofăt, înaintea lui *Radu Vodă Șerban*.

Divan: *Vintilă* vel vornic, *Nică* vel logofăt, *Deadiul* vel vistier, *Cărstea* vel spătar, *Panaiot* vel stolnic, *Bratu* vel comis, *Fisentea* vel paharnic, *Fota* vel postelnic. Ispravnic *Nica* vel logofăt. Scrie *Grigorie* logofăt.

(F. 13—14).

18.

1613 (7121), Martie 10. București. — Radu vodă Mihnea confirmă *Bucșei* și lui *Gurgur* și *Cărstei* cu fiii lor a patra parte moșie din Iași, cumpărată dela *Părvu* fiul *Radei*, sora lui *Neagoe*, cu 4000 aspri. Apoi a patra parte de moșie în *Tomești*, cumpărată tot dela *Părvu* tot cu 2800 aspri. Să le fie celor de sus și lui *Pătru* și *Radului* moșie în *Morunglavi*, iar partea *Părvului*, cumpărată tot cu 2800 aspri, să le mai fie în *Morunglavi* partea lui *Dumitru*, *Milco* și *Barbu*, cumpărată cu alți 2800 aspri. Au plătit: *Bucșa* 2000 aspri, *Gurgur* 2000, *Cărstea* 2000, *Pătru* împreună cu *Radu* 2400 aspri.

Se mai confirmă lui Dragomir, fiul lui Gurgur, partea lui Gurgur pentru 500 aspri, apoi Bucșei partea lui *Badea din Tomești*, pentru 1200 aspri.

Au mai cumpărat : Bucșa, Gurgur, Dragomir, Badea și Vintilă moșie în *Morunglavi* partea lui *Dragomir logofăt și a fratelui său Badea*, drept 4200 aspri, plătind Bucșa 2100, Dragomir 1000, Badea și Vintilă 1100 aspri, în vremea lui Alexandru vodă.

Se mai confirmă lui *Mihai* moșie în *Târseni*, din partea socrului său *Lupul* a treia parte din tot hotarul, dată de zestre fetei lui, *Maria*. Mai cumpără *Mihai* în *Cârlogani* dela *Stanca*, *fata popei Fărtat*, *nepoata Predei*, cu 1060 aspri. Cumpără și *Oprea* în *Morunglavi* și *Tomești* partea *Lojii* sin *Pătru*, cu 1200 aspri. Și măturii : *Turtă din Cepari*, *Dumitru* și *Vintilă din Morunglavi*.

Divan : *Vintilă* vel vornic, *Nica* vel logofăt, *Deadiul* vel vistier, *Cârstea* vel spătar, *Panaiot* vel stolnic, *Bratul* vel comis, *Lupul* vel paharnic, *Fota* vel postelnic. Ispravnic *Nica* vel logofăt. Scrie *Stepan*.

(F. 14 v-so.—15).

19.

1630 (7138), Aprilie 18.—*Drăgan*, fiul lui *Manea* din *Cârlojani*, vinde lui *popa Ciochină din Pleșoi* a patra parte funie de moșie cu 1200 aspri. Măturii : *popa Lupul ot Păduriți*, *Pantazi ot Pleșoi*, *Ivan*, *Sima* și *Barbu* tot din *Pleșoi* și *Vișan* din *Călușeni*.

(F. 82).

20.

1630 (7138), Mai 28. București.—*Leon* vodă *Tomșa* confirmă *popei lui Ianache* dela *Morănglavi* și *preotesei* lui, *Chera*, *fata Buicăi*, și *popei Pârvului* din satul *Șerbănești*, moșie în *Șerbăneștii dela Olt*, partea lui *Marco* toată, două părți din sat ; să ție *popa Pârvu* jumătate și *popa Ianache* jumătate, moșie cumpărată de *Buica*, cu *soră-sa Ana*, dela *Giura cel mic*, unchiul lui *Marco*, cu 5600. *Marco* n'a avut feciori, și la moarte împarte moșia în două : jumătate o lasă unchi-său *Giurei*, iar jumătate altui *Giura*, tatăl *Buicăi*, *soacra popei Ianache*. Dintr'un *Giura* au rămas *Buica* și *Ana* ; din alt *Giură* un fiu, *Preda* din *Șerbănești*. *Giura*, tatăl *Predei*, cade în nevoe pentru o datorie la un gelep de 5600 aspri și a vrut să vândă partea de moșie din satul... (alb)... și au cumpărat dela *Giura* cu 5600 aspri, plătind gelepului. Domnul vede și cartea lui *Vlad (1530—1532)* sin *Vlad vodă* pentru *Șerbănești*, din lt. 7040 (=1531-1532) și cartea lui *Mihai vodă* de cumpărarea părții lui *Giura cel mic*, din lt. 7104 (=1596). Stăpânesc cu pace.

În vremea lui Radu Mihnea (1611—1616), Buica a dat zestre gineri-său *popei Ianache* și fetei ei, *Cherăi*. *Popa Pârvu* a cumpărat partea Anei jumătate, dela ginerile Anei, *Mihai*, și dela soția lui, *Buica*, supt *Mihai* vodă. Dar acum, după moartea Buicăi și Anei, popa Ianache și popa Pârvul se judecă cu Preda sin Giurei cel mic din Șerbănești pentru jumătate din moșia lui Marco, dată de Marco, *feciorul lui Cazan*, *fratele Giurei*, *tatăl Predii*, la moartea lui. Apoi Giura cel mic a vândut Buicăi și Anei, fetele Giurei cel mare, cu 5600 aspri. Preda zicea că a întors acești aspri Buicăi, soacra lui popa Ianache, și Anei, soacra lui Mihail, pentru partea tatălui său, Giura cel mic. Divanul obligă pe Preda să scoată cartea de întorsul asprilor, dar a zis că n'are carte, dar poate dovedi cu marturi. Cei doi popi scot cartea lui Mihai vodă și Preda pierde.

Divan: *Hriza* vel vornic, *Vlad* vel logofăt, *Ianache* vel vistier, *Miho* vel spătar, *Mușat* vel stolnic, *Buzinca* vel comis, *Vasilachi* vel paharnic, *Alexandru* vel postelnic. Ispravnic *Vladul* vel logofăt. Scrie *Lepădat* logofăt, în București.

(F. 16—17).

21.

1632 (7141), Septembrie 30.—Vichentie călugărul, fiul *Manei Morânglavul*, vinde moșia lui din *Morânglavi*, *Iași* și *Tomești popei Ianache* din *Morânglavi*, cu 1100 aspri și o rașă drept ughi 3. Vinde în zilele lui *Matei Basarab* și cu mărturii: *Grigorie din Morânglavi*, *Matei din Diclești*, *Bălin*, *Crăciun* și *Căpătâi din Chintefști*, și fratele lui Vichentie, *Radu*.

(F. 120).

22.

1634 (7142), Iunie 24.—Unchiaș *Paisie* cu fiul său, *Anghel ot Mihăești*, vând *popei Eremia* moșia lor din *Șerbănești*, care trebuie să plătească datoria lui Preda la Iova, de 1600 aspri. Mărturii: *Meletie călugărul*, *Răduiul*, *Dragomir*, *Ivan*, *Ghinea*, *Tudor* logofăt, *Barbul*.

(F. 32).

23.

1635 (7144), Sept. 14.—Următorii megiași: *Irimia egumenul mănăstirii Călui* „ce au fost de moșie din Stănești”, *popa Manea din „Sirezești”*, *Maxim ieromonah* dela mănăstirea Stănești, *Stan Bălin din Chintefști*, *Pătru din Bărbărești*, *Dragomir Robul din Doba* și *Ivan Buciumeanu*, luați de *popa Ianache* din *Morânglavi*, adevăresc, împreună cu banul *Buzescu*, că dealul de vie este pe moșia Șerbăneștilor, iar nu pe a Stăneștilor.

„Deci l-au slobozit să aibă bună pace popa Ianache și feciorii lui, anume, Pătrașco și frate-său Giura, și i-au întors și vine-riciul îndărăt banul Radul Buzescu; pentru că i-au dat zeastre jupâneasa Buica din Șerbănești, soacra popei lui Ianache, moșie, însă în Șerbănești o funie și jumătate peste tot hotarul“.

(F. 254 v.—255).

24.

1635 (7144), Sept. 14.—Banul Radu Buzescu dă ade-verință popei Ianache că stăpânește pe drept via din dealul Șerbăneștilor, fiindu-i de zestre.

† Adecă eu jupan Radul Buzescu, ce am fost mare ban în Craiova, scris-am cartea mea acestui popă pre nume popa Ianache din Morânglavi, ginerile jupâneasei Buicăi din Șerbănești, cum să fie în pace și slobod dealul lui de vie din dealul Șerbăneștilor, că mi-au părut că iaste pre ocina mea în ținutul Stăneștilor. Iar eu am adevărat bine cu mulți oameni buni că iaste pre ocina ce i-au dat soacră-sa, ce iaste mai sus scrisă. Ci i-am scris cartea mea, ca să fie în pace și slobod de mine și de către toți oamenii miei. Intr'alt chip să nu fie. Pisah meseța Septemvrie 14, văleat 7144 (1635).

(F. 254).

25.

1635 (7144), Octombrie 29. București.—Matei vodă Ba-sarab confirmă popei Ianache din Morânglavi și preotesei lui, Chera, fata Buicăi din Șerbănești, stăpânirea unei vii în dealul Șerbăneștilor, dată de zestre Cherăi de părinții ei. Aceasta era moșie bătrână a ei „dela moșul ei Giura cel mare, ci au fost rămas pe mâna Buicăi, fata Giurei celui mare, iar Buica, ia au fost dat featei sale Cherei, și ginări-său popei Ianache, zeastre“, și au stăpânit-o cu pace până acum, când s'a ridicat banul Buzescu să le ia vinărici, zicând că via e pe moșia lui, Stănești. Popa Ianache a luat mărturii megiași fruntași, care au adeverit că via este pe moșia Șerbănești a Cherăi, iar nu pe moșia Stă-nești. Banul Buzescu recunoaște adevărul și dă zapis. Vodă a văzut și „cartea Vladului vovod, feciorul Vladului vovod, cu leatul 7040 (=1531-1532) și cartea lui Mihai vvd. leatul 7104 (=1596) și cartea lui . . . vvd. cu leat 7138 (=1630).

Divan: Hrizea vel ban, Ivașco vel vornic, Grigorie vel lo-gofăt, Dumitru vel vistier, Mihai vel spătar, Vasilache vel stol-nic, Buzinca vel comis, Vucina vel paharnic, Costandin vel pos-telnic. Ispravnic Grigorie vel logofăt. Scrie Soare logofătul.

(F. 255-256).

1636 (7145), Noembrie 7. București.—Iane logofăt din Bârsești și jupâneasa lui, Stanca, dau zapis lui Pătru, Mihai și Grigorie din Morânglavi, cum în zilele lui Radu vodă, la leat 7100 (!), Iane și-a vândut a patra parte din Morânglavi, Iași și Tomești, cu 12000 aspri și 10 oi. Au fost atunci mărturii : Dumitru, Fătu și Stoica din Ciocănești, Pantazi și frate-său, Barbu din Pleșoi, Vlad și Vladislav din Dranovești. Scrie Tudor, logofăt ot Doba.

(Se arată în jos că Tudor, fiul lui Iane logofătul, le-a dat acum acest zapis, fiindcă pe cel vechiu l-au pierdut).

(F. 120 v-so).

1636 (7145), Noembrie 19. București.—Matei vodă confirmă lui Pătru și altora din Morunglavi stăpânirea ocinelor de cumparătoare din Morunglavi, Iași, Tomești, Burlui și Târsei.

Cu mila lui D-zeu, Io Matei voevod și domn a toată Ța a Rumânească, nepotul marelui și prea bunului bătrânului și răposatului Io Basarab voevod, dat-am domnia mea această poruncă a domniei mele boeriului domniei mele, lui Pătru din Morânglavi, din jud. Romanați, și cu feciorii lui câți D-zeu îi va dărui, ca să-i fie lui moșie în Morânglavi și în Iași și în Tomești, însă partea lui Vișan, moșul lui Vichentie, toată din câmpu și din pădure . . ., pentru că o au fost cumpărat boeriul domniei mele, Pătru, dela Vichentie, nepotul lui Vișan, de mai nainte vreame, drept 1000 aspri gata.

Și iar să fie boeriului domniei mele, lui Pătru, moșie în Morânglavi și în Iași și în Tomești, însă din funia lui Gurgur, partea lui Dragomir toată, pentru că o au fost cumpărat dela Andrei și dela sora lui, drept 2200 de aspri gata.

Și iar să fie boeriului domniei mele, lui Pătru, moșie în Bârlui și în Târsei, însă dintr'o funie a patra parte, din funia lui Măgureci, partea lui Pătru și a frățini-său Prodan, pentru că o au fost cumpărat boeriul domniei mele, Pătru, dela Pătru și dela Prodan, drept 1000 de aspri gata.

Și iar să fie lui Pătru moșie în Bârlui, însă din funia Sicrițască a opta parte a lui Gherghie toată, pentru că o au fost cumpărat Pătru dela Gherghie drept un cal prețuit 1400 de aspri.

Și iar să fie boerilor domniei mele lui Pătru și lui Mihai și lui Grigorie moșie în Morânglavi, de peste tot satul a patra parte și din Iași a patra parte și din Tomești a patra parte de peste tot satul, pentru că aceaste mai sus zise moșii (!), ei le-au fost cumpărat dela Iane logofătul din Bârsești, tatăl lui Tudor logofăt dela Doba, drept 12.000 aspri gata și cu 10 oi, în zilele

Radului voevod, la leat 7130 (=1621—22). Și au vândut lane logofăt, cu soția lui Stanca, aceaste mai sus zise moșai și cu un rumân anume Mihai și cu feciorii lui, drept acel preț mai sus scris.

Și au dat Pătru și Grigorie mai mult decât Mihai cu 500 aspri și cu 4 oi. Și tot au ținut Pătru și Mihai și Grigorie aceaste mai sus zise moșai, dela lane logofăt, până acum în zilele domniei mele.

Iar când au fost acum, în zilele domniei mele, iar sluga domniei mele, *Mihai logofăt*, el au avut pără cu satul *Șemnicu*, ci au fost răpus cartea lui Alexandru voevod și alte cărți ce le-au avut pe aceaste mai sus zise moșai, aici în divan, când s'au fost părât cu satul *Șemnicu* pentru moșia lor. Intr'aceea domniea mea am căutat și am judecat pre leage și pre dreptate, împreună cu toți cinstiții dregătorii domniei mele și cu tot divanul și foarte bine am adevărat cum că i-au perit cărțile lui *Mihai logofăt*, ce iaste mai sus scris, acum în zilele domnișei mele în divan. Și au mărturisit înaintea domniei mele și *Tudor logofăt din Doba*, feciorul lui *Iane logofăt din Bărsești*, cum că le-au fost vândut aceaste mai sus zise moșai lui Pătru și lui Mihai și lui Grigorie; ci au răpus cărțile ce au avut pe aceale moșai. Și au făcut *Tudor logofăt* și acum și zapisul tătâne-său, *Iane logofăt*, la mâinile lui Pătru și Mihai și Grigorie. Iar când s'ar afla aceaste cărți cu aceaste mai sus zise moșai, ori la *Iane din Pleșoi*, ori la satul *Șemnicu*, ori la alți oameni, să nu fie pe mâinile lor, ci să le dea la mâinile lui Pătru etc. Și iar să fie boerilor domniei mele lui Pătru etc. moșie în *Iași* și în *Tomești*, din funia lui *Dragomir din Curtișoară* a patra parte, pentrucă o au fost cumpărat Pătru etc. dela *Dumitru*, feciorul lui *Dragomir*, în zilele *Radului voevod*, drept 8000 aspri gata. Și au vândut acești mai sus numiți oameni ale lor moșii de a lor bună voe . . . (Se înțereșe cumpărătorilor stăpânirea).

Iată dar și mărturii am pus domnia mea pe: jupan *Hrizea* vel ban, *Ivașco* vel dvornic, *Gligorie* vel logofăt, *Radul* vel vistier, *Preda* vel spătar, *Vasilache* vel stolnic, *Buzinca* vel comis, *Vucina* vel paharnic, *Costandin* vel postelnic. Ispravnic *Grigorie* vel logofăt. Și am scris eu *Dumitrașco* logofăt, în scaunul cetății *București*, în luna lui *Noemvrie* 19 dni și dela *Adam vâleatul* 7145(=1636),

Io Matei vvd.

L. P.

(F. 17—18).

28.

1640 (7148), Martie 12. — Preda, fiul lui Meletie, vinde moșia dela *Șerbănești* lui popa *Ianache*. Mărturii: popa *Macarie*, *Maxim*, *Damaschin gramatic*, *Bărbuea ot Bălcești*, *Stan gramatic*, popa *Stan sin Mitrofan*. Scrie *Mitrofan*, egumen ot *Stănești*.

(F. 32 v-so).

1641 (7149), Februarie.—*Preda*, fiul *Buicăi*, nepotul *Giurei* din *Șerbănești*, vinde partea lui de moșie despre mumă-sa, *Buica* din *Șerbănești*, *popei Ianache*, și verilor săi: *Pătrașco* și *Giura*, fiii *popei*, cu ughi 30. Mărturii dela *Jugălie*, *Dima* postelnic; ot *Morânglavi*, *Dimitrie* și *Oprea* Morariu; ot *Slatina*, *Oprea*; ot *Răzicuța*, *Dumitru* Părcălab.

(F. 33).

1641 (7149), Mai 8. Târgoviște.—*Matei* Basarab voevod confirmă *popei Ianache* „și preteasii lui *Cherei* și fiilor lui: *Pătrașco* și *Giura*” stăpânire de moșie în *Șerbănești-Vâlcea*, partea *Predei*, fiul lui *Meletie* monahul, jumătate de funie, fostă a *Anei*, soția lui *Meletie* monahul, mama *Predei*, și fiica lui *Giura cel mare*. *Preda* vinde acum cu ughi 30, „de și-au scos capul lui dela o mare nevoe cu acești mai sus scriși bani”. În zapisul dat, mărturii: *Macarie* monahul, *Maxim* monah, *Damaschin* monah și *Mitrofan* egumenul dela m-reă *Stănești*, „carele au scris zapisul” și *Stan* gramatic, *Bărbuea* gramatic, popa *Stan* sin *Mitrofan*.

Divan: *Vasilache* vel ban, *Hriza* vel dvornic, *Grigorie* vel logofăt, *Radul* vel vister, *Preda* vel spătar, *Dragomir* vel clucer, *Socol* vel stolnic, *Radu* vel comis, *Vucina* vel paharnic, *Costandin* vel postelnic. Ispravnic *Grigorie* vel logofăt. Scrie *Soare* logofăt în *Târgoviște*, luna *Mai 8, leat 7149 (=1641)*.

(F. 19).

1641 (7150), Septembrie 15.—*Preda* spătar, nepotul *Predei* banul, vinde a treia parte din *Oboga* și cu 2 rumâni lui *Oprea vâtaful*, drept 150 ughi.

(F. 206).

1643 (7152), Septembrie 12.—*Matei* vodă confirmă lui *Vlad*, fiul *Corindei* și al *Cozmei*, stăpânirea moșiei tatălui său din *Ghioșani*, în pace de către *Preda* spătaru, „sin *Teodosie* banul, nepotul *Predii* banul din *Cepturoaea*”.

(F. 170).

1645 (7153), Iulie 20.—*Jupâneasa Buica* din *Greci*, cu fiii săi: *Mihnea* și *Radu*, vinde lui *Pătrașco* și *Giura* un copil de țigan, de opt ani, *Oancea*, cu 18 ughi. Mărturii: *Preda* postelnic ot *Balș*, *Dumitru* postelnic ot *Balș*, *Măinea* paharnic ot

Preajva, Stoica paharnic ot Lazuri, Tudosie paharnic ot Părșcoveani, Radu paharnic ot Părșcoveani, Dumitrașco paharnic ot Văc[ă]răști, Preda Melescul (!)

(F. 278 v.—279).

34.

1645-46 (7154), fără lună și zi. București.—Matei vodă Basarab confirmă liberarea din rumânie a lui Datco ot Prundeni de către *Dragomir postelnic Prundeanul* și fiul său *Qprea*. Dragomir postelnic îl avea moștenire dela părinții lui. Răscumpărarea se face cu 12 ughi poli, pe care Datco i-a luat dela Iova din Voicești. Mărturile zapisului din lt. 7148 (=1639—1640): din *Slăvitești: Tudor logofăt, Cernat vataf și Toma logofăt*.

Divan: *Gheorma* vel ban, *Dragomir* vel vornic, *Radu* vel logofăt, *Stroe* vel vistier, *Diicul* vel spătar, *Preda* vel clucer, *Radu* vel comis, *Barbu Brădescu* vel stolnic, *Drăgușin* vel paharnic, *Costandin* vel postelnic. Ispravnic „*Lepădat, logofătul cel bătrân*“, leat 7154(=1645—1646).

(F. 21 v.—22).

35.

1646 (7152), Ianuarie 12.—Bărcă cu fiii: Stan și Vlad, și Stanciu cu fiii: Toader și Pătru din *Bărbărești* vând lui *Pătrașco* paharnic și *Giura*, frați, moșie în *Bărbărești*, partea Oprei Condei, fiul Lomnei, cu 11 ughi. Mărturii: *Foca* sin *Radu Căpățină*, *Radu Mega*, etc.

(F. 178).

36.

1646 (7154), August 14. București.—Matei vodă Basarab confirmă lui *Pătrașco* logofăt și fratelui său *Giura*, feciorii popei *Ianache* din *Morânglavi* (R-ți), stăpânirea peste jumătate din satul *Șerbănești* (Vâlcea) „*de pe apa Oltului*“, și cu rumâni: Iarciul cu fiul său *Voinea*, *Vlad Țundrea* cu fiul *Udrea* și fratele său *Dumitru*, *Cărlan* cu fiii *Bratu* și *Stan*, și *Botoroagă* cu fiii *Barbu*, *Mihai*, *Marin* și *Dragomir* și *Aldea*, fiii *Barbului*, nepoții lui *Botoroagă*; Neanciul cu fiu-său *Aldea cel negru*; *Dragomir Voinea*, *Giurca* cu *Pătru*; *Aldea cel negru*. Acești rumâni „*au fost ai lor de moștenire dela muma lor, Chera, fata Buicăi din Șerbănești, și de cumpărătoare dela feciorul din fratele ei, Preda, feciorul Buicăi*“¹⁾.

Acum rumânii se ridică cu pâra, zicând că nu-s rumâni de

1) Dionisie Eclisiarhul notează marginal: „*Această Buică iaste fata Anei, sora Buicăi din Șerbănești*“.

moștenire „dela muma lor preoteasa Chera..., ci le-au făcut silnicie”.

Pătrașco logofăt și Giura scot în Divan cărțile lui Radu Șerban vodă și Radu vodă Mihnea, în care se arată că „sânt rumâni de moștenire dela muma lor, Chera preoteasa, fata Buicăi din Șerbănești, și cum că i-au apucat și legătura lui Mihai vodă aciea în sat în Șerbănești”. Rumânii pierd, dar după câteva luni ridicară iarăși pără, și Vodă le-a dat lege 12 boeri; din Dobra de jos *Dragomir Drosul* și *Stanciu Frâncu*, din Arcești *Stoica Soroci* și *Preda*, din Cocorăști *Frâncul*, din Voicești *Radul Banei*, din Dranovăț *Vladul* și *Vlădislav*, din Pleșoi *Pantazi* logofăt și *Manea*, din Șerbănești *Chirca*, din Bărbărești *Dumitru Bidiviul*. Aceștia nu pot să jure la scaunul Banului *Ghiorma* în favoarea rumânilor.

Li se mai confirmă stăpânirea unei țigănci, cumpărată dela jupânița *Buica*, fata *Predii*, cu 18 ughi.

Divan: *Gheorma* vel ban, *Dragomir* vel vornic, *Stroe* vel vistier, *Diicul* vel spătar, *Preda* vel clucer, *Radu* vel comis, *Barbu Brădescul* vel stolnic, *Drăgușin* vel paharnic, *Costandin* vel postelnic. Ispravnic *Radul* vel logofăt. Scrie Dima în București, luna *August* 14, leat 7154 (=1646).

(F. 19 v.—21).

37.

1646 (7154), *August* 29.—Matei vodă Basarab confirmă „acestor copii, anume Pătrașco cu frate-său Giura din Morânglavi”, stăpânirea unei fete de țigan „din țigăniea jupâneasii Buicăi, fata *Predii*, slugeriul din *Greci*”, pentru care s'au judecat cu *Dumitru Filișanu* vel sluger, „socrul jupănesii Buicăi”, care după moartea Buicăi a luat țigancă dela *Morânglavi*. Vodă dă dreptate *Morânglaviilor*.

(F. 279).

38.

1646 (7155), *Octombrie* 5.—Ion, fiul lui *Vlad banul* din *Băbeni*, dă zălog fraților *Pătrașco* și *Giura* un țigan *Radu*, pentru 28 galbeni, și să le dea banii până la Paști. Dacă nu le va răspunde banii, țiganul va rămânea *Morânglaviilor*. Mărturie: *Zota neguțătorul*.

(F. 279 v.—280).

39.

1647 (7155), ... 27.—*Preda* spătar vinde lui *Oprea vâtaf* a treia parte moșie din *Oboga* și cu doi rumâni, cu ughi 150.

li vinde această moșie în locul moșiei *Preotești*, de care nu s'a îndurat.

(F. 206 v.—207).

40.

1647 (7155), Februarie 1.—Matei vodă confirmă lui *Oprea vâtaf* stăpânirea unei a treia parte din moșia *Oboga-Romanași*, cumpărată dela *Preda* spătar cu 150 ughi, și cu mărturii în zapis : *Dumitru Filișanu* vel sluger, *Ghinea clucer Brătășanu*, *Danciul* logofăt din *Milești* și *Preda clucer* din *Greci*. Divan : *Gheorma* vel ban, *Dragomir* vel vornic, *Radu* vel logofăt, *Stroe* vel vistier, *Diicul* vel spătar, *Preda Brâncoveanu* vel clucer, *Barbu Brădescul* vel stolnic, *Radu* vel paharnic, *Drăgușin* vel paharnic, *Costandin* vel postelnic, *Cantacuzino* ispravnic, *Radu* vel logofăt. Scrie *Dumitru* logofăt.

(F. 207—208).

41.

1647 (7155), Mai 7.—*Tudor* logofăt ot *Bârsești*, *Vlad* sin *Giura* vornic ot *Bălcești*, *Tudor* logofăt *Slăvitescu*, în locul lui *Radu* *Bonea* ot *Voicești*, *Vlad* postelnic ot *Dranoveț*, în locul fratelui său *Vădislav*, *Pătru* ot *Bărbărești* și *Ivan* ot *Pleșoi*, luați de popa *Ianache* din *Morânglavi* și de *Anghel vâtaf* din *Mihăești*, ca să-i judece pentru stăpânirea a doi țiğani, hotărâsc ca pe *Badea* țiiganul să-l ție *Anghel*, cum l-a avut dela moși, iar pe *Neaga*, țiigancă *Badei*, s'o ție popa *Ianache*, care o are de zestre dela soacră-sa *Buica*.

(F. 281).

42.

1647 (7155), Mai 7.—Matei *Basarab* confirmă lui popa *Ianache* stăpânirea unei țiğânci, *Neaga*, cu fetele și nepoatele ei, de către *Anghel* din *Mihăești*, el având-o zestre dela soacră-sa *Buica* din *Șerbănești*.

(F. 281 v.—282).

43.

1647 (7155), Mai 8.—*Ioan* din *Băbeni* dă zapis fraților *Morânglavi* că n'a putut să răspundă cei 28 ughi la Paști, dar nici de *Radu* țiiganul nu se îndură; deci ia termen ca, până la *Vinerea mare* să le cumpere țiigan pe măsura celui zălogit, sau să le dea pe *Radu*.

Mărturii: *Nicola paharnic ot Băbeni, Voica din Cepturoae, Leca din Iași, Matei paharnic, Drăgan paharnic, Radu.*

(F. 280 v.).

44.

1647 (7155), Mai 9.—Tudosie din Gorj vinde fraților *Pătrașco* și *Giura* o țigancă de măritat, *Stana*, cu 17 ughi. Ei au luat bani cu dobândă dela *Zota neguțătorul*.

Mărturii: *Stanciul vt. paharnic Bengescu, Drăghici paharnic ot Bălăcești, Tudor vt. spătar ot Bibești, sin Vlăduț, Nicola paharnic ot Băbeni, Ion log. ot Băbeni, Tănăsie sin Tudor camarașul de raftoare, Dumitrașco ciohodariul, Udriște vt. spăt*

(F. 282).

45.

1647 (7156), Octombrie 18. București.—Matei vodă *Basarab* confirmă lui *Pătrașco* logofătul și fratelui său *Giura*, „*nepoții lui Pătru Negru, de fecior, din satul Morânglavi*“, stăpânirea peste satele *Cucuteni* și *Mândrești*, de lângă *Șerbănești*, „*de pe apa Oltului*“, moșii de moștenire „*dela strămoșii lor jupan Radul vătaful și Mihail logofătul, încă din zilele răposatului Radului voevod (Paisie), feciorul Radului vvd., cum am văzut domniea mea și cartea Radului vvd. pe aceste mai sus scrise sate, de când au fost curgerea anilor 7048 (1539)*“.

„Și iar să fie slugilor domniei mele *Pătrașco* logofăt și *Giurei* moșie în *Tătulești* și în *Dranoveți*, oricât să va aleage din partea *Ancăi*, muma strămoșilor lor *Mihail gramaticul* și a frățâni-său, *Arca*, și a popei *Bortei*, pentru că le iaste bătrâne și dreapte moșâi de moștenire dela strămoșii lor *Mihail gramaticu* și *Arca* și popa *Borta*, precum iaste mai sus scris, încă din zilele răposatului *Radului vd. feciorul Radului vd. văleat 7043*“ (1535).

Li se confirmă și niște vie în dealul *Dragodăneștilor*, cumpărate de strămoșul lor *Mihail logofătul* dela *Stoica din Șerbănești*, dela *Vladimir Mihalașco* și *Stan Turteș* la leatul 7043 (1534-1535). Apoi un loc de vie la *Dragodănești*, care l-au fost avut strămoșul lor, *Mihail gramaticul*, de miluire dela *jupanița Neacșa dvorniceasa din Strezești*, cu zapis dela mâna ei, văleat 7051 (1542-1543).

Pătrașco și *Giura*, fiii popei *Ianache*, au cumpărat și un țigan, *Radu*, „*dela Ion, feciorul Vladului banul din Băbeni, drept ughi 28, aspri gata*“, cu zapis din leatul 7155 (1646-1647). Au cumpărat și o țigancă, *Stana*, dela *Teodosie, feciorul Stoicăi din Ohaba-Gorj, drept ughi 17, leat 7155 (1646-1647)*.

Divan: *Gheorma* vel ban, *Dragomir* vel vornic, *Radul* vel logofăt, *Stroe* vel vistier, *Diicul* vel spătar, *Preda* vel clucer, *Barbu* vel stolnic, *Radu* vel comis, *Drăgușin* vel paharnic, *Costandin* vel postelnic. Ispravnic *Radu* vel logofăt. Scrie *Dima*, în București, la 18 Oct. văleat 7156 (=1647).

(F. 22—23).

46.

1648 (7156), *Iunie 30. Târgoviște*.—Matei Basarab confirmă lui *Pătru Roșu* din Morânglavi părțile de moșie din *Iași*, *Tomești* și *Morânglavi* ale moșnenilor care au fugit și au lăsat birul lor în spinarea lui *Pătru*. Îi mai confirmă și stăpânirea unei funii din *Iași* și *Tomești*, pentru care s'a pârât la divan cu *Milco Roșu* și l-a rămas.

Divan: *Ghiorma* vel ban, *Dragomir* vel vornic, *Radu* vel logofăt, *Stroe* vel vistier, *Diicul* vel spătar, *Preda* vel clucer, *Radu* vel comis, *Dumitru* vel stolnic, *Drăgușin* vel paharnic, *Costandin* vel postelnic. Ispravnic *Radu* vel logofăt. Scrie *Dima* logofătul.

(F. 121—122).

47.

1649 (7157), *Februarie 18. Târgoviște*.—Matei Basarab confirmă lui *Pătrașco* paharnic și fratelui său *Giura* logofăt stăpânire de moșie în *Șerbănești*, partea egumenului *Ioan* și a fiu-său *Preda*, moșie cumpărată de aceștia dela *Giura* cel mare și alt *Giura* cu 6000 aspri. *Pătrașco* și *Giura* o moștenesc dela mama lor, *preoteasa Chera*. „Deci au fost vândut-o *Giura* cel mare și alt *Giura*, popei lui *Ioan* și frățini-său *Pătru*, în zilele *Radului* vvd., nepotul lui *Basarab* vodă, la leatul 7113 (=1604—5). Apoi când au fost acum în zilele domniei mele iar *Egumenul* *Ioan*, el au fost căzut într'o mare datorie, și au mers la *Radul banul Buzescul* pentru acei bani, fiindcă întrăceea vreme au fost popa *Ioan* egumen la mănăstirea lui din *Căluu*“, egumenul își vinde moșia din *Șerbănești* lui *Dobre*, vâtaf din *Diculești*, cu 50 galbeni. Dar frații *Morânglavi* se ridică cu dreptul de protimis, restituind lui *Dobre* vâtaf banii, și întră în stăpânirea moșiei.

Li se confirmă și stăpânirea țigăncii cumpărată dela *Teodosie* sin *Stoica* din *Ohabă*.

Divan: *Ghiorma* vel ban, *Dragomir* vel vornic, *Radu* vel logofăt, *Stroe* vel vistier, *Diicul* vel spătar, *Preda* vel clucer, *Dumitru* vel stolnic, *Radu* vel comis, *Drăgușin* vel paharnic, *Costandin* vel postelnic. Ispravnic *Radu* vel logofăt. Scrie *Dima* logofăt, 18 Februarie 7157 (=1649).

(F. 23 v.—24).

1649 (7158), Octombrie 20. București.—Matei vodă confirmă lui *Pătrașco* paharnic și fratelui său, *Giura* logofăt, moșie în *Morânglavi*, *Iași* și *Tomești*, părțile lui *Vichentie* monahul, fiul *Manei Morânglăveanul* și a feciorului fratelui său *Radu*, care le vinde *popei Ianache* cu 1960 aspri și „o rasă în preț de aspri 600”, la leat 7141, cu măturii: *Matei din Diculești*, *Bălin* și *Crăciun din Chintești*, „și *Radul fratele lui popa Ianache*”.

Divan: *Gheorma* vel ban, *Dragomir* vel vornic, *Radu* vel logofăt, *Stroe* vel vistier, *Diicul* vel spătar, *Drăgușin* paharnic, *Radu* comis, *Costandin* vel postelnic. Ispravnic *Radu* vel logofăt. Serie *Dumitru* log. în București, *Octombrie 20, leat 7158 (=1649)*.

(F. 24 v.—25.)

Documente din Oltenia.

Transcrise de **Diaconul I. Popescu-Cilieni.**

1.

7170 (1662), Aprilie 15.—Șase oameni bătrâni [aleg moșiile unor moșneni din Șovarna (Mehedinți).

Adecă noi care mai jos ne vom iscăli, anume *Costandin* și *Drăghici*, feciorii *Ioghii* ot Șovarna, i *Mănolea* i *Oprea Muică*, din porunca dum[nea]lui *Radu Lotar* (?), lo[a]t-am șasă megeși din prejurul locului, o[a]meni bătrâni, carele să vor iscăli mai jos. Deci când au fost la zi și la suroc, ni-am adunat toți la fața locului, la moșiia ce să zice hotaru *Ler[i]li* din Șovarna, moșie de moștenire; fiindcă *Harca* din Șovarna ajungându-l vreme de lipsă au vândut toată partea lui de moșie din hotaru *Rugașul*, au vândut-o *Giurchii* *Șișul* din *Vlădomirești*, iară *Giurca* i *Moșanu* au vândut-o *Sfii* din *Baia*, dară *Sfii* au dat-o de danie lui *Nichifor*. Iară noi am ales toate părțile ce au fost vândute, la care am pus și peatră despre vânzători în *Slogu Mare*, unde dă în gura *Văi[i]* *Epri*, drept în zlamnea și apusu *Șistul* în sus până în hotaru *Șovernii* în *Salca Roșie* pe *Valea Epri* în sus, până în ogașu *Mățului*, unde să hotări cu *Hohaba*, care să stăpânească *Șovărnari[i]* pe *Piscul Popii* în deal, pân în . . .¹⁾ pân unde să împreună cu *Peșteana* și cu *Hohaba* și cu hotaru *Lerii*, drept piscul în vale, unde dă scursura în matca *Peșteanii* cea mare în drumu lui *Tămași*, și din drumu lui *Tămași* până în poiana lui *Dan* ce-i zăce hotaru *Lerii* din Șovarna; despre toate hotarale

1) Cuvânt șters.

de aciaa noi așa am pomenit, din moșii noștri am aflat aceste moșii cu cărți cu dereptate, cum că sânt ale lui Drăghici și ale lui Costandin, feciorii loghii din Șovarna, care și eu Oprea Cucu arătai după cum s'au arătat mai sus, așa este. Iară Giurca Șișul și cu Sfiia să stăpânească cumpărăturile pe în doo, dânzlamnă unde dă matca Văii Epiei și matca Șovernii cei Mari, Slogu Mare în sus, unde s'au pus și peatră în Slogul drept în Salca Roșie, matca Văii Epiei în deal până în ogașu Mățului înfundat. Din hotaru Leriei s'au ales lui Costandin și lui Drăghici a cincea parte, dară o parte mare au împărțit-o Costandin cu Mănolea și cu Drăghici pe în doo. S'au ales și lui Opri Muică o jumătate de parte și dintr'acea jumătate au vândut-o lui Costandin și Manolii a treia parte din hotaru Leriei. Și iară au descumpărat Moga partea lui Neagoe dela Voicul Băteșanul; s'au ales și partea lui Gârbovan, partea Leriei din Nadinova, care împarte cu Mămulea pe în doo. De aceia au luat și Mănolea doo holduri, una au împărțit-o cu frate-său Dragotă pe doo; și Oprea Muică au loat holduri, iară în parte cu frații lui. Iară au vândut Oprea Muică a patra parte din hotaru Șovernii lui Costandin și Mănolii, iară partea lui Gârbovan s'au ales în Mohorna holduri; și în Feregosa, vândute lui Vâlcău au avut Voicu Bălțeșanul doo holduri, i holda de vie cumpărătoare dela un Bod.

7170, Aprilie 15.

Iancu Măescu, căpitanu de ani 75. Plăveția bașa ot Rudina, de ani 70. Răducan Știureți, de ani 84. Neșoițe. Moloși ot Vidimirești, de ani 70. Ceașu Gruia Murdeală, de ani 95.

Copie defectuoasă din sec. XVIII.

2.

7205 (1696), Septemvrie 5.—Costandin Știrbei vel clucer orânduiește pe popa Preda din Soc (Gorj), Tudor postelnicu din Dumitrănești și pe Gherghina Ușurelu, ca să cerceteze pricina ce au Preda și Stanca cu fetele lui Chiriac Preluc din Soc (Gorj).

Costandin Știrbeaiu vel clucer

Molifteii tale popa Preda ot Soc sud Gorji, ție Todore post[elnice] ot Dumitrănești, Gherghino Ușurelule, înainte noastră veniră Preda, i Stanca, fete Agăi ot Soc sud Gorj, de să plânsără, zicând că au pricină de judecată cu Stanca i Ioana, fetele lui Chiriac Preluc ot Soc, zicând fete[le] Agăi că, după răposata muma lor s'au însurat tatăl lor Aga al doilea, și luând pe Vasilca muma Stanei și Ionei și toată casa Agăi, s'au închis în casa lor și au trăit Aga după însurarea al doile[a] ani trei și niciun copil cu acea Vasilca nu au făcut. Și acum răposând Aga i Vasilca soția

lui, cer fete[le] Agăi ca să-și scoată casa lor din casa Stanei i Ionei, fetelor lui Chiriac Preluc. Ci iată că v'am orânduie ca să meargeți la fața locului, și aducând pe amândoa pârțile față înaintea voastră și cercetând pricina lor și ce va fi a lua fete[le] Agăi din [vo] casa Stanei i Ionei, să împliniți, împăcând pricina la amândoa pârțile. Iar neputând împăca, de acolo, cu pricina lor înscris să-i trimiteți aicea la divan. Aceasta scriem.

S[e]p[temvrie] 5 dni 7205.

† Costandin vel clucer.

Original pe hârtie în două foi.

3.

7242 (1733), Decemvrie 8.—Moștenii din Soc (Gorj) dau mărturie la mâna Predei Bâzocu, pentru pricina ce acesta are cu Gherghina Ușurelu.

Noi moșteni din Soc dat-am scrisoria noastră la mâna Predei Bâzocu, pentru o curătură care au fost tăiat-o Gherghina Ușurelu cu plugu, că fiind curătura pî la capul locurilor și fiind locuri mai multe ale noastre pî lângă acel loc, noi nu ne-am sculat să ne întindem locurile în curături[le] Predei, știindu-l noi că iaste cumpărător bun de treizeci și doi de ani și stăpânindu-și toată partia lui de moșiia de atunci pînă acum. Iar viind Gherghina Ușurelu de v'un an de zile și zicând că are și el moșiia de cumpărătură aicia cu noi, și nu știim când au cumpărat, că pe noi nu ne-a întrebat, ci nu-și stăpânește partea cîtă au cumpărat. ci puind pricină cu toți moștenii și luând curăturile lipiturilor și nu s'au îndestulat, și acum să scoală de ia și ale moștenilor. Ci noi așa știm și mărturisim și ne rugăm ca să i să facă dreptate.

7242, Deche[mvrie] zile 8.

Eu Dumitru meșteru ot Soc. Eu Tănasiie snă popei ot Soc. Eu Tănasiie snă Pârvu ot Soc. Eu Dan ot tam.

Original pe hârtie într'o foaie. Format 17/22 cm.

4.

7254 (1746), Martie 3.—Costandin Bălăcescul, Radul Brăiloiul, I. Urdăreanu, Dumitrașco Bibescu, Costandin Răioșanu și Costandin Bibescu hotărâsc moșiia Socului din jud. Gorj.

† Noi boiarii carii mai jos ne vom iscăli, ce am fost luați de sfinția sa părintele Dositheu Brăiloiul și de moșteanii din Soc, cu o cinst[ită] poruncă a dumnealor cinst[itî] boiari caimacamii ai Craiovei, ca să hotărîm moșiia Socului sud Gorj și să aleagem partea fieștecărora, ce vor avea, de moștenire și de

cumpărătoare, deci când au fost la zioa și la sorocul ce s'au pus, ne-am adunat cu toții la mijlocul locului, unde fiind toate părțile protivnice adunate, întâi am tras hotarul pe trei locuri cu stâ[n]j[âni] drept după obicei, și s au găsit la capul moșiei despre răsărit, din hotarul Bărbăteștilor, din mejdină în sus pe lângă apa Gilortului, până în hotarul Boziiianilor în balta Belciugului, din sus stâ[n]j[âni] 1240; și la mijlocul moșiei, din hotarul Bărbăteștilor, din matca Strâmbei în sus până în hotarul Bistriței ce să cheamă Răchita, în matcă stâ[n]j[âni] 780; și dela capul moșiei despre apus din hotarul lui Țiclean, din matca Strâmbei în sus pe lângă Cioiana, până în hotarul Bistriței ce să cheamă Răchita, în piatra care am pus noi acum, drept gura Văii Dancului, stâ[n]j[âni] 372. Și cetindu-le toate cărțile veichi și noao ce au avut la mâinile lor de moștenire și de cumpărătoare, întâi au scos moșteanii din Soc un hrisov al lui Basarab v[oe]v[o]d cu leat 7026, în care scrie părțile Gândeii cu feciorii, cu nepoții și cu verii lui, un moș mare. Iară au mai scos moșteanii din Soc un hrisov al Radului v[oe]v[o]d cu leat 6947, în care scrie pe numele lui Stoian Sârbul cu feciorii lui anume Dan i Stanciu, Dragomir, Pătru i Cornea, un moș mare. Au scos și stinția sa părintele Dositheu Brăiloiul un hrisov al lui Gavrilă Moghila v[oe]v[o]d cu leat¹⁾ . . . în care scrie pe numele Barbului cluce[r] ot Drăgoiani, un moș mare. Care împărțându-să acești stâ[n]j[âni] de moșie pe trei moși, au ajuns la fieștecare moș despre răsărit stâ[n]j[âni] 413, la mijlocul moșiei stâ[n]j[âni] 260, pe la capul moșiei despre apus stâ[n]j[âni] 124. Care dintr'aceaste părți mari, am ales partea moșteanilor din Bărbătești, anume popa Ion Murărețul, cu frați cu veri și cu cetașii lor; i Fota Brătuianul cu frații lui, i Barbul Pleșa, cu frați, cu veri și cu cetașii lui; i Iane Munteanul ce au avut în Soc moșie de moștenire și de cumpărătoare, dela Iovan strănepotul Barbului cluce[r], despre răsărit stâ[n]j[âni] 122 p[o]l, la mijlocul moșiei stâ[n]j[âni] 84, despre apus stâ[n]j[âni] 34. Și li s'au dat acești stâ[n]j[âni] să i fie pe din jos, pe lângă hotarul lor Bărbătești. Ales-am și partea dumn[ealui] Mihai Săulescul cu a frățâni-său Costandin și cu a verilor lor Săuleștii, carele iaste dela Torana strănepoata lui Stoian Sârbul, despre răsărit stâ[n]j[âni] 45, la mijloc stâ[n]j[âni] 26, despre apus stâ[n]j[âni] 9 p[o]l. Ales-am și partea stinției sale părintelui Dositheu Brăiloiul, ce au avut moștenire dela Barbul cluce[r] din Drăgoiani și cu alte cumpărături ce au mai avut dela Ion Miereanul, ce să trage iară din Barbul cluce[r] și dela alți moșteani, despre răsărit stâ[n]j[âni] 300, la mijloc stâ[n]j[âni] 200, despre apus stâ[n]j[âni] 100. Ales-am și partea Sandului și a frățâni-său Marin i a vâru-său Dragotă, Prelungeștii și cu alți cetași ai lor, ce le iaste de moștenire dela Stoian Sârbul și de cumpărătoare dela Stanca Sârba, despre răsărit stâ[n]j[âni] 97, la mijloc stâ[n]j[âni] 59, despre apus stâ[n]j[âni] 25 p[o]l. Ales-am

1) Loc rupt.

și partea lui Tudor Posa, cu verii și cu cetașii lui, din partea Gândeii, despre răsărit, stâ[n]j[âni] 66 p[o]l, la mijloc stâ[n]j[âni] 37, despre apus stâ[n]j[âni] 20. Ales-am și partea Gherghinei Ușurelul și a fraților lui, anume Neagoe, i nepoților lui Dumitrașco i Vlăduțul, cu cetașii lor, ce are de cumpărătoare dela Oprea Posa, tot în partea Gândeii, despre răsărit stâ[n]j[âni] 70 p[o]l, la mijloc stâ[n]j[âni] 41, despre apus stâ[n]j[âni] 24. Ales-am și partea lui Ion...¹⁾ teciorul popei Predei și a unchilor lui, anume Ionichie călugăru și cu verii lui, Costandin și Gheorghe, Cârtoi și cu cetașii lor, de cumpăratură dela Oprea Posa, din partea Gândeii, despre răsărit, [stâ[n]j[âni] 71 p[o]l, la mijloc stâ[n]j[âni] 42, despre apus...¹⁾ Ales-am și partea lui Dumitru Meșteru cu frații lui, Ion și Udrea și cu soru-sa Florica, de moștenire...¹⁾, despre răsărit stâ[n]j[âni] 50, la mijloc stâ[n]j[âni] 35, despre apus stâ[n]j[âni] 15. Ales-am și partea Cornei...¹⁾ Stanei, nepoți...¹⁾. Ales-am și partea lui Dan cu frații lui anume...¹⁾ și cu văru-său popa Stan și cu frații lui anume Dumitrașco i Pătru i Mihai cu cetașii lor, de moștenire dela Dragomir sin Stoian Sârbul și de cumpărătoare dela Stana Torana strănepoata lui Stoian Sârbul și de la alți moșteani, spre răsărit stâ[n]j[âni] 161 p[o]l, la mijloc stâ[n]j[âni] 108 p[o]l, despre apus stâ[n]j[âni] 57 p[o]l. Ales-am și partea lui Tănăsie Mirțau cu cetașii lui, de moștenire dela Dan vărul Gândeii, despre răsărit stâ[n]j[âni] 47, la mijloc stâ[n]j[âni] 31, despre apus stâ[n]j[âni] 11. Ales-am și partea popei Vladului cu feciorii lui, anume Dumitru i Drăgoi i Radul i Matei, și cu frații lui anume Tănăsie și cu nepotu-său Stanciul diiaconul, de moștenire dela Dragomir vărul Gândeii și de cumpărătoare dela Radul nepotul lui Dobrotă, din partea lui Dan sin Stoian Sârbul, despre răsărit stâ[n]j[âni] 54, la mijloc stâ[n]j[âni] 38, despre apus stâ[n]j[âni] 16. Ales-am și partea Predei Bâzocul de cumpărătoare dela popa Dragomir, despre răsărit sâ[n]j[âni] 14, la mijloc stâ[n]j[âni] 8, despre apus stâ[n]j[âni] 4. Ales-am și partea Stanciului Bulmez (?) cu a vară-sa Preda, ce le-au rămas nevândută de unchiul lor Alexe Băltac, de moștenire dela Dan sin Stoian Sârbul, despre răsărit stâ[n]j[âni] 48, la mijloc stâ[n]j[âni]....¹⁾, despre apus stâ[n]j[âni] 11. Ales-am și partea Nicolei Luțâșcul dela Cărbunești, de moștenire și de cumpărătoare, despre răsărit stâ[n]j[âni] 11, la mijloc stâ[n]j[âni] 6 p[o]l, la apus stâ[n]j[âni] 4. Ales-am și partea Nicolei ginerele popei Ion Sârbul...¹⁾, despre răsărit stâ[n]j[âni] 6 p[o]li, la mijloc stâ[n]j[âni] 6 p[o]l, despre apus stâ[n]j[âni] 6 p[o]l. Ales-am și partea Pascului Mirțau...¹⁾ despre răsărit stâ[n]j[âni] 13, la mijloc stâ[n]j[âni] 9, despre apus stâ[n]j[âni] 4. Să să știe și seamnele hotarului Socului de către alte hotară: despre răsărit din hotarul Bărbăteștilor, din mejdina unde să cheamă Grajdul, drept peste Crivini în sus și peste apa Gilortului până în hotarul, Boziianilor, în Belciugul din Sus, unde s'au [pus] piatră, și din piatră drept peste Gilort în deal în curmătură în marginea câm-

1) Loc rupt.

pului, și din curmătură drept în gura râpilor și din gura râpilor, matca în sus în muchia dealului în Lacul Negru, și din Lacul Negru [vo] Vâlceaoa Groșilor drept în valea Socului și din valea Socului drept în deal în capul câmpului din sus, și din capul câmpului Socului pe Răchita în jos, până în jos de livadea lui Dan, și din livadea lui Dan drept la apus peste șesul cel cu drumul, drept pela capul câmpului în Cioiana, unde s'au pus piatră, și din piatră Cioiana în sus până unde dă Strâmba în Cioiana și matca Strâmbei spre răsărit până în Obârșie și din Obârșia Strâmbei drept în Obârșia Murei și din Obârșia Murei...¹⁾ și fața spre răsărit până în Obârșia Pușcașului, și din Obârșia Pușcașului drept în cetate în marginea din jos, și din cetate drept peste câmpu în mejdină la grajd. Deci după hotărârea și alegerea aceștii moșii ce am făcut, am dat această carte a noastră la mâna moșteanilor din Soc, ca să aibă a ținea și a stăpâni aceste părți de moșie, unii de către alții, dupăcum scrie mai sus cu bună pace, precum mai pe largu arată în foaia noastră cea de împărțare ce s'au dat la mâinile [lor], iscălită de noi, pentrucă așa am găsit cu dreptate.

Martie 3 dni 7254.

Costandin Bălăcescul. Radu Brăiloiul isp[ravnic]. I. Urdăreanu, Dumitrașco Bibescu. Costandin Răioșanu. Cost[andin] Bibescu.

Original pe hârtie. Format 30/40.

5.

1755, Septemvrie 4.—Pricina dintre Gherghina Ușurelu și nepoții lui din Soc (Gorj).

† Avut-au întrebăciune de față înaintea noastră, Gherghina Ușurelu dela Soc sud Gorj, cu nepoții lui anume Vladul i Gheorghe, Ușurei, zicând Gherghina Ușurelu că rămâind dator la un Suliman turcul tl. 48,42 și puindu-l turcul la închisoare, s'ar fi rugat de nepoții lui mai sus numiții de i-ar fi loat în chezașie în 10 zile să umble să facă bani să plătească de turc; iar neputând da el bani[i] pân la soroc, să dea bani[i] nepoții lui la turc tl. 48,42 și să stăpânească ei partea lui de moșie. Neputând face bani[i] l-ar fi asuprit nepoții lui de ar fi dat zapis pă moșie și l-ar fi legat de ar fi făcut acest zapis, fără de voe, pentru care dându-ne el jalbă de asupreală ce i-ar fi făcut, am trimis sluj[itori] de i-ar fi adus cu treapăd, și fiind cu toțiș înaintea noastră, am întrebat pă Gheorghie i pă Vlăduțul, Ușurei, ce au a răspunde împotriva aceștii pricini. Ei au răspuns că acest Gheorghină, unchiu lor, fiind la închisoare trei luni pentru datoriia lui Suliman turcu, și văzând că altă nădejde ca să poată plăti

1) Șters.

datoriia nu era, nici alții nimenea nu vrea să-l ia în chezăsie, partea de moșie a lui ce avea încă nu putea găsi nică să o vândă, dând zapis cu iscălitura lor, ca unde va putea să o găsească să o vândă partea lui de moșie; și neputând găsi nicăiri să ș'o vândă, după multă rugăciune a unchiului lor Gherghina, făcându-li-să milă, l-au luat în chezăsie până în 10 zile, de nu va putea el să dea banii, să-i dea ei ca niște chezași, și așa să dea ei bani[i], acei tl. 41 și să stăpânească ei partea lui de moșie și cu casăle și cu toate nemestiile lui, iar tl. 7,42 să și-i dea el la turc. Și Gherghina unchiul lor, niciun fel de purtare [vo] de grijă n'au avut ca să-i dea banii la soroc, ci încă i-au pârît de i-au dus cu cheltuială și cu treapăd pă la isprav[nic] dela Târgu-Jiului și pe aici. Mai întrebându-să Gherghina pentru ce pricină i-au adus cu treapăd și nu iaste mulțumit lacerii de bine ce i-au făcut nepoții lui, altă n'au avut ce să răspundă, fără decât tot acel cuvânt au grăit, căci l-au legat nepoții pentru datorie. Deci fiind toate pricinile dupăcum mai sus scrie, s'au văzut că toată pricina au fost a Gherghinii unchiul lor, că datoria lui au fost, ci să cădea să nu iasă dela închisoare pân va implini toți banii, dar pentru sărăcia lui, le-am hotărît cu soroc de acuma într'o lună ca să fie slobod să umble să facă banii neguțatoriului turc, să să plătească; și el să-și stăpânească partea lui de moșie cu pace. Iar de nu va putea face bani[i] pân la soroc, să aibă a-i da banii nepoții lui, de vreme ce au intrat chezaș, și să stăpânească ei toată partea lui de moșie dinpreună cu tot cuprinsul casăi lui, după zapisul ce au la dânșii dela unchiul lor, moșie statornică și să nu fie slobod a le întoarce bani[i], nici el, nici feciorii lui, nici neamul lui. Aceasta!

Sept[emvrie] 4 dni 1755.

1)

Original pe hârtie în două foi.

6.

1765, Noembrie 14.—Episcopul Grigorie al Râmnicului dă carte de împăcaciune la mâna Dumitrei și a lui Vlăduț din Soc (Gorj).

† Vlăduț dela sud Gorj, din luminată porunca mări[e]i sale lui v[oe]vod ce ne-au adus, au tras la judecată înaintea smereniei noastre pe Radu Stegariul dela Soc ot sud Gorj, zicând Vlăduțu cumcă având un frate al lui însurat, sânt 27 de ani de când au murit și rămânindu-i și o copilă pe urma frățâni-său, au stăpănit cumnată-sa Dumitra toată casa frățâni-său, și murind și copila aceia, cumnată-sa s'au măritat după acest mai sus numit Radu Stegariul, și zicând cumnată-sa cum că i-ar fi prăpădit frati-

1) Semnătură indescifrabilă.

său zestrile ei ce au adus dela părinții ei, îi stăpânește toată clironomia frățâni-său și toată moșia ce au avut, și prin judecată cerea să aibă dreptate. Intrebându-să și Radu Stegariu i Dumitra cumnata Vlăduțului ce au a răspunde, au răspunsu Dumitra cum că, după ce s'au măritat ia după Radu Stegariul, după ce au murit și [fi]le-sa, au luat socotitor, din porunca dumi[sale] sârdar Bengescului isp[ravnic] ot sud Gorj, pe un popă Dobre de la Târgul-Jiului i pe alți doi neguțatori, anume Dobre Sârbul i pe un Costandin Verdeș, care socoteală s'au citit și înaintea smereniei noastre, fiind scrisă dela Sept[emvrie] 7, leat 1761, întârită și cu iscălitura dumi[sale] sârdar Bengescului, în carea am văzut că le-au cercetat toate pricinile, foarte cu amăruntul, și am văzut că arată lipsa zăstrilor i două pomeniri și datorii ce au plătit Dumitra t[a]l[eri] 90 p[o], care dintr'acești t[a]l[eri] 90 p[o], scoțându-să t[a]l[eri] 31 bani 35, ceale ce-au rămas pe urma bărbatului Dumitrei cel dintâi, rămâne t[a]l[eri] 59, 25 să mai ia Dumitra cumnata Vlăduțului, pân își va împlini lipsa zăstrilor ei. Și zicea Dumitra cum că partea bărbatu-său de moșie din Soc i din Besoae(?) o stăpânește cumnatu-său Vlăduțu, și pă dânsa nicidecum nu o îngăduiește. Și deosebit ne-au mai arătat Dumitra și o carte de judecată a dumi[sale] Dumitrache Geanoglu biv vel agă, ce au fost pe acea vreme ispravnic la sud Gorj, care hotărăște ca Dumitra să stăpânească partea bărbatului său ce au murit, de moșie din hotarul Socul, i din Besoae partea lui ce să va aleage, după cum să cuprinde în socoteala ce au făcut acel mai sus numit preot împreună cu doi neguțatori, din porunca dumi[sale] sârdar Bengescului. Deci fiind pricina într'acești chip dupăcum să cuprinde mai sus, după cercetarea judecății ce am făcut și smereniia noastră împreună cu dumnealor boiari pământeani, s'au văzut că, și socoteala ce s'au făcut din porunca dumi[sale] sârdar Bengescului și cartea de judecată a dumi[sale] agăi Geanoglu, foarte bine și după dreptate sânt făcute. Dar fiindcă Dumitra din bunăvoia ei, pentru ca să lipsească pricinile dintre dânsii și pentru ca să nu mai între la blestem, nici o parte nici alta, au ertat t[a]l[eri] 19 bani 25 și au rămas să-i dea cumnatu-său Vlăduțu t[a]l[eri] 40 și să stăpânească Vlăduțu cumnatu-său [vo] toată partea de moșie a frățâni-său Dumitru Ușurelu, câtă va fi din hotarul Socul i din Besoae, care după această hotărâre au rămas odihnit și Vlăduțu Ușurelu și i-au împlinit și acești bani t[a]l[eri] 40, pentru lipsa zeastrilor Dumitrei. Drept aceia am dat și noi această carte de judecată la mâna Dumitrei, ca de acum înainte să nu mai aibă a căuta nici Dumitra la Vlăduțul, nici Vlăduțul la Dumitra, că așa am găsit că iaste cu cale și cu dreptate. Aceasta scriem.

Noemvrie 14 dni, 1765.

Grigore episcopul Râmnicului.

Originalul pe hârtie într'o foaie.

1776, Mai 22. — Ștefan sin Costandin al Popei, cu cetașii lui, vând lui Florea Oncea și cetașilor lui parte de moșie în Plenița (Dolj).

† Adecă eu Ștefan sin Costandin al popei, dinpreună cu unchi-său Neagul i cu nepotu-său Costandin i cu feciorii lor, dat-am zapisul nostru la mâna Florei Oncei i la feciorii lui i la nepoții lui i strenepoții lui, precum să știe că i-am vândut stânj. 10 p[ol], însă zeace și jumătate în tl. zeace și jumătate. Și i-am vândut de a noastră bună voe, ca să stăpânească în pace, el și feciorii lui și nepoții lui și strenepoții lui, câți Dumnezeu îi va dăru, și de niminea să nu să clătească. Și i-am vândut din toate câte să găsesc pe moșiia Pleniței, din câmp, din apă, din pădure, din livezi, cât ține lungul i latul moșiei. Iară cine să va scula peste zapisul nostru cu vreo pricină de gâlceavă, să nu să ție în samă cuvântul acelora și să fie afurisit de trei sute optsprezeaci sfinți părinți dela Mira Lichia; fierul și oțalul să putrezască, iar trupul aceuia să nu putrezască. Și am făcut zapisul acesta la mijlocul moși[e]i, dinpreună cu mulți moșneani și frați, cari mai jos să vor iscăli anume.

Mai 22 dni, 1776.

Eu Ștefan vânzători. Eu Ion sin ego vânzători. Eu Șarban i braț ego vânzători. Eu Grigorie brat ego vânzători. Eu Ispas i brat ego vânzători. Eu Preda i brat ego vânzători. Eu Neagul vânzători. Eu Radul sin ego vânzători. Eu Costandin vânzători.

Eu Matei Botoșaru martor. Eu Gheorghie Micnea martor. Eu Nicola sin Mihnea martor. Eu Costandin Cojocariu martor. Eu Badea sin Ion al Călinei martor. Eu Ion Bașcoveanu martor. Eu Ion sin Manea martor. Eu Stanciu Borhin martor. Eu Stan Cocoru martor. Eu Stancu Potoșariu martor. Eu Badea Mocofan martor.

Și am scris eu Radul dăscal cu zisa vânzătorilor.

Original pe hârtie într'o foaie, format 40/25 cm.

1780, Martie 1. — Ștefan Crăznaru și Șerban Oteteleșanu, ispravnicii județului Gorj, judecă pricina dintre Florica Ușurelu și Vlăduț Ușurelu din Soc (Gorj), pentru o datorie la turcii din Cărbunești (Gorj).

Avut-am judecată față inaintea noastră Florica fămeaia lui Ioan Ușurelu i Dumitra fie-sa cu Vlăduțul Ușurelu cumnatu-său i cu popa Costandin ot Sochi, zicând numita fămeae că de mai 'nainte fiind numitul cumnatu-său Ușurelu scăunași la niște turci și în vremea răzmiriții pornind pă acei turci asupra ei ca să o

geremetisească, având gând ca să-i cuprinză partea ei de moșie i via, fiind îndemnat de numitu preot, ca să o [ia] el întru stăpânire, și fiind ia fugită, ar fi triimis niște slugi turcești de au prins pe mai sus numita fie-sa și, fără de a nu să ști nimic datoare, ar fi apucat-o cu acele slugi turcești de i-au făcut zapis de frică pe partea ei de moșie i de vie i casa ce au avut, care moșie i vie de atunci au dat-o numitul Ușurel supt stăpânirea mai sus numitului preot, și până acum tot preotu le stăpânește, și caută prin judecată ca să aibă dreptate. Întrebându-se Vlăduțul Ușurelul ce are a răspunde la aceasta, ne-au arătat că fiind Ioan, bărbatul numitei fămei, dator niște bani la un Ozman i Suliman, turci ce erea pe acea vreme la Cărbu-nești, și după moartea bărbatu-său apucându-o acei turci pe numita fămeae, ar fi fost dat ca să îplinească tl. 37 p[o]. Și în urmă fugind fomeaia, ar fi triimis turcii aceia un turc, împreună și cu nește slugi acolo în satul lor, și negăsindu-o pe dânsa, au prins pe numita fie-sa fiind fată fără de vârste, i pe prioteasa numitului preot, pârâtă fiind de mai 'nainte la acei turci de numita fămeae, precum că ar fi având preotu bani ca să o plătească pe dânsa. Și vrând a le duce slugile acelea la turci, i-ar fi fost milă de dânselle și le-am luat din mâinile slugilor aceloră și n'au lăsat ca să le ducă la turci. Și atunci i-ar fi făcut fie-sa zapis pe partea [tă]tâni-său de moșie, via jumătate și casa drept tl. 40 p[o], să le stăpânească statornice, care zapis l-am văzut și noi, fiind dela leat 1770, Noemv[rie] 1, de ani 10, în care este.... ¹⁾ Și Dumitru frate-său n'au știut, și apoi în urmă dându-i numitu preot banii aceia, s'ar fi dus el la turci de s'au socotit cu dânsii și au împlinit tl. 40 p[o] și au scos zapisul fămei[i], care zapis iarăși s'au văzut de noi, fiind dela leat 1770, Avg[ost]t 2. Și zice că având numitu preot și cădere a stăpâni el moșia, fiind rudenie mai de aproape și moșnean de acolo, și fiindcă dedeasă și bani, i-au dat acele zapise ca să stăpânească el moșia i via, și cu acestea au stăpânit pân'acum. Și fiindcă Vlăduțul Ușurelul tăgăduia împotriva ziselor fămei[i], că n'ar fi fost el scăunaș la acei turci și nici amestec cu dânsii n'ar fi avut, dar întâmplându-să aici dumn[ea]lui Post[elnic] Io-niță Săulescul, ne arată că numitul Ușurel cu adevărat au fost [vo] scăunași la acei turci și pe mulți din lăcuiitori dela partea locului i-au geremetisit cu turcii. După aceasta am întrebat de au venit atunci vreun turc acolo în sat, după cum zice Ușurelul, și eși mărturie un Pătru isprăvnicelul de acolo, care ne arată că nicidecum turcii în satul lor atunci n'au venit, fără numai au venit nește slugi turcești la casa Vlăduțului Ușurelul, care aceia și mai 'nainte umblau cu dânsul în scăunășia lui după pricini de datorii, și cum că Vlăduțul au trimis acele slugi de au adus fata la casa lui, având vorbă de mai 'nainte cu preotu ca să-i ia moșia să o dea lui; iar pe tatul fetei la știința lui

1) Cuvânt șters.

nu este ca să fie rămas dator la acei turci. Asemenea mărturie ne dăte și popa Dumitrașco de acolo, precum că el atunci și împreună cu toți sătenii au fost în sat, și pe dânșii nu i-au chemat numitul Ușurel ca să fie de față să le arate pentru acea datorie, și nici de acel zapis când l-au făcut, la știința lor nu este. Ne mai arată Vlăduțul Ușurelu că zapisul ce l-au dat Florica cumnată-sa la turci l-ar fi scris un Andronie Negoescul, pe care aducându-l față, ne arată că zapisul el l-au scris, fiind log[ofă]t la acei turci; dar cu a cui învățătură nu știe, nici bani n'au văzut ca să fie dat acei turci la bărbatu fămeii de mai 'nainte sau la fămeae. Și pentru Vlăduțul iarăși asemenea arată și el că au fost scăunaș la acei turci. După care cercetare ce am făcut, s'au văzut că Vlăduțul Ușurelu cu vicleșug au luat acel zapis de stăpânirea moșiei, de vreme ce el chezaș pentru numita cumnată-sa n'au fost, acei turci pe dânșul nu l au apucat cu vreun zori să plătească banii, dupăcum însuși el mărturisește adăvărul; turci iarăși să dovedește că n'au venit în sat să facă vreun siclet, zapisul l-au scris în casa lui, fiind fata mică, fărăde vârste, de la care nu avea a lua niciun temei; și mai vartos adevărindu-se că el au fost scăunași la acei turci, să cunoaște lucru că din îndemnarea lui s'au trimis acele slugi, și prin meșteșugu lui, făcând iconomie cu acei turci, au luat acest zapis ca să ia moșia numitei fămei. Dovedindu-se vicleșugul lui și dintr'aceasta că n'au lăsat moșia și viaa a fi la mâna lui, ci au dat-o la altă mână, umblând ca să amăstuiască lucru, cum și zapisul ce zice numitul Ușurel că l-au luat dela turci iarăși să văzu că este stricat la suma banilor, că unde să arată că au fost suma banilor [vo] tl. 27 p[o]l, el au făcut cu alt condei tl. 37 p[o]l, încărcând tl. 10 mai mult, dupăcum și la îmbetitura zapisului deasupra scrie curat: zapisul Floricăi de tl. 27 p[o]l. După curgerea dreptății găsim cu cale: Florica fomeaia i Dumitra fie-sa să stăpânească moșia i viaa i casa cu bună pace de către Vlăduțu Ușurelu i de către popa Costandin. De vreme ce și acel Andronie log[ofă]t adevără că la facerea zapisului n'au văzut ca să fie dat numitu Ușurelu la acei turci vreun ban, era ca să punem pe numitu Ușurel să întoarcă banii preotului ce-i luasă pe acea moșie i vie, dar socotindu-se venitu moș[ie]i și a viei prisosiia peste tl. 50. Pentru aceia să aibă și numitu Ușurel pace de cătră popa Costandin de acei bani, de-i va fi dat; iar numita fămeae să stăpânească moșia i viaa i casa cu pace de cătră dânșii.

1780, Mart. 1.

· Ș[tefan] C[răznariu] biv vel șăt[rar]. Ș[erban] Oteteleșanu biv vel șat[rar].

Osteneala logof[ătului] tl. unul.

Original pe hârtie, în două foi.

1788, August 16. — Ion Oncea sin Vasile Oncea, cu cetașii lui, dau adeverința lor la mâna lui Florea Oncea și Ion frate-său, pentru moșie în hotarul Horodel i Strâmba (Mehedinți).

† Adeverința noastră carii mai jos ne vom iscăli, la mâna Florei Oncei i la mâna lui Ion frate-său, feciorilor lui i nepoților lui i strănepoților lui câți Dumnezeu îi va dărui, pentru un zăpis ce au avut Florea cumpărătură de moșie din Horodel i de Strâmba, adecă pași 3 p[o]l, cumpărați dela neamul nostru, dupăcum să arată în zăpis. Iar noi tot tăgăduiam de către Florea pentru acel zăpis. Iar eșind și înaintea divanului și s'au întrebat dinpreună cu zăpisu. Și noi cunoscându-i dreptatea noastră (sic), am venit la fața lui și ne-am adunat toți frații noștri și ne-am vorbit dupăcum ne-am găsit dreptul și le-am dat adeverința aceasta, pentruca să stăpânească în bună pace și de către niminea supărare să nu aibă, că sântem frați buni; și de acuş înainte să-ș[i] tragă toată cheltuiala ce-l va ajunge după stăpânirea lui. Și ne-am iscălit dupăcum s'au zis mai sus.

Ag[ost] dni 16, 1788.

Ion Oncea sin Vasile Oncea. Iordache Oncea sin Iovan Oncea. Ion Oncea sin Voin Oncea. Stoica Oncea sin Voin Oncea. Radu Oncea sin Voin Oncea, dinpreună cu copiii lor. [vo] Matei sin Stan Cocoru, martor. Ion sin Radu Magdalina, martor. Badea sin Ion al Călinei, martor. Simion Cocoru, martor. Costandin sin popa Bașcoveanu, martor. Ilie sin Ion Oancea (Dreacea), Ion sin Nițu Oncea.

Ne-am iscălit din moșnea[ni]. Adeverim și noi, după urma părinților noștri.

Și-am scris eu Radu dascălu, cu zisa celor mai sus numiți.

[Ro] Cheltuiala ce s'au cheltuit pentru stânj. ce-am avut de toroșii noastră, am cheltuit cu moșneanii noștri ce arată în zăpis, când ne-am împăcat cu ei, pe vin i mâncare, tl. 3 și le-am mai dat în mâna lor tl. 4 p[o]l.

Original pe hârtie în două foi.

10.

1790, Ianuarie 11. — Rada Ușurelu din Soc (Gorj) completează zestrea ginerii lui sau popa Andrei cu 4 stânjâni de moșie în hotarul Socului.

Adecă eu Rada, soția lui Vlăduțul Ușurelu ot Soc, dea-împreună cu feciori[i] miei anume Gheorghe i Ioan, carea mai jos ne vom iscăli, dat-am acest adevărat și încredințat zăpis al nostru la mâna gineri-mieu popi[i] Andrăi, pentru să se știe că

i-am dat stâ[n]jâni 4 de moșie, și acești 4 stj. de moșie ce i-am dat din partea Posască afară din cei 6 stâ[n]j. ce să dedeasă la logonă de răpăosatul (*sic*) Vlăduțu soțu meu și cu alte zeastre : una rochie șamalagea t[a][l]eri 9, bani 90, una dulamă de șal tl. 46, un bou, care aceaste zeastre ce să numesc mai sus, rămâind eu de soțu meu săracă și neputând da eu aceaste mai sus numite zeastre, nici feciori[i] miei, ne-am rugat de mai susul numit ginere-mieu popa Andrei de au primit acești mai sus numiți 4 stâ[n]j de i-au alăturat cu cei 6 stâ[n]j. ce-i dedeasă mai sus numitu răposatu cu fo[a]le de zeastre, care să fac peste tot stâ[n]j. 10, adecă zece tocma. peste tot hotarul masă ; să aibă a stăpâni cu pace de cătră noi și de către tot neamul nostru. Și când s'au făcut acest zapis, au fost mulți oameni mărturii, care să vor iscăli mai jos. Și pentru mai adevărata credințe [vo] ne-am iscălit mai jos, ca să se crează. Aceasta.

Ghenarie 11, 1790,

Rada soția răposatului Vlăduțu ot Soc. Gheorghe sin Vlăduțu[lu]și Ușurelu ot tam. Ioan sin Vlăduț Ușurelu. Eu lane Iorga Vârteșanu ot Vârteșani (?) martor. Badea sin Radul Stegariu, mart[or]. Și am scris eu popa Ioan ot Soc, cu zisa și învățetura mai sușilor numiți, Rada, Gheorghe i Ioan Ușurei.

11.

1792 Noemvrie 1. — Rada Ușurelu cu fiii săi vinde lui popa Andrei moșie în hotarul Socului.

Adecă eu Rada, soția lui Vlăduțu Ușurelu ot Soc, dinpreună cu feciorii miei anume Gheorghe i Ioan, dat-am zapisul meu la mâna gineri-mieu popii Andrei ot Soc, precum să știe că afar dintr'acești mai sus numiți stâ[n]j. 10, adecă zăce, i-am mai vândut stâ[n]j. 5, adecă cinci, cu tl. 15, adecă cincisprăzăce, să aibă a stăpâni [ro] cu pace de către toți moștenitorii miei. Și când s'au făcut acest zapis, au fost mulți oameni mart[ori], care mai jos să vor iscăli.

Noem[vrie] 1, 1792.

Eu Rada soția Vlăduțului Ușurelu, vânzăto[a]re. Gheorghe Ușurelu sin Vlăduțu Ușurel. Ioan sîn Vlăduțu Ușurelu ot Soc. Eu popa Costan[din] ot Soc adeverez. Și am scris eu popa Ioan ot Soc, cu zisa mai sușilor numiți și martor, Popa Ioan ot Soc, martor.

Original pe hârtie în două foi. Format 17/25 cm.

1792, Septemvrie. — Ispravnicii jud. Gorj intervin la Episcopul de Râmnic pentru a face o carte de blestem, cu ajutorul căreia să se afle adevărul în pricina Coiculeștilor din Hurez, cu Necula Moșila din Schela (Gorj).

Cu fiiască plecăciune închinându-ne, sărutăm blagostovitoarea dreapta Sfinții[i] tale.

Fiindcă Ion i Pătru, Coiculești den satu Urezu, s'au înfățișat înaintea noastră cu Necola Moșilă, i cu cetașii lor ot Schelă, pentru un hotar de moșie ce să numește Schila, arătând Coiculeștii că au și ei parte într'acel hotar și au și veche stăpânire, având ei o carte de judecată la mână dată de Const. Bălăcescu și de Iorgache vătăfu, de ani 34, și cu cea carte cere să nu-i scoată din stăpânire; Moșileștii cu totul îi tăgăduesc, că nu-i știu nicidecum a fi părtași cu ei, la care noi am găsit cu cale ca să facă o carte de blestem asupra sătenilor, ca să arate adevăru, de știu pă Coiculești părtași într'acel hotar sau nu. Pentru care rugăm Prea Sfinției Tale, ca de va găsi cu cale și de către Prea Sfinția Ta, să li să facă carte într'acest chip, ca să li să doscopere dreptul adevăr. Și cu smerită plecăciune suntem ai Sfinții[i] tale.

Septemv[rie]...¹⁾ 1792.

Dumitrache biv vel stol. Teohari Glogoveanu.

[vo] Dupăcum s'au găsit cu cale de cătră judecata dumn[ea]lor boerilor ispravnici din sud Gorj, precum să coprinde din dosul acestui pitac, scriem această carte a smereniei noastre cu mare blestem și groaznică afurisenie asupra ta Nicolo cu cetașii tăi ot Schilă sud Gorj, ca să arătați dreptul adevăr, în frica lui Dumnezeu, de aveți știință pentru Ion i Pătru, Coiculești, ot Urez, că sânt și ei părtași într'acel hotar Schela i Horăbăru[*sic*] și Rugi sau nu. Și când veți arăta dreptul adevăr, după cum veți ști, să fiți ertați și blagosloviți; iar oricarele din voi va ști cum că și ei sânt părtași la acest hotar și nu va vrea să mărturisească adevărul, cu socoteală de a rămânea numiții mai sus lipsiți și păgubași de dreptul lor, unul ca acela să fie proclat și afurisit de Domnul nostru Isus Hristos și de toate sfintele soboară, asemenea[a] și de smereniia noastră. Fierul, arama și pietrile să să topească și să putrezască, iar trupul aceluia, după moarte să rămâie întreg și neputred, parte și lăcaș să aibă la un loc cu Iuda și cu afurisitu Ariia; iar când va mărturisi adevărul, ertăciune va avea. Aceasta scriem.

1792 Sept[emvrie] 3.

† Al Râmnicului Filaret.

Original pe hârtie în două foi. Tribunalul Mehedinți, dosarul 1922/1916, pag. 635.

1) Șters.

1792, Septemvrie 7. — Zapisul lui Nicola Moșilă cu cetașii lui, la mâna lui Ion Coiculescu, pentru o parte de moșie în hotarul Schelei (Gorj).

Încredințaz cu zapisul mieu, eu Nicola Moșil[ă] ot Schil, împreună cu cetașii miei, la mâna lui Ion Coiculescu ot Hurez, precum să să știe că după judecata ce am avut înaintea Prea Sfinți[e]i Sale Părintelui Episcopului și dumnealor boerilor ispravnicii și dumnealui judecătorului de moșii, s'au găsit frate cu noi pe hotarul Schela ¹⁾, să aibă a stăpâni pe în doă cu noi, în munte, în plai, în vale, dupăcum stă[pă]nim și noi peste tot hotaru să aibă a stăpâni el și copii[i] lui și ai noștri, nepoții lui și ai noștri, pân 'în veac. Și pentru credință ne-am iscălit mai jos să să crează, puind și deagetile în loc de pecete.

1792, Septemvrie 7.

Eu Nicola Moșil[ă] ot Schel[ă] adeverez. Eu Gheorghe Moșil[ă] ot tam adeverez. Eu Eftenie Moșil[ă] ot tam adeverez. Și am scris eu popa Simion și martor.

Arhiva Tribunalului Mehedinți, dos. 1922/1916, pag. 296.

1795, Februarie 24 — Nicola Vlădoi din Schela Vâlcanului (Gorj) vinde jumătate din moșia lui jupânului Lăpădat Dijmărescu din Hurezi.

Adecă eu Nicola sin Pătru Vlădoi, din Schila Vâlcanului, dat-am încredințat zapisul mieu la mâna dumnealui jupânului Lăpădat Dijmărescu din Hurezi, pentruca să să știe că i-am vândut partea mea de moșie jumătate, afară din silistea casii și din pomi și din vie și din locu de pe vârv și din locu de su Gonetel; iară ceailaltă moșie, ce pe unde să găsi în livadea, în plai, în munte, în doi munți, în doo plaiuri ce pe unde să va găsi în doao moșii și în ocnă de pietri din apa Vaideilor, pân' în hotaru. ... ²⁾ drept bani gata taleri 30, adecă tre[i]zeci. Și am vândut-o de a mea bună voie, dumnealui, feciorilor dumnealui, i nepoților, i strănepoților câți Dumnezeu îi va dărui în veac. Și când s'au făcut acest zapis, au fost mulți o[a]meni martori.

1795, luna Februarie 24.

Eu Nicola vânzători, dintr'un moși am din patru părți, una, din teiu Vlădoesc. Eu Ion Vlădoi, martor. Eu Lupu Beuran, martor. Eu Matei, gine[re] lui Mirță, martor. Eu Gheorghe Moșil[ă] martor. Eu Ion Beuran martor. Eu Dumitru Hârs, martor. Și am scris eu popa Adam, cu zisa Nicolii.

Original pe hârtie în două foi. Tribunalul Mehedinți, dos. 1922/1916, pag. 199.

1) Cuvânt șters cu cerneală.

2) Loc rupt.

1800, August 7.—Ioan, fiul lui Vlăduțu Ușurelu din Soc (Gorj), dă zăpis la mâna popei Andrei, pentru vânzarea unei părți de moșie în Soc.

Adecă eu Ioan sin Vlăduțu Ușurelul ot Soc, dat-am acest adevărat și încredințat zăpis al meu la mâna cumnatu-mieu popi[i] Andrei ot tam, precum să să știe că am vândut numitu-lui popei Andrei stăpânirea de moșie din partea noastră, zăstre și vânzare dela răpoșaii părinții noștri, anume Vlăduțu i Rada, cum și dela mine și dela frate-mieu Gheorghe, cu un zăpis de zăstre ot leatul 1790, Ghenar 11, alt zăpis vânzare cu leatu 1792, Noe[m]v[rie] 1, adecă stj. cincisprăzăce într'amândoa zăpisăle, și au rămas la mine stj. 20, și la frate-mieu Gheorghe stj. 20. Iar acum de a mea bună voie și la păsul meu, am vândut stj. de moșie din hotaru Socului, din partea mia, din cei mai sus numiți stj. 20, am vândut stj. 10, adecă zăce tocma, cu t[a]l[eri] 60, adecă șaizăci tocma, bani în mână, să aibă a stăpâni de acum înainte numitu meu mai sus popa Andrei, el și copii[i] lui, nepoți[i] și strănepoți[i] lui, câți Dumnezeu îi va dărui, de acum și până în veac. Și când s'au făcut acest zăpis, au fost mulți oameni măturii, care mai [jos] să vor iscăli.

Agust 4, leat 1800.

Eu Ioan sin Vlăduțu Ușurelu ot Soc, am vândut. Eu Gheorghe Ușurelu brat Ion. Eu Andrei Croitoriu ot Craiova, martor. Eu Badia sin Radu Stegariu ot Soc. Eu Ștefan sin popa Costandin ot tam, martor. Eu Pătrașco Vâlceanu ot tam, martor. Eu Niagoie Isprăvnicelu ot tam, martor. Eu Gheorghe Curariu ot tam, martor. Eu Costandin sin Radu ot tam, martor. Eu Pătreșcu sin Dumitru Ușurelu. Și am scris eu popa Ioan ot Soc, cu zisa și învâțătura lui Ioan, și sânt și martor. Eu Avram Corcoveanu ot Pojogeani martor.

Original pe hârtie în două foi. Format 21/31 cm. Toate documentele din comuna Soc, mi-au fost puse la dispoziție de străjerul Constantinescu Tiberiu din cent. III B, Col. Naț. Carol I, Craiova.

1808, Octomvrie 19.—Zăpisul lui Ursu Baloșin din Sura (Mehedinți) la mâna popei Vladu, pentru 30 stânjâni din hotarul Surii.

Adecă eu Ursu Baloșin din Sura dat-am încredințat și adevărat zăpisul meu la mâna gineri-mieu popii lui Vladu i fie-mea Costandina prioteasa, precum să să știe că le-am dat stânjâni de moșie, stânjâni 30, adică treizeci, din hotaru Surii, din câmp, din pădure, de peste tot hotaru ce o am și eu cumpărată dela unchi-meu Matei, să o aibă a stăpâni gineri-meu popa și fie-mea i nepoții mei Pătru i Matei i Costandin, danie în rupt ohamnică

pentru sufletu meu i al părinților miei, fiindcă le-am dat-o de bună voia mea și cu știrea fraților miei i a rudelor mele. Și pentru mai adevărată credință am iscălit mai jos, ca să să crează puindu-mi și degetu în loc de pecete.

Octomvrie 19, 1808.

Eu Ursu Băloșin din Sura am dat și adeverezi. Eu Matei Schintee ot Slivilești, martor. Eu Sandu sin Iovan Cioabă ot Slivilești, martor. Eu Barbu Papuc i Costandin Mițaru martor. Eu Pătrașcu ot Slivilești, martor. Și am scris eu popa Nicolae Cioabă și adeverezi.

17.

1808, Octomvrie 19.—Ursu Băloșin din Sura (Mehe-dinți) da toată via sa nepoților.

Adică eu Ursu Băloșin ot Sura dat-am încredințat zapisul meu la mâna nepoților miei anume Pătru i Matei i Costandin a fie-mea Costandini[i] priotesii, precum să știe că le-am dat viaa mea toată i cu tot coprinșul ei, danie pentru sufletu meu i al soțiii mele i al părinților miei, să mă pomenească în veci ; și cu voia fiu-meu și cu a soțului meu anume Marina, să aibă a stăpâni ohamnică în veci nesupărați de către niminea, că i-am dat-o din bună voia mea, fiind oameni mulți de crezut martori. Si pentru credințe am iscălit, ca să să crează.

1808, Octomvrie 19.

Eu Ursu Băloșin am dat. Eu Sandu sin Iovan Cioabă adeverezi. Eu Vasile sin Gheorghe Armășoiu adeverezi. Eu Barbu Papuc martor. Eu Pătrașcu i Costandin. Mițaru martor. Eu Matei Schintee ot Slivilești martor. Și am scris eu popa Nicolae Cioabă, cu zisa mai susnumitului, și sunt martor.

18.

1806 Iunie 19.—Ursu Băloșin face danie ginerelui său Vladu Cioabă, o parte din moara dela Sura (Mehe-dinți).

[vo]

Adecă eu Ursu Băloșin ot Sura, care măi jos mă voi iscăli, dat-am bun și adevărat zapisul meu la mâna gineri-meu popii Vladului Cioabă i la mâna fie-mea Costandinii priotesii i la mâna copiilor lor ce-m[i] sânt nepoți de fată ot Slivilești, precum să știe că având eu doi por de moară în moara din Sura osăbit de frații mei și de a mea bună voie am vândut un por de moară statornic în rupt drept taleri 30, adică treizeci, mai sus numiților, iar pentru celălalt por l-am lăsat fiu-meu Pârvului, și

-am împărțit frățește ca pă niște copii ai mei, având cădere a nu vinde la altă parte străină. Și gineri-meu popa să aibă a ne pomeni pă mine și pă mătușa mea la toate sfintele leturghii în cât va trăi, cum și la alte pomeniri în loc de danie; și la vremea noastră de neputințe, la bătrânețe să aibe a ne căuta până la săvârșit. Drept aceia am dat și am vândut acest porî gineri-meu popii i fie-mea Costandinii i copiilor lor, și fiind cu știrea tuturor fraților miei, să aibe a stăpâni în bună pace de către fiu-meu Pârvu i de către frații miei i de către nepoții miei Băloșini, să o stăpânească, nesupărați de niminea, el și fie-mea Costandina i copiii lor, nepoți, strănepoți, câți Dumnezeu îi le va dăruî în veci. Și când am dat acest zapis au fost oameni de ispravă martori, are să vor iscăli. Drept aceia m'am iscălit și eu mai jos, ca să crează. Și neștiind carte, mi-am pus și degetu.

1806, Iunie 19.

Eu Ursu Băloșin ot Sura, vânzător și danie. Eu Ion Calotă Pupăză ot Slivilești, martor. Eu Sandu Schintee mazi ot Slivilești, martor. Eu Dumitrașco Becheru, martor. Eu Dumitru Țugan, martor. Eu Matei Schintee mazi, martor. Eu Pătru Pupăză, martor. Eu Ion sin Dumitrașco Becheru ot Slivilești, martor. Și am scris eu Dinu Huzuru slujitoriu, cu zisa mai suși numiților, și sânt martor.

19.

1813, Noemvrie 23.—Pârvu Băloșin vinde cumnatului său popa Vladu Cioabă zece stânjâni de moșie în hotarul Sura (Mehedinți).

Adecă eu Pârvu sin Ursu Băloșin din Sura dat-am bun și adevărat zapisul meu la mâna cumnatu-meu popii Vladului Cioabă, precum să știe că de a mea bunăvoie i-am vândut zăce stânjâni de moșie din Sura alături cu ceialaltă ce i-au dat-o tată-meu și i-am vândut stânjânu câte t[a]l[eri] 6, adecă șasă, să o stăpânească cu bună pace și nesupărat de niminea, de către ceialaltă moșteni, să o stăpânească peste tot hotaru și să stăpânească din câmp și din pădure și din apă cu bună pace în veci sfînția-sa, copiii, nepoții, strănepoții, câți Dumnezeu îi va dăruî. Și când am făcut acest zapis au fost mulți oameni martori. Și pentru credințe m'am iscălit și, neștiind carte, mi-am pus și degetu în loc de pecete, că să crează.

1813, Noemvrie 23.

Eu Pârvu sin Ursu Băloșin, vânzător. Eu popa Nicolae Cioabă ot Slivilești, adeverezi. Eu Sandu sin Iovan Cioabă, martor. Și am scris eu Radu Cioabă dascălu, cu zisa și învățătura mai sus vânzătorului, și sânt și martor.

După cererea ce printr'o jalbă au cerut Nicolaie Cioabă ot Slivilești a i să protocoli această copie, fiind scoasă după cele adevărate zăpisi care le-au înfățișat și la subtcărmuire și probându-să cu procetirea din cuvânt în cuvânt și văzându-să că sânt scoasă întocmai fără adăogire de cuvânt sau lipsă din copriinderea lor, după cerere să adeverează.

1840, Iunie 23.

No. 1733

Pentru d. subtcărmuitor, M. Albulescu (?)

Copie pe hârtie în două foi. În posesia d-lui Dumitru Gă-mulescu din Slivilești- Mehedinți.

20.

1812, Ianuarie 29.—Gheorghe Burche și soția sa, din Padeș (Mehedinți), vând lui Ioniță Hârgotă parte din muntele Stâna Mare.

Adecă eu Gheorghe Burche dimpreună cu soția mea Maria ot Padeș, care mai jos ne vom iscăli, dat-am încredințat și adevărat zăpisiul nostru la mâna dum[nea]lui Ioniță Hârgotă, precum să știe că având eu parte în muntele Stâna Mare și vrând ca să o vânzi am întreat pă toate rudeniile mele ca să o cumpere și toți cu un cuvânt s'au apărat că nu sânt vrednici a o cumpăra, nici că au trebuință de dânsa. Deci eu, având mare trebuință de bani, am mersi la dum[nea]lui și cu mare rugăciune i-am vândut această parte de munte ¹⁾ din bună voie, nesilit de niminea, în t[a]l[eri] 324, adecă trei sute dooă zăci și patru, care bani i-am primit în mâna mea toți pă deplin, față fiind și alte obraze care mai josi să vor iscăli. Și pentru ca să fie stăpânirea dum[nea]lui vejnică nestrămutat, i-am dat acest zăpis ca să stăpânească dumnealui, copiii dumnealui, nepoții, strănepoții, câți D[umne]zău îi va dărui. Iar care din răzașii mei să va scula și va cere ca să răscumpere această parte de munte a mea, să nu fie volnici, ca unii ce eu me-am făcut căzuta datorie de i-am întreat și orice judecată vor cere a căuta, cu mine să aibă a căuta. Și pentru mai bună și adevărată credință me-am pusi și degetul în loc de pecete, neștiind carte, ca să să crează.

1812, Ghenarie 29.

Eu Gheorghe Burche ot Padeș vânzători. Eu Mariia soția ot tam vânzătoare.

1) Loc șters în original.

[vo] La facerea acestui zapis am fost și noi faț când au numărat banii, pentru care am întărit cu iscălitura: *M[i]h[ai] Trocan, mar[tor]*. *Vladu Nacu căpitan, mar[tor]*. Și am scris eu cu zisa și învățătura mai sus numiților. Sânt martor, Ioan Vâlceanu.

Dela vâtafu de plai Cloșani.

Amândouă părțile de față viind înaintea mea cu acest zapis, i arată numitu Gheorghe Burche că de a lui bună voie a vândut acea moșie ce să cuprinde într'acest zapis dumnealui Ioniță Orgotă în rupt. Rugat fiind spre mai bună încredințare, am întărit și eu cu iscălitura.

1812, Ghenarie 29.

Radu Muica.

Această parte de moșie ce cuprinde într'acest zapis, ce-au fost cumpărată de răposatu bărbatu-meu, cerând Dinu log[o]i[ătu] Licăreți și Lazăr Bobei să răscumpere, drept aceia fiindcă eu nu aveam protimis, cunoscând că nu mi se cade, am priimit banii ce s'arată în dos pe deplin și le-am dat zapisul și am iscălit.

Barbu Hârgota za ot Baia adeverezi.

1814, Iulie 28.

[ro] Această parte de munte, ce să cuprinde în acest zapis ce a fost vândută la numitu cumpărători ce să arată într'acest zapis, s'au răscumpărat de Costandin Licăreți logofătu și de Lazăr ot tam, Pătrașco Bobei ot tam fiindcă li se cade. Drept aceia iscălim și noi toți rezașii, ca să aibă vecinică stăpânire pân în veci.

1814, Iulie 29.

Eu Pătrașco Bobei adeverezi. Eu Vintil[ă] Bobei adeverezi. Eu Costandin Spineaciu, martor. La acest zapis sânt și eu martor Părvu Lupu căpit[an]. Eu popa Costandin Popescu ot tam adeverezi. Eu popa Pătru ot Padeșu, martor. Eu Nicola Purec, martor. Eu Ianoși Licăreți, martor.

[vo] Sud Mehedinți. Cu acest zapis viind înaintea noastră Costandin Licăreți dimpreună cu Lazăr Cioabă vāru-său și arătându-ne că au răscumpărat cu protimis al rudeniei această parte de moșie din muntele Stâna Mare dela Bălașa Hârgotéasa, soția lui Ioniță ce-au murit, ce și mortul o au avut-o cumpărată cu zapisu dela Gheorghe Burche în t[a]l[eri] trei sute dooă zăci și patru tocmai. Drept aceia, după rugăciunea ce ne făcură spre a-și avea tăria și puterea ei, l-am adevărit cu iscălitura noastră, trecându-să încă atât în condica județului, cât și în condica vorniciei oștirilor, ca să fie întărirea nestrămutată.

1814, August 8.

Costandin Cluceriu.

Pus la dispoziție de eleva Bărbuț Elena. În posesia d-lui C. Nacu, proprietar, Valea Marcului-Mehedinți.

Original pe hârtie în două foi.

1815, Mai 20.—Ștefan, fiul lui Cornea Posa, vinde popei Andrei din Soc o parte de moșie în hotarul Socului (Gorj).

Adecă eu Ștefan sin Cornea, nepotu lui Tudor Posa, dat-am adevărat și încredințat zapisul mieu la mâna părintelui popei Andrei ot Soc, precum să știe că de bună voe a mea i-am vândut toată partea miea de moșie din hotaru Socului, ce am avut-o și noi de la moșu nostru Tudor Posa, st[ân]j[âni] 12, adecă doisprăzece. Și acești doisprăzece stă[n]jâni i-am vândut cu taleri 120, adecă una sută și doo zeci, statornic, adecă șasă popei Andrei i șasă lui Ștefan i lui Nicolae i Dinului, frați lui Ștefan sân popa Costandin ot tam, să aibă a stăpâni peste tot hotaru, cu livezi, cu săliști de casă, cu meri, cu pruni, cu ce să va găsi pe iea, să aibă a stăpâni, fiindcă să trage numitul preot popa Andrei tot dintru un sânge cu neamul nostru și fiindcă ține și alte părți de moșie tot din partea Posască. Și pentru adevărată credințe, eu m'am iscălit, și neștiind eu carte, am pus degetul în loc de pecete, ca să să crează.

1815, Mai 20.

Eu Ștefan sân Cornea, nepotu lui Tudor Posa, vânzător. Eu Stanciu sân Sanilu, martor. Eu Dumitrache Trăstariu, martor. Eu Costandin Băzocu, martor. Eu Vlăduțu Mițeu, martor.

Original pe hârtie în două foi. Format 17/22 cm.

22.

7237 (1819), Februarie 21.—Ion Gheban cu cetașii lui vând popei Dinu niște pomi, în hotarul Pleniței.

Adecă eu Ion Gheban i Radu sân Ion i Iordachie brat Radu, dat-am zapisul nostru la mâna părintelui popei Dinu, precum să știe că i-am vândut prunii i nucii din dealu di lângă casa părintelui, ce sânt puși pe partea Murareților cu dijmă. Și i-am vândut și un măr și un cireși; iară patru pruni și un cireș au rămas nevânduți, iară ceilalți pomi i-am vândut în tal[eri] 17. Și de acum înainte să aibă a-i stăpâni părintele în veci neclătiți. Și pentru credințe am întărit cu iscăliturile, ca să să știe,

Februarie] 21, 7327.

Eu Ion, vânzător. Eu Radu sin, vânzător. Eu Iordachie brat ego, vânzător. Eu Barbu Munteanu, mar[tor]. Eu Ștefan sân popa Radu, mar[tor]. Eu Ion sân Tănasiie Murarețu, mar[tor]. Eu Calotă, mar[tor]. Și am scris eu Stanciu Murarețu, cu zisa și cu învățătura acestor oameni, și sânt și mar[tor].

Original pe hârtie în două foi.

Documentele mănăstirii Tezluu jud. Dolj¹⁾

1798 Iunie 15.—Cartea lui Costandin Gheorghe Hangeri vvd. prin care îngăduie ca mănăstirea Tezluu din jud. Dolj să aibă poslușnici, scutiți de toate dajdiile.

Milostiu Bojiu Io Costandin Gheorghe Hangeri voevod i gospodar zemli Vlahiscoe, sfintei și dumnezeestii biserici dela Tezluu sud Dolj, unde să cinstește și să prăznuește hramul Înălțării Domnului și Mântuitorului nostru I[isu]s Ch[risto]s, ca să aibă a ținea lude patru oameni streini găsiți de acum, de care aducând preoții adeverință dela dumnealor ispravnicii județului de numele și chipul lor să li să dea pecetluituri gospod. spre a fi în pace și iertați de toate dajdiile și orânduelile veri câte ar eși dela vistieria domnii mele peste an în țară, de nici unele val și supărare să nu aibă pentrucă această milă au avut-o această sfântă biserică și dela cei mai dinaintea noastră frați domni, prin cărțile domniilor sale după cum ne pliroforisim din cartea domnii sale fratelui Alexandru Vodă Muruz ce o văzurăm cu leatu 1793 Iulie 5. Deci înștiințându-ne și domnia mea că această sfântă biserică iaste înălțată din mila creștinilor și să află la loc pustiu, fără niciun venit de nicăeri ne-am milostivit domnia mea de am înoiț mila ce au avut, spre a avea acești lude patru, ca să fie sfintei biserici de poslușanie și de întărire, iar domnii mele vecinică pomenire. Poruncim dar domnia mea dumneavoastră ispravnicilor dă județ și altor slujbași, întru nimic supărare acestor patru oameni să nu le faceți, că așa iaste porunca domnii mele. I i saam reche gvmid.

- 1798, Iunie 16.

Io Costandin Gheorghe Hangeri voevod milostiu Bojiu gospodar.

Vel logofăt.

Original pe hârtie într'o foaie. Pecetea octogonală a domnitorului, în tuș roșu, format 35/23.

24.

1817, Septemvrie 20.—Cartea lui Ioan Gheorghe Caragea, vvd. prin care îngăduie ca mănăstirea Tezluu din Dolj, să aibă patru poslușnici, scutiți de toate dajdiile.

Milostiu Bojiu Io Ioan Gheorghe Caragea voevod i gospodar davat gvmid, sfintei și dumnezeestii biserici dela Tezluu sud Dolj, unde se cinstește și să prăznuește hramul Înălțării Domnului și Mântuitorului nostru I[isu]s Ch[risto]s, ca să aibă a ținea lude patru, oameni fără de pricină de dajdie, scutiți cu pecetluituri gospod. iertați de toate dajdiile și orânduelile veri câte or ieși dela vis-

1) Puse la dispoziție de Pr. Ic. Al. Șterfenitu din Lupșa-Mehedinți, pentru care îi mulțumim călduros.

tieria domnii mele peste an în țară, de nici unele val și supărare să nu aibă, pentrucă această milă au avut-o sfânta biserică și dela alți frați domni de mai nainte, precum din cartea fratelui Costandin Alexandru Vodă Ipsilant ce o văzui dela leat 1804, Septemvrie 16 ne-am adevărit, care scutelnici îi și are biserica și acum în ființă și nestrămutați. Drept aceia înștiințându-ne domnia mea că această sfântă biserică este înălțată din mila creștinilor și să află la loc pustiu fără de niciun venit de nicăiri, după jalba ce au dat domnii mele preoții bisericii prin popa Dimitrie clericul, epitropula cestui sfânt lăcaș, ne-am milostivit domnia mea dă i-am înoiț milă ce au avut spre a avea acești lude patru, ca să fie sf. biserici de poslușanie și de întărire, iar domnii mele vecinică pomenire. Poruncim dar domnia mea și dumneavoastră ispravnicilor ai județului i altor slujbași, întru nimic supărare acestor patru oameni să nu le faceți că așa este porunca domnii mele. I i saam recheș gvmid.

1817, Sept[em]br[ie] 20.

*Io Ioan Gheorghiu Caragea Voevoda milostiu Bojiu gospodar.
Vel vistier.*

Original pe hârtie în două foi, format 34/25 cm. Pecetea ovală a domnitorului.

25.

1820, Februarie 2.—Ispravnicii jud. Dolj dau carte la mâna lui Petrică sin Pătru din Bulzești (Dolj), că este bun poslușnic al mănăstirii Tezluiu.

Sud Dolj

Acum la întocmirea așezământului ce din luminată poruncă am făcut județului s'au găsit și acest Petrică sin Pătru ot satul Bulzăști poslușnicu sfintei mănăstiri Tezluiu, carele cu toate că să află șazători pă moșie străină, dar fiind din suma cea hotărâtă, s'au lăsat a fi tot bun poslușnic, trecându-să și la catastih.

.....¹⁾

1820, Februarie 2.

Original pe hârtie în două foi, mărime 16/11 cm.

26.

1822, Ianuarie 25.—Cartea ispravnicilor de Dolj la mâna gonacilor trimiși în căutarea unui poslușnic al mănăstirii Tezluiu, fugit din satul Cruci (Dolj).

Sud Dolj

Fiindcă Ioniță sin Nicolae Udrescu ot Cruci este bun poslușnic al sfintei Mănăstiri dela Cruci trecut și în catastihu vis-

1) Semnături indescifrabile.

tierii de bun posl[uşnic] şi acum înţăleasărăm că ar fi fugit din sălişte, strămutându-să prin alte sate şi judeţă, drept aceia dăm volnicie acestor gonaci carele mergând veriunde-l va găsi să-l rădice cu toate ale lui, să-l aducă la urmă. Iar de se va împotrivi cineva a nu-l da, să-l lase pă sama aceluia şi pă de altă parte să meargă să arate la dumn[ea]lor boeri isprav[ni]cii aceluia judeţ, să arate împotrivirea acestuia, pentru care poftim pe dumneavoastră boeri isprav[ni]ci arătându-să orânduţii noştri gonaci să le daţi tot felu de ajutori, spre a putea să rădice pă numitu fugari şi să-l aducă la urma lui, precum şi noi întocmai sântem următori cu darea fugarilor altor judeţă.

.....¹⁾

1822, Ghenarie 25.

Original pe hârtie într'o foaie, mărime 16/11 cm.

27.

1824, Aprilie 27.—Popa Luca şi Popa Negoită, slujitorii mănăstirii Tezluiu din satul Crucile (Dolj), jăluesc Domnitorului pentru doi posluşnici ai mănăstirii, care se supără de zapcii pentru bir.

Prea Înălţate Doamne,

Jăluim milostivirii Înălţimii Tale pentru mănăstirea Crucile din sud Dolj unde să cinsteşte şi să prăznueşte hramul Înălţării pentrucă această mănăstire să află cu totu scăpătată şi pe moşie boerească şi n'are niciun ajutor de nicăiri, ci numai atâta are patru pecetluituri şi doi posluşnici şi aceşti posluşnici şi scutelnici sânt aşezaţi la această sfântă mănăstire de este mai bine de patruzeci de ani şi au pecetluituri pe numele lor. Şi acum cu răvrătirea, s'au strămutat aceşti doi posluşnici şi acum iar au venit la această sfântă mănăstire şi după venirea lor i-au supărat zapcii[i] plăşii. Şi noi preoţii am alergat la cinstitul isprăvnicat de am căutat în ecstract, de care căutându-i i-am şi găsit buni şi eu acum am venit la cinstita vistierie ca să-i caut şi aci în ecstract şi văz că nu să găsc trecuţi. De aceia am alergat la noianul Înălţimii Tale ca să te milostiveşti asupra aceştii sfinte mănăstiri că este păcat să fie astirisită, că nici satu, nici altu venit de nicăirea, decât aceştile mâini. Şi cum Duhul [vo] Sfânt te va lumina pe Măria Ta asupra sărăciei acestei sfinte mănăstiri.

Ai Mării Tale prea plecaţi şi către Dumnezeu rugători, Popa Luca. Popa Negoită ot Tezlui, Crucile sud Dolj.

[ro] Dumneata vel vistier să theoriseşti jalba aceăsta.

1824, Apr[ilie] 27.

Biv vel sluger.

Original pe hârtie in două foi, mărime 17/14 cm.

1) Semnături indecifrabile.

1824, Mai 2.—Vistieria scrie ispravnicilor jud. Dolj pentru doi poslușnici ai mănăstirii Tezluiu, care se cade să fie scutiți de bir.

Dela vistierie către dumn[ea]v[oastră]lor ispravnici ai sud Dolj.

Să trimite dumn[ea]v[oastră] jalba ce au dat Mării Sale lui Vodă, părinții dela biserica Crucile ot Tezlui dintr'acest județ, din care ...¹⁾ dumn[ea]v[oastră] pliroforie de cele ce să jăluesc pentru acei doi poslușnici ce zice că s'au aflat fugari și acum s'ar fi întors înapoi la locu lor și că s'ar fi supărând de către zapcii[i] dumn[ea]v[oastră]. După cercetarea ce veți face dumn[ea]v[oastră], când îi veți dovedi că mai 'nainte au fost cu adevărat poslușnici ai numitei biserici și că s'au aflat fugiți, iar acum s'au întors la urmă-le, atunci să dați demn[ea]v[oastră] poruncă acelor zapcii ca să nu le mai facă niciun fel de supărare și să-i lase iarăși buni poslușnici ai bisericii, precum au fost și mai nainte și să-i treceți dumn[ea]v[oastră] și la catastihul județului înștiințând vistieria ca să să treacă numele lor și aici la matcă. Și de li se vor fi luat cevași de către acei zapcii, să li să 'ntoarcă înapoi negreșit. Iar fiind pricina într'alt [chip] să aibă vistieria răspunsul dumn[ea]v[oastră].

1824, Maiu 2.

Vel vistier

[vo] 824 Maiu 2. Vistieria pentru 2 poslușnici ai bisericii Crucilor ot Tezluiu ce au fost fugiți și s'au întors la urmă-le. că fiind aceia cu adevărat, să nu să supere.

Petrică sin Pătru ot Bulzești. Ioniță sin Nicolae Udrescu ot Gaia.

Original pe hârtie în două foi, mărime 31/22 cm.

29.

1824, Iunie 7. — Ispravnicii jud. Dolj către zapcii plășii Amaradia de Jos, pentru a da poruncă sătenilor să nu supere de bir, pe poslușnicii mănăstirii Tezlui.

Sud. Dolj

Dumneavoastră zapciilor ai plășii Hamărăzii de Jos, sănătate. Ceț mai jos însămnăți, poslușnici ai bisericii Crucilor ot Tezluiu, viind la ispravnicat să jăluiră că sătenii ar fi cercând supărări. Ci fiindcă sunt buni poslușnici, trecute numele lor și'n catastihu

1) Loc rupt.

domneştii vistierii şi'n catastihu judeţului, vi să scrie să daţi straşnică poruncă sătenilor a nu-i supăra întru nimic, ca să-şi poată purta posluşania şi datoria lor către biserică, odihnindu-i a nu să mai jălui.

1824, Iunie 7.

Costandin....¹⁾

Petrică sin Pătru ot Bulzeşti. Ion sin Nicolae Udrescu ot Muereni.

2, adică doi.

Original pe hârtie într'o foaie, mărime 27/11 cm.

30.

1828, Februarie 25 —Ispravnicii jud. Dolj dau carte la mâna lui Stanciu sin Nicolae Săcu din Bulzeşti, că este bun posluşnic al schitului Tezluiu.

Sud Dolj

Acest Stanciu sin Nicolae Săcu ot Bulzăşti, carele holtei, fiind şi fără nicio înclinare cu satu, s'au dat posluşnic la schitu Tezluiu ce să prăznueste hramul Sfintei Înălţări, a ajutori şi el, cu ceeace va putea ca la o biserică scăpătată şi fără niciun ajutor. Drept aceia spre a fi ştiut şi nesupărat i s'au dat această adeverinţă la mână.

1828, Februarie 25.

Şarban Gărd[ăreanu].

Ştefan Gănescu.

Original pe hârtie în două foi, mărime 16/11 cm.

31.

1828, Februarie 25.—Ispravnicii jud. Dolj dau carte la mâna lui Luca sin Nicola din Muiereni, că este bun posluşnic al schitului Tezluiu.

Sud Dolj

Acest Luca sin Nicola ot Muiereni, carele holtei fiind şi fără nicio înclinare cu satu, s'au dat posluşnic la schitu Tezluiu ce să prăznueste hramul Sfintei Înălţări, a ajutori şi el cu ceeace va putea la sfântul lăcaş, ca o biserică scăpătată şi fără niciun ajutor. Drept aceia spre a fi ştiut şi nesupărat, i s'au dat această adeverinţă la mână.

1828, Februarie 25.

Şerban Gărd[ăreanu]. Ştefan Gănescu.

Original pe hârtie în două foi, mărime 16/11 cm.

1) Indescifrabil.

1828, Februarie 25.—Ispravnicii jud. Dolj dau carte la mâna lui Radu sin Stan Paliu din Muiereni, că e bun poslușnic al schitului Tezluiu.

Sud Dolj

Acest Radu sin Stan Paliu ot satu Muiereni, carele holtei fiind și fără nicio înclinare cu satu, s'au dat poslușnic la schitu Tezluiu ce să prăznuește hramul Sfintei Înălțări, a ajutori și el ce ceeace va putea la sfântul lăcaș, ca o biserică scăpătată și fără niciun ajutor. Drept aceia spre a fi știut și nesupărat, i s'au dat aseastă adeverință la mână.

1828, Februarie 25.

Șerban Gărd[ăreanu]. Ștefan Gănescu.

Original pe hârtie în două foi, mărime 16/11 cm.

1828, Februarie 25.—Ispravnicii jud. Dolj dau carte la mâna lui Preda sin Pătru Merișanu din Bulzești (Dolj), că e bun poslușnic al schitului Tezluiu.

Sud Dolj

Acest Preda sin Pătru Merișanu ot Bulzăști, carele holtei fiind și fără nicio înclinare cu satul, s'au dat poslușnic la schitu Tezluiu ce să prăznuește hramul Sfintei Înălțări, a ajutora și el cu ceeace va putea ca la o biserică scăpătată și fără niciun ajutori. Drept aceia spre a fi știut și nesupărat, i s'au dat această adeverință la mână.

1828, Februarie 25.

Șarban Gărd[ăreanu]. Ștefan Gănescu.

Original pe hârtie în două foi, mărime 16/11 cm.

1828, Octomvrie 5.—Ispravnicul jud. Dolj către zapcii plășii Amaradia de Sus, pentru scutirea de bir a unui poslușnic dela mănăstirea Tezlui.

Sud Dolj

Dumn[ea]v[oastră] zapciilor ai plășii Hamărăzii de Sus, Luca sin Nicola ot Gaia, poslușnicu Sfintei biserici ot Cruci, să jălui că sătenii găieni il supără de banii de biru. Ci fiindcă acesta

este bun poslușnic al arătatei biserici, trecut în catagrafia ce s'au dat la cinstita vistierie, vă scriem să dați strașnică poruncă sătenilor ca să nu-l supere întru nimic.

1828, Oct[om]b[rie] 5.

Dimitrie Brăiloi.

35.

1828, Octomvrie 12.—Zapciul plășii Amaradia poruncește pârcălabului și sătenilor din Gaia (Dolj), să nu mai supere de bir pe un poslușnic al mănăstirii Tezlui

Hamaradia de Sus

Pârcălabe, i voao sătenilor dela satu Gaia, veți vedea coprinderea poruncii cinstitului isprăvnicat, ce ni să poruncește pentru Luca, postelnicu sfintei biserici Crucile că s'ar fi supărând de către voi sătenii de bir și de alte angarale și potvezi. Iată că vă poruncesc ca întru nimic supărare să nu-i faceți, nici pă la ușa lui să nu dați fără de știrea și porunca noastră. Căci care din voi va îndrăzni de-l va mai supăra, și va veni să să mai plângă că ați urmat împotrivă, vom veni înșine acolo în sat, și nu numai tu te vei certa cu bătae, ci și toți sătenii. Iar porunca această să rămăe la mâna numitului. Aceasta.

1828, Octomvrie 12.

Ștefan.....¹⁾

Original pe hârtie într'o foaie, mărime 32/11 cm.

36.

1828, Noemvrie 16.—Ispravnicii jud. Dolj, scriu zapciilor plășii Amaradia de jos pentru un poslușnic al mănăstirii Tezlui.

Sud Dolj

Dum[nea]v[oastră] zapciilor ai plășii Hamărăzii de Jos, preoți ot schitu Tezlui făcură arătare isprăvnicatului, că sătenii ot Bulzăști ar fi supărând pă un Preda sin Pătru Merișanu, postelnicu acelu schit. Pentru care scriem dum[nea]v[oastră], fiindcă acesta să găsește de bun poslușnic al schitului, să dați poruncă sătenilor a nu-i mai face niciun fel de supărare.

1828, Noemvrie 16.

Dimitrie Brăiloi. Petrache sluger.

37.

1828, Noemvrie 27.—Zapcii plășii Amaradia de Jos poruncesc sătenilor din Bulzești (Dolj) să dea pace unui poslușnic al mănăstirii Tezlui.

1) Indescifrabil.

Părc[alabe] și voo sătenilor Bulzăști, vețiv edea ceea ce cinstitul isprăvnicat poruncește, ci dați bună pace numitului poslușnic, că apoi dați de nevoie.

1828, Noemvrie 27.

Gheorghe Murgășanu (?)....¹⁾

Iar porunca să o dați numitului poslușnic.

Original pe hârtie într'o foaie, mărime 32/11 cm.

38.

1829, Martie.—Isprăvnicatul jud. Dolj către zapciul plășii Amaradia, pentru a interveni ca un poslușnic al mănăstirii Tezlui să fie lăsat în pace de săteni.

Cu frățească dragoste mă închin dumn[ea]v[oastră].

Am primit frățească scrisoarea dumn[ea]v[oastră] și am văzut cele coprinzătoare pentru acel Preda sin Pătru ot Bulzăști, că este poslușnic al schitului Tezlui, ci această supărare ce fără orânduială i să face de către acei săteni este în mâna dumneavoastră. Chemați pă săteni și le porunciți a trage mâna după dânsul. Iar când nu vor înțeleg, atunci cu înștiințare trimiți doi săteni și pă dânsul aici, să le facem cercetare cu bătae, să le muiem capetele, de vreme ce sânt tari.

1829, Martie....²⁾

Sânt al dumneavoastră ca un frate și slugă³⁾. Dumn[ea]lor boerii ispravnici nu să află aici, că sânt eșiți în județ, precum vi s'au scris. Dumv. văz că ați încetat a trimite bani la sărăfie

39.

1829, Aprilie 12.—Zapciul plășii Amaradia dă ordin sătenilor din Bulzești (Dolj) să nu mai supere de bir pe un poslușnic al mănăstirii Tezlui.

Hamărădea de Jos.

Părcălab e voao sătenilor ot Bulzăști, Preda sin Pătru, poslușnicu sfintei biserici Tezlui, veni iarăși cu plângere că de voi iară se supără pentru doi boi și un cal ce-i are și pentru bir. Hoților, vi s'au mai dat porunci, să nu-l supărați ca un bun poslușnic ce este, și nu înțelegeți. Iată și acum vă poruncim straj-

1) Iscălitură neciteată.

2) Rupt.

3) Iscălitură indescifrabilă.

nic întru nimic să nu-l supărați, că când voi nu veți înțelege nici acum, să știți că negreșit mâncați bătae, ca niște împotrivitori poruncilor stăpânești.

1829, April[ie] 12.

.....¹⁾

Original pe hârtie într'o foae, mărime 24/11 cm.

40.

1830, Februarie 15.—Ispravnicii jud. Dolj poruncesc zapciilor plășii Amaradia de Jos să nu facă nicio supărare la niște poslușnici ai mănăstirii Tezlui dela Cruci (Dolj).

Sud Dolj

Dum[nea]v[oastră] zapcii ai plășii Hamărăzii de Jos, pentru cei mai jos arătați cari, după arătarea ce ați fost făcut ispravnicatului că sânt fără capătăi, s'au fost lăpădat în dajdie, fiindcă aceștia să găsească poslușnici ai bisericii ot Cruci, scriem dum[nea]v[oastră] să nu le faceți nicio supărare și să-i cunoașteți de poslușnici ai arătatei biserici.

1830, Februarie 15.

Dimitrie Brăiloiu. Petrache sluger.

Ioan sin popa Radu ot Izvor. Iordache sin Vladu ot Bulzești.
2, adecă doi.

[vo] Zapciilor din plasa Hamărăzii de Jos, cu sănătate.

Original pe hârtie în două foi, mărime 36/11 cm.!

41.

1825, Iulie 27.—Zapisul ieromonahului Timotei, naționalnicul schitului Jghiabul (Vâlcea) și altor părinți, la mâna boerănașului Răducanu, pentru un loc din Vișoara.

Dela schitul Jghiabul

Adecă noi părint[îi] dela sfântul schit Jghiabul, care mai jos ne vom iscăli, dat-am incredințat zapisul nostru la mâna dum[nea]lui boerănașului Răducan, precum să să știe că murind un gălugăr (sic) anume Iosiv mo[na]h la acest sfânt schit, și lăsând zapisul cu diată ca să-i slujim noi preoții un sărindari, și neavând bani ca să dea pă sărindari, au pus un loc din Vișoară cu cireși, cu meri, cu pruni i cu nuci cu tot; iar acum find dum[nea]lui rudenie cu acest Iosiv, i dederăm dumnealui acest

1) Iscăltură indescifrabilă.

loc cu pomi cu tot pă tal[eri] 20, banii sărindarului, și văzi[nd] că mai are dum[nea]lui tal[eri] 8 cu un zapis, care să facă pă tot tal[eri] 28, adecă doozeci și opt tomai. Iar când va veni fi-său Danciu, să fie volnic a da bani[i] aceștia mai sus ziși; iar nedându-i bani[i] atuncea boerenașului Răducanu, să fie dum[nea]lui bun stăpân, să stăpânească statornic în veci, dum[nea]lui și copii de copii și nepoți de strănepoți și câți să vor trage din [dum]nealui. Și când s'au făcut acest zapis au [fost] multe obraze de ci[n]ste, care să vor iscăli mai jos cu iscăliturile lor, ca să crează.

1825, Iulie 27.

Timotei ermonah, nacialnicul schitului. Popa Cosma. Popa Ghorghe. Popa Ion Builă. Diaconu Costandin Builescu. Cosma brat Iosiv.

Original pe hârtie. În posesia d-lui profesor Tănăsioiu din Craiova.

Din corespondența Episcopului Calinic al Râmnicului Noului Severin.

42.

1853, Aprilie 21.—Episcopul Calinic al Râmnicului vestește pe boerul Ioan Grecescu din Grecești-Mehedinți, că zăbovește cu sfințirea bisericii din acel sat, fiind ocupat cu zidirea catedralei episcopale.

Hristos au inviat și arhierească blagoslovenie, domnule Ioane.

Scrisoarea d[umnea]v[oastră] am priimit, în care am înțales dorirea și cererea ce faceți spre a ști când va fi venirea noastră, ca să se îplinească dorința d[umnea]v[oastră] și a celor într'un cuget, spre sfințirea celui d[umne]zeesc lăcași. Deși era să fie venirea noastră de Paști, însă zibava au fost că ne aflăm în lucrarea bisericii ¹⁾ și mai stăruim până la aridicarea ferestrilor; iar la începutul lui Mai, cu ajutorul lui D[umne]zeu sântem a purcede la Craiova și atuncea să vor face cele cuvincioase, vestindu-vă și zioa veniri[i] noastre.

† Calinic Râmnic.

Anul 1853, luna Aprilie/ 21.

[vo] D-lui D. Ioan Grecescul.

Original pe hârtie în două foi. Muzeul „Porțile de Fier” din T.-Severin. Mapă fără număr.

1) E vorba de biserica episcopală dela Râmnic. Cf. *Episcopul Atanasie: „Istoricul Eparhiei Râmnicului”*, București, Tip. Gutenberg, 1906, pag. 163 și 180-182

1857, Iunie 16.—Episcopul Calini, anunță pe Ioniță Grecescu că a mutat tahtul protopopiei din Gvardinița la Grecești și recomandă atențiunii sale pe noul protopop Mihai Amzulescu.

Cu arhierescă binecuvântare d-le Grecescule,

Cu ocazia venirii noastre într'acel sat Greceștii, când s'au sfințit biserica de acolo, informându-mă atât despre frumoasa poziție a locului unde să află satul așezat, cât și despre d[umnea]v[oastră] că sunteți de bună credință, din care aceasta încheem că trebuie să fie asemenea și ceilalți poporani, prin urmare am găsit de cuviință cu prilejul preschimbării ce am făcut cucernicului protopop respectiv, să să strămute și tahtul protopopi[ei] din satul Cvardinița, acolo în satul Greceștii, ceiace socotim că o să vă mulțumească și pe d[umnea]v[oastră]. Așa dar recomandându-vă pe înfățișătorul nou orânduit protopop Mihai Amzulescu, vă poftim totdeodată să aveți bunăvoință a-l primi cu dragoste, precum și de a chibzui să i să facă înlesnire pentru casele neapărat trebuincioase de locuință și cancelariia protopopi[ei], fiindcă deocamdată nu cunoaște pe nimini în partea locului.

Sântem al d[umnea]v[oastră] duho[v]nicesc părinte,

† Calinic Râmnic.

Anul 1857, luna Iunie 16, Râmnicu Vâlci.

Original pe hârtie în două foi. Idem.

1857, August 13.—Episcopul Calinic despre supărările pe care le întâmpină protopopul Amzulescu la Grecești.

Cu arhierescă binecuvântare d-le Grecescule!

Cunoașteți că am priimit scrisoarea d[umnea]v[oastră] dela 9 ale corenteii și văzând cele întrinsa coprinse, vestim cât pentru mulțumirea ce aveți despre așezarea tahtului protopopi[ei] într'acel sat Grecești, că ne-au părut bine pentru acea declarată mulțumire; iar despre supărările ce ar fi întâmpinând cucernicia sa de mângâere cuvântul zis de Mântuitorul către ucenicii Săi: „că necazuri și supărări veți avea în lumea aceasta, dar să nu vă imputinați”.

Sântem al d[umnea]v[oastră] părinte,

† Calinic Râmnic.

Anul 1857, luna Avgost 13.

[vo] Domnului Domn Ioan Grecescu, cu arhierescă binecuvântare, la satul Grecești, districtu Mehedinți.

Original pe hârtie în două foi. Idem.

1859, Noemvrie 10.—Episcopul Calinic roagă pe Ioniță Grecescu să dea și el ceva pentru zidirea schitului Frăsinet (Vâlcea)¹⁾.

*Arhierească binecuvântare trimiț d[umnea]v[oa]s[tră]
d[omnu]le Ioniță!*

Candidatul de preot, racomandat pe seama bisericii dintr'acel sat Grecești și anume Dimitrie sin Cos[ta]n[d]in al Popi[i], hirotonisindu-să acum preot cu darul Duh[u]lui Sfânt, prin înși-ne, să trimită dar acolo și facem cu acest prilej cercetare despre fericirea sănătății d[umnea]v[oa]s[tră], rugând prea milostivul Dumnezeu a fi precum vă poate mulțumi. Osebit, fiindcă numitul preot ne-a făcut o întrebare din parte-vă, pentru Sfântul Schit ce clădim acum din nou, vestim dar că cu ajutorul lui Dumnezeu a[u] luat săvârșire până acum numai chiliile dinprejurul său, iar biserica să află ridicată abia până la ferestri, și ajutând Dumnezeu nădăjduim a o săvârși în vara viitoare. Așadar pentrucă să află foarte săraç și să face prin ajutorul nostru, dimpreună cu alți iubitori de sfintele locașuri, bine ar fi să vă prenumărați și d[umnea]v[oa]s[tră] între ctitori cu ceiace veți socoti de cuviință, după sfânta Scriptură ce zice că pre dătătorul de bună voe iubește Dumnezeu.

Sântem al d[umnea]v[oa]s[tră] părinte,

† Calinic Râmnic.

Anul 1859, Noemvr[ie] 10, orașu Râmnicu Vâlci[i].

[vø] Onor. Ds. Ioan Grecescu, cu arhierească binecuvântare, la satu Grecești, districtu Mehedinți.

Scrisoare în două foi. Idem.

Din documentele Căminului Cultural „Muncelul“ (Suseni-Gorj)²⁾.

transcrise de ION DONAT.

1.

7231 (1723), August 17. — Chezariceasca Stăpânire a Olteniei întărește Lupului, feciorul lui Dan Oană, moșie în hotarul Suseanilor (Gorj).

În numele prea sfințitei chesariceștii Măririi, și Prințepul Valahiei dencoace de Olt, Carol al șaselea, Domnul Domnul nostru prea milostiv.

1) *Episcopul Atanasie* op. cit. pag. 164.

2) Puse la dispoziție de președintele Căminului C. Sa Pr. Runcanu.

† Dat-am cartea noastră Lupului, feciorul lui Dan Oana din Suseani și fraților lui, ca să aibă a ținea și a stăpâni partea lor de moșie din hotarul Suseanilor ot sud Gorjiu, cu bună pace, de cătră Părvu Reanghea, feciorul lui Lepădat, ce au fost căpit[an], și de cătră frații lui, pentru că această moșie au fost a lor de la moșii și părinții lor; și tot au stăpânit-o cu pace moșul lor și tată-său și ei, până în zilele răposatului Măriei sale Ștefan Cantacuzino Voevod, iar când au fost atuncea, au fost pus-o zălog tatăl lor Dan Oana drept taleri 14 pol la un Stepan Ceaușul, cu zapis, care zapis l'am văzut și noi scris dela anul 7223, și cu soroc până în trei ani, și la trei să dea banii și să-și ție moșia. Și Stepan Ceaușu dupe aceia peste o jumătate de an au murit și au rămas zapisul la muiarea lui Dumitra. Și trecând la mijloc un an și jumătate, s'au 'tămplat răzmirița; și fugind Lupul la Ardeal pentru tâmplarea vremilor, n'au fost aici când s'au plinit sorocul zapisului de zălojala moșiei, ca să dea banii și să-și stăpânească moșia. Și fiind Lupul dator și unui Drăghici Martalogu taleri 2 tot în suma de mai sus, el au fost mersu de au furat zapisul dela Dumitra muiarea lui Ștefan Ceaușul, și au mersu la Lepădat, tatăl Părvului Reanghei, de au luat taleri 14 pol pe acea moșie și i-au dat zapisul; din care bani au dat și Dumitrei taleri 10, și Drăghici Martalogu au luat taler 4 pol fără de știrea și voia Lupului. Și au stăpânit Lepădat cât au trăit și Părvu Reanghea acea moșie până acum. Iar când au fost acum, Lupul nu s'au suferit ca să-i stăpânească Părvu Reanghea moșia, fiindcă tatăl lui au fost pus-o zălog la Stepan Ceaușul, iar nu stăpânitoare, și au vândut-o Drăghici Martalogul lui Lepădatu, tatăl Părvului Reanghii, fără de știrea lui, numai pentru 2 lei ce-i era dator. Ci au venit de față înaintea noastră, cu Părvul Reanghea, de s'au întrebat pentru acea moșie, și citindu-se zapisul lui Dan Oana de zălojala moșiei, s'au văzut cum că moșia au fost zălojită, iar nu vândută, și Părvul Reanghea alt zapis pe acea moșie nu avea, fără cât acel zapis cu care să zălojisă moșia la Stepan Ceaușul, și mai vartos că și Dumitra, muiarea lui Stepan Ceaușul, au mărturisit înaintea noastră cum că bărbatul ei, la moartea lui, cu sufletul lui, pe... măcar peste mulți ani, când ar veni Lupul cu banii, să fie slobod a-i da și să-și stăpânească moșia. Și au mărturisit și aceasta cum că Drăghici Martalogul fără de știrea ei au fost luat zapisul dela dânsa, de l-au dat lui Lepădat, tatăl Părvului Reanghei. Pentru care pricină s'au văzut și s'au cunoscut cum că Părvul Reanghea, fără de nici o dreptate ținea moșia acestui sărac, de vreme ce nici un temei la mâna lui dela stăpânul moșiei nu avea, cu care să o poată stăpâni.

Pentru aceia am judecat de-au întorsu Lupul, feciorul lui Dan Oana, acei taleri 14 pol Părvului Reanghei, și el să-și stăpânească moșia. Într'aceia, dupe dreptate, dăm și întărim cu această carte a noastră Lupului, feciorul lui Dan Oana din Suseani și fraților lui și feciorilor lor și tot neamului lor, ca să

aibă a ținea și a stăpâni acea moșie ce scrie mai sus cu bună pace, de acum înainte, de către Părvul Reanghea și de către frații lui și de către tot neamul lor în veaci.

Datu-s'au în Craiova, Avgust 17, leat 7231.

Gheorghe Cantacuzino.

Grigore Băleanu. Radul...

LP. ¹⁾

[vo] Această carte s'au scris și la Protocol de Părvul log[ofăt] Roșianul.

2.

1782, August 2.—Hagi Stan Jianu biv vel paharnic dă cartea sa de judecată moșnenilor din Schelă (Gorj), pentru pricina ce au avut aceștia cu locuitorii din satul Bărbați (Hațeg), pentru pășunatul muntelui Murgilă.

Din luminată porunca prea înălțatului, prea luminatului nostru domn Io Nicolae Costandin Caragea Voevod, fiind eu orânduit, după jelibile ce au fost dat lăcuitorii din satu Bărbați din ținutul Hațăgului Ardealului din Jiiu Unguresc prin dumnealor nemeșii stăpânii lor la măria sa ecsalenția Ghenerariul Ardealului, cum că li s'a făcut nedreptate de către locuitorii din țara heasta cu luare de niște vite dupe munți, și scriind măria sa Ghenerariu prea milostivului nostru Domn ca să orânduiască de către înălțimea sa Stoian vătaful de plai, și de către ecselănția sa să va orândui Andreiaș Carp maiurul, comendantul Hațăgului. Deci s'au găsit cu cale de către prea milostivul nostru Domn și stăpân ca să merg eu să le cercetezi această pricină, și după poruncă am mers la hotar, având și pe Stoian vătaful de plai împreună cu mine și pe locuitorii din satu Schela, și de către ecsălենția sa Ghenerariu au fost orânduit dumnealui Andreas Carp Maiurul, și despre partea slăvitului guberniu fiind poruncă la cinstita tablă a Devei, s'au orânduit trei boerinași, dumnealui Valentinus Siivaș felbirău, i dumnealui Iosef Chender span, i dumnealui Pauli Ponorie notareșul, având împreună cu dumnelor și pe locuitorii Barbaceni, ce era pârâșii Schilerilor. Și ducându-ne în munți, întâi s'au întrebat locuitorii ce nedreptate li s'au făcut de către Schiler și ce le iaste cererea. Au arătat că li s'au luat trăsuri din muntele Murgile, la un an opt boi și o vacă și în al doilea an le-au luat trăsuri după acest munte și cu o pricină necuviincioasă zicea că Schilerii n'au nici o treabă la acest munte și cerea să li se plătească vitele. Întrebându-se și locuitorii Schileri ce au să răspunză, au arătat cum că acest munte Murgile din veichime este al lor, și ei având un alt munte pentru pășunea dobito[al]celor lor, acest munte Murgile l-au tocmît cu lăcuitorii Bărbăcenii să pască iarba cu dobitoacele lor și să dea pă tot anul venitul muntelui șasă berbeci și laptele cât va eși la toate oile ce vor fi pă munte la șasă mulsuri, să facă

1) Pecetea chesariceștii stăpâniri.

ei caș, care după această tocmeală la mulți ani și-au luat venitu după tocmeală. Și mai scumpindu-să venitul la toți munții, au cerut și Schelarii dela Bărbăcenii ca, de vor primi să dea și ei preți mai mult pentru acest munte, îl vor lăsa iar, de-l vor mânca cu vitele, iar de nu, îl vor da altora. Și așa au priimit Bărbăcenii și s'au tocmit cu Schelarii să le dea pă an câte noaăzeci ocă brânză și un miel. Și iar pă această tocmeală au dat Bărbăcenii venitu muntelui Schelerilor până la anul 1769. Și arată Schelerii că având în toți anii pricină de berbeci, de mari și de mici, precum și de brânză, au cerut să lipsească berbecii și brânza, să le dea fier pentru venitu muntelui. Și despre partea tuturor Bărbăcenilor au venit în satu Schela Gheorghe Lupșa, i Lupul Lupescul i Iacov Pârleag și au tocmit cu Schilerii, să dea pă tot anu câte doaă cântare de fier unguresc și, ca să nu să mai schimbe această tocmeală, au luat Bărbăcenii și zapis de la mâna Schelerilor și pă doi ani au dat numiții Bărbăcenii fieru deplin, după tocmeala ce au avut; iar al treilea an netrimțând Bărbăcenii fieru, au trimis Schilerii pă Dumitrașco Băureanu i pă Gheorghe Neica la Bărbăcenii ca să le dea fieru; și au răspuns Bărbăcenii că ei de tocmeală să țin, numai fierul este oprit să nu iasă din țară, și cu aceia nu s'au plătit datoriia. Dar având Dan Pârleag, unul dintre Bărbăcenii, un cântari de fier în munte, l-au dat numiților Scheleri, zicând că și pentru celălalt fier vor face chiverniseală și vor da. Și întâmplându-să răzmirița, au trecut la mijloc cinci ani și Bărbăcenii n'au mai avut purtare de grijă să-și plinească adigu muntelui, după obiceiul și după tocmeală. Și văzând Schelerii cum că nu le trimit Bărbăcenii venitul muntelui, aflându-să isprav[ni]c la județu Gorji, dumnealui Cosd. Văcărescul, biv vel pahar[nic], au jăluit dumisale și le-au făcut carte către Dum[n]ealui directoru de cătromanți, ca să înștiințeze pă acei Bărbăcenii să-și plătească datoriia; ori de au vreo pricină cu Schelerii, să vie să vă judece. Și Bărbăcenii nici datoriia nu și-au plătit, nici la judecată n'au venit.

Și mai jăluind Schilerii dumnealor ispravnicilor, au scris și al doilea carte către dumnealui drectoru; și nedând niciun răspuns Bărbăcenii, le-au zis drectorul că, de vreme ce nu urmează Bărbăcenii dreptății, să meargă să le ia trăsuri din munte. Și așa au luat Schelerii din muntele lor trăsuri, șapte boi și o vacă, care acestea le au luat în postul Sân Pietrului și le-au ținut până la Sfeti Dimitrie, și atunci au venit Bărbăcenii furi și și-au furat toate vitele. Și al doilea an fiind ispravnic dumnealui Sărdar Scarlat Drugănescul, iarăși s'au jăluit Schelerii și au scris și dumnealui drectorului de urmările acelor Bărbăcenii; și așteptând trimisul o săptămână de zile și n'au luat niciun răspuns, și atunci iar le-au zis drectorul că el nu-i poate ajuta mai mult, fără de cât să meargă să ia trăsuri după muntele lor. Și așa au mers Schelerii și au luat trăsuri opt boi și-o vacă în postul Sântă Măriei, și deloc au dat în știre dumnealor ispravnicilor. Si fiind boală la vite aici în țară, temându-să că să nu

moară vitele sau să vie Bărbăcenii să le fure ca în anul trecut, prin știrea dumnealor ispravnicilor au vândut acele vite în orașul Târgu Jiului, la bălciul ce să face la Sântă Măria Mare, în tl. 69 bani, adecă boii unul peste altul câte tl. 8, iar vaca în tl. 5 bani 30. Iar în cestălalt an, iarăși netrimitând Bărbăcenii fierul după tocmeala ce au avut prin zăpis, s'au dus Schelerii în munte, și aflându-să la vite din Bărbăcenii Dumitru Pârleag i Mitu Lupșa i fecioru lui Ioan Catana i feciorul Lupului Lupescu, au zis că fier nu le dau voe să scoată peste munte, și cu voia lor le-au dat doisprezece berbeci și un miel, și acolo în munte au băut și adălmaș, după obiceiul lor Și în urma acestor luori de vite au venit în satul Schela despre Bărbăcenii Ioan Iscru căpitan de prădați dintr'acea țară și cu Ioan Catană și cu Gheorghe Lupșa și cu Ioan Dăneți, și pă subt taină cerând numai Ioan Iscru căpitanu să ia venitul muntelui dela Scheleri, și le-au făgăduit pe an câte talari 20. Și înțelegând ceilalți Bărbăcenii, au zis că nici de cum nu vor îngădui pe căpitanu Ioan a lua singur muntele, și vitele lor nu le vor scoate din munte, ci după tocmeala ce au prin zăpis, ori fier vor da, ori vor plăti cu bani prețul fierului. Și așa Schelerii s'au ținut odihniți. Și acum mai cer Schelerii dela Bărbăcenii venitu muntelui pă trei ani, adecă pă anu 1780 i pă anu 1781 i pă acest an 1782, care la toate arătările Schelerilor n'au putut Bărbăcenii tăgădui că n'au avut acest fel de tocmeală din vreme în vreme, care după lege și dreptate s'au cunoscut dreptatea Schelerilor. căci așezământu ce să face între sine și de bunăvoie este cap din pravilă și lege, care și dumnealui maiuru și orânduifții boeri ai tablei au cunoscut dreptatea Schelerilor. Numai, Bărbăcenii văzând că nu pot să-și câștige socoteala după gândul lor cu o pricină necuvincioasă ce o arăta, au întors vorba, zicând că trăsurile ce li s'au luat de către Scheleri au fost de mai mare preț decât au fost ei datori, și cum că nu sânt atâția ani cum arată Schelerii, care cerându-li-să zăpisul ce l-au luat dela Scheleri când au făcut tocmeala cu două cântare de fier să să vază dela ce văleat, este să să socotească venitu muntelui și să să scază prețul vitelor cum sânt vândute, au zis că zăpis n'au și rămânea lucru să facă jurământ și o parte și alta, atât pentru numărul anilor, cât și pentru prețul vitelor. S'au găsit cu cale de către noi comisionarii ca să lipsească jurământu dela mijloc, să le facem pace, și așa i-am împăcat ca, pentru dobitoacele ce le-au luat Schelerii, boi, vacă, fier, berbeci, să aibă bună pace de către Bărbăcenii, fiind luate pentru venitu muntelui lor după orânduială; și Bărbăcenii pentru pășunea vitelor lor iar să aibă pace de către Scheleri. Dar jăluindu-să Bărbăcenii că într'acești trei ani, de când s'au început pricina, n'au cufezat să pască muntele cu dobitoacele lor și trăsurile ce li s'au luat au fost de mai mare preț, și pohtindu-mă și dumnealui maiuru și dumnealor boeri dela tablă ca să mijlocesc către Schelerii să să mai ajute Bărbăcenii, și așa am mijlocit și s'au hotărît, dând și noi comisionarii mâna unul cu altu, și Schelerii

cu Bărbăcenii s'au sărutat. Numai Bărbăcenilor li s'au făcut dar ca să mai pască cu vitele lor pe muntele Murgile încă doi ani fără de plată, adică până anul viitor 1783 și până anul 1784, iar de aici înainte rămân Schelerii stăpâni pe muntele lor Murgile, după cum au fost din vechime, și ori cu vitele lor vor vrea să-l pască, ori Bărbăcenilor după tocmeala ce au avut să-l dea, ori la altora. Care după hotărîrea ce li s'au făcut le-am dat cartea mea Schelerilor să stăpânească muntele cu bună pace, și s'au hotărît ca și Bărbăcenilor să li să dea cartea dumnealui maiuru și a dumnealor boerilor de tablă, iar asemenea după cum să cuprinde mai sus. Aceasta.

1782, Avgost 2 z[file].

Hagi Stan Jianu-biv vel pah[arnic].

3.

12¹12, Aprilie 12.—Departamentul de patru judecă în pricina dintre Dumitrache Bibescu biv vel log., moșnenii Rugeni (Gorj) și Smaranda, soția răp. treti vist. Gheorghe Zogorianu, pentru muntele Streaia.

Dela Departamentu de patru.

Dumnealui biv vel logofăt Dumitrache Bibescu, prin jalbă au arătat cinstitului divan că în leat 1809 au cumpărat dela moșnenii Rugeni muntele lor Streaia și câțiva stânjeni de moșie din țară, din sud Gorj, prin răposatul treti vistier Gheorghe Zagorianu, ce-l avea purtători de grijă în partea locului la trebile dumisale, numărându-i în mâna mortului taleri 5539 pentru cumpărătoarea muntelui și acelor stânjâni, luând dumnealui dela răposatu și foae de câți bani au dat la fieștecare moșnean. Și așa s'au ținut încredințat până acum. Acum vede dumnealui că unii din moșnenii Rugeni au venit de au arătat la dumnealui că taleri 1381 nu i-au luat dela răposatu vistier, și cer dela dumnealui a li să împlini. Pentru care pricină au și scris la dumnealor boerii ispravnici ai județului, ca să cerceteze pricina aceasta, să vază de au dat răposatu vistier toți banii aceștia moșnenilor Rugeni sau nu, și dumnealor face răspuns că au adus până Smaranda, soția vistierului, de față cu moșnenii înainte dumnealor, căreia la întrebarea ce i-au făcut. numita cu un cuvânt au arătat că toți banii aceia i-au dat răposatul soțul său moșnenilor; și fiindcă acum să află aici atât moșnenii Rugeni cât și Gheorghe Mărculescul vechilul vistieresii, care moșnenii nu încetează cu cererea banilor, și ca să să dea lămurire pricinii, de aceia au arătat cinstitului divan că să să orânduiască la judecata noastră spre cercetare și de către cinstitul divan, după a dumnealui jalbă, mumbașiru cel orânduit, înfățișând pe amândouă părțile înaintea noastră, față fiind și dumnealui Ștefan logofețel, vechilul dumnealui logofătului Bibescu; și ca să dovedim de au dat vistieru Gheorghe toți banii, acei taleri 5539, moșnenilor sau nu, s'au în-

trebat mai întâi Gheorghe Mărculescu, vechilul vistieressii, să arate de au primit răposatu vistier Gheorghie acei taleri 5539 dela dumnealui logofătu Bibescu pentru cumpărătoarea acelu munte și acelor stânjeni din țară, și de știe să fi dat la moșneni sau nu. Și zisă că știe cu adevărat că i-au primit răposatul dela dumnealui logofătu Bibescu, dar de i-au dat toți acești bani la moșneni, de nu i-au dat, el nu știe; făr' decât știe că este foae dată la moșneni, iscălită dă răposat, în care arată pă fieștecare moșnean ce bani au luat. După a cărui arătare, li s'au zis de judecată moșnenilor ca să ne dea acea foae de primirea banilor, care foae arătându-o judecății, să văzu cu leat 1810 Februarie 12, iscălită de răposatu vistier Gheorghe, în care arată câți bani au dat și la cine. După care foae făcând noi socoteala, vedem că, din taleri 5539 ce au primit răposatu vistier dela dumnealui logofătu Bibescu ca să dea moșnenilor pă acel munte și pă acei stânjeni din țară, au dat numai trei condee, adecă 1011 din taleri 5539 ce i-au luat vistieru dela dumnealui logofătu, i taleri 320 din taleri 400 ce zice că i-au dat unui Stan Ortopan care este dus peste Olt, care nu să știe de i-au dat, căci aceluia nu i să cădea să-i dea banii aceștia; și taleri 50 ce-i tăgăduesc moșnenii, cu cuvânt că nu i-au luat, care fac taleri 1381, după cum mai sus am arătat. Deaceia noi, după cercetarea ce am făcut, găsim cu cale ca Smaranda soția vistierului Gheorghe să aibă a plăti toți acești taleri 1381 cu dobânda lor pă doi ani, de când i-au primit soțul ei dela dumnealui logofătu Bibescu ca să-i dea moșnenilor și numitul i-au ținut până acum. Iar pentru taleri 45, ce mai cer moșnenii dela pârâta, cu cuvânt că numita știa că răposatul soțul ei nu le-au dat acești bani și umbla ca să-i mistuiască, și ei prin judecăți ca să-și afle dreptatea i-au cheltuit, măcar că nu este obiceiul pământului, dar de vreme ce numita au știut că soțul ei nu i-au fost dat moșnenilor, după cum să cunoaște chiar din foaea ce să văzu la mâna moșnenilor, nu trebuia pârâtă ca să mai facă pă moșneni să umble cheltuindu-să prin judecăți, ci să cuvenea ca să le dea banii făr de niciun cuvânt de pricinuire. Pentru aceia ni să pare că ar fi cu cale ca și acea cheltuială de taleri 45 să o plătească numita moșnenilor. Iar hotărârea rămâne a să face de cinstitu divan.

1812, Aprilie 12.

Gheorghe...

Treti logofăt.

Documente¹⁾

transcrise de ILIE CHIRIȚĂ.

1.

1682, August 11.—Șerban Cantacuzino poruncește boerilor hotarnici luați de C. Brâncoveanu, să aleagă părțile de moșie ce au avut rumânii din Scărișoara.

1) Vezi articolul: Din bogățiile Brâncovenilor, mai sus, p. 281.

Să ştie boiarii hotarnici ai boiarinului Domni[e]i mele Costandin Brâncoveanul vel spătar şi ai slujitorilor den Scărişoara ¹⁾ şi ai megiaşilor birnici de acolo anume : Barbul vist. Fărcăşanul, i Vartolomei den Fălcoi, i Gheorghe log. de acolo, i Zahariia den Preajba, i Matei Fisânţea ot Stejariol, i Istratie den Izbiceani, i Voinea Ceauşul de[n] Zvorsca, i Tănăsăe de[n] Izbiceani, i Pătraşco log. de[n] Bircidei, i Manole de[n] Băbiciu, i Chirca log. de[n] Bărseşti, i Necula dela Caracal, ca să caute aceşti 12 boiari să adevereze câtă moşie au rumânii boiarinului Domni[e]i mele Costandin Brâncoveanul vel spătar, care i s'au vândut moşului dumnealui Predei vornicul cu părţile lor de ocină fiişcare, i cine câtă parte au avut şi câtă au ținut dela moşii lor, şi să adevereze şi partea slujitorilor cine cât are, şi să adevereze şi partea megiaşilor birnici cine câtă are pre cărţi şi pre zapise. Şi dup[ă] aceia să aleagă moşiia boiarinului Domni[e]i mele, Costandin Brâncoveanul vel spătar, cu rumânii dumnealui, să o dea de o parte. Şi să aleagă moşiia slujitorilor, să o dea de altă parte; şi să aleagă moşiia megiaşilor birnici, să o dea de altă parte; să le hotărască ocini[le] de cătră alţii, să pue hotară pietre şi sâmne. Şi pentru vii, de va ajunge hotarul să calce boiarinul Domni[e]i mele Costandin Brâncoveanul vel spătar nescare vii slujitoareşti sau megieşăşti, sau să le dea rumâni[lor] vii pentru vii de o potrivă, sau să să învoiască să le lase să-şi fie megiaşii şi slujitorii viile lor infundate.

Aşisderea să caute aceşti 12 boiari şi hotarul despre Băbici şi despre Frâsinetul de câmp, să vază : stau hotarâle cele bătrâneşti bine, au nu stau ? Precum vor afla, cu suletele lor pre dreptate şi făr de nicio făţarie, așa să hotărască ; şi să le facă şi scrisori, ca să nu mai fie nicio gâlceavă întru dânşii. Şi zisă la Cârstov ²⁾. I is reci gsdvmi.

Io Şerban V-vod.

(Pecete cu tuş roşu).

Av. 11, vâlt. 7190.

Vt. postelnic.

Prociţ vel log.

P. S. Actul acesta a fost prezentat hotarnicului din 1818 al lui Gr. Br. Acad. Rom., doc. 205/CLXXXIX. (Exemplar dublu).

2.

1682.—Şerban Cantacuzino porunceşte celor 12 boieri luaţi de Const. Brâncoveanul vel spătar să aleagă şi să hotărnicească moşiile Băbiciu şi Scărişoara, din jud. Romanaţi.

Milostiio Bojiio Io Şerban Voivod i Gsdnă Zemli Vlahiscoi pisat gsdvmi grognosd voao 12 boiari, carii sânteti luaţi pre ră-

1) Scărişoara se află în Romanaţi, plasa Ocolul. Avea 2046 loc. în 1930.

2) Cade la 14 Septemvrie.

vașale Domni[e]i mele de boiarinul Domni[e]i mele Costandin Brâncoveanul vel spăt. și de slujitorii și de megiașii dela Scărișoara, ca să alegeți și să hotărâniți acea moșie.

Cătră aceasta fac în știre Domniia mea, în vreme ce veți vedea această carte a Domni[e]i mele și cu sluga Domni[e]i mele anume vtori postelnic, iar voi îndată să căutați să-i strângeți [pe] toți la soroc la Cărstov acolo la acea moșie și să cătați să aleageți și să hotărâniți acea moșie, după cum scriu răvașăle Domni[e]i mele. Și într'alt chip să nu faceți, că așa iaste porunca Domni[e]i mele. I is reci gsdvmi. Pis 7190.

Io Șarban V-vod.

(Pecete cu tuș roșu)

Procit. vel log.

(Pe verso :) Cumpărături înaintea hotărâni[e]i.

Acad. Rom., doc. 204/CLXXXIX. —

3.

1799, Decemvrie 20.—Nicolae Brâncoveanu, vel log. de Țara de sus, cere Domnitorului Alex. Const. Moruzi, ca să „fie luminată poruncă” spre a-și lua cuvenita parte de pe moșia Scărișoara.

Prea Înălțate Doamne !

Cu prea plecata mea anafora arăt Înălțimei Tale, că moșia mea Scărișoara ot sud Romanați nefiind încă aleasă de cătră moșnenii Scărișoreni, ci stăpânindu-să davalma cu dânșii, numai ei vând vinul și rachiul al lor, au și moară pe apa Oltului și fac ce voesc, nefolosindu-să casa mea într'atâția ani nici măcar cu un ban.

Mă rog milii Mări[e]i Tale să fie luminată poruncă cătră dumnealor boerii ispravniciei ai județului, să facă tacsil mai întâi de acei moșneani ceeace s'au dat într'atâția ani, după legătura ce prin zapisul lor au făcut cu epistatul moșiilor mele. Și pentru de a nu să mai urma această obrăznicie a lor și de acum înaintea, să fie luminată poruncă de a să pune acolo doao cărciumi; și cât câștig bani și den aceste doao cărciumi, cum și ce să v[a] aduna dupe moară, vatră și bucatele câmpului, să s[e] înparță de acum înainte pe din două, să ia adecă acei moșneni jumătate și casa mea jumătate pân la un ban.

Iar anii Mări[e]i Tale să fie del[a] milostivul Dumnezeu mulți întru fericire.

1799, Dechemvrie 20.

A Mării Tale prea plecată slugă,

Nicolae Brâncoveanul, vel log.

Io Alexandru Costandin Muruz, B[o]jie milostiio i Gspdr. Zemli Vlahiscoe.

Cinstit și credincios boierule al Domnii mele biv vel post. Nicolache, caimacamule al Craiovei, vei vedea anafora ce ne face dumnealui cinstit și credincios boieru Domni[e]i mele vel log. de Țara de sus Nicolae Brâncoveanu, pentru care poruncim Dumitale să aduci dintr'acei moșneni Scărișoreni față înaintea dumneata cu ispravnicul dumnealui log[o]i[ă]tului, unde să vezi dumneata și zapisul de așezământ ce are dumnealui logt. dela dășii. Și de nu au împotriva zapisului așezământului lor vreun cuvânt de împotrivire, să-i îndatorești a fi următori zapisului lor, făcând dumneata îndestulare dreptății ce să va cuveni. Iar când împotriva zapisului vor avea vreun cuvânt de răspuns, și nici vreo învoire la provlima aceasta a dumnealui log-tului nu le vei putea dumneata face cu priimirea amândurora părților, atunci să faci dumneata prin judecată după orânduială hotărârea aceia ce să cuvine a dreptății.

După care, de nu să va odihni, ori vechilu dumnealui log-tului, sau moșneanii, să-i sorocești la divan.

1799, Decemvrie 27.

(Pecete roșie de tuș, cu inițialele Domnului și anul 1793).

Acad. Rom., doc. 206/CLXXXIX.

4.

1818, Ianuarie 6.—Grigorie Brâncoveanu roagă pe Ion Caragea să-i aprobe un hotarnic pentru moșia sa Băbiciul i Scărișoara.

Prea Înălțate Doamne,

Lângă moșiile mele Băbiciul i Scărișoara, ce-i zice și Preajba din sud Romanai, am cumpărat câțiva stânjini de moșie dela moșnenii de acolo, care stânjini avându-i moșneni[i] davalma cu alți stânjini ai altor moșneni carii i-au vândut.

Și vrând ca acei stânjini ce i-am cumpărat să-i lipesc lângă moșiile mele, mă rog Mări[e]i Tale să să dea luminată poruncă către dumnealui caimacamul Craiovii, să orânduiască hotarnic din parte-mi pă Ceauși Scarlat de acolo, să facă hotărnicie la aceste dooă moșii ale mele, după hrisoave și hotărnicii. Să aleagă și stânjini[i] ce i-am cumpărat acum și să-i alătore pe lângă aceste moșii cu care să vecinesc, puind și semne i pietre după orânduială, ca să mi se știe stăpânirea.

Și când acei moșneni nu să vor mul[ț]ămi pe hotarnicu cel cerut, își vor lua și ei osebit hotarnic, pă care vor voi.

1818, Ghenar 6.

Grigore Brâncoveanu.

Acad. Rom., doc. 208/CLXXXIX.

1818, Aprilie 1.—Hagi Enuș, vechilul banului Grigorie Brâncoveanu, către Căimăcămie, în aceeași pricină.

Prea cinstite Dumneata biv vel spătar,

Jăluiesc Dumitale că după anafura[oa] ce au dat Dumnealui biv vel ban Gligorașcu Brâncoveanu către Măriia sa Vodă, prea Înălțatu nostru Domn, cum și cele ce să poruncește de către Măriia sa pe larg, să va da Dumitale pliofuriie, ci fiindcă asupra aceștii pricini mă însărcinează d-lui banu pă mine cu vechilimea, deaceia mă rog ca s[ă] fiie cinstită poruncă a Dumitale asupra hotarnicului ca s[ă] meargă la fața locului; și de va primi vecin[i] răzași tot pă numitu hotarnic, vor veni aici și vor da înscris la canțiler[ia] acestui divan, sau își vor lua hotarnic din parte-le pe cine vor voi. Și cum va fi mila Dumitale.

Prea plecat Dumitale, Hagi Enuș.

Nicolae Șuțu, biv vel spatâr, Caimacamu Craiovei.

Dumneata Ceauș Scarlat, ce ești cerut hotarnic din partea Dumnealui biv vel ban Grigorie Brâncoveanu, să mergi la fața locului, unde strângând atât pe vânzători cât și pe vecin[i] răzași, să pui în lucrare luminata poruncă a Mări[e]i sale prea Înălțatului nostru Domn, ca urmare întocmai, fără cătuși de puțină strămutare. Și spre răvășire orânduim pe portărel mumbașir.

1818, Apr. 1.

Nicolae Șuțu, biv vel spatâr.

(Pecete cu tuș negru)

Acad. Rom., doc. 209/CLXXXIX.

1818, Ianuarie 8.—Ion Gheorghe Caragea vvd. către Caimacamul Craiovei, pentru aceeași pricină.

Io Ion Ghiorghie Caragea V-vod i Go[spo]d[a]r Zemli Vlahiscoe.

Cinstit și credincios boerule al Domni[e]i mele, dumneata biv vel spătar Nicolae Șuțu caimacamule al Craiovei, și dumv. boerilor divaniți, cererea ce se face printr'această anafora dum-lui biv vel ban Grigorie Brâncoveanu[ul] fiind primită Domni[e]i mele, poruncim să orânduiești pă cerutul din partea dum-lui Banului, carele împreună și cu hotarnic[ul] vor cere vecinii răzași ce arată dum-lui Banu după scrisori i dovezi, cum și după vechea stăpânire. Și de vor rămânea cu toții mulțumiți și odihniți, să puie pietre hotară și să dea înscris carte de hotărnicie după orânduială; iar fiind pricină dă neodihnă despre vreo parte, pietre să nu puie, ci numai semne să facă, și cu alegerea din fața locului i cu cercetarea dumv. înscris, să-i trimețeți la divanu Domni[e]i mele cu zi orânduiești dă soroc.

1818, Ghenar 8.

Biv vel cămnar.

Vel Logofăt.

(Pecete cu tuș roșu)

Acad. Rom., doc. 208/CLXXXIX.

1818, Iunie 12.—Alegerea moșiilor Băbiciul și Scărișoara din Romanai, ale lui Grigorie Brâncoveanul.

Prea cinstitul Dumnealui biv vel ban Grigorașcu Brâncoveanul cu anafora au făcut arătare Mări[e]i sale Ioan Ghiorghe Caragea V-vod, prea Înălțatul nostru Domn, cuprinzătoare că pă lângă moșiile Dumnealui, Băbiciu[l] i Scărișoara din sud Romanai, au cumpărat câțiva stânjini dă la moșneani[i] de acolo, și avandu-i deavalma cu numiții, voește ca să aleagă acea cumpărătoare și să o lipească lângă moșiile Dumnealui, să roagă de Măriia sa a să da luminată poruncă către Dumnealui Caimacam, să orânduiască hotarnic din partea Dumnealui pă biv Ceaș Scarlat, ca să fie hotărnicie la acele moșii, după sineturile ce le are, și să alătore acele cumpărături pă lângă moșia cu care să va vecini, puind pietre despărțitoare după orânduială, ca să să știe stăpânirea

Iar când moșneni[i] nu să vor mulțumi pă hotarnicul cel cerut, își vor lua altul din parte-le, pă care vor voi. La care anafora s'au dat luminată poruncă către Dumnealui Caimacam și către Du-lor boieri divaniți, poruncitoare ca să să orânduiască cerutul hotarnic din partea Dumnealui Banului, ca împreună cu hotarnicul ce-și vor lua moșneani[i] din parte-le, mergând la numitele moșii, să facă tragere și alegere părții Dumnealui Banului după scrisori i dovezi și veichea stăpânire. Și de vor rămănea cu toții odihniti, să puie pietri și să dea înscris după orânduială carte de hotărnicie. Iar nemulțumindu-să vreo parte, pietre să nu puie, ci numai semne să facă, și cu alegerea din fața locului i cu cercetarea divanului înscris, să-i trimită la luminat divanul Mări[e]i sale, cu zi orânduită de soroc. Arătându-să veichilu cu luminată poruncă la cinstitul divan, m'am și orânduit prin buiurdizma cinstitei căimăcămii, poruncindu-mi-să ca să merg la numitele moșii, strângând atât pă vânzători i pă ceilalți moșneni, cât și pă vecini[i] rezași, să pui în lucrare luminata poruncă cu urmarea întocmai, fără de cătuși de puțină strămutare. Iliie portărelu, mumbașiru cel orânduit, dănd de știre moșnenilor ca să-și ia hotarnic din parte-le, numiții s'au arătat cu jalbă către cinstita căimăcămie, zicând că ei nu pot lua hotarnic deosăbit, însă [să] mulțumesc tot pă hotarnicul ce s'au orânduit din partea Du-lui Banului. Priimită fiindu-le cererea lor, m'am orânduit și din parte-le, poruncindu-mi-să ca să fac tragere și alegere părților lor, cât pă dreptate li să va cuveni, să-i deosebesc de părțile Du-lui Banului.

Următori fiind, am mers la numitele moșii, și întâi am dat de știre tuturor vecinilor rezași ca să vie fieș[te]care la capul hotarului său cu sineturi veichi, noi, cine ce vor avea, ca la urmă să nu pricinuiască că n'au avut de știre și li s'au călcat hotaru. Unde strângându-să toate părțile, mai întâi am intrat în cercetarea hotarului *Băbiciul*.

Fiindcă veichilu Du-lui Banului zisă că sineturile aceştii moşii nu le are aici, şi Du-lui Banul prin anaforoa ce au dat cătră Măriia sa Vodă arată că Băbiciul este trup deosăbit, am cerut atunci dela moşneni, cât şi dela vecin[i] rezaşi, să-m[i] arate sineturile fieş[te]căruia şi ştiinţa lor, de unde să poci dovedi adevărul, până unde merge acest trup de moşie şi în ce chip îi curge pricina.

Căutând sineturile cu amăruntul, am văzut că vorbeşte de Băbici, ce este moşia Reacicăi, metohu sfintei episcopii Râmnicu, că merge alături cu moşia Preajba. Aseminea şi prin grai cu toţii răspunseră: ei nu ştie să fie Băbiciul al Du-lui Banului deosăbit hotar, fără de cât ştiu că au auzit dela părinţi[i] lor că această moşie din veichime au fost tot un trup şi să stăpănea deavalma cu răposatu Dvor. Preda Brâncoveanul, iar în zilele răposatului Şarban V-vod, după cearerea ce au făcut răposatul Cos-din Brâncoveanul vel spătar, s'au orânduit 12 boeri hotarnici de au venit în faţa locului şi au ales atât moştenirea răposatului Preda Dvornic, cât şi ce au mai cumpărat la urmă răposatul Cos-din Brâncoveanul vel spătar, făcând-o tot un trup, au împietrit toată partea aceia, cât şi părţile lor. Iar mai la urmă au mai cumpărat răposat[i] Brâncoveni câţiva stânjini din hotărâre lor, având şi viie infundată a Do[amnei] Stancăi p[ar]tea slujitorea[s]că. Neputând-o despărţi, au intrat în părţile lor şi au stăpănit-o deavalma până acum. Iar că-i zice acelei părţi împietrită Băbiciu, este din pricină că s'au strămutat câţiva din lăcuiitori[i] satului Băbiciu p[ar] hotarul aceştia, fiindcă ei îşi trag dajdia lor tot la satu Băbiciu. De aceea îi zic şi hotarului acestuia Băbiciu. Iar din veichime, când era sălişte p[ar] dânsul, îi zicea Preajba. Zicând şi aceasta că, de nu li să dă crezământ, să să facă tragere a tot trupul, după cum s'au tras de acei 12 boeri, şi atunci mă voi plîrofori şi de adevăr. Aşa am eşit cu toţii în faţa locului, de am dat ocol la tot hotarul, de jur împrejur, şi-am văzut că trupul ei merge cu lungul despre răsărit către apus, şi latul despre miazăzi către miazănoapte. La capul despre răsărit să loveşte în capete cu moşia Bărsăştii i Creţăştii i Viiespeştii şi Gălmeanţi. La capu despre apus cu Studiniţa şi Frăsinetul-de-Câmp; la miazăzi cu Plăviceani[i] şi la miazănoapte cu Băbiciu, moşia sf episcopii Râmnicul[ui]. După ce am dat ocol moş[ei], de am văzut starea ei, am găsit şi toate pietrele hotarului nestrămutate, după cum moşneni[i] i răzaşi[i] mi le-au arătat. Am cerut dela amândoaă părţile sineturi veichi, noi, ce vor avea. Şi veichilul Du-lui Banului ne-au dat un hrisov al Mări[e]i sale răposatul întru fericire Şarban V-vod cu leat 7191, de ani 135. Şi citindu-i cu-prinderea, unde zice Măriia sa că au dat acest hrisov răposatului Cos-din Brâncoveanul vel spătar, ca să-i fie ocină în satu Scărişoara, sud Romanaţi, toată partea moş[ui] său Predii Dvornic, şi cât au mai cumpărat în urmă, cu tot venitul şi cu toţi rumâni[i]. Iar în ziele Mări[e]i sale vrând ca să-şi aleagă partea ce au cumpărat dela moşneni şi să-i alătore cu ceilaltă parte de moştenire, i s'au

orându-i 12 boeri hotarnici, anume : Barbul Fărcășanu vistier, i Vartolomei din Fălcoi, i Gheorghe logofăt ot tam, i Zahariia ot Preajba, i Matei fecioru Fisenții ot Ștej[e]rei, i Istrate ot Izbiceni, i Ivan Ceaușu ot Svorsca, i Tănăsie log. ot Izbiceni, i Pătrașcu log. ot Bircidei, i Manolea ot Băbici, i Ivan Ceaușu ot Huriia și Nicola Tichizul ot Caracal, fiind ispravnic sluga Măriei sale Radu vtori postel. Și mergând numiții boeri în fața locului, au chemat pre toți moșneni[i] de i-au întrebat pre amăruntul, ca să scoată cărțile i zapisele ce vor avea. Și cărți n'au avut. Ci numai au scos înaintea boerilor o foaie pentru răscumpăratoarea lor de ocină, când au răscumpărat-o dela Nicolae vistieru, care câți bani au dat și câtă ocină țane. Și zapisele ce au avut de cumpărătura unii dela alții i-au socotit și au ales partea fiecăruia cât are a țanea, făcând funiile de stâneni 40, au tras moșiia pă trei locuri din hotar până în hotar, și s'au aflat laolaltă funii 91, stâ[n]j. 3640; la mijloc funii 71, stâ[n]j. 2840; și la capul hotarului despre Frăsinet funii 57, stâ[n]j. 2280. Dintr'aceștia au ales partea Du-lui Cos-din Brâncoveanu vel spatat pe din sus despre Băbiciu, laolaltă funii 24, pași 11 pl., stâ[n]j. 975 pl., i a megiașilor, pre din jos de a Dum-lui, funii 30 pl. pași 11, stâ[n]j. 1231, i a slujitorilor pre din jos de a megiașilor funii 34 pl., pași 11 stâ[n]j. 1391, și a feciorilor lui Iordache stolnicu pre din jos de a slujitorilor funii 1, pași 1 pl., s[tân]j. 41 pl. Și la mijlocu tot despre Băbici partea Dum-lui vel spătar funii 19, pași 5, stâ[n]j. 765, i a megiașilor funii 24, stâ[n]j. 690, iar a slujitorilor funii 26 pl., și 17 pași, stâ[n]j. 1077, și a feciorilor lui Iordache stolnicu pași 32 pl., stâ[n]j. 32 pl. La capul hotarului despre Frăsinet tot despre Băbiciu funii 15 pl., stâ[n]j. 620, i a megiașilor funii 19, pași 5, stâ[n]j. 765, i a slujitorilor funii 21, pași 16 pl., stâ[n]j. 856 $\frac{1}{2}$, și a feciorilor lui Iordache stolnicu pași 29 pl., stâ[n]j. 29 pl. Iară pentru via Doamnei Stancăi, ce-au căzut pă partea slujitorilor, s'au învoit cu dânșii ca să o ție infundată. Încă i-au mai dat loc împrejur ca să o mai lungească și să o lățească, însă la capul vi[e]i din jos funii 10, la capul din sus funii 10, și laturile de amândoaă părțile câte o funie. Și într'aceștia chip i-au învoit. Și au împietrit acei 12 boeri hotarul fiecăruia deosibit.

După ce am cetit cuprinderea hrisovului în auzul tuturor, înțelegând moșneni[i] că s'au socotit pasul, stânjinu[i], cu toții răspunseră, măcar că [in] hotarul Dum-lui banului stau pileturile nestrămutate și părțile lor asămine, și câți stânjini au mai vândut în urma hotărnicie[i], nu i-au vândut la alte părți, ci tot la răposati[i] din neamul Dum-lui cât și Dum-lui. Și au știință că din doi pași s'au făcut un stânjin. Dar trăgându-să și acum tot hotarul din cap și până în cap, și de vor eși stânjăni[i] după cum în hrisov [să] arată, cu toate că este și pentru al lor folos, dar ei se mulțumise, de câte vânzări au făcut dela hotărnicie încoace, să dea tot doi pași pentru un stânji[n]. Iar de va voi Dum-lui Banu să ia un stânjăn pentru un pas, poate să-și piarză toate părțile lor, încă să nu ajungă. Și pentru al lor ajutor ne-au

dat o hotărnicie scrisă tot dintr'acel leat 7191, iscălit numele tot ale celor 12 boeri ce în hrisov arată. Și cetindu-i cuprinderea, unde zic numiții că au făcut funii de pași 49 și au tras moșia pă trei locuri, arată și în ce chip au făcut împărțea, tot cu asămine cuprindere după cum în hrisov zice. Și cu toate că eu la acea hotărnicie niciun temei nu am pus, dar periergisând asupra adevărului, am cerut dela veichilu Dum-lui Banului de mi-i-au dat și o foaie scrisă tot într'acel leat și iscălită tot de acei 12 boeri, în care foaie arată deslușire împărțea ce au făcut, câți s'au dat răposatului Cos-din Brâncoveanu vel spătar, atât partea rumânilor Dumisale moștenire și cât au mai cumpărat la urmă, dela cine pă anume și cât au să ție fieșcare moș.

Dar vorbește de pași, iar nu de stânjani, atât numai; împărțea ce au făcut între dânșii să veade făcută pă trăsura de laolaltă, fiind mai lată, iar de celelalte doaa trăsuri nimic nu pomenesc. Am intrat și în cercetarea a trei zapise ce mi s'au dat dă cătră veichil: Unul dela răposat. Preda Pârșcoveanu med[eln]cer, în care zice că au dăruit toată partea Dumisale din Scărișoara fiului Mări[e]i sale, Radul beizadea. Am cerut dela moșneni să-mi arete cât îi este partea. Răspunseră că ei pă Preda Pârșcoveanu nu-l știu dă moșnean, dar atâta știu că au auzit dela părinții lor că, în urma hotărniciei ar fi cumpărat Preda Pârșcoveanu o funie de moșie în hotarul lor, și neîngăduindu-l Măria sa Radul beizadea ca să stăpânească, au dăruit-o la fiul Mări[e]i sale, fiindu-i și nepot

Acum făcea cereri moșneni[i] ca să li-să arate acel zapis, dăla ce moș au cumpărat funia aceia, ca dela acela să să și scază.

Iar pentru doaa zapise, unul de stânjini 75, al lui Iosiv Monahu și al frății său Vladu, ce i-au vândut la leat 7209, și altul de stânjani 41 pl al lui Stoian Diaconu, feciorul lui Efthimie Călugăru cu leat 7214, nu le-au tăgăduit, cum și pentru viaa Doamnei Stancăi ce-au avut-o înfundată, și cu ce i-au dăruit atuncea ca să o lungească și să o lărgească. Măsurându-să acum au eșit latul ei stânjini 83 și lungul stânj. 485. Și fiindcă trupul aceștii moșii merge cu lungul doaa ceasuri și mai bine, după analogia ce am făcut, să cuvine stânj 15 masă. Am alăturat atât stânjenii aceștia cu stânjani[i] de moștenire după hrisov și cu stânjenii ce s'au găsit buni cumpărați în urma hotărniciei, cum și oarta ce li s'a cuvenit feciorilor lui Iordache stólnic, i stânjani[i] ce i-au cumpărat sârdar Polihronie în anii trecuți, cât și stânjani[i] ce s'au cumpărat tot de Dum-lui acum la hotărnicie, după cum prin deosăbită foaie să arată cu deslușire, i-am alăturat și i-am făcut tot un trup, apoi am făcut socoteală și moșneanilor, fieșcare câți pași au avut și ce-au vândut și ce-au mai rămas, tot după foaia ce mi s'au dat de către veichilu Dum-lui Banului, am făcut amândoi moșii un trup. După ce-am sfârșit această cercetare și socoteală după foaia de împărțea, făcând doi pași un stânjăn, văzând că este sumă mai puțină cu mult de cât în hrisov să arată, am eșit cu toții de am făcut tra-

gere moși[e]i a tot hotarul, tot cu stânjănu Mări[e]i sale răposatului întru fericire Șarban V-vod, după cum s'au tras atunci de acei 12 boeri, numai atât că trăsura după marginea Oltului pă unde s'au făcut atuncea, cu măcinarea apei au rămas dincolo de Olt, unde acum nu s'au putut face, fiind cotitura prea multă. Și cu toate că moșneni[i] făcea[u] cerere ca să să facă tragere moșiei dela miazănoapte la amiazăzi, după cum s'au tras de acei 12 boeri, nefiind cu cuviință cearerea lor, nicio ascultare nu li s'au dat; căci Dum-lui Banu, după ce are dooă părți și mai mult de cât dânsii, apoi văzând că trăsurile din hrisov cu foaia de împărțeală nu să potrivește, cât și pentru partea Predii Pârșcoveanu ce, prin zapise care au dat Mări[e]i sale Radului Beizadea, zice că au dăruit toată partea din Scărișoara la fiul Mări[e]i sale, dar nu arată câți stânjani au fost de moștenire sau dela cine i-au cumpărat. Și moșnenii cu totul au stătu cu împotrivire, că nu-l cunosc de moșnean; și de au cumpărat, să arate zapisul dela cine. Și nici în sineturile ce mi s'au dat de către veichilu Dum-lui Banului nu am găsit să vorbească de numele Predii Pârșcoveanu că au fost moșnean sau cumpărător. Deaceia, pentruca să lipsească toate prigonirile și ca să nu să întâmple judecăți și cheltueli zadarnice, și eu să poci dovedi tot adevărul, am luat cu trăsura de către amiazăzi, din hotarul Plăvicanilor din piază pă marginea Oltului de dincoaci, alături cu Drumul sării, mergând înainte către miazănoapte până în hotarul Băbiciului, moșia Reacicăi ce este metoh al sf. episcopii Râmnicul, au [e]șit stânj. 2007. La trăsura al doilea dă la mijlocul moși[e]i, tot din pitatra Plăvicanilor despre miazăzi drept înainte spre miazănoapte până iar în hotarul Băbiciului, au eșit s[tân]j. 1670. La trăsura al treilea, tot din piază Plăvicanilor spre miazănoapte până iar în hotaru Băbiciului au eșit s[tân]j. 1307, palme dooă. După ce am sfârșit aceste câte trele trăsuri și m'am pliorforisit de tot adevărul, că nu este Băbiciul deosăbit trup, ci este tot din trupul Scărișoarei, după cum moșneni[i] mi i-au arătat, mai vartos că la câte trele trăsurile vorbește tot de Băbici, că acolo să incheie hotaru, nu rămâne bănuială că este partea aceasta a Dum-lui Banului, ce-i zice Băbici, deosăbit hotar. Deaceia, după socoteala ce am făcut fiind dreaptă, arăt și în ce chip s'au făcut împărțeala.

Din trăsura cea dintâi după marginea Oltului să fiie moșneni, slujitori, din piază Plăvicanilor de către miazăzi, unde s'au făcut movilă pă dânsa lângă Drumul sării, în sus stânj. 336, palme 4; și de aici în sus să fiie și moșneni[i] megiași stânj. 274, palme 7, unde s'au pus piază și s'au făcut movilă pă dânsa despărțitoare megiași[lor] și slujitori[lor] de Dum-lui Banul. Și dintr'această movilă iarăși în sus până în hotarul Băbiciului s'au ales partea Dum-lui Banului stânj. 1395, palme 5, unde s'au pus piază și s'au făcut movilă pă dânsa despărțitoare de către Băbiciu.

La trăsura al doilea, tot din piază Plăvicanilor către miazănoapte, să fiie slujitorii s[tân]j. 242 și megiași[i] stânj. 210, palme 4, unde s'au pus piază și s'au făcut movilă pă dânsa

tot despărțitoare megiași[lor] și slujitori[lor] de Dum-lui Banu. De aici tot în sus spre miiazănoapte până iar în hotarul Băbiciului s'au ales partea Dumisale Banului stânj. 1217, palme 4, unde s'au pus pîiatră și s'au făcut movilă pă dânsa.

La trăsura al treilea tot din pîiatra Plăvîcenilor către miiazănoapte să țieie slujitori[.] stânj. 180 și megiași[.] stânj. 160, palme 7, unde s'au pus pîiatră și s'au făcut movilă pă dânsa.

De aici tot înainte până în hotarul Băbiciului s'au ales partea Dum-lui Banului stânj. 966, palme 3, unde s'au pus pîiatră și s'au făcut movilă pă dânsa, care adunându-să câte trele trăsurile, partea Dum-lui Banului, fac masă s[tân]j. 1193, palme una, degite patru, adică una miie una sută noaozăci și trei, palme una, degite patru. Iar pentru părțile moșneanilor megiași și slujitori, li s'au dat cărți deosăbite cu asemenea cuprindere.

Să să știe și semnele ocolului acestui trup de moșie al Dum-lui Banului. Însă din movila ce s'au făcut pă pîiatră alături cu Drumul sării, treacem Oltul către răsărit, unde s'au făcut altă movilă despărțitoare megiași[lor] și slujitori[lor] de Dum lui Banul Brâncoveanu. De acia tot înainte spre răsărit, unde s'au făcut altă movilă, de acia înainte s'au făcut altă movilă, de acia tot drept înainte prin zăvo[ale]le Oltului și Balta Cănepiștilor, în capul locului arăt al Predii Croitor ot Bărsăști s'au făcut movilă. De acia tot înainte peste drumul Slatinii ce merge laturi s'au făcut movilă. De acia tot drept înainte până în matca Oltului veche, în colț, unde să desparte de laturi despre nămiiazi megiași[i] și în cap cu Bărsăștii, moșia sf. Mitropolii, fiind de față și Popa Radu Păun ot tam, i Popa Pătru ot Beci, i Diaconu Badea ot tam, i Diaconul Pană ot tam, carii răspunseră că este hotar netăgăduit de nicio parte, unde s'au făcut movilă.

De aici ne întorcem pă latul moși[e]i pă matca Oltului veche spre miiazănoapte și mergem până la un loc de rămân Bărsăștii și să încep Crețestii, moșie megieș[s]că, unde și acolo fiind față Popa Dinu Băiașul, i Iordache Lemetii, și Călin Catana, i Vasile Păsul, i Soare, i Badea Coșărîn și Diaconu Ion Băiașu, și măsărăm cu toții tot pă matca Oltului veichi până la un loc pă cotitură și tot înainte, unde să sfârșaste Crețăștii și să începe Viespeștii megieșască. și tot pă matca Oltului veicheă înainte, de unde să începe Gâlmeani[i], ce este metoh al sf. Mitropolii, față fiind și Nicolae ispravnic al aceștii moșii, și tot pă matca Oltului veicheă până la hotarul Băbiciului despre miiazănoapte în colț, unde s'au făcut movilă: de aicia ne întorcem în sus spre apus, pă lungul moși[e]i alături cu hotarul Băbiciului, peste drumul Slatinii, la Salcia Sădită, ce este în nește gropi de bordée veichi, s'au făcut movilă; de aici tot drept înainte treacem Oltul și mergem la movila ce s'au făcut de asupra Fântâni[i] Diaconului Stan, și de aici la movila ce s'au făcut între bordée: de aici la movila trăsorii dintâi, dă lângă Drumul sării, ce este despărțitoare Dum-lui Banu[lui] dă Băbiciul Recicăi, metoh al episcopi[e]i; de aicia tot drept înainte către apus la altă movilă

ce s'au făcut pă pîiatră. De aciia tot înnainte, la pîiatra de lângă o groapă veicheă s'au făcut movilă lângă drumul ce se duce la Frăsinet. De aciia tot înnainte la altă pîiatră, ce s'au făcut movilă pă dânsa, din jos dă drum; de aici tot drept înnainte la pîiatra din trăsura al doilea, ce s'au făcut movilă pă dânsa. De aciia tot înnainte la altă movilă, ce s'au făcut pă pîiatră. De aciia tot înnainte la pîiatra din trăsura al treilea, ce s'au făcut movilă pă dânsa. De aici tot înnainte pă din sus de Fântâna lui Ivan la pîiatra din colt, ce s'au făcut movilă pă dânsa, despărțitoare despre apus de Frăsinet și Studinița, și despre neamiază de megiași și slujitori. Și ne întoarcem iarăși pă lungul moși[e]i spre răsărit la pîiatră, și din pîiatră la movila ce s'au făcut la trăsura cea de al treilea; de aici tot drept înnainte, unde s'au făcut altă movilă. De aici tot înnainte printre doaoă movili, până la pîiatra din trăsura al doilea, unde s'au și făcut movilă pă dânsa. De aici tot drept înnainte printre alte trei movili, ce s'au făcut tot în lungul moși[e]i, și până la pîiatra cea dintâi din trăsura de lângă Drumul sării, unde s'au făcut movilă pă dânsa, și să încheaiă tot hotarul de jur împrejur.

Deci la cercetarea și alegerea ce am făcut acestui trup de moșii, după ce m'am pliroforisit de tot adevărul, am ales părțile fieșcăruia deosăbit, lipsind prigonirile și judecățile dintr'amândouă părțile, pentru care au dat moșneni[i] și deosăbite zapise supt ale lor iscălituri către cancelaria cîstitutului divan al Craiovei, că s'au mulțumit pă alegerea și împărțeala ce am făcut între dâșii. Am dat această carte dă hotărnicie prea cîstituluî Dumnealui biv vel Ban Grigorașcu Brâncoveanu, ca să aibă a tăriea și a stăpâni acest trup de moșii, ce este ales de către Scărișoară și Băbici, rămâind numele acestui trup Preajba, după cum și din veichime i-au fost numele, întocmai după semnele ce mai sus să cuprinde, cu bună pace și neclintit.

1818, Iunie 12.

Scarlat biv Ceauș
(m. p.)

Stânjani[1] ce s'au ales acum la hotărnicie câte trele trăsurile, după cum mai sus să cuprinde :

Stânjini	Palme	
1395	5	Din trăsura despre răsărit după marginea Oltului.
1217	4	Din trăsura al doilea.
966	3	Din trăsura al treilea.
3579	4	

Fac masă stânj. 1193, palme 1, degete 4 (partea lui Grigore Brâncoveanu).

<u>Stânjini</u>	<u>Palme</u>	
311	5	Moștenire după socoteala ce acum s'au făcut din și foaie de împărțeală
63	7	Din zapisul lui Iosiv Monahu și Vladu frate-său de stânj. 85.
30	7	Din zapisul lui Stoian Diiaconu cu stânj. 41 pl.
15	—	Pentru viaa Doamnei Stancăi, după analogiia ce s'au făcut.
15	2	Partea feciorilor lui Iordache Stolnicu.
80	— 4	Prisosul ce au eșit și s'au pus pă numele răp. Preda Pârșcoveanul.
402	4	Ce au cumpărat Dum-lui sărdar Polihroniie în ani[i] trecuți.
274	—	Ce s'au cumpărat tot de Dumnealui acum la hotărnicie.
1193	1, 4	

Pe ultima pagină :

Hotărnicia moși[e]i Preajba din sud Romanați, ce-i zicea
mai nainte Scărișoara și Băbici.

P. S. Există și o altă hotărnicie identică, pe format coală.

Acad. Rom., doc. 153/CLXXXI.

Sofisme...

Cea mai frumoasă țară nu este aceea în care ai vrea să trăiești, — ci aceea în care ți-ar plăcea să mori.

În cele mai relative situații, avem uneori atitudini definitive. Este un reflex al eternității.

Cuvântul „totdeauna” este un eufemism. Totdeauna, adică etern, de *moarte*! Deaceea cuvântul acesta îl întrebunțează mai mult îndrăgostiții. Iubirea și moartea sunt noțiuni identice.

Viața este iubirea între oameni.

Moartea este iubirea între om și Dumnezeu.

Teama de moarte este aparentă. În subconștient păstrăm însă presentimentul acelui amor divin. Deaceea prima iubire e moartea.

Unii, cred că e un roman de Turgheneff.

În organisme complexe, dragostea și moartea se amestecă, denaturându-se, cu emanațiuni sociale: prietenie, ură, manieră, convențiuni.

Când pe pământ erau numai doi oameni, a apărut iubirea.

Când oamenii s'au înmulțit, a apărut ura.

Ura e socială. Dovadă: războiul.

Când au început să se teamă unii de alții, s'au grupat în tabere: câte doi, patru, mai mulți. Teama de vrășmaș, plus instinctul solidarității în fața pericolului comun, au dat naștere prieteniei. Astfel, prietenia a fost cel dintâi sindicat. Și astăzi, prietenie înseamnă înțelegere între două persoane, contra celei de-a treia.

Civilizația e tot ură, fiindcă se întemeiază pe concurență între popoare. Concurență materială ori spirituală. Dacă însă concurența n'ar fi ură, ar fi șarlatanie. Prefer ura. Cel puțin, este un sentiment robust.

• * *

Iubirea pământească nu este niciodată absolută. Fiindcă iubirea pământească e individuală.

Numai Dumnezeu iubește pe acela de care se simte iubit.

Iubirea pământească nu concepe decât doi indivizi, dintre cari, însă, numai unul iubește. Iubire reciprocă înseamnă — de fapt — iubire alternativă între două persoane constante: când bărbatul e indiferent, femeia se ambalează; când femeia e rece, bărbatul e insistent. Toate acestea având o succesiune extrem de rapidă, dau iluzia continuității.

Așa dar, iubirea și moartea apar, în organismele complexe, întunecate de ceea ce am numit: emanațiuni sociale.

Ergo: vom prefera, pentru studiul celor două sentimente primare, organismele sociale simple. Cât mai simple.

Un confrate s'a dus să caute „dragostea și moartea, în provincie”. Și nu a găsit. Le-a găsit acolo.

Acolo sentimentele sunt mai pure, cum e vinul gustat la crămă, între butucii de viță.

. . .

Imi plac orașele mici, — sau cele foarte mari, metropolele. Orașele mici, în care casele au încă grădini în față, iar îndrăgostiții merg pe stradă ținându-se de mână. Metropolele, cu marile crematorii în care *moartea* este o conferință ținută de un domn chel la Ateneu, viața urnă cu cenușe, și dragostea la fel...

Nu-mi plac orașele mijlocii. Un oraș mijlociu este ca un om semidoct.

Un târgușor provincial este interesant atâta timp cât îl domini tu pe el. Este periculos când începe să te domine el pe tine. Dramele provinciale încep de aci...

Firește, e vorba de o dominație a spiritului. Sunt oameni dominați de cafeneaua orașelului mai mult decât de o femeie. Ei nu pot să plece de aci, deși o doresc și o spun mereu.

Plecările...

Intr'un oraș mic sunt două lucruri mai importante: gara și cimitirul. Felinarele verzi și roșii de pe liniile paralele sunt priveghiate noaptea de candelile de pe deal. Ele ard liniștite, cu o flacără calmă, cași cum ar ști că toți cei cari pleacă se vor reintoarce odată, cu toți și pe rând, sub blânda lor ocrotire...

N. Milcu. —

*Trei traduceri de Tr. Demetrescu *)*

Cenușă.

Traducere din Carmen Sylva

*Ea mă'ntrebă: „De ce-ți sunt ochii
Așa de tulburi?” — I-am răspuns:
— In ei, de chinuri și durere,
Cenușa astăzi a pătruns.*

Numai cenușă!

*) Aceste trei poezii ne-au fost comunicate de d-l C. Georgescu-Geonst, după manuscrisele răposatului poet, păstrate în familie.

*Odată inima-mi aprinsă
Bătea la ori-ce pas,
Un foc îmi clocotea în vine;
Astă-zi nimic n'a mai rămas
Decât cenușă!*

*Și dacă păru-i ca argintul
Și dacă fruntea-mi s'a 'ncrețit,
Dacă pe tâmpile și pe buze
O umbră rece s'a lățit,
Este cenușă!*

*Iar inima-mi dacă adoarme
Și nici să mai ofteze vrea,
Să nu credeți că e uitarea
Care-a pătruns adânc în ea.
Este cenușă!*

*Părea că cugetarea rece
Biruitoare a scăpat,
Dar, vai! și ea, acum în urmă
Prin multe patimi, s'a schimbat
Tot în cenușă!*

Nu mă opriți de-a plânge!

„Pleure, afin de savoir!”
Victor Hugo

*Nu mă opriți de-a plânge!
Al lacrimilor dar
Ne dă speranță! Chinul
E mai puțin amar.*

*Căci plânsul, pentr'un suflet
De suferinți zdrobit,
E 'ntocmai ca și roua
Pe crinul veștejit.*

*De chin și de durere
Când inima s'a strâns,
La urmă mângâiere
Găsim numai în plâns.*

*Nu mă opriți de-a plânge!
Al lacrimilor dar
Ne dă speranță! Chinul
E mai puțin amar.*

Din „Chevalerie”, Paris, 1886, de Julie Hașdeu.

Patria *)

*Mulți caută adesea
Cusururi țării lor.
Sunt proști, nebuni, căci totuși
Chiar dănșii o ador.*

*O criticăm, o plângem,
Dar pentru ea murim;
O apărăm cu viața;
Căci țara ne-o iubim.*

*Ingratul când se 'ntoarce,
Amoru-i reclamând,
Ea uită tot și 'l strânge
La sânul ei cel blând.*

*De-aceia toți câți cată
Cusururi țării lor
Sunt proști, nebuni, căci totuși
Chiar dănșii o ador.*

Gând uitat

*Licurici din amintire
Se frământă 'n gând uitat;
Din trecut doar o sclipire
De talaz a fulgerat.*

*Stele mici cu albe raze
Unduiesc pe cer senin,
Licărire de topaze
Frâng în lacul cristalin.*

*Neclintire de genună
Cerne văl întunecat:
Umbre vechi iar se adună
Peste gândul meu uitat.*

Mihail Șt. Cioroiu

*) A fost scrisă de Iulia Hașdeu la Paris în 1886, Februarie. Traian Demetrescu a tradus numai patru strofe, a treia din originalul francez lipsind. O reproducem totuși din volumul „Chevalerie”, ciclul II, Confidences :

„Surtout quand longtemps exilé
On a vécu loin d'elle,
L'amour profond s'est révélé
Dans le coeur infidèle”.

Cântec nou

De mult mă potopiseră liane
Și ca pe-un mort sihastru — fără plângere —
M'am fost uitat, sbătându-mă în goane
Când inimii-i se năzăria sa sângere.

Dar cântecul s'a izvodit din beznă
Ca puntea lunii peste mări în creștere,
Vrăjindu-mă din pleoape pâna'n gleznă
In clătinatul valurilor meștere.

Și m'au chemat de dincolo de ceață
Cu mâna lor ostroavele, ponoarele,
Să sburd cu visul printre iarba creață
Ce-o mestecă cu rouă căprioarele.

Cântând cu fluier vlăguit în geamăt,
Voiu scoate din zăpada văii crin de nea,
Din val luceferi și din frunze freamăt,
Ca Duhul care suflă pretutindenea.

Apoi din lutul care-adoarme totul
Mă voiui uni cu vântul și pâraiele,
Să răcoresc dihăniilor botul
Și să le scald cu primăvară straiete.

M. D. Ioanid.

Balada dorului

Flutură spre zări pustii
Salbe de cocoare,
Dorul care-a obosit
Nu mai leagă floare.

Ca și lugerul de crin
Fruntea și-o înclină,
Să-i sărute toamna blând
Visul de lumină;

Să se cearnă peste el
Brumă argintie
Și să ruginească 'ncet
Că vița de vie;

Peste ochii lui închiși
Frunzele să cadă

Și să se usuce ca
Florile 'n livada;

În adânc de suflet trist
Singur să se 'ngroape,
Cum se culcă neștiuți
Nuferii în ape;

Și să crească peste el
Negurile sure,
Cum în taină, pe 'nserat,
Cresc peste pădure—,

Că 'n zadar, ca un nebun,
Ani în șir de arândul
În văpaia lui mi-am ars
Sufletul și gândul!

Mih D. Ghenescu

SUFLETE

1903. În curtea unui pensionat de fete din București, în recreație.

- Elvira* (de optsprezece ani, brunetă, cu pince-nez de aur pe nas): Ați auzit, fetelor, că se mărită Tincuța Udrea ?
- Aglaiia* (mică și durdulie, de aceeași vârstă): Pe cine ia ?
- Elvira* : Un teolog.
- Speranța* (slabă, bălae, cu ochi mari albaștri): Și învățătorul ei, ce se face ?
- Aglaiia* : Zicea că-l iubește, că moare după el, — și acum s'a logodit cu teologul ăsta, nu știu cum îi zice. Ce caraghioasă !
- Elvira* : Dece vorbești așa ?
- Speranța* : Dar cum vrei să vorbească ? Primea în fiecare zi scri-sori dela el și îi răspundea. Se jura față de noi că ori ia pe Radu Ciucă, ori se călugărește. Și acum se face preteasă !
- Elvira* : Sunteți nedrepte cu Tincuța. De la Crăciun plânge și se roagă de ta-său, să o lase să ia pe Ciucă. A intervenit și preteasa pe lângă popă, să n'o silească să ia pe cine nu vrea. N'a fost chip să-l înduplece nimeni. Popa Iorgu una știe și una spune: vrea popă de ginere, ca să-și vadă fata preteasă.
- Aglaiia* : Trebuia să fugă de-acasă.
- Elvira* : Ciucă a rugat-o să fugă cu el, că atunci popa nu o să mai aibă încotro și o să i-o dea de soție.
- Speranța* : Ei, vezi ?
- Elvira* : Ce să văd ?
- Aglaiia* : Că nu l-a iubit.
- Elvira* : Ba l-a iubit și-l iubește.
- Speranța* : Frumoasă iubire ! li este drag Ciucă și-l iea pe Spănu. O ipocrită !
- Aglaiia* : Nicio ipocrită, — o șireată, nu altceva. De teamă că nu o să-i mai dea popa zestrea dacă ia pe Ciucă, se cunună cu Spănu. Și să vedeți voi că o să divorțeze numaidecât, ca să se mărite cu Ciucă. Nu țineți min-te cum zicea, că foarte bine a făcut armeanca aceea care, ieșind din biserică, a luat în palme pe căpitanul cu care se cununase, de l-a silit să divorțeze ? A rămas cu zestrea ce-i dase mătușă-sa și s'a cununat cu seminaristul ce-i plăcea. Să vedeți că tocmai așa o să facă și Tincuța acum.
- Elvira* : Nu cred. Voi uitați că seminaristul armencei, de care vorbiți, nu s'a mai putut face popă, și a trebuit să se facă gazetar. Așa ar păți și Spănu, dacă l-ar lăsa Tincuța. Nu-l iubește, desigur, — dar nu are inimă așa de haină ca să-l nenorocească. Ar scurta și zilele lui Popa Iorgu, dacă ar face cum ziceți voi.

Speranța: Atunci de ce nu a fugit cu Ciucă?
Elvira: Fiindcă Tincuța este o bună creștină și nu vrea să se mărite fără voia părinților ei.
Aglaiia: Să se fi dus la mănăstire.
Elvira: Dar dacă nu are vocație călugărească?
Speranța: Parcă celelalte călugărițe au vocație!
Aglaiia: Puține de tot au vocație.
Elvira: Tincuța nu vrea să trăiască la fel cu călugărițele fără de vocație.
Aglaiia: Mi-se pare că trăiesc mai bine decât cele cu vocație.
Elvira: Așa ți se pare ție. Tincuței însă nu!
Aglaiia: E o habotnică.
Speranța: Ba e proastă.
Elvira: E o fată cuminte și de caracter.
Aglaiia: Dar fără inimă.
Elvira: Dacă ți-aș citi scrisorile pe care mi le scrie, ați vedea cum sunt udate de lacrimile ei, și n'ați mai judeca-o așa.
Speranța: Atunci e lipsită de voință, n'are caracter.
Elvira: Dimpotrivă: e un caracter.
Aglaiia: Frumos caracter!
Speranța: Grozav de frumos!
Elvira: Desigur.
M-lle Fleuriot (o bătrânică cu părul cărunt, tunsă bătește): Allons, Mesdemoiselles. Cessez les conversations. Il faut entrer en classe.

1938. Intr'un salon elegant. Elvira Filipache își ia ceaiul citind L'Indépendance Roumaine.

Jupâneasa din casă: Cuconiță, d-na Tincuța Spânu întreabă de Dumneavoastră.
Elvira (în rochie de mătăsă bej): Poftească!
Tincuța (în rochie cenușie, cu pălărie la fel): Elviro dragă, nu te așteptai la mine!
Elvira: Desigur că nu mă așteptam! Parcă nici acum nu-mi vine să cred că ești tu. Nu te-ai schimbat deloc. Ce bine te ții, dragă! (Se îmbrățișează).
Tincuța: Sunt serios bolnavă. Am venit în București să consult un profesor.
Elvira: Dar ce ai? De ce te plângi?
Tincuța: Ficatul.
Elvira: O fi! Te cred, dar nu se cunoaște. Ești albă la față și așa de fragedă, de parcă nu ai împlinit treizeci de ani.
Tincuța: Și cu toate astea am trecut peste cincizeci.
Elvira: Să nu mai spui la nimeni, că nu te crede. Eu am 48 și, deși am încărunțit, nu mărturisesc decât 40.

Tincuța: La ce bun?

Elvira: Iacă așa! Să moară de necaz babele!

Tincuța: Eu nu voi să supăr pe nimeni. Dar tu ești văduvă, poate vrei să te măriți, și te înțeleg de ce te faci mai tânără.

Elvira: Nu mă gândesc la măritiș. Ca să nu mă simt singură, mă ocup la „Societatea Mircea” de copii, și de câini la „Protecția Animalelor”. Și apoi, nu voi să pierd cele două pensii ce mi-au rămas dela Mitică.

Tincuța: Eu nu sânt singură. Am trei fete măritate și sânt bunică la cinci nepoți.

Elvira: Nu mă nebuni!? Vasăzică ești bunică... Dar bărbatul îți mai trăește? Nu-ți mai știu de urmă de mult de tot.

Tincuța: Din 1910, când popa-al meu era în Oltenia.

Elvira: De când ne-am întâlnit în tren la Râmnicu-Vâlcei?

Tincuța: Tocmai! Popa obținuse atunci catedra la liceul din Galați și luase carte de duhovnicie dela Episcopul Râmnicului.

Elvira: Acum unde mai sunteți?

Tincuța: Tot acolo. Popa a ajuns protopop. Stăm destul de bine. Locuim în casele parohiei, ce a căpătat cum a ajuns în Galați. Aveam și trei perechi de case, dar le-am dat de zestre fetelor.

Elvira: Dar, fericită ai fost?

Tincuța: Mulțumesc lui Dumnezeu. Popa e un om tare cumsecade, harnic, cinstit și mă iubește. Pe fete le-a măritat bine, pe toate. Una ține un ofițer de marină, alta un inginer și a mică un profesor de liceu. Necazul e că asta din urmă e slăbuță și nu știu ce o fi cu ea.

Elvira: Dar de Ciucă mai știi ceva?

Tincuța: Bietul Ciucă!... Ții minte? Ce mult m'a iubit! Și eu țineam la el; dar dacă nu a vrut tata, ce era să fac? Chiar în noaptea nunții a venit prin grădină la mine și m'a rugat să fug cu el, căci altfel își face seama. Cu lacrimi în ochi, l-am rugat să nu facă așa ceva și să plece în voia lui Dumnezeu, că eu nu ies din voia tatei. I-am spus că, de-și face seama, mă omor și eu. Mi-a făgăduit că nu se va ucide, dar mi-a zis că pe alta el nu mai ia.

Elvira: Și la anul s'a însurat, nu e așa?

Tincuța: Ba deloc! S'a ținut de cuvânt și a îmbătrânit holtei, cu gândul tot la mine. În fiecare an, la Sfânta Ecterina, primesc câte o ilustrată dela el.

Elvira: Săracul!

M. Theodorian-Carada

Iarna la noi în sat

*În pădurea 'ncărunțită
toată noaptea s'a țesut
caer alb, de basm și vrajă,
de un meșter nevăzut...*

*Când în faptul dimineții
păsările s'au trezit,
svon de glas au dat, mirate,
că în taină, peste noapte,
pomii toți au înflorit...*

*Vestea s'a dus mai departe,
spre cătunul înegrit
— de noroaie și păcate. —
Stâlpii toți de telegraf
au urzit în grabă mare
fire albe de fuior
pentru pânza nevăzută-a vorbelor,
până, hăl, în depărtare...*

*În satul dintre ponoare
cin' să vadă pomii 'n floare
și ciulinii albi de chidă?...
Viața-i aspră, ne 'ndurată,
și din zori e frământată
cu sudoare și obidă. .
Cine să ridice ochii
să privească promoroaca?...
Lui Mărin — vecinul popii —
i-a murit aseară vaca;
iar Ioanei lui Drăgoi
i-au vândut — mai ieri — doi boi
neica și cu perceptorul;
și pe Florea l-au tăiat,
fiindcă a trecut ogorul
pe mejdina din suhat...*

*Pentru care
sărbătoare
horbote s'au aninat,
dacă nimeni nu le vede?...
.*

*A plecat o fată mare
până' n zi, la tămăiat...*

Şade 'n loc, nu-i vine-a crede :
 cimitirul s'a schimbat
 în grădină de poveste
 (cum pe lume nici nu este !)...
 Flori de ghiaţă, albe, reci,
 cine le-o fi adunat?...
 Nici nu-ţi vine să mai pleci!...
 Lacrimile şir îi pică.
 Şi-i atât de singurică!
 Tot ce simte, cui să spună?...
 — „Scoală, mamă, mamă bună,
 să vezi ce frumos e 'n sat!“...

Doina Bucur

„Phantasmata“

Dincolo de moarte — în vecii parfumate —
 Palatul Viselor — în ceţuri. — ...
 ... Ape cenuşii păzesc tăceri în cuib de vise.
 Lumini topite 'n umbre se răsfrâng
 Peste melancolia apelor de brumă...

O, poezia lor tăcută —
 Când din larguri nebuloase plutesc cântece triste,
 Triste ca viaţa! — ...

... Spre palatul din legende,
 Unde pluteşte sufletul prinţesei, otrăvit
 De vise grele...

... Pudrând melancolii vaporeoase
 Când mâini ireale ating harfe,
 Adiind melodii peste ape ce dorm...
 Peste palatul în tonuri de ocru şi marmoră roză.

Şi pe ape albastre alunecă lebede
 Spre larg de vise
 Când umbre se răstoarnă...

Şi-aştepti pe Lohengrin
 Să răsară din unde topite'n lumini.

Iar lebedele nemişcate — plutind —
 Il visează....

Alex. Nic. C. Dimitrescu.

Toamnă

Gălgăie peste oraș, ape mari revărsate, negurile...
Plouă. Și eu colind bolnav prin uliți sărmene.
Plouă ca'n nordice burguri germane.

E liniște. Nu latră nici câinele vântului.

Noembrie-a ucis, dușman, toate florile
și'n inimi au tăcut, sparte, viorile..
Cine-a sfâșiat haina gândului și-a cuvântului?
Cine-mi poate spune taina mea mie
și taina de bezne-a pământului?

Iată, dela mine a treia casă,
s'a stins ca o candelă o fată frumoasă.
Și n'avea decât douăzeci de ani!
Astăzi va trece-adormită pe sub desfrunziții platani
și la cimitir o să fie parfum de chiparoase și plâns,
ca după toate fetele 'mbrăcate 'n voaluri ușoare,
pe care moartea toamnei le-a strâns..
Va mai fi apoi miros vag de tămâie
peste obrazul de lămâie
și peste tatăl bătrân, vecinul meu,
prăvălit în noroi, lângă groapă, greu.

Plouă. Monoton și fără sfârșit, cu tristeți și cu chin...
Colind pe străzi innecate 'n negre tăceri,
hohotesc și mă'nchin..

George Aria

Sfârșit de toamnă

Zilele s'au ghemuit în scorburi de fag
ca 'ntr'un pustiu sarcofag.

Tristețea se scurge în picuri ruginii
prin rariști, prin crânguri, prin vii.

Sălciile golașe dorm somn plumburiu, aproape
de malul tăcutelor ape.

Munții posaci și-au încovoiat, parcă, mai mult spinările
In frunzișul apăsător al tăcerii s'au îngropat cărările
pe care doar vântul, haiduc ne'nfricat,
le mai bate arare 'n amurgul brumat.

Și cerul, uriașă turtă de cenușă,
posomorit ca o mătușă,
își reazimă fruntea obosită
în miriștea timpuriu vestejită.

Liviu Pop-Marțian

Note pe marginea cărților.

In voia soartei.

Roman de M. Theodorian-Carada. Tip. „Serafica”, București 1938.

Însăilarea epică, din care am dat în aceste Arhive ale Olteniei un fragment după manuscris (An. XV, 1936, p. 185-191) sub titlul „Destin”, s'a tipărit de autor într'un număr redus de exemplare, „mai numai pentru prieteni”. Fiind între privilegiatii onorați de prietenia scriitorului, ne facem datoria de a consemna câteva rânduri unei cărți ce merită să fie cunoscută de marele public, și de care critica, și presa în general, s'a ocupat puțin.

D-l Marius Th. Carada are la activul său un lung șir de lucrări variate: memorialistice, hagiografice, politice, istorice, cum și pur literare. Din toate reiese că avem aface cu un om de convingeri, militant prin temperament, și pe care o năvalnică pornire interioară îl împinge la scris, ca spre a se descărca de prea plinul sufletului, și nicidecum dintr'o vană pretenție literară. Căci omul care a trăit mai mult de o jumătate de veac în mijlocul celor cari fac și desfac soarta țării, nepot al lui Eugeniu Carada, parlamentar vechiu, observator lucid al lucrurilor și oamenilor, înzestrat și cu o memorie păstrată încă proaspătă la cei 70 de ani ai săi — moștenire dela fericita întru pomenire mama sa: Emma Theodorian —, are ce povesti și știe să povestească într'un chip simplu și natural, care e totdeauna interesant.

În romanul *In voia soartei*, cât și în alt roman al său și într'unele din nuvelele ce a tipărit în volum, d-l M. Theodorian-Carada povestește lucruri ce le-a văzut petrecându-se sub ochii săi, fapte la cari a fost direct ori indirect părtaș, actorii săi fiind oameni pe care nu se poate să nu-i fi cunoscut în viață —, atât de puternic cutare inși trăiesc în paginile sale, cum buni-oară Lajos Fodor de Alsóvárad, eroul acestor pagini. E vorba de soarta dramatică a unui nobil maghiar, de origină românească, scriitor, ziarist și om politic faimos, care nu iubește decât o singură dată și a cărui dragoste curată, deși împărtășită pentru frumoasa Ilona, este spulberată din jocul crunt al unor împrejurări dușmane — două frunze 'n furtună —, care îi mistuie pe amândoi de se sting rând pe rând ca două candelă din care s'a terminat untdelemnul. Acțiunea se petrece parte la Aghireș în Transilvania, la moșia părintească a lui Fodor, parte la Buda-Pesta în ajunul și în timpul marelui războiu. Atmosfera sufletească a Ungurilor din 1914-1918, trufași și mai toți incapabili de o clară viziune a posibilităților, e minunat jughrăvită în convorbirea lui Fodor cu bătrânul său profesor Muntean Sándor (v. pp. 98-105), la care îl trimisese primul ministru Tisza, căutând împăcarea cu Românii. Sbuciumul și prăbușirea Ungariei milenare, cu sfârșitul viteaz al lui Tisza, agitația stearpă a lui Karolyi, înstăpânirea evreului Bella Kuhn la guvernul țării, sunt schițate în

linii sobre și puternice. Oameni politici, mândri magnați, prinți ai bisericii, beamteri nemțești, aroganți jandarmi ungurești, aventurieri de tot felul, nelipsiții misiți evrei peste tot, trec pe dinainte-ne în cursul dramei acesteia, fixându-se uneori în cadrul unor episoade comice or tragice ce-i fac de neuitat.

Dacă „In voia soartei”, scris cu mai multă grijă de formă, ar fi fost pus la îndemâna publicului îndemnat a-l citi printr’o prezentare—aș zice: o reclamă—potrivită vremii noastre și amăsurat valorii sale intrinsece,— romanul acesta ar fi însemnat un mare succes de librărie pentru editorul inteligent ce l-ar fi tipărit. Dar acest editor nu s’a găsit pentru cartea d-lui Marius Theodorian-Carada.

Problema Eminescu

Studii și interpretări, de T. Păunescu-Ulmu. Ed. „Ramuri”, 1938.

Tânărul profesor și scriitor harnic, care gospodărește în timpul din urmă revista „Ramuri”, și-a încercat puterile încă de acum 10 ani cu această problemă, dând în 1928 „Viața tragică și românească a lui Eminescu”, și anume prima parte: copilăria și tinerețea poetului. Lucrarea de astăzi e într’un fel continuarea celei de ieri, întrucât autorul ia pe Eminescu de unde îl lăsase odinioară: de pe pragul de ieșire al tinereții; dar e și un lucru cu totul nou, de oarece d-sa părăsește forma biografiei romanțate, pentru a adopta pe aceea a studiului critic, obiectiv, privitor la opera poetică (în special) de maturitate a lui Eminescu. Și mai e încă ceva: între încercarea de acum un deceniu și articolele strânse în acest volum au trecut o leacă de ani, în care vreme talentul d-lui Păunescu-Ulmu și cunoștințele sale deopotrivă au sporit și s’au maturat.

În primul capitol al acestor cercetări literare, „Debutul maturității”, criticul nostru se ocupă de activitatea poetică a lui Eminescu din preajma lui 1870 — cu Veneră și Madonă, Epigonii și Mortua est —, epocă în care începe a publica la „Convorbiri Literare”, cărora se alătură cu personalitatea-i pe deplin formată, personalitate poetică pe care nu „Junimea” a modelat-o. Pentru a dovedi aceasta, autorul lămurește împrejurările în care au fost compuse și tipărite cele trei poezii de mai sus, disecându-le spre a dovedi în ele prezența, în devenire, a geniului poetic ce se va realiza mai apoi în Scrisoarea I și în Luceafărul.

„Caracterul naturii în poesia lui Eminescu” e o chestiune care merita în adevăr atenție. Natura, în mijlocul căreia a crescut și pe care a iubit-o poetul, nu e pentru acesta „un simplu decor” și motiv de declamație, ci o prelungire în materie a sufletului său simțitor, care se simte frate cu pământul și cu codrul. De aci și expresivitatea puternică a lirismului eminescian în descrierea firii, și frăgezimea imaginilor sale de o rară delicatețe.

„Semnificația poeziei de interior și intimitate” e subliniată la rândul-i: „poezia brumată de umbră, duioșie și mister uneori, a colțului intim unde îți torci firul vieții și gândului”, și peste care se scutură, ca o pulbere fină, sentimentul solitudinii adânci și grave a lui Eminescu.

În „Transcendent și metafizică” se arată cum „caracteristica puternică și de calitate a poeziei lui Eminescu e substanța filosofică și belșugul de probleme”, care culminează în Luceafărul.

„Concepția despre lume și viață” a poetului, cea pesimistă, nu-l împiedecă să activeze pe planul social, ca un robust naționalist increzător în bunele destine ale românismului; antinomie care nu e uicică în istoria marilor gânditori și artiști ai omenirii, și care nu constituie o inconsecvență.

Urmează apoi câteva comentarii pe marginea poemelor: *Împărat și proletar*, *Rugăciunea unui dac*, pe marginea *Scrisoarei I-a* și a *Scrisoarei a IV-a*.

Putem întrevedea oare un „Drum nou în poezia lui Eminescu?” se întreabă d-l Păunescu-Ulmu. După finalul din *Scrisoarea IV*, care ar indica un drum spre nihilismul total al poetului, acesta se îndreaptă spre o nouă atitudine: aceea a resemnării, a stoicismului elin, ataraxia ca dogmă de purtare în viață, așa cum se exprimă în *Glossă*.

În jurul operei eminesciene, criticul adaogă câteva mai scurte notări, anume: „Eminescu și poezia pură”, „Scrieri politice într-o nouă ediție”, „Ceva despre Făt-Frumos din lacrimă” și la urmă: „Simplă întrebare ca încheere”. În aceasta, constatând că „tot ce posedăm mai reprezentativ dar și mai înalt ca realizare, valorile noastre puternice și care se afirmă generale și permanente, nu numai naționale”, (și anume M. Eminescu, Șt. Lucian, G. Enescu, N. Iorga și V. Bogrea), au izbucnit în regiunea Moldovei de nord, — se întreabă scriitorul nostru: oare „ce mister de creație a forțelor noastre sufletești și cerebrale sălășluște în punctul acela geografic și etnic moldovenesc? Ce flacără autohtonă șerpue nevăzută, dar reală, în acel peisaj? Și ce încrucișeri de rase, ce dozare de sânge și înclinări fericite s’au potențat și cristalizat acolo sub forme atât de unice și pure românești?”

Visages de Paris: Baudelaire

par Valentin-Al. Georgesco. Coll. „Le Sorbier”, ed. Corymbe. Paris, 1937.

Poetul nemuritoarelor „*Fleurs du mal*” și „*Petits poèmes en prose*” este și va fi încă multă vreme obiect al cultului generațiilor ce se succed, și în care sufletul este crucificat între îmbietorul îndemn al unor aspirațiuni serafice care-l chiamă spre înălțimi, și între protivnicele solicitări ale vremelnicului și nedesăvârșitului care e viața noastră de bieți oameni, Tragicul acestei sfâșieri între două neputințe este cheia de boltă a poeziei baudelairene, în al cărui complex intră—zice autorul acestei ele-

gante plachete pariziene—trei elemente, și anume: amintirea călătoriei făcute de poet în prima-i tinerețe printre insulele înflorite ale Oceaniei, cămașa de jar nestins ce-i rămăsese pe trup și pe suflet imaginea Jeannei Duval, și „prezența Parisului”. Acest al treilea component, și cel mai intim topit în metalul poeziei lui Baudelaire, d-l Val.-Al. Georgescu va să-l analizeze în paginile sale; și o face cu succes, finu-i discernământ critic fiind secondat de propria-i sensibilitate poetică. Exemplele ce sprijinesc textul sunt totdeauna convingătoare, și uneori surprinzător luminate de glossa ce le însoțește, cum o face bunioară când vorbește—trecând la „Petits poèmes en prose”—despre setea de tăcere și singurătate ce se naște în sufletul nostru apăsător de imensitatea marilor metropole, sau despre ciudata nevoie de anonim în gloata care foiește prin ulițele însoțite vara, și în care intri „comme dans un immense réservoir d'électricité”, pentru a ieși din ea—poetul o spune—mai bun, mai frumos și mai cast.

D-l Valentin-Al. Georgescu a mai dat la lumină, în limba lui Racine și a lui Paul Valéry: „Apprentissages”, poèmes, Cernăuți 1934, „Les voix”, poème symphonique, Paris, 1935 și „Les dix stations d'une vierge”, poèmes, Paris, 1937.

Cetatea cu porțile închise

Parabole de Al. T. Stamatiad. Ed. III, def. București, 1938.

Din generația poezilor vârstei sale, a celor cari au trecut de șase decenii în viață, s'au dus unul după altul Coșbuc, Iosif, Anghel, Cerna, Cincinat, și acum în urmă Goga. Răzlețiți de vremea lor, în epoca dezorientării poetice de azi, D. Nanu îmi apare ca un schimnic retras de lume în cine știe ce chinovie, și Al. T. Stamatiad, cu mustăți și lavalieră perimate, specimen unic al unui tip dispărut de cavaler al boemei bucureștene de ieri.

E de remarcat totuși, ca un fenomen curios, faptul că în actualitatea apoetică a zilelor noastre, volumul de parabole poetice al parnasianului Stamatiad se tipărește în a 3-a ediție, ediție definitivă, cu ilustrații de Mina Byck Wepper. El a fost și distins cu Premiul Societății Scriitorilor Români încă din 1922.

Sunt aci 7 povești, căci doar povești sunt,—numai că sunt scrise pentru cei ce-au lăsat de mult în urmă frumoasa vârstă a copilăriei. Și toate șapte—Grădinarul, Cele trei domnițe, Cerbul alb, Păsărarul, Fericirea, Fantoma albă, Zidarul—vorbesc de unul și același lucru: despre fericirea pe care omul o visează, după care veșnic aleargă, pe lângă care adesea trece fără s'o recunoască și pe care niciodată nu o poate atinge, afară de cât prin moarte, — dacă nu cumva și aceasta nu ne-o înșela. Este urcarea, fie ea și în genunchi, spre culmile însoțite ale idealului. Și mai e și tristețea avânturilor neputincioase, a așteptărilor deșarte, a speranțelor amăgite, a sfârșitului care pune capăt la toate: și la bucurii și la suferințe. Fiecare din cele șapte isvo-

diri cu tâlc ale poetului e o cetate cu porțile închise pentru filistei, pentru cel sărac cu duhul și cu simțirea. Iar în cea din urmă dintre parabole—Zidarul—e artistul însuși, creator inspirat și generos al atâtor minunate plăsmuiri urzite a înfrunța dîntele crunt al vremii, ce macină gloatele anonime ale înșilor turnați în serie și nu cruță decât „colonadele,—puternice și strălucitoare,—ca o mărturie Viitorimii”.

Din punctul de vedere al formei, poemele din volumul de față sunt de o rară măiestrie stilistică și bogăție verbală. Poetul le-a cizelat „con amore”, dându-le, pe lângă limpezime, muzicalitate și culoare, de te îmbie să le citești negreșit nu în gând, ci cu glas tare. Prin frumusețea ei, această proză amintește minunatele poeme în proză cuprinse în volumul „Pagini din Oscar Wilde, și pe care d-l Stamatiaid le-a dat în traducerea-i valoroasă cât un text original perfect.

Crater scufundat

Poezii de Eugen Constant. Craiova, 1936.

Nou Arhiloc trăind într-o lume care e departe de a semăna cu cea elenistică, autorul stihurilor din volumul de față se menține statornic pe linia traiectoriei ce-i impune o dârză personalitate și mândria-i de a se vrea așa cum e. De la „Oglinzi aburite” (1919), prin „Galerii de ceară”, „Amurg prin vitralii”, „Cu dalta pe lespezi”, „Punte peste veacuri” și „Socluri devaslate” până la acest „Crater scufundat”, d-l Eugen Constant și-a bătut o potecă printre ciulini și mătrăgună în pajiștile visului și poeziei, îngemănând-o cu drumeagul ce i-a fost impus, de împrejurări vitrege și oameni dușmănoși, să calce în viață. Intregă opera d-sale, inclusiv ce a scris în proză, e dominată de nota socială —revoltă împotriva unei alcătuirii omenești întemeiată pe minciună și stăpânită de bunul plac abuziv al potențailor politici ai trecutului de ieri—și întunecat colorată de un decepționism desgustat.

Să nu vadă nimeni însă în aceasta o simplă atitudine poetică menită a singulariza pe scriitor, cu scopul de a chema atenția și curiozitatea. Scrisul d-lui Eugen Constant, așa cum e, mai bun or mai rău, este cu adevărat ceea ce simplu și așa de grăitor zicea Vlăduța: „bucăți din inima ta rupte”, confesiune și autobiografie. Omul și poetul se suprapun până la a se confunda perfect la d-sa. Dacă nu știi că în viața-i de toate zilele, viață tare amărită, scriitorul craiovean e absolvent de școală superioară de comerț și contabil autorizat, un om „dintr-o bucată”, rar specimen de bărbat de caracter, sărac dar mândru până la trufie; care nu concepe meșteșugul contabilicesc ca o artă elastică al cărei rost ar fi să măsluești adevărul când interesele or stăpânul ți-o poruncesc; dacă nu știi că d-sa a fost hulit și persecutat până la sânge de grangurii cari siluiau și exploatau o țară de izbeliște (azi unii s'au retras în umbră și rod ciolanele

puse deoparte, dar mai sunt încă mulți aciolați prin înalte slujbe în diferite ascunzișuri), și această persecuție numai pentru că omul n'a consimțit să slugărească, nici să mintă, dar nici să tacă; — dacă nu le știi toate acestea, nu pricepi de ce condeul d-lui Eugen Constant e muiat în fier și venin, de ce versul său e țipăt exasperat și strident, invectivă și pamflet, disperată cercare de a se smulge unei realități cu care nu se poate împăca și a se avânta în stranii evaziuni de fantezie și verbalism truculent. Dar vai! dacă Lycambes acum 2600 de ani și-a pus capăt zilelor, rușinat de a se vedea pecetluit de ȋmbii necruțători ai lui Archiloc, — în anul dela Christos 1933, acela căruia volumul „Socluri devastate“ se dedica în acești termeni: „Ție (cutare), impilator al clasei muncitoare, pentru abuzurile și nedreptățile tale, accentul revoltei mele“, nu s'a sinchisit nici măcar cât să-și reducă greutatea masei sale grăsoase la 120 de chilograme mai rezonabile.

Dacă prin cuprinsul lor sufletesc—idee și sentiment—versurile din „Crater scufundat“ sunt sincere și oarecum spontane, forma lor ca vocabular, și numai ca vocabular, apare însă căutată și artificială, așa cum e încărcată de neologisme.

Vom face acum și câteva tăieturi din poeziile volumului „Crater scufundat“, întru ilustrarea celor spuse până aci.

*De câte ori n'am căzut în drum, năpăstuit de oameni, de soartă
De câte ori nu mi-am crezut inima moartă
Și nu mi-am pipăit rănile
În orbecăria luptelor, când dușmanii cășunau ca dihăniile,
Și'n vuet sălbatec de gloate.*

*Asmuțind urile toate,
Mă torturau în uliți,
Mă flagelau cu bice, mă împungeau cu sulți...
De câte ori nu mi-am schilodit zâmbetul, piciorul, mâna;
De câte ori în spasm de groază n'am mușcat țărâna
Și nu m'am târit umilit pe brânci,
Purtând în pupile licărul ultim al ȋnsoritelor stânci
Spre care am râvnit,*

*Ȋnsetat de ȋnfini!..
Dar nu m'am lăsat biruit de hainul pământ,
Ci, cu mai vârtos avânt,
Deși aveam fruntea ȋnsângerată,
M'am ridicat cu coama mândriei ȋnfoiată
Și-am pornit, răsând voios, înainte,
Aureolat de idealuri sfinte,
Să desleg cărările...*

(Din „Schimnicie“).

Căci la sfârșitul acestui poem, spovedanie, care rezumează

ideile și sentimentele întregului volum, autorul se înfățișează ca un obosit de atâta luptă zadarnică, din care se întoarce

*„Insângerat
Pacifecat.*

Desprins pentru totdeauna din gloate, un „crater scufundat”, vulcan stins. Moartea, privită altădată ca o evadare, azi o vede poetul ca o ancorare în port, adăpost și hodină pentru vasul care s'a întors fără catarge și fără pânze din războirea cu furtunile largului. Impăcat cu gândul, o acceptă resemnat, și cu glas trist, potolit, vorbește fiului drag pe care vrea să-l pregătească pentru marea despărțire:

*..Voi închide ochii și voi hodini..
Voi hodini în subterană dormitare de milenii,
Iar peste mine vor picura din slavă milostenii.
Vor trece nori, cădea-vor frunze, ploi, regrete și zăpezi,
Vor fi plimbări, zile cu soare, iubiri și răset, răset mult..
Tu dragul tatii, niciodată, niciodată n'ai să mă mai vezi,
Și ai să uiți; și n'ai să crezi
Că am fost și eu cândva, de mult,
Tânăr și'n putere,
Plin de faptă și de vrere;
Că am vagabondat cu visul departe, departe
Și-am poposit apoi pe veștede pagini de carte;
Că am iubit și eu, și-am râs, și-am plâns,
Iar acum, netrebnicit înțărânat, m'am stâns..*

(Din : „Febră testamentară“)

Din aceste câteva citate socotim a fi învederat că masiva stâncă aspră și dură a operei acestui scriitor închide o vână de adevărată poezie.

Plaiuri oltenești

de Pia Alimăneșteanu. Ed. „Scrișul Românesc”, Craiova, 1938.

După frumoasa primire făcută anul trecut de critică volumului „*Dobrogea*”, autoarea s'a simțit îndemnată să dea la lumină și mănunchiul de schițe—„pendant” la cel dintâi—pe care îl prezentăm cititorilor noștri : „*Plaiuri oltenești*”. Doamna Pia Alimăneșteanu, care este o Brătiancă după naștere, face de altfel singură această „prezentare” cărții sale, cu voce scăzută ca de înduioșare, în chiar prima-i pagină : „De la Porțile de Fier până'n râul Olt, de jos de la șes până sus în Carpați, te-am cutreerat, Oltenie, și-am trăit zi de zi tot trecutul țării mele : cutreerându-ți malul dunărean, podurile și cetățile străvechi, ți-am trăit așezarea oastelor romane pe țărmuri ; cutreerându-ți mănăstirile, bisericile, culele, ți-am trăit evlavia, luptele, băjenia voievozilor și boierilor prigonii de păgâni și de creștini ; cutreerându-ți satele neaoș oltenești, câmpia bogată 'n lanuri și 'n codri, munții cu pește-

rile și apele lor, ți-am trăit viața și basmele, suferința și răzmi-rițele țaranului. Și acum te părăsesc cu părere de rău, dar cu suflet liniștit, și-ți zic: Tu ești nădejdea zilelor de mâine, Oltenie, căci tu ai păstrat, neatins de neamuri străine, ogorul tău românesc". Notez că acest ton liric, de circumstanță în corpul prefeței, nu se va mai întâmpina în paginile celor 32 de schițe, formând cuprinsul volumului. Veți afla aci, jugrăvite în culori sobre, uneori sobre până la duritate, chipuri de târgoveți, moșneni și clăcași aprigi la treabă și iubitori de pământ, țărance scumpe la vorbă, bătrâni sfătoși și slugi credincioase; sub aspecte banale, turburătoare drame se desvălesc uneori din spovedanii discrete și abia îngăimate,—căci „cocoana" care e autoarea posedă prin naștere marele meșteșug de a ști cum să te apropii de suferințele celor mai mici decât tine, de suferințele celor umili și puțin încrezători în cei cari nu sunt de o teapă cu ei. De aci tonul reținut, sobrietatea dialogului, în care nu e nimic inutil, și cu foarte multe prelungiri ale înțelesului în opriri brusce și tăceri încruntate. O singură dată o apariție boierească: Conu Nicu, bătrânul solitar din cula de pe valea Gilortului, „o ființă din altă generație", cu mustața albă, obrazul ras, purtând redingotă și cravată neagră, în iatacul lui cu mobile vechi, chilimuri frumos încondeiate, rafturi cu cărți și hrisoave îngălbenite de vreme. Iar pe toate drumurile, prin mănăstiri, codri și așezări bătrânești, istoria și legenda îmbrățișate amintesc mereu de Domnu Tudor, de Iancu Jianu, de un Glogovean, de un Filișanu, ori de Sfântul Nicodim,—numai chipuri, vorbă și întâmplări autentic oltenești.

Sonete

de G. Tutoveanu. Ed. „Bucovina", Toroușiu, București, 1938.

Din pleiada slujitorilor poeziei de dinaintea marelui război, autorul acestui volum de sonete a rămas statornic credincios vechilor zei ai tinerețelor sale, ca unul ce arseze tămăie pe altarul „Sămănătorului", după chipul și asemănarea căruia întemeiasse la Bârlad, în tovărășia lui Emil Gârleanu, revista „Făt-Frumos". De la apariția acesteia din urmă publicații au trecut trei decenii și jumătate. În vremea asta o bună parte din armata cântăreților mai mari și mai mici ai generației entusiaste din primii ani ai veacului s'a dus pe calea neîntoarsă; câțiva au renunțat la meșteșugul versurilor, a căror acțiuni la bursa gustului mulțimii au scăzut vertiginos în anii din urmă; a fost câte unul care s'a încercat a se reînoi, făcând concesii curentelor moderniste ce suflau în pânzele vremii. D-l G. Tutoveanu—fie pentru că nu a putut, or fie mai degrabă fiindcă nu a vrut să-și premenească inspirația—a isbit să ne intereseze, de la debutul său din „Albastru" și până la „Sonete", modulând în note minore teme veșnice și simple: dragostea plaiurilor natale, iubirea de Țară și goana după eternul miraj: amor, fericire. Toate aces-

tea într'o clasică simplitate de ton, cu fereală de retorică și prețiozitate, ideia și sentimentul formând totdeauna osatura acestor versuri oneste și corecte.

Reproducem unul din sonete pentru a învedera, pe lângă menționatele calități, și nobila ținută etică a poetului:

*Tot mai adânc și tot mai sus răsare
Simboul veșnic nou al frumuseții
Scăldând mereu cărările vieții
Cu nimb de flori, de visuri și fanfare ;*

*Dar tot mai greu se vede 'n depărtare
Pe culme drumu 'n taina dimineții,
Pe care urcă tot mai rari drumeții
Cu ochii arși de-aprinsă 'nfiorare...*

*Păduri trufașe, volburi blestемate,
Pustiuri negre și fierbinți ca zgura,
Prăpăstii repezi, măguri detunate*

*S'afin în calea visurilor sfinte...
Dar tu, ți'mbracă liniștit armura
Și nu privi 'n napoi... Tot înainte !*

Deopotrivă de minunate și strofele de avântată inspirație religioasă din ultima bucată a volumului: „Iartă-i!“ :

*În veci de veacuri, Doamne, slavă Ție,
Stăpân etern al vieții trecătoare...
Te văd cum crești în lugerul de floare
Și'n plop albi și'n iarba din câmpie...*

*Te-aud cântând în zbor de vijelie
Și'n glas de codri, 'n murmur de izvoare...
Te simt în caldul razelor de soare
Și'n tot ce-i farmec vis și armonie...*

*Și iartă pe netrebnici, care vor
Să Te coboare pân'la mintea lor...*

unul din cele mai frumoase imnuri de proslăvire a Totputerniciei lui Dumnezeu din câte s'au scris în românește.

C. D. Fortunescu.

OLTENIA CULȚURĂLĂ

Mișcarea culturală în Oltenia

Societatea „Prietenii Științei“ reîncepându-și activitatea cu toamna anului 1938, a mai ținut, în sala „Rio“, următoarele conferințe :

30 Oct. Prof. univ. C. Rădulescu-Motru: 50 ani de Filosofie.

6 Nov. C. Giugiuc, magistrat: *Rafael* (partea I-a).

13 " " " " partea II-a.

20 „ Prof. univ. P. P. Panăitescu: *Mihai Viteazul în cadrul vremii sale.*

27 „ Comandor Aurel Negulescu: *Marina noastră în Războiul de Întregire.*

4 Dec. Prof. Ion Conea: *Carpații Olteniei în viața poporului român.*

11 „ Gen. Radu Rosetti: *Doi prieteni ai cauzei române: Victor Place și Gen. H. M. Berthelot.*

18 „ Prof. A. Vasculescu: *Comert și civilizație.*

• • •

Fundația Culturală Regală „Principele Carol”, regionala Olteniei, al cărei Președinte e d-l C. N. Năvârlie, magistrat, împreună cu „Uniunea Scriitorilor Olteni”, au organizat o *Șezătoare Literară* în ziua de 30 Oct. 1938, închinată d-lui profesor universitar C. Rădulescu-Motru, cu prilejul alegerii d-sale ca Președinte al Academiei Române.

Sărbătorirea venerabilului dascăl oltean s'a desfășurat în cadrul și cu fastul cuvenit, în prezența autorităților, spunându-și rând pe rând cuvântul de precăinstire Președintele regionalei locale a Fundației, Președintele Uniunii Scriitorilor Olteni, Președintele Societății „Prietenii Științei”, Directorul Colegiului Național „Carol I” și un profesor mehedintean.

D-l Sub-Secretar de Stat la Instrucţiune D. V. Ţoni a vorbit apoi despre C. Rădulescu-Motru ca educator ; d-l C. I. Năvârlie l-a înfăţişat ca filosof, iar d-l T. Păunescu-Ulmu ca literat.

Câțiva din scriitorii olteni au completat programul cu lecturi din operele domniilor lor.

*
* *

Concertul violonistei Gioconda De Vito, una din marile maestre italiene de azi ale arcușului, a avut loc la 23 Noembrie, organizat fiind de Institutul de Cultură Italiană în România. Tâ-

năra artistă, pe care publicul nostru a avut plăcerea să o asculte prima dată la sfârșitul iernii trecute, ne-a reînnoit fericita ocazie de a o admira. D-sa a executat patru mari compoziții de factură clasică, din Corelli, Bach, Viott și Paganini, cu o rară măiestrie, întrunind stăpânirea unei tehnici uimitoare cu o sensibilitate adânc feminină.

* * *

Asociația Profesorilor Secundari din Craiova a reușit să întrunească la o masă colegială, în seara de 25 Octombrie, vreo 80 de membri ai Corpului didactic din localitate, spre a sărbători pe profesoarele și profesorii secundari cari în ultimul an au fost trecuți la pensie. La această agapă au luat cuvântul Președintele Asociației, d-l prof. Mity Teodorescu și un reprezentant al sărbătoriiților, d-l C. D. Fortunescu.

* * *

Expoziții artistice am avut două în toamna din urmă.

D-na Florica Bărbăscu, profesoară din localitate, a înfățișat pentru întâia oară iubitorilor de artă, în a doua jumătate a lunii Septembrie, rodul muncii sale din timpul din urmă, sub îndoițel aspect al picturii și sculpturii. În această din urmă ramură d-na Bărbăscu are, evident, mai multă puțință de realizare, dacă judecăm după cele ce expune astăzi. Două-trei din statuetele prezentate aci — bunioară Ciobanul și Vagabondul —, bustul unei fete cu coatele pe spate, și mai ales o lucrare de temei: *Durere*, îndreptățesc a ne pronunța în afirmarea talentului celei ce a modelat lutul cu degete inteligente și simțitoare.

Pictura d-sale, în afară de câteva delicate acuarele, are ceva dur în colorit, cu reminiscențe de înrăuriri și nesiguranță de îndrumare, ce o fac să apară lipsită de unitate. Dar am fi prea pretențioși să-i cerem de pe acum nota unei personalizări pronunțate. Să așteptăm viitorul

D-na Maria Fratoșțițeanu-Billek și *d-l George Billek*, credincioși unui ideal artistic mereu mângâiat, bine știutori și resemnați la constatarea că orașul nostru nu e ceea ce trebuie pentru a emula pe un artist în creația sa, — stăruiesc totuși, cu o nobilă dezinteresare, ca unii ce lucrează pentru dragul artei, să dea Craiovei și anul acesta o expoziție (16 Oct.—10 Nov.). La bunele aprecieri ce le-am înregistrat și în alte dăți cu privire la expozițiile domniilor lor, adăogăm plăcerea de a constata cum acești onești slujitori ai frumosului dovedesc un continuu progres în meșteșugul pictoricesc, d-na Fr.-B. punându-și mai multă lumină în paletă și evitând asperitățile în culoare, iar d-l G. B. părăsind viziunea arhitectural-decorativă și exprimându-se din ce în ce mai pronunțat în cromologismul pictorului.

* * *

Inaugurarea busturilor G. M. Fontanin și Mihail Strajan, vechi profesori ai Colegiului național „Carol I”, s'a făcut Duminică 27 Noembrie în rotonda școalei și în prezența d-lui Rezident Regal al Ținutului, General R. Scărișoreanu. Au asistat la această solemnitate, pe lângă autorități și corpul profesoral, câțiva din urmașii celor nemuriți în bronz și mulți din foștii elevi ai venerabililor dascăli ai Craiovei de ieri. Președintele societății „Prietenii Științei”, prin îngrijirea căreia s'au realizat aceste busturi, le-a încredințat d-lui Director al Colegiului, prof. C. Iliescu cu protocolarele cuvântări cerute de împrejurare, după care d-l prof. Fortunescu a înfățișat în scurt ce a fost viața lui Fontanin și rostul său în școala Craiovei din mijlocul veacului trecut, iar d-l prof. Vasculescu e schițat figura și opera lui Strajan.

• * •

Concertul maestrului George Enescu a avut loc în seara de 28 Noembrie, cu un variat program în care, între două mari sonate de Haendel și Schumann, se intercalau bucăți de Bach, Beethoven, Debussy, Gaubert și Vitali. Umerii și mândrul cap leonin al Maestrului încep a se pleca ușor sub numărul anilor ce contează întreit pentru delicata-i sensibilitate; arta sa însă, veșnic tânără dar maturată în plinătatea ei extremă și spiritualizată, iluminată de focul intern al răsrângerilor sufletului său vibrant, în seara aceasta neuitată a atins înălțimi ce depășesc firescul omenesc, iar chipul lui Enescu împrumută o transfigurare extralumească.

* * *

Colegiul Național „Carol I”—scăpat însăfârșit, ca și toată școala românească, de sub tirania viziratului politic al cutărui ministru, ministru al partidului liberal și al Instrucțiunii Publice, ca și al masoneriei—și-a sărbătorit în ziua de 10 Decembrie profesorii recent trmiși la vatră, cum și pe acei pensionați în anii din urmă,—ani de întunecată și rușinoasă amintire a directoratului balabanian. Festivitatea a avut loc în amfiteatrul liceului, redat folosinții școalei cu acest prilej, și într'un cadru—singurul potrivit împrejurării—și atmosferă de călduroasă intimitate, corpul didactic al liceului, elevii mari și mici, părinții acestora și foștii școlari formând o singură și mare familie sufletească. Prezența autorităților locale, cu d-l Rezident Regal în frunte, împrumutau acestei serbări un aer de severă solemnitate.

Dintre profesorii cari făceau obiectul acestei sărbătoriri—nobilă manifestație care onorează deopotrivă pe inițiatori și publicul participant ca și pe sărbătoriti—erau de față domnii Al. Georoceanu, Tudor Popescu, Mih. V. Demetrescu, Vas. Turtureanu, Coriolan Maghețu, Preot Gr. Popescu-Breasta și C. D. Fortunescu, lipsind numai d-l Marin Demetrescu (Vorbim numai de pensionarii cari au fost *invitați* de colegii lor, ca unii demni de asemenea cinstire).

Potrivit programului stabilit, s'au rostit cuvântări de către d-nii: C. Iliescu, Directorul Colegiului, Gh. Tomescu, Inspector gen. șef al regiunii, M. D. Ioanid, profesor, Dr. David Petrescu, Președintele Comitetului școlar, Pr. Elefterie Marinescu ca părinte de elev al școalei, precum și de un elev din ultima clasă a Colegiului: Iliescu G. Aurel. La aceste calde cuvântări, pe care cei căror li se îndreptau le-au ascultat mișcați, strivind câteodată o lacrimă în colțul pleoapelor, au răspuns mai întâi d-l Teodor Popescu, apoi d-l C. D. Fortunescu, a cărui cuvântare citită o reproducem deosebit mai departe.

Partea doua a festivității consista dintr'o producțiune școlară, cu muzică și exerciții gimnastice conduse de maeștrii respectivi ai Colegiului, d-nii J. Constantinescu și Omer Gregorian.

În seara aceleiași zile Direcția Liceului a dat o masă celor sărbătoriți, într'un cerc pur colegial, în chiar refectoriul Colegiului. În căldura acestei frățietăți de circumstanță, fără stingherirea momentelor de oficială solemnitate, limbile s'au deslegat, amintirile—duioase or vesele—au prins a se depăna, spiritele își încrucișau lamele tăioase fără răutate... Câte lucruri frumoase nu s'au spus în ceasurile acestea!..., calde simțimânte spontane, ce uneori, fără căutarea retoricului, se prefăceau în nestemate cu dărnicie risipite în improvizarea cutăruia... Evident: cultura literară și exercitarea nobilei profesiuni dăscălești disciplinează mintea, șlefuește sufletul și parcă îl iluminează din lăuntru în afară.

Fortunato. ·

Cuvântare de bun rămas.

Trecerea la pensie a unui profesor — și vorbesc de aceia cari nu au așteptat ca o eliberare asemenea ceas — are ceva din melancolia unui apus de soare pe o zi de toamnă: un jar de foc adineori, vatră dogoritoare acum, iar peste puțin... zariște de cenușe. O repetiție generală — cu public ca astă seară —, o anticipare a morții. Ieri încă, te simțeai folositor Școalei, — sau doar te credeai astfel—; luptai vijelios pentru interesele, cinstea și prestigiul acestui venerabil Colegiu în care tu însuți fusesei școlar dela cea dintâi până la ultima clasă; vreme de 40 de ani încheiași serveai — cu câtă minte avusesesi dela Dumnezeu și cu ce bruma de știință putusesi aduna și tu, dar cu credința unui preot de vocație — la altarul Școalei Neamului tău, ne-adăstând, la acești ani ai amurgului vieții de profesor, o recunoaștere oficială or răsplată pentru vre-un merit ce, poate, îl vei fi avut, ci răbdând doar prigoană cinic de nedreaptă, pentrucă ai fluturat în vânt un drapel pe care l-ai vrut neprihănit; toate astea (melancolie a unui apus de soare pe o zi de toamnă...), toate astea pentru ca, în-

tocmai cum moartea cea fără de lege și credință îți bate în poartă brutal, când nu te aștepți, — un plic ministerial, galben ca o amenințare, să-ți aducă un ordin cu următorul cuprins: „Ministerul vă aduce la cunoștință că ați fost trecut la pensie pe ziua de 1 Septembrie 1938 și vă mulțumește pentru serviciile aduse școlai”.

În forma laconică și rece ca un cuțit de ghilotină a celor trei rânduri de proză oficială reproduse aci integral, și în care un Englez ar vedea humorul unui oacheș slujitor dela pompele funebre, se vede uscăciunea de suflet a acestui automat care e funcționarul Ministerului Educației Naționale, pe care îl cunoaștem de aproape, și în care minister, cu plăcere o recunoaștem, s'a efectuat în lunile din urmă și oarecare curățenie. Sperăm că opera aceasta se va continua.

Veți concede, Doamnelor și Domnilor, că tristețea și amarul rândurilor pe care le-am pus pe hârtie, drămuind cuvinte potolite, sunt justificate din parte-mi, în ora aceasta solemnă, când Directorul și profesorii Colegiului, în prezența d-lui Rezydent Regal al Ținutului, a atâtor distinși cetățeni, foști elevi ai liceului nostru „Carol I”, cum și a școlarilor noștri, ne cheamă azi la o dăioasă serbare de bun rămas. Căci noi, ne-am iubit meseria dascăliei și am iubit școala aceasta, stăpâna noastră, întocmai ca niște slugi cinstite și credincioase, după cum ar grăi Sf. Evanghelie. Din această iubire a noastră pentru Colegiu și pentru copiii ce s'au perindat prin el a isvorit puțința (dacă am avut-o și cât am avut-o) de a îmbogăți, fără silire și prea multă osteneală, cunoștințele de temei ale elevilor, precum și de a le șlefui — întru cât o permite terenul pregătit din familie — sufletele lor maleabile. Și tot din această iubire a isvorit puterea de rezistență neînfrântă și de combativitate dărză dar demnă, ce am dovedit în deceniul din urmă al vieții Colegiului, luptând împotriva duhului rău intrupat în persoana cuiva care nu a fost chemat — după dreptate și cuvință — la cinstirea de astăzi: aceasta pentru că școala noastră (altar, iar nu tarabă) ține să arăte că vrea să-și recâștige prestigiul ei de odinioară și locul de cinste ce l-a avut între liceele țării. Asemenea luptă, în care nu a intrat din parte-ne nici umbra vreunui interes sau a unei porniri personale ad hominem, ne-a smuls și nouă, vai! multe pene din aripi, ba ne-a rupt și din pâine de câte ori a putut, căci nu mică e doar puterea masoneriei, militante și azi încă în Craiova. Colegii noștri și toți Craiovenii știu bine doar cine anume a târit pe profesorii Colegiului, de ani de zile, prin judecăți și cine ne-a terfelit prin gazete plătite din banii liceului și trimise gratuit tuturor părinților școlarilor noștri. Și opera infernală se continuă și azi.

Totuși, nu ne pare rău dacă, cu prețul suferințelor noastre de atâția ani de zile, noi am plătit reîntrarea în pace și armonie, prielnică unei munci cinstite și spornice, a corpului didactic și a elevilor școlai acesteia.

Prin pensionarea noastră cadrele profesoriale ale Colegiului s'au premenit și s'au reîntinerit vizibil, întru cât cei mai vârstnici rămași la catedră abia dacă arborează câteva fire de cocheti ghiociei pe la tâmpile. Tuturor le urăm din inimă curată: pe urmele noastre, să facă mai bine; să facă mai mult decât noi, cei cari ne ducem mânați din urmă de năvala anilor. Căci așa poruncește Legea firii, Legea progresului.

Mulțumim d-lui Director, Comitetului Școlar și d-lor colegi — între cari lăsăm atâția prieteni și oameni pe cari i-am stimat — pentru mulțumirea sufletească ce ne-au pricinuit, organizând o atât de caldă și fastuoasă manifestare a unor sentimente care îi onorează.

Mulțumim d-lui Inspector General Școlar al Ținutului, colegul Gh. Tomescu, înțelegând bine că d-sa nu-și îndeplinește, prin frumoasele cuvinte ce ne-a adresat, o simplă însărcinare administrativă, ci a grăit dela inimă la inimă, ca un bun coleg ce ne-a fost totdeauna.

Mulțumim elevilor cari au participat (câți au putut încă-pea în acest amfiteatru) la solemnitatea de față, și dintre cari unii — cei ce se vor fi învrednicit a se împărtăși din plinul sufletelor noastre — ne vor păstra o bună amintire.

Mulțumim foștilor școlari ai liceului și părinților actualilor elevi, a căror prezență în această sală ne este un omagiu, la care suntem adânc simțitori.

Mulțumim respectuos d-lui Rezident Regal pentru strălucirea ce dă solemnității acesteia, prin faptul că a binevoit să onoreze cu prezența Excelenței Sale această serbare aproape familiară, ceea ce sporește mulțumirea noastră, ca și recunoștința ce-i datorăm pentru nobilul său gest.

Și acum, Doamnelor și Domnilor, când e să închei această cuvântare spre a mă scufunda în anonimat, am oarecum impresia că ne-am afla într'un larg port de mare, în ziua plecării unei flote de pescari, când toată populația regiunii vine să asiste la slujba binecuvântării vaselor, ce așteaptă legănându-se, până să-și ridice ancorele și să-și întindă pânzele în bătaia vântului. Capetele se pleacă sub ploaia stropilor de aghiazmă. Se bat ultimele cruci. Se stinge ultimul cânt religios. Îmbrățișeri care se smulg pripit, străngeri de mână cu greu descleștate, tălăzuire de oameni și de valuri,... cei de pe mal strivesc o lacrimă în colțul pleoapelor,... cei urcați pe bord flutură o năframă, până se șterg în cenușiul depărtării... Corăbii au fost oare?... or sunt noii pensionari ai Colegiului?...

Prof. C. D. Fortunescu

NOTE ȘI COMUNICĂRI

Privitor la negustorimea craioveană

Pentru cititorii „Arhivelor Olteniei” poate fi interesant cunoașterea celor ce făceau negustorie în Craiova pe la sfârșitul secolului trecut (1868-1892). Află dar că, pornind dela biserica Madona Dudu la deal, după ce treceai podul de cărămidă de peste ududoii dela Maica Precesta ¹⁾, sub care pod era o cișmea cu apă dela Obedeauu, se intra în strada Madona. La dreapta în colț ²⁾, ca și astăzi, între două simigierii era băcănia lui Avram Ivanovici, cunoscută mai ales pentru că acolo luau aperitive Kir Panait Ioanidis, Signior Cantorichi și Domnul Drăgoiescu, profesori la „Lyceulu den Craiova”. Avram băcanul murind, și-a lăsat averea orașului Craiova, iar băcănia a preluat-o nepotu-său Dima Iorgovici. Mai în sus, peste drum, în casele lui Canecio, era o curelărie. Pe când eram în liceu zăream adesea în poartă pe fata curelarului, o frumușică oacheșă de vârsta mea. Doi ani mai în urmă, pe când eram încă student în Universitate, trecând pe acolo, am zărit în curtea aceea o grozăvie de femeie slabă și urâtă, care ținea un copil în brațe și mă privea ținută ca pe un cunoscut. Tocmai când am ajuns în Calea Unirei mi-am dat seama că, după ochi, era frumușica de altădată. Până a ajunge în Calea Unirei, după „gura pieții” treceai prin fața dugheniei lui Barabulea, negustorul de vechituri, pe lângă vreo trei lipscăniși mărunte și farmacia lui Pantele Lazeanu, cel dintâi spițer român din orașul nostru, căci ceilalți erau pe vremea aceea toți nemți.

În colț pe Calea Unirei era pălărieria lui Lempart, apoi la dreapta aceea a lui Louis Barer și în sfârșit a românului Ilie Miulescu. Sus la etaj era Clubul Național, zis „al baccelelor”. La stradă urmau vre-o doi lumânărari, farmacia Konteschveller, unde era la început cofetăria lui Sărasy și azi giuvaergeria lui Mendel. Deasupra cofetăriei era „Glubulu Professorale”. Sub Hotelul Theodoru bătrânul Aron Zwibel vindea jurnale, tutun și cărți vechi. Sub hotel mai era și un restaurant. Peste drum de hotel,—tot pe dreapta—unde e azi Hotelul Geblescu, nu era

1) Ududoii acesta—mai puțin mare că ududoii pe locul căruia e azi str. Ștefan-cel-Mare (fostă Calea Rahovei și anterior Valea Orbeților)—venea în prelungirea celui din urmă, cotea la stânga prin Valea Vlăicii, prin str. 10 Mai actuală, prin dosul Băilor Comerciale și Colegiului, traversa strada Madona-Dudu, lăsa la stânga „Baia ovreiască” și continua spre str. Abatorului.

2) Colț cu str. Matei Basarab de azi (fostă str. Sf. Dumitru).

inicio clădire, iar dincolo de el, în fundul unei grădinițe unde se cânta vara, cofetăria lui Cacaliceanu, având deasupra-i „Clubul Tinerimei”. Ceva mai departe mai era o berărie, grânăria lui Valentin Cohn, apoi un Bach croitorul, care m'a îmbrăcat pe mine și după ce mă mutasem la București. De aci încolo până în vale la Podișor, la Șosea, numai locuințe particulare, dintre care casele lui Gheorghe Chițu și ale lui Iorgu Caletzeanu. Peste drum de acestea, era hanul și grădina „La Cocor”, al căror nume venea dela doi cocori ce ținea D-rul Vercescu în curte, pe vremea când locuia alături de acest han, în casele lui Mitu Gheorghiu.

Dela „Cocor” înapoiindu-te tot pe ulița mare până la Hotel Paris ³⁾, colț cu strada Kogălniceanu, nu întâlneai decât case particulare, locuri virane și un han: „La o sută de căși”. Sub Hotelul Paris se afla băcănia lui Teodor Tudoran, zărăfia lui Farchy și o cismărie. Sub cazinul Minerva era croitoria lui Leoveanu, o cofetărie, chioșcul cu ziare al lui Coșoveanu și prăvălia lui Marin Chițu ⁴⁾, apoi „Magadinulu de Gadu” al lui Löbel, contoarele lui Eschinazy, Fermo și Penhas, Pârvan Rădulescu și un Georgescu. În colț spre Lipscani: „La drumul de fier”, lipscănia Costescu și Delcescu, iar peste drum librăria Filip Lazăr; mai încolo librăria lui Benvenisti (bătrânul Benvenisti era singurul evreu din Craiova purtând caftanul cu blană, precum și șapcă pe cap), băcăniile Iorgu Saita și D. S. Fortunescu ⁵⁾, spițeria lui Pohl, un ceasornicar, Schulder mi se pare, bărbieria „La Mihail Obrenovici IV”, două modiste: una madam Villy ⁶⁾ și alta Buteroaia; vreo două hăinării, Korth (croitor civil și militar), legătoria lui Weisberg, o rachierie și în sfârșit librăria Samitca, unde e azi Hotelul Palas. Lângă Weisberg, frații Mendel mutaseră giuvaergia pe care bătrânul Moise A. Mendel o ținuse în strada Madona, peste drum de Pescăria Nouă. Mai erau pe aci și vreo trei hăinării.

Trecând drumul și luând-o iar înapoi spre centru, tot pe Calea Unirei, peste drum de Samitca dai mai întâi de prăvălioara în care Luiza Eberling vindea lucruri de mână. De acolo, lăsând pe dreapta drumul ce duce spre liceu și Sf. Treime, printre locuri virane și case vechi, ajungeai la o casă mare, cu poartă boltită la mijloc, între două prăvălii: într'o parte Cati Marșanta ⁷⁾,

3) Azi dărâmat, de pe locul unde e așezată statuia lui Kogălniceanu.

4) Sus era Cazinul Minerva, unde în saloane mari și fumoare jucau domnii cărți. În str. Sf. Dumitru, în casa lui Panait Theodoru, era iar un mic elegant cazin; acolo în 1885-1886 elevii din clasa VII întemeiaseră un club, pe care l-a închis Directorul G. P. Constantinescu, pentru că aflase că acolo se lucra cu alte cărți decât cu cele de școală.

5) Până în 1916, regulat la Păresimi comandam acolo câte o cutie mare de halva veritabilă de Adrianopole, cum nu se mai găsea în București.

6) Villy era soția lui Leoveanu croitorul. Înaintea acesteia fusese „marșantă” acolo Marcovicioia, bunica răposatului Alexandrescu zis Vicontele.

7) Caty reluse magazinul de mode al franțuzoaicei ce s'a căsătorit cu profesorul L. C. Raymond și care într'o vreme ținea un pensionat de demoazele,

care, pe lângă pălării, mai vindea și lucruri bune de mâncare, ciocolată, bomboane, tapioca, etc., iar într'alta Riedel, bărbatul marșantei, ținea croitoria cea mai elegantă. Mai încolo câțiva rachieri, între cari Marin Constantin, fost o clipă primar al Craiovei, și băcănia lui Alexandru Dumitrescu. Printre rachierii acestea, era farmacia lui C. F. Möss, cel care s'a îmbogățit vânzând cu un leu sticla de apă gazoasă ce nu-l costa 10 bani.

Din răscruciul cel mare, coborînd la vale spre Madona, pe dreapta era rachieria lui Iorgu Saita, tatăl celui ce avea să ajungă Prefect al Poliției Capitalei. Mai jos, dincolo de Mendel, era „Hanul Roșu” ținut de un macedonean, după care venea Tenenhaus tinichigiu și mai apoi băcănia lui Nicu Stoianovici.

Pe strada Prefecturii (azi C. A. Rosetti) era cuptorul lui Jorj Brutarul, iar în fața Prefecturii ⁸⁾, în casa lui Fane Saita ⁹⁾, se afla Banca Poumay, care succedase lui Malland.

În strada Primăriei (azi I. C. Brătianu) vreo doi argintari, un ceasornicar și magazinul de pompe funebre.

În strada Copertarilor (azi Edg. Quinet) tipografia lui Benvenisti și cojocăria lui Grigore Stănescu. Pe ulița aceasta, numită altădată Cojocăria, erau odinioară numa icojocării, între care și a tatălui lui Gheorghe Chițu. Mulți din cojocarii aceștia s'au îmbogățit, devenind protopărinți a câtorva familii de seamă. Mihalache Trișcu ¹⁰⁾ prin 1894 mi-a trimis o broșură, în care satiriza în versuri, pe nedrept, pe unii scoboritori ai acestor industriași români, cari prin munca și economia lor au contribuit la dezvoltarea comerțului craiovean. Îmi aduc aminte că satira lui Trișcu se sfârșea astfel:

Noblețea-i se trage din cojocărie...

Și, de-ar fi subțire, tot ar fi ceva!

Trecând prin curtea bisericii Sf. Ilie, intrăm în Lipscani, ca să dăm de depozitul de fierărie al fraților Andreești. Într'un colț ceasornicăria „La Prusianul”, fondată de Burkard, devenit în urmă vice-consul prusian, ținută apoi de Spreer și în sfârșit de Baumann. Marchitanii aveau Constantineanu, bunicul avocatului Mircea Constantineanu mort pe front ca ofițer de rezervă, Pantele Velescu și Hristea Ioanovici. Printre ei era și magazinul de porțelanuri „La farfuria”, al lui Răducanu Georgescu. Mercerii țineau: Ioniță Vasiliu ¹¹⁾ „La globul verde”, Tache Andreianu; „La cerbul de aur” era prăvălia lui Stănescu și Pencioiu și apoi lipscăniile lui Toma Stanovici, Ioniță Petrescu, Hagî Dăniel, Frații Marinovici și Florea Stănescu. Acesta pe vremuri fusese și librar, căci în biblioteca tatălui meu găsesc cărți streine cu ștampila: „Librăria Florea Stănescu”. În Lipscani era

8) Prefectura era în localul azi transformat al Cinematografului „Rio”.

9) Unde e Laboratorul Dr. Savopol.

10) Mihail Trișcu, avocat, fost procuror, mort în 1903.

11) Tatăl d-lui Vasiliu, fost Ministru al României la Vatican.

și spițeria lui Ludvig (trecută mai târziu lui Konteschweller), așa cum în brașovenie se afla a lui Glatz.

Brașoveni erau mulți, dar nu țin minte decât pe Barbu Ionescu și pe Voicu Lupănescu. Cu ei ajungem în răscruciul cel mic.

În ulița ce dela Biserica Sf. Arhangheli mergea în strada Episcopiei¹²⁾, mici prăvălii, cofetăria lui Niță Radovici și sub Hotel Stăncescu rachieria unui Coandă. În strada aceasta, afară de Hotelul Stăncescu, mai erau hotelurile Vlădescu și Frăsineanu, la intersecția ei cu str. Kogălniceanu. Pe str. Kogălniceanu, peste drum de Spitalul Preda¹³⁾, se găseau contoarul lui N. T. Pop, pielăria Keppich, postăvăria unui Eschinazi și bumbăcăria „La mielu de aur” a lui C. D. Dumitrescu (Negrilă). Între hotelurile Curcubeu¹⁴⁾ și Solomon, prăvălii mărunte; mai jos, lângă Minerva, unde e și acum o cofetărie, cofetăria lui Cacaliceanu și o tutungerie, în care o ovreică cu fes și legată la cap vindea și jurnale, împreună cu fetele ei, două spaniole frumoșele. În locul cofetăriei lui Cacaliceanu, mai târziu Steinbruch,—un bătrân cu un picior de lemn ținea un restaurant vienez și un fel de hotel, unde găzduia elevi de liceu.

Pe ulicioara ce lega str. Kogălniceanu cu Lipscănia, erau numai toptangerii.

Pe strada ce ducea dela librăria Samitca la Episcopie (str. Justiției or Bucureștilor azi), lângă Marșeu (Piața Nouă), sub casele cu trei caturi ale lui Iliescu-Chitiuță — cele mai înalte din Craiova, pentru care motiv au servit mulți ani de observator al pompierilor după ce s'a dărâmat foișorul de foc — prăvălii mărunte, din care nu-mi aduc aminte decât de o singură firmă: „La Iliescu”. În etajul de sus al acestor case era comandamentul Diviziei I teritoriale, unde la început comanda Generalul Lupu, în timpul războiului Independenței Generalul Haralambie, iar în urmă Generalul Cercez. Tot pe strada aceasta, lângă Teatrul Theodorini, francezul Auguste își avea birtul lui franțuzesc.

În Căldărari trona staroste Proicea, peste drum de intrarea Palatului Administrativ actual. Mai încolo pe drumul Bucureștilor (mai târziu str. Cuza Vodă) vechi dughene turcești aproape părăsite, în fața cărora, pe vreun scăunel, zăreai câte un bătrân îmbrăcat încă turcește.

Pe strada Sf. Dumitru (Matei Basarab azi) începând dela Avram băcanul în sus, bragagerii și simigerii; lângă fântâna Elca hanul lui Puțoreanu, și în fața hanului rachieria lui Savu, iar la cotitura uliții, în colțul unde sunt acum casele vărului meu Hesselmann, vindea lumânări de seu ardeleanul Coman Muciu Ureche.

12) Adică în str. Buzeștii de azi. Str. Episcopiei era acea din fața Episcopiei, adică fostă strada Justiției, numită azi a Bucureștilor.

13) Vechiul spital Preda era pe locul unde e azi depozitul de mașini agricole Graepel.

14) Peste drum de actualul Muzeu Aman.

Cum se vede, negoțul craiovean pe vremea aceea era românesc. Ovreii, mai toți spanioli, țineau prăvălii mărunte prin str. Hurezului și în jurul pieții Elca. Pe acolo Vineri seara se aprindeau lumânări în fundul prăvăliilor, și pe ulițe se plimbau la braț, vorbind spaniolește, fete tinere. Mi-aduc aminte de Perlica, cu care supăram pe colegul meu de școală Ilie Marincu¹⁵⁾. Imi mai reamintesc încă de Iliștein, dela care mi se aducea în copilărie jucării frumoase. Nu știu însă unde își avea prăvălia.

În vremea mea încă multe din prăvăliile din târgul Craiovei erau boltite; de aceea negustorilor li se zicea mai de mult boltași. Ca de boltași vechi am auzit vorbindu-se de Hagi Gheorghe, Hagi Ioniță, Hagi Preda, de Ghenovici și de Cratunoglu¹⁶⁾, de Condulești, de Tudor Coman, de David și de Pană, de Alexandrescu¹⁷⁾. Bunica îmi spunea că pe vremea aceea singurul lipscan ovrei ar fi fost Salom Tolbașu, care i-aducea stofe și mățăsuri și de care spunea că a mufluzit, fiindcă, după cum zicea dânsa: „Era prea de omenie ca să aibă noroc în negustorie“. Am mai auzit ca de băcani mai vechi de Ciolea băcanul, de Paly băcanul și de Ganea. Atâta știu, atâta spun, ca să îndemn pe alții a face mai bine și mai complet.

M. Theodorian-Carada.

Fundațiunile religioase ale Olteniei

PARTEA I-a

„Arhivele Olteniei“, XV pp. 263-346; rectificări și bibliografie, *ibid.*, XVI, pp. 443-450.

ADAUSURI

Tezlui-Dolj.—C. Sa Diaconul I. P.-Cilieni tipărește, în chiar acest volum al revistei (pp. 331-334) o seamă de documente dintr'o vreme mai nouă, privitoare la schitul Tezlui, pe care nu l-am putut identifica geograficește în lucrarea noastră (v. *Fundațiunile*, p. 92). Din ele se constată lămurit că lăcașul acesta este biserica din satul Crucile—cum se și numea uneori—, de lângă satele Gaia și Bulzești (Dolj). Dar așa fiind, această veche biserică, în legătură cu care se păstrează și azi frumoase datini de hram, dar a cărei istorie a fost cu totul uitată, are o vechime mult mai mare decât se crede; căci, fără nicio îndoială, pentru ea a fost dată următoarea carte de danie a lui Ionașco postelnicul, dela 15 Aprilie 1639:

† *In numele Tatălui și al Fiiului și al Sfântului Duh, Amin!*

15) Dr. Marincu, mort la Calafat prin 1913.

16) Cratunoglu a fost tatăl avocatului Nicolae Crătunescu, al colonelului Crătunescu și al răposatului Jean Hagiadi.

17) Tatăl răposatului Petrache Alexandrescu și al Mariei Petre Chițu.

Scriș-am eu Ionașco postelnicul acest al meu zapis, ca să fie de mare credință la Sfânta și Dumnezăiasca Mănăstire dela Bucovăț, unde iaste hramul Sfântului Nicolae, și la mână părinților celor ce lăcuiesc în Sfânta Mănăstire, cum să știe că am dat eu partea mea de moșie din Gaia, a patra parte, și din Brebin și din Seliștea de Sus, iar a patra parte din câmpu din pădure, din apă, din seliștea satului și de preste tot hotarul cruciși și curmeziși, cu viile și cu toți rumânii de moșie și de legătură, pentru că această ocină și moșie ce scrie mai sus, eu o am dat pentru pomana părinților miei, Iscrul Vornicul și a mândi meale Aniei, și a mea. Și am otestit și oasele părinților miei și ale mele să să îngroape la Sfânta Mănăstire la Bucovăț. Și iar am dat o funie de loc din Bulzești ce să chiamă funiia sârbească, ce o am cumpărat dela Negolea Județul și dela Pana cel gros din Craiova și cu rumânii din Cornet de pre acea moșie ce am dat-o dela Gaia. Și am închinat și metohul dela Gaia Sfintei Mănăstiri, să fie de pomana părinților miei și mie, cu toate câte să vor afla la metoh, să fie înaintea la Sfânta Mănăstire după pristăvirea mea.

Popei Radului și alții care să vor mai găsi acolo și rumânii cei din Gaia, feciorii lui Iane al Drăgnei doi și Mihai și Vintilă și Calotă feciorul Manei Lileisei cu trei feciori și Marco feciorul Manei cu și un sălaș de țigani anume Dumitru Tica, feciorul lui Iane țiganul. Și am dat eu Ionașco Postelnicul de a mea bună voe și cu știrea tuturor fraților și a boerilor din prejurul locului, și mărturie Mihart Cluceriul din Șitoaea, și din Soineni Dumitrașco cluceru și din Milești Danciul loșofătul și din Pleșoi Iane Postelnicul și Drăghici loșofătul, și din Breasla Balica Paharnicul și Iane Căpitanu și Popa Stanciul cliseriul din Craiova, duhovnicul meu. Și am lăsat și cu blestem după moartea mea, cine să va ispiti din ruda mea sau din frații miei a strica și a sparge pomana mea și a părinților miei, acela să fie blestemat de vlădica Iisus Hristos și de trei sute optsprezece Sfinți Părinți dela Nicheia, și să fie cinstea lui Iuda și cu Ariia. Și cine să fie judecătoriu și va sparge, acela încă să fie blestemat cum scrie mai sus. Și am scris eu Vălsan Loșofătul din Albești, în luna lui Aprilie 15 zile, văleat 7147.

Ionașco Postelnicul.

Arhivele Statului, București, condica Mănăstirii Bucovăț, fila 51.

Așa dar, la 1638 schitul, zidit mai înainte, intra în stăpânirea mănăstirii Bucovăț. În pomelnicul acestei mănăstiri, scris de Dionisie Ecclesiarhul la 1813, se găsește sub numele lui Ionașco, Iscru și Ana următoarea însemnare. „Acest Ivașco postelnicul au dat la mănăstire niște părți de moșie danie din Gaia a patra parte și din Brebin și din Siliștea-de-Sus și din Bulzești o funie și metohu din Gaia cu toate ale lui”. (Ion Donat,

Despre Dionisie Ecclesiarhul și mănăstirea Bucovăț, în Arh. Olt. XV, 36).

Dar, dacă cele de mai sus ni se par amănunte sigure, mai stăruie totuși pentru noi o nedumerire: în aceleași părți exista la 1675 un alt schit „între hotarul Murgășului și între Gaia” (v. *Adausurile mele*, în *Arh. Olt. XVI, 448, nr. 30*), care era închinat la Sadova de Isaia monahul. Nu cumva Gaia-Teslui-Crucile este tot una cu metohul Murgăș?

Licura (Ocnele-Mari, Vâlcea).—În foarte utila sa lucrare *Documentele Țării-Românești*, d. P. P. Panaitescu tipărește următorul hrisov al lui Vlad-Vodă Dracul, din 16 Septemvrie 1440:

Eu cel intru Hristos Dumnezeu binecredincios și bine cinstitor și iubitor de Hristos și unsul lui Dumnezeu și autocrat Io Vlad voevod și domn a toată țara Ungrovlahiei, stăpânind și până la marea cea mare și stăpânind și în partea Ungurească, herțeg al Amlășului și Făgărașului, a binevoit domnia mea cu a sa bunăvoință, cu inimă curată și luminată, și a dăruit domnia mea acest atotcinstit hrisov rugătorului domniei mele și ieromonah popa chir Dorotei, ca să-i fie locul de mănăstire numit Licura și sease vii, pe care le-a cumpărat, una dela fiii lui Petre pe 650 de vedre de vin, și a doua dela Laslău protomeșter pe 600 de vedre, și a treia dela fiiji lui Ladislav pe 900 de vedre, și a patra dela Agăta pe 400 de vedre, și a cincea dela Murgoci pe 150 de vedre, și a șasea dela Mihail și dela Bobe pe 500 de vedre. După aceea i-a dat și domnia mea să ridice o mănăstire în hotaru Râmnicului la Licura, să fie în ctitoria domniei mele, și cât va fi viu popa Dorotei să fie cărmuitor și egumen al acelui loc de nimeni neclintit. Iar popa Dorotei să aibă voe să așeze în locul său după moartea lui, pe cine-i place și pe cine-l vor place toți frații. Aceasta să-i fie neclintit cât va trăi domnia mea și cât vor trăi fiii domniei mele Mircea Vlad și Radul. De asemenea sau boer mare sau mic dintre slugile domniei mele, dacă s'ar încumeta să dăuneze popii Dorotei la acel loc sau aceluia pe care el îl lasă în locul său, chiar și cu un fir de păr, unul ca acela va primi mare rău și urgie domnească, ca un necredincios și neascultător al poruncii domniei mele.

Iacă și după moartea domniei mele, pe cine alege Dumnezeu să fie domn al Țării Românești din rodul inimii mele sau din rudele domniei mele, sau pentru păcatele noastre din alt neam, dacă cinsteste acest hrisov și înnoește și întărește acest lăraș, și pe acela Dumnezeu să-l cinstească și să-l întărească în domnia lui: dacă violează și distruge, pe unul ca acela Dumnezeu să-l distruagă în domnia lui și să-i ucidă aici trupul, iar în veacul viitor sufletul să fie blestemat de Hristos Dumnezeu și de 318 sfinți și părinți purtători de Dum-

nezeu dela Nicheia și să aibă parte cu Iuda și cu Arie și cu acei rău einstitori Iudei, cari au strigat asupra lui Hristos Dumnezeu, mântuitorul nostru, sângele lui asupra lor și asupra copiilor, ceeace este și va fi în veci. Amin.

Și martorii pentru aceasta: jupân Tudor și jupân Tatul dvornic și jupân Nanul și jupân Voico și jupân Manea și jupân Stanciul și jupân Tatul Sârbul și jupân Vâlcsan al lui Florea și jupân Iarcu și Radul al lui Borcea și Ștefan logofăt și Șerban vistier și Dumitru spătar și Semen stolnic și Micle paharnic și Badea comis. Și Mihail a scris în luna Septemvrie 16 zile, anul 6949 (1440).

† Io Vlad voevod, din mila lui Dumnezeu domn.

Nu poate exista nicio îndoială că locul unde trebuia să se înalte mănăstirea lui Dorotei este dealul Licura de lângă Ocnele Mari, „din hotarul Râmnicului“. Se ridică însă întrebarea dacă mănăstirea, căreia i se întăreau drepturi de stavropighie, a fost într'adevăr zidită atunci, înainte de jumătatea secolului al XV-lea. În documentele mai noi, cunoscute nouă, ea nu apare niciodată. Știm însă, din tradiția păstrată la Ocnele-Mari și consemnată în *Marele Dicționar Geografic* (IV, 536), că la Căpățâna, pe dealul Licura, exista înainte de 1802 o biserică pe care au ars-o Cărlia lui Pasvant-Oglu.

Sub titlul: *Monografiile orașelor, comunelor și mănăstirilor din România întregită (1855-1939)*, Buc. 1939, 58 pagini, lei 30, d. G. D. Niculescu-Varone tipărește un reperloriu bibliografic care, pentru mănăstirile oltene, nu aduce nicio contribuție informativă care să se poată utiliza cu folos. Din păcate, lucrarea a fost concepută pe o bază falsă, deoarece autorul n'a inventariat decât cărți și broșuri, — iar acestea, afară de puținele monografii bine cunoscute oricărui cercetător, nu arată nicidecum ce s'a scris până acum în această direcție, cum se afirmă în prefață. Cel mai de seamă izvor de informație este fără îndoială colecția *Buletinului Comisiei Monumentelor Istorice*, la care autorul nu s'a oprit decât dacă a putut afla vreun extras din lucrările publicate acolo. Lângă acesta, alte câteva periodice au tipărit la rândul lor studii serioase, pe care nu le putem ignora decât cu pierdere pentru noi. Dacă d. Varone, care poate lucra în Capitală, se va hotări să inventarieze aceste izvoare, într'adevăr utile, cercetând și colecțiile de documente și inscripții, d-sa va avea dreptul la toată recunoștința istoriografilor.

În sfârșit, bibliografia aceasta are și multe lipsuri: între altele, *Fundațiunile religioase ale Olteniei* nu sunt cunoscute autorului, deși au fost tipărite în 1937 și prima ediție a lucrării este astăzi epuizată.

1. Donat.

R E C E N Z I I

În rubrica de față se fac dări de seamă, în măsura posibilității, despre cărțile și periodicele ce se trimit Redacției.

CARTI.

Sur les bibliothèques du Sud-Est européen, par Constantin J. Karadja. Extras din „Rev. hist. du Sud-Est europ.”, din 1935. Autorul, consul al României la Berlin, unul din pasionații scormonitori ai trecutului nostru istoric, găsește, întru deosebire de imensa majoritate a agenților noștri diplomați de toate gradele, vreme și pentru nobilele îndeletniciri ale cărțurarului de rasă. Biblioteca d-sale cuprinde incunabile, cărți extrem de rare, albume și gravuri privind mai ales istoria Orientului, și în special cărți străine cu informațiuni despre țările românești. D-sa comunică azi știri despre bibliotecile vechiului Constantinopol, după cercetările savantului profesor berlinez Dr. Em. Jacobs, publicate în 1919 și 1925. Din ele rezultă că, încă dela cucerirea Bizanțului, sultanii au colecționat cărți și manuscrise, salvate astfel dela pieire, și le-au păstrat în seraiul lor, unde nu puteau fi accesibile creștinilor. Unele din ele au ajuns și prin Occident. În afară de biblioteca Seraiului, de aceea a Boștangiiilor și de cele grecești din Constantinopol, existau și biblioteci particulare vestite, ca aceea a lui Nicolae Mavrocordat, a lui Nicolae Caradja, a lui Grigorie Ghica cel asasinat în 1777. Nu sunt de uitat nici bibliotecile mănăstirilor dela Sf. Munte. Tot Dr. Jacobs semnalează recenta descoperire a unei cărți rarissime, din 1727 (deci contemporană cu domnitorul Nic. Mavrocordat), tipărită la Lipsca și Breslau, în care se vorbește de biblioteca Academiei, întemeiată de acest principe al Munteniei la București, cum și despre aceea din Sibiu (azi Bruckenthal), ba chiar și despre aceea dela mănăstirea Horezi a lui Brâncoveanu.

Iacă ce zice (pag. 59) despre mănăstirea Horezi; „Zu Hures, einen schönen wallachischen Kloster, welches Fürst Constantin, so von den Türken massacrirt worden, bauen lassen, ist zu sehen: 1) eine schöne Bibliothec mit vielen uralten MSctis in Griechischer, Sinescher (sic), Bulgarischer, Hebräischer, Thracischer, Wallachischer, Serwischer, Russischer oder Ruthenischer Sprache; item die Bibel in 7 Sprachen, oder Biblia septaglotta; item die Bibel in puren Kupfer-Stichen Weigellii in fol. auf Regal-Papier. 2) Allerhand Curiosa, z. E. ein rares Bild Mariae Virg. welches S. Lucas sol verfertigt haben; item 2 schöne sehr grosse Globi. Im Sacrerio templi ist zu sehen eine Capelle von purem Golde gemacht und mit den schönsten Juwelen versetzt. Ex relat. ejusdem (adică a unui oarecare) „gebohrnen Siebenbürgers, der lange in Herrmanstadt studiret, und der Bibliothec bedient gewesen”.

La pag. 384, vorbind despre capitala țării: „Bukerest. In dieser Fürsten Maurocordati di Scarlati Residentz in des ottomanischen Wallachey läst selbiger, als ein grosser Liebhaber der Gelehrsamkeit, der auch selbst einen Tr[actat] de Officio Principis in Gr. Ling. Vers. a Berglerio, eine herrliche Bibliothec durch den Hrn. Berglerum, einen trefflichen Polyhistorem, anlegen, sowol von MSctis, als gedruckten Büchern, wie mir solches ein Siebenbürgischer Candidatus Academiae so mündl. als schriftlich referiret, mit dem Beyfügen, dasz dieser Fürst viele Bücher aus der Bibliothec zu Hures in diese zu Bukerest transferiret habe” (măsură luată de domnitor în vederea ocupării austriace din 1717-1739).

La pag. 396, după ce vorbește de „Herrmanstadt”, în care se află o bi-

bliotecă la Gimnaziul Evanghelic, „eine gar feine Bibliothec“ de 6879 cărți și manuscrise, trece la: „Hures in Wallachei“, unde spune că a găsit: „eine schöne Bibliothec mit vielen uralten MSctis in Griechischer, Sinesischer, Bulgarischer, Hebräischer, Tracischer, Wallachischer, Servischer, Ruischer und Rothwelscher Sprache, und darunter auch des Raduli Bücher von Leben und Thaten des Kaisers Leonosphontis Byzantini, in Vallahischer Sprache, in fol., wie nicht weniger auch des Porphyrogeneti s. Deiamantis libri de rebus Byzantinis in fol. graec. & latin. Item die Biblia heptaglotta, Weiglii Bibel in lauter Kupfferstichen, auf fol. regal. und andere mehr, anzutreffen seyn. Der Wallachische Hospodar oder Woda Antonius (sic) Nicolaus Mavrocordatus de Scarlati hat viele Bücher aus dieser Bibliothec genommen, und solche in die seinige nach Bukerest, so ern unnehro herrlich angeleget, transferiret“.

Steagul românesc al lui Istrate Dabija Voevod, de *Const. J. Karadja*. În Mem. s. ist. ale Ac. Rom., Buc. 1937. E vorba de steagul socotit până acum câtăva vreme ca fiind al lui Șerban Vodă Cantacuzino, de când cu ducerea ostașilor români sub zidurile Vienei în 1683. El figura în Muzeul Istoric din Dresda, unde l-am văzut și noi acum două veri, aninat sus de tot, sub tavanul unei săli prea insuficient luminată, și pe care nici nu l-am fi remarcat, poate, fără prevenirea consulului nostru din Berlin, d-l Karadja. Prețiosul obiect, răscumpărat prin stăruința d-lui Petrescu-Comnen, a fost readus în țară și azi figurează în Muzeul Militar din Capitală. Documentele aflătoare la muzeul saxon arată că steagul se afla acolo încă înainte de asediul Vienei, figurând la 1674 în colecția electorului din Saxonia, ducele Iohann Georg II, care îl primise la rândul-i dela ducele Adolf de Holstein, cel care a lustrat parte la bătălia dela St. Benedict, lângă Leventz (Leva), din 9/19 Iulie 1664, unde ostași moldoveni luptaseră alături de Tătari, de partea Turcilor. Steagul era atunci fixat de un lemn vopsit cu galben și roșu, având „probabil“ un vârf de metal. Identificând proveniența steagului, autorul notează însă că, deși se pare a fi moldovenesc, „nu este cu puțință a stabili cu certitudine că nu ar putea fi și din Muntenia“, mai ales că, pe lângă Moldoveni, erau și ostași din Muntenia, dar cari luptau la aripa dreaptă a armatei Sultanului, iar nu în stânga, ca Moldovenii. La împărțirea prăzii între învingători, Electorul din Dresda va fi primit, ca partea lui din cele 100 de steaguri cucerite, și pe cel românesc.—Comunicarea d-lui C. J. Karadja cuprinde în anexe Raportul Generalului Conte de Souches adresat Împăratului Leopold I, a doua zi după bătălia dela Leventz, cum și 7 planșe.

Un uitat: Generalul Ion Em. Florescu, de *Gen. Radu Rosetti*. Mem. S. ist. Ac. Rom., Buc. 1937. Unul din organizatorii tinerei noastre armate a fost și olteanul acesta, născut la 7 Aug. 1819 în Râmnicul Vâlcei, fiu al lui Manolache Florescu. Studiile și le-a făcut la Colegiul Sf. Sava din București, apoi la liceul Saint-Louis și Școala de Stat Major dela Paris. În 1845, căpitan, se însoară cu Ecaterina, fata Domnitorului G. Bibescu, după care fu înaintat maior și apoi aghiotant domnesc. În 1848 e ridicat la gradul de colonel. Florescu a avut indeletniciri cărturărești, făcând traduceri și lucrări originale militare; a fost preocupat de instrucțiunea publică; a luat parte la întemeierea „Asociației literare a României“. Spirit de ordine, credincios jurământului ostășesc și ginere al lui Vodă, deși trăise în Parisul revoluționar 6 ani al tinereții sale, el se declară împotriva revoluției din 1848. În noua domnie e din nou aghiotant domnesc, îndeplinind și alte înalte slujbe militare și civile, ba chiar și profesor de strategie și tactică la nou înființata Școală Militară. După ce demisionase din armată, Ion Em. Florescu, a luat parte și la mișcările politice pentru Unire. Cuza îl recheamă în activitate, ca să organizeze oștirile românești reunite și să le înzestreze în vederea unui eventual războiu, înaintându-l apoi general. Rolul său între 1859 și 1866 este hotărîtor cu privire la alcătuirea oștirii noastre și punerea ei în rândul armatelor moderne. El ajută pe Cuza întru totul, rămânându-i credincios până la urmă, cu prețul pierderii popularității, și protestând mai târziu în contra ofiterilor ce trădaseră, prin afilierea lor la complotul din 11/23 Febr. 1866. Sub marele

rege Carol fu ministru de războiu în guvernul Lascăr Catargiu dela 1871 până la 1876, când a putut înfăptui multe lucruri de seamă în folosul și pentru prestigiul armatei românești, ce avea să-și încerce puterile peste un an. La războiul din 1877-1878 Gen. Florescu e ținut de o parte. În 1891 e chemat să prezideze pentru a doua oară ministerul între 20 Febr. și 27 Nov. (întâia dată fusese între 4 și 27 April 1877). Gen. Florescu a murit la 10 Mai 1893 a Paris, corpul său fiind adus apoi în țară.

La légende de Geneviève de Brabant et ses versions roumaines, par N. N. Condeescu, în colecția „Etudes et recherches” a Acad. Rom., 1938, Buc. Autorul ne prezintă un studiu de tematologie, ramură a științei literaturilor comparate, privind o temă literară din cele mai folosite. În al său „Avant-propos” d-l Condeescu lămurește de ce asemenea cercetări de miză obositoare și oțioasă nu au fost favorabil privite de studiozii în materie. D-sa arată eroarele metodei, cum și condițiunile ce această disciplină trebuie să le îndeplinească pentru ca foloasele ei să fie evidențiate. Cartea e împărțită în 3 părți. Prima: „Viața renană a Genevievei”, înfățișează cadrul geografic și istoric în care s'a creat povestea Genevievei, cu tema inocenței calomniată, a victimei cruțată de o moarte nedreaptă și a ciutei servind drept doică a pruncului. Originile se cercetează dela versiunile latinești, cu ecurile lor la umaniștii și teologii vremurilor depărtate ale Renașterii. Partea II: „Împrăștierea legendei în Europa”, urmărind tema din romanul iezuitului Ceriziers (1634), răspândită de confrăția acestor călugări în largul lumii, trecând prin Franța, Italia, Spania, Olanda, Anglia și Germania, cu imitațiile și transpunerile ei extrem de numeroase în aceste țări, în epoca preromantică și în cea romantică, până în vremurile mai apropiate de noi, și cu versiuni populare ca și literarizate, ba chiar devenind subiect de operă comică și vodevil. Partea III: „Versiunile românești” prezintă traduceri ale acestei legende ce a plecat depe malurile Rinului pentru a veni până în ținuturile dunărene. Constatăm ineptia circulației unor manuscrise cuprinzând tema Genevievei, celei cu mâinile tăiate, de cu sfârșitul veacului al XVII-lea, prin isvor grecesc, pe vremea când viitorul domnitor Cantemir studia la Constantinopol limba elină, și un Șerban Cantacuzino deschidea la București o „academie” grecească, în vreme ce la Iași funcționa o tipografie greacă. În sec. XVIII circularea acestor manuscrise e mai mare, în Muntenia mai ales în mănăstirile oltene Horez, Cozia, Bistrița și la episcopia Râmnicului, la Craiova ca și la Polovraci, sârguitorii și curcencii monahi le citesc, le copiază și le răspândesc în largul țării. În sec. XIX, prin mijlocirea literaturii franceze, legenda Genevievei devine curentă, cu traducerea profesorului Gr. Pleșoianu dela colegiul craiovean, care o tipărește în versiune completă la 1838, după aceea germană a lui Schmid, adoptată și ea după un text olandez. Versiunea Schmid va fi fost și ea tradusă în franțuzește de alsacianul Macker; după aceasta se vede a fi fost tălmăcită literal în românește Geneveva lui Pleșoianu. Ea este cea retipărită mereu și pusă în vânzare peste tot, formând una din lecturile preferate ale oamenilor din popor. Se cercetează apoi celelalte 4-5 versiuni ale traducerilor Genevievei în românește, sfârșind cu adaptarea literară a d-lui M. Sadoveanu din al său „Măria Sa Puiul pădurii”. La urmă câteva pagini rezumative ca concluziuni, încheiate cu un indice de nume și persoane și 9 planșe plus trei hărți. Observație marginală: mănăstirea Doljești (de care se vorbește la pag. 325, n. 1) nu e în Oltenia, ci în jude. Roman.

Les vases archaïques d'Histria, par M-me Marcelle F. Lambrino, în col. Fundației Regale Carol I, Buc. 1938, cu o prefață de Alfred Merlin, salutând apariția acestui studiu deosebit merituos. În primul capitol autoarea situează geograficește locul anticei Histria, readusă la lumina zilei de V. Pârvan prin săpăturile sale începând cu anul 1914, după care face un istoric al fondării unei așezări a Grecilor marinari și negustori din Milet în acest golf adăpostit, pe la jumătatea sec. VII a. C. Colonia milesiană se mărește curând, devenind un oraș mare, cu numeroase temple, în secolul următor. Se trece apoi la examinarea vaselor grecești desgrăpate la Histria mai ales după moar-

tea lui Pârvan. Civilizațiile ce s'au succedat pe aceste locuri, întrerupte uneori de incendii or alte turburări violente, fac dificil studiul stratigrafic al săpăturilor. Totuși o seamă de concluzii se pot trage. Autoarea a voit să răspundă la următoarele două întrebări: 1) A existat oare o așezare anterioară celei elenice pe teritoriul Histriei? și 2) Se află oare aci o ceramică de fabricație locală? La prima chestiune se răspunde negativ. Pentru cea de a doua se aduc numeroase dovezi că au existat negreșit fabrici de ceramică în aceste locuri, dând vase sau statuete tanagreene, de factură elenistică și de calitate inferioară celor importate aci, nu însă în epoca arhaică, ci de cu mijlocul sec. VII-lea și în prima jumătate a sec. al VI-lea, epoci de înflorire a acestei colonii. Imensa majoritate a acestor vase din vremea anterioară războaielor medice e de proveniență elină. Fragmentele ceramice din Histria, extrem de numeroase, pot fi împărțite în două grupuri: unul de ceramică de stil grec, de caracter oriental, la care se adaugă un număr de specimene de fabricație nedeterminată, grecești și arhaice; un al doilea grup cuprinde o serie variată de ceramice helenistice, cu fragmente abundente de terra sigilata., ce par a proveni mai toate din Asia mică. Cele dintâi corespund epocii de înflorire a coloniei milesiene, adică dela mijlocul sec. VII și până spre finele secolului VI, cât strălucește Miletul: cele de al doilea indică epoca elenistică a ultimei înfloriri a Asiei mici. Urmează apoi, în ordinea importanței, vasele thericleene, cu frumoasă tehnică, apoi cele atice cu figuri negre, și după ele cele corintiene. Lipsește ceramica protocorintiană; vasele atice cu figurile roșii sunt puține, dar frumoase. În ce privește formele vaselor, cele de alabastru lipsesc cu totul. Sunt foarte numeroase vasele mari, amforele, oenochoe-le, schifoi-le, cupele și talerele. Mai rare sunt fiolele pentru parfumuri. Fragmentele acestea arată că viața Histriei era orientată spre răsăritul grecesc, a cărui reflectare era colonia pontică. În epoca Bizanțului orașul vegetează, cum o arată oarecare resturi de olărie bizantină, mai târziu și ceva faianțerie turcească, și apoi nimic. Orașul moare, dispăre. Studiul d-nei Lambrino se mărginește la ceramica greacă orientală arhaică, dela întemeierea Histriei până la sfârșitul secolului al VI-lea. După această prezentare sintetică, autoarea înfățișează pe aneletele materialul cercetărilor sale în capitolele: Ceramica greacă orientală arhaică; vasele cu reliefuri; bolurile ioniene, cu diversele forme și variante; cupele ioniene; ceramica ioniană, cu toate formele și decorația ei, apoi cele înrudite cu grupul rhodian; pecuțile de pe vase, jughăvite, sgâriate or imprimate. Urmează: Vasele grecești orientale cu decorație de caracter oriental, cu capitolele: stilul „Camiros”; stilul „Naucratis”; stilul „Fikkellura”. La sfârșit Concluziuni și un Apendice, terminând cu o hartă și 7 planșe.

Omagiul lui Ion I. Nistor, 1912-1937, frumos volum de 956 pagini, se tipărește de „Glasul Bucovinei”, Cernăuți, 1937, întru cinstirea profesorului bucovinean care a împlinit un sfert de veac în serviciul învățământului universitar și al sufletului românesc de pretutindeni. Din articolul d-lui prof. Sextil Pușcariu: *Câteva scrisori desprindem următoarele însemnări*. În 1912 d-sa era singurul profesor român al Universității nemțești din Cernăuți, titular al catedrei de Limba și Literatura română, curs ce se făcea de altfel în limba germană. În urma unor manifestații studențești a Românilor de acolo, inspirate și susținute moralicește de profesorul lor, guvernul înființează și o a doua catedră românească pentru Istoria Românilor, dar sub numele de „Istoria sud-est-europeană, cu deosebită privire la Români”, cu limbă de predare tot germană. Pentru această catedră s'a gândit imediat la tânărul Iancu Nistor, profesor învățat, cu un caracter independent, ce deținea o catedră secundară la Cernăuți. Nistor studiasse în București cu profesorii Onciul, Bogdan și lorga, familiarizându-se cu cercetările în arhive, apoi la Viena cu prof. Jirecek, pregătindu-și docența. Toate examenele, grele pentru un Român, fiind trecute, Nistor își începe cursul la Universitatea din Viena în Oct. 1911, de unde trece la Cernăuți. În marginea obiectului, articolul d-lui G. P. dă foarte multe știri interesante din ajunul Unirii — D-l Vasile Grecu înfățișează pe *Ion I. Nistor ca istoric*. — Mai notăm: *Problèmes de linguistique balcanique*: un aspect de l'article défini en

-roumain, par Ilie Bacinschi.—*Satele dispărute din Bucovina*, de Teodor Bălănuș.—*Quelques aspects de „Junimea de Iași”*, 1863-1872-1885, par C. G. Bedreag.—*L'enseignement de l'histoire en France et en Allemagne, 1918-1937*, par G. Demençon.—*Există o criză a Dreptului Roman?* de Val. Al. Georgescu.—*Problema calendarului*, de V. Gheorghiu, care afirmă că reforma introdusă la noi e „cea mai bună din toate câte s'au făcut vreodată”, și o recomandă și creștinilor din Occident, ca superioară calendarului Gregorian.—*Moldavia*, de N. Grămadă, privind chestiunile: Formarea documentului privat moldovenesc, Formula „Oameni buni și bătrâni” în Moldova, și câteva Formațiuni toponimice cancelarești în Moldova.—*Convenția secretă între România și Austro-Ungaria dela 1883*, de M. Hacman.—*T. Maiorescu și neologismul*, de Luca Morariu.—*Ratio studiorum și educația iesuită*, de C. Narly.—*Comorile Nistrului*, în care F. Netolitzky atrage atenția asupra frumuseților naturale de pe cursul superior al Nistrului.—Const. Părvulescu ne dă un *Tablou sinoptic al evoluției Astronomiei în România*.—*Călătoria pe Dunăre a prințului prusian Pückler-Muskau acum o sută de ani*, de Eug. I. Păunel. Acest nobil saxon, care întreprinsese o lungă călătorie în vara lui 1839 la Constantinopol, de unde pleacă cu un vapor spre Dunăre, se oprește și la Sulina, Galați, Brăila, apoi pornește în susul fluviului. Memoriile sale înregistrează trecerea prin fața ruinelor podului lui Traian, ale cărui picioare se văd când e apa mai mică. După trecerea porților de fier într-o luntre trasă la deal de boii înjuțați la mal, poposesc la Orșova-Nouă, de unde se duc cu bagajele la carantina dela Jupalnic, într-o vale umedă, nesănătoasă. „Mi se afirmă că aci intră de regulă oameni sănătoși, dar ies foarte adesea bolnavi, căci peste vară băntue epidemiile de friguri”, zice călătorul, care își bate joc de instituția carantinei și de breasla medicilor.—*Un document dela Ieremia Movilă referitor la Franciscanii din Bacău* (1601), de Ilie Corfus.—*Caracterul poeziei populare*, de Petre Iroaie.

Les Macédo-Roumains. Schiță istorică și descriptivă a populațiilor românești din Peninsula Balcanică, de Th. Capidan, în Col. Acad. Rom. „Connaissance de la terre et de la pensée roumaines”, Buc. 1937. Este o lucrare destinată străinătății în primul rând, căci pentru studioșii români și pentru specialiști autorul ne dedese mai înainte savanta operă, premiată de Academia Română: *Aromânii, Dialectul aromân*, studiu lingvistic, Buc. 1932, în Col. Studii și Cercetări, vol. XX. În cartea de azi autorul se ocupă însă numai de elementul om, de populația românească din Peninsula Balcanică, arătând extensiunea Macedo-Românilor, ramură meridională a neamului nostru, sub diferite nume ce li s'au dat: Vlahi, Români, Rămăni, Arămăni, Romăni și Aromăni, deosebit de Țânțari și Cuțovlahi. Azi cei mai numeroși au rămas, în grupe compacte, în Grecia, în masivul Pindului și în Tesalia, ceilalți fiind răspândiți în toate direcțiunile, spre Salonic cași în Albania, spre nord cași în Grecia; în Sârbia se află mai mulți în regiunea Bitoliei; în Bulgaria sunt mai ales de-alungul Dunării, cași în vechea Sârbie. În afară de Aromânii din Pen. Balcanică mai e un alt grup de români: Megleno-Românii, or Megleniții din regiunea Meglen, cu orașul Nânta și satele din jur, mai slavizați, trăind în părțile bulgărești. După părerea d-lui Capidan, numărul Macedo-Românilor răspândiți în Iugoslavia, Albania, Bulgaria și Grecia ar fi de 300 până la 350 mii de inși. Dela 1925 incoa au trecut vreo 12.000 din ei în Dobrogea, colonizați aci. Megleno-Românii erau înainte de războiu vreo 16.000. De atunci persecuțiile la care îi supun autoritățile grecești îi vor fi redus mult. Odinioară mulți din această urgisită ramură românească au fost turciți cu de-a sila. Dintr-acei rămași creștini, au fost aduși unii în Cadrilater, odată cu frații lor Romăni. Un capitol descrie locuința și viața acestor Macedo-Romăni, un altul face un scurt istoric al lor. Lămurind formarea lor și păstrarea caracterului neamului lor romanic, apoi se ocupă de limbă, arătându-i dezvoltarea și evoluția în cursul vremii, cu o caracteristică abundență de elemente latine în vocabular. Se descrie ceva mai pe larg viața economică a Macedo-Românilor, cari, spre deosebire de frații lor din regat, nu practică agricultura decât pe o scară redusă, indeletnicindu-se în special cu creșterea vitelor, cu negoțul și meșteșugurile, în care au ajuns adevărați artiști odinioară, ca giuvaergii mai

cu seamă. Deși inecați într-o masă grecească, ca Daco-Românii odinioară într-o masă slavă, neamul nostru a rămas izolat de acești vecini conviețuitori, păstrându-și o civilizație a sa, superioară vecinilor. Ei au dat intelectuali și mari negustori Grecilor, Bulgarilor, Sârbilor, cași Austriacilor și chiar Ungurilor de ieri. Ultimul capitol prezintă situația actuală a elementului românesc din sudul Dunării, arătând grav amenințată viața lor națională în cele patru state străine ce-i au sub stăpânirea lor. Dintre acești vecini, cei mai intoleranți și mai dușmănoși se dovedesc tot Sârbii, aliații noștri.—La sfârșitul volumului se dă o bibliografie, hărți și planșe.

Despre hatmanul moldovean Andrei, ajuns mare logofăt al lui Mihai Vodă Viteazul, de D. Ionașcu. Extras din „Cercetări istorice”, X-XII, Iași, 1936. Pornind dela însemnarea cronicarului Ureche, unde se vorbește de retragerea lui Petru Șchiopul din domnie—in vara lui 1591—, când l-au urmat în pîrbegie între alți boeri și „Andrei hatmanul”, autorul caută să-l urmărească după acest eveniment. În drum spre Tirol, Andrei s'a răsgândit și a rămas în Polonia. El apare în Sept. acelaș an și în Mai următor în divanul lui Aron Vodă. Când acesta revine a doua oară la tronul Moldovii, Andrei, fostul hatman al său, cași cuscru al acestuia, Nestor Ureche, sunt fugiți din țară. Pe temeiul unor documente aflate de d-sa, d-l Ionașcu dă de urma lui Andrei, pe care îl află ca fiind la începutul domniei lui Mihai Viteazul, în anii 1593-1595, mare logofăt al acestui domnitor. D-sa socotește greșită afirmația d-lui G. D. Florescu („Din vechiul București”, 30), că Andrei, marele logofăt al lui Mihai, ar fi aceeaș persoană cu ctitorul mănăstirii Sf. Ioan din București, anume Andrei sau Andronie, socru al lui Preda Buzescu, fost vistier al lui Mihnea și Ștefan Surdul din 1590-1592. Mai mult: d-sa crede că Andrei, vistierul lui Mihnea, nu are la răndu-i aface cu Andrei vistierul lui Ștefan Vodă Surdul, care e numit în documente și Androni, Andronie sau Andronic, dar niciodată Andrei. Andrei fostul hatman moldovean, ajuns mare logofăt în Muntenia, se înstărise aci. La începutul lui 1595 el pierde dregătoria.—În anexe 4 documente în sprijin.

Un fost metoh al Pantelimonului: Schitul Grăjdana-Buzău, cu documente și regește, mai ales din arhiva Eforiei Spitalelor civile, de I. Ionașcu, Buzău, 1935. Acest schit de pe valea Nișcovului a fost întemeiat de călugărița Catrina sau Grăjdana pe numele mirenesc, fata Jipii căpitanul Vernescu, în a doua jumătate a sec. XVII, înainte de 1691. Biserica, săracă, de lemn, e refăcută la 1743 de un nepot al Grăjdaniei. La 28 Dec. 1758 schitul e afierosit Pantelimonului. În cele două chilii ale schitului pe la 1800 se dedeau lecții de citit și scris copiilor de către un dascăl. Din neamul lui Stanciu logofătul, fratele Jipii căpitanul, se trage familia Cârlova, cu poetul Vasile Cârlova, mort de disenterie ca sublocotenent, la Craiova, în Sept. 1831 și îngropat lângă biserica Maicii Domnului, urma mormântului fiind astăzi pierdută. Urmează documente și regește privitoare la schitul Grăjdana și ctitorii lui, în număr de 169, cel mai vechiu fiind din 31 Oct. 1608, iar cel mai nou din 17 Aug. 1856.—Cartea se termină cu un Indice alfabetic.

Noui cercetări și aprecieri asupra arhitecturii în lemn din Ardeal, de Coriolan Petranu, profesor de Istoria Artei la Universitatea din Cluj. Buc. 1936. Autorul prețioaselor lucrări: „Muzeele din Transilvania, Banat, Crișana și Maramureș”, 1922, „Revendicările artistice ale Transilvaniei”, 1925, „Bisericele de lemn din jud. Arad”, 1927, a dat în timpul din urmă și aceste noi cercetări, pentru a discuta și pune la punct o seamă de afirmări și considerații ale unor scriitori străini, cari s'au ocupat de arhitectura în lemn dela noi și de aiurea. Altfel se expune ciudata părere a lui H. Phleps că locuințele țăranilor noștri din Munții Apuseni ar purta pecetea arhitecturii gepide, germanice deci, după cum avea a Sașilor și Ungurilor din Transilvania ar fi de origine bavareză, mai ales francă. Dr. Hans Wühr din Berlin se lasă înrăurit de ipoteza bizară a lui Phleps, dar recunoaște totuși că originea bisericilor de

lemn din Ardeal—afară de turnuri—trebuie căutată la casa de lemn a satelor românești. Albumul ungurului O. Szönyi din 1933 dă ca ungurești orice biserici, fie ele săsești, slovace, rutene sau românești. O mai obiectivă lucrare este aceea a d-rei Dr. Ilona Balogh din 1935, despre Turnurile de lemn ungurești, cu un prețios inventar alfabetic, pe județe și comune, al acestor biserici. Lucrarea însă e insuficient informată, și colorată de șovinism maghiar. Căci legătura cu monumentele de lemn ale bisericilor de lemn din Transilvania cu cele din Muntenia este evidentă. Doar tipul turnului cu patru turnulețe arcade și cu coperiș în chip de coif înalt este de înrăurire săsească. Ungurii din Ardeal nu au o arhitectură adevărată a lemnului, fiind în aceasta total inferiori Românilor.—Textul se dă și în limba germană.

M. Béla Bartók et la musique roumaine, par Cor. Petranu. Extras din „Revue de Transylvanie“, III, 3. Buc. 1937. Se denunță că autorul bunei și frumoasei opere de punere în valoare a muzicii populare românești: „Căntecele populare românești din comitatul Bihor“, publicată de Acad. Rom. În 1913 de Béla Bartók, a întors foaia, în ce privește atitudinea sa față de Români, după editarea lucrării mai sus notate. În operele-i următoare, ca în „Volksmusik der Rumänen von Maramureș“ din 1923, ca și în „Das ungarische Volkslied“ din 1925, autorul nu mai aduce elogii frumuseții cântecelor noastre și le tăgăduiește originalitatea, atribuindu-le influența venite dela muzica populară ungurească. Dacă spune că muzica noastră nu e mai săracă decât cea maghiară, o declară însă ca fiind „fără unitate și fără omogenitate, în vreme ce muzica ungurească e omogenă“. Acestea le afirmă în corpul lucrării recente, scrisă în ungurește: „Muzica noastră populară și muzica populară a popoarelor vecine“, din 1935. E drept că în ultimele pagini, tipărite după ce luase cunoștință de fonogramele Societății compozitorilor români, a revenit asupra multor aprecieri pripte. D-l Petranu supune apoi la un examen critic opiniunile d-lui Bartók cu privire la muzica noastră populară, arătând lipsa de obiectivitate a muzicologului maghiar, din pornire politică șovină.—Articolului acesta i se adaugă un al doilea, cu titlul: Observations en marge des réponses de M. Béla Bartók, ca urmare la un articol ce d-l B. B. a publicat în ziare drept răspuns la paginile de mai sus ale d-lui C. P., în care cel d'întâi mută polemica mai mult pe terenul istoric și politic.

L'Art roumain en Transylvanie, vol. I, Texte, par Coriolan Petran. Buc. 1938. Extras din „La Transylvanie“. Lucrarea de față, căreia se anunță că i se va da ulterior spre completare un volum de ilustrații, e operă de sinteză ce lipsea României de dincolo de munți. Căci dacă în această parte a țării, sub vechea stăpânire străină, s'au scris destule articole, studii și monografii privitoare la arta populară din Austro-Ungaria, nu se pomenea acolo decât de artă ungurească și artă săsească, materialul artistic românesc ne fiind pus în evidență în muzeele de acolo și ne-pomenindu-se de existența lui. De abia după eliberare și unirea Transilvaniei a putut intra în drepturile ei arta noastră națională, prin înființarea catedrei de Istoria Artei la Universitatea din Cluj, a secției Com. Mon. Ist a Muzeului Etnografic și a celui istoric din acest centru. Întru promovarea culegerii și valorificarea obiectelor de artă populară, etnografie și istorie românească locală, autorul acestei lucrări își are un loc de cinste. Dela 1927, cu prima-i operă de specialitate: „Die Kunstdenkmäler des Siebenbürger Rumänen“ și până azi, mai ales prin publicațiile d-lui Cor. Petranu istoria artei populare ardelenă a făcut deosebit de laudabile progrese. Cartea ce avem sub ochi își propune să precizeze starea prezentă a cunoștințelor noastre asupra artei românești, cu specială privire asupra acelei de dincolo de munți. Subiectul va fi împărțit în două mari categorii: I) Arta religioasă și II) Arta profană, amândouă cuprinzând manifestațiunile artistice ale orașului cași ale satului, cele d'întâi fiind cu totul recente față de vechimea artei țărănești. Autorul explică mai întâi împrejurările istorice în care a trăit Românul din Ardeal și ce urmări a avut acest trai al lui în planul producțiunii artistice, înlăturat din viața orașelor și stânjenit de administrația străină în manifestațiile geniului său național. Unde se poate manifesta mai ușor și mai liber e în biserică, în arhitectură și decorarea acestor locașuri de rugăciune. Bisericile românești de

emn, acolo unde pădurile erau abundente, nu au nimic comun cu stilul istoric al bisericilor de cărămidă or piatră, în afară de turlă; ele sunt ceva independent și cu caracter național. Cele de material dur sunt de o arhitectură eclectică, între stilul bizantin și cel occidental. Aceste biserici de zid or de piatră pot fi rânduite în trei grupe: 1) cele pur bizantino-romane; 2) cele intermediare între bizantin și stilurile occidentale; 3) cele în stilul pur occidental. Cele din primul grup, destul de frecvente în Transilvania, ridicate de Domnitorii țârilor românești, își au origina în arta Principatelor românești vecine, multe din ele fiind chiar întemeiate de domnitorii români, cu în parte lucrători aduși de aceștia. De remarcă însă că nu ating frumusețea celor din Muntenia și Moldova. Cele clădite de Transilvăneni sunt mai ales de tip apusean, or de un caracter nedeterminat, în care formele occidentale și cele bizantino-romane sunt amestecate. După aceste observații generale, autorul trece la așezămintele Românilor din Transilvania. Evanghelia lui Christos a început a fi predicată în Ardeal din sec. X de către Hieroteu, episcop hirotonisit de patriarhul Teofilact din Constantinopol și care își va fi avut reședința la Alba-Iulia. La 1234 este dovedit că Românii de dincolo de munți își aveau o organizație religioasă bine întemeiată, cu mai mulți episcopi. Dacă din bisericile acestor timpuri nu mai e vreo urmă, este fiindcă erau de lemn toate. În jud. Hunedoara se mai vede acest vechiu tip al bisericilor de lemn transpus în cele de cărămidă și de piatră, ca la bis. din Densuș bunioară, în care se vede o inspirație sud-orientală. Din grupul bisericilor pur apusene, adaptate la ritul nostru ortodox, menționăm catedrala dela Blaj și bisericile ortodoxe din Lugoj și Oradea, căteșitrele în stil baroc, lucrate de meșteri străini. Dar dintre aceste monumente, nu bisericile de piatră, ci cele de lemn sunt mai interesante, ele caracterizând arhitectura românească din Ardeal anterioară veacului al XIX-lea. Mai toate au fost din lemn de gorun. Deși mereu înlocuite cu altele de cărămidă or de piatră, din totalul de 4083 de biserici de saț, se numărau în 1933 încă 1274 biserici de lemn. Au pierit astfel minunate specimene de artă țărănească în timpul din urmă. De obicei bisericele de lemn ardelean sunt așezate pe o înălțime, mai adesea în cimitirul satului. Planul e simplu de tot: dreptunghiular, terminate printr'un absid formând trei laturi ale unui octogon, împărțite în altar, naosul pentru bărbați și pronaosul femeilor. Altarul e despărțit de naos printr'un iconostas, iar naosul de pronaos prin pilăștri cu arcade. Uneori biserica are și o tindă acoperită și un portic la miază-zi; sunt cazuri când o galerie deschisă dă ocol bisericii. Forma aceasta are și variante, câteodată fiind patrată, iar altarul cu 5 părți ale unui octogon, sau cu 4 părți ale unui exagon. Clopotnița se ridică pe pronaos, formele ei fiind variate; sunt și biserici fără turlă, sau cu clopotnița separată. Interiorul e complet jugrăvit. Lemnăria e decorată cu delicate motive sculpturale de o foarte mare varietate și fantazie. Unele din aceste biserici de lemn sunt tare vechi. Astfel cea din Ieud e din 1364, cea din Apșa-de-mijloc din 1440 și cea din Sârbi dela 1532.—Alt capitol tratează despre pictura religioasă. Bisericele românești sunt pictate de regulă peste tot, pe tavan cași pe pereți; uneori și exteriorul e acoperit cu picturi, cum e la cele din Prislop, Săliște, Rășinari și altele. Scenele jugrăvite sunt dispuse conform iconografiei bizantino-românești, cum se prescrie în erminii. În jud. Hunedoara se păstrează cele mai vechi picturi murale religioase, ca și arhitectura bisericăască. Ca icoane, cea mai veche ce cunoaștem e aceea a Sf. Nicolae din mănăstirea dela Vad, datată 1531. Se află acum depusă la episcopatul catolic-latin din Alba Iulia. E pe lemn, îmbrăcată cu argint suflat cu aur, bogat împodobită cu filigranuri.—Se înfățișează apoi obiectele liturgice, cărțile bisericești și xilografurile ținând loc de icoană, foarte răspândite în Transilvania.—Partea doua a lucrării d-lui Petranu se ocupă cu arta modernă, arătând dezvoltarea și înrăuirile ce au suferit artiștii pictori ardeleni din veacul trecut și până azi, cu note bibliografice asupra lui Mișu Popp, care a lucrat și în Târgu-Jiu câțiva ani, Nicolae Popescu, Smigelschi, cel ce a jugrăvit catedrala din Sibiu, Constantin Lecca profesorul de desen al Școlii Centrale (Colegiul Național „Carol I”) din Craiova și tipograf și, pentru a cita pe unul mai recent, Nicolae Cabadaieff, bulgar de origine, care a trăit în tinerețe în Craiova și s'a statornicit apoi la Sibiu. În paginile destinate artei profane savante se citează și Isidor Selăgeanu (or Selaianu, cum i se zicea), fost profesor de desen al liceului din Craiova acum 50 de ani, venit din Munții Abrudului, citat ca autor

a două mari compoziții: Vlad Țepeș și Luarea Griviței, fără a da indicații unde se găsesc aceste tablouri. Nicolae Bran a fost de asemenea profesor de desen în Craiova, apoi la București. O compoziție de foarte mari dimensiuni a acestuia: Peneș Curcannul, se găsește în marea sală de desen a liceului Lazăr din București. — Un capitol deosebit e rezervat artei țărănești transilvănene, care în afară de biserici și icoane, e reprezentată prin arta profană: casă, mobilier, unelte, ceramică, țesături și cusături. Această artă veche și originală a influențat parțial pe acea a popoarelor conviețuitoare cu Românii, pe Secui și Unguri mai ales, rânduind înfrăurirea ei spre nord la Ruteni și până în unele districte din Polonia. Sașii au împrumutat multe dela portul țărănesc al nostru. Spre sud am influențat pe Sârbi, prin Banat, cu ornamentația noastră geometrică. — Ultimul capitol al acestei cărți pline de miez se încheie cu concluziuni asupra importanței artei românești din Transilvania.

Cugetare și faptă germană. Zece lecții făcute la Iași în 1917, de N. Iorga. Ed. II. Buc. 1938. — Prima prefață a cărții ne precizează scopul autorului este a ne arăta că, — în contra părerii lui Lamprecht, care pretindea că rasa germană este o unitate perfectă, și că ea a adus civilizației un aport considerabil —, asemenea unitate de rasă, de sânge, nu există integral, și că „de fapt Germanii n'au inovat, ci din potrivă, oricare ar fi fost cugetarea lor la un moment dat, ei s'au supus, în ce privește fapta, influenței civilizațiilor superioare în mijlocul cărora i-a adus soarta lor“. În a doua prefață, scrisă după 20 de ani pentru această nouă ediție a cărții sale, d-l Iorga constată că prevederea d-sale „că o nație neconținut tutelată va voi să-și impună voința ei“ s'a îndeplinit azi „sub dictatură, cu toate violențele și capriciile ei“. — Lucrarea e împărțită în 10 capitole, din care ultimul cuprinde încheierea acestor curs, și anume: 1) *Vechea regalitate germană și invaziile*. Regalitatea aceasta, care la început se întâlnește ca fiind „de ordine divină“ la toate popoarele, se înfățișează apoi și sub aspectul regilor politici, cum îl găsim și la vechii Germani ai lui Tacitus. Dar acest fel de regalitate vine din Asia, pe urma lui Alexandru-cel-Mare. Goți, Burgunzi, Alani. Suevi, Vandali au stat în contact cu lumea Traciilor și Sciților superiori lor, fiindcă acești din urmă se încălziseră la cultura asiatică și imediteraneană. Deci regalitatea vechilor Germani, dela Clondicius al Bastarnilor, e de împrumut. Dela Celți de asemenea au avut să ia mult, dela Romani mai ales. Un simț de coeziune între popoarele germanice nu a fost altădată, cum nici vreo concepție politică. Ca ocupație erau mai mult pescari și vânători; cu păstoria se ocupau puțin, cași cu agricultura. Țara fiind mlăștinoasă și plină de păduri, vechiul German a fost împins la vagabondare, la invazii, fără scop politic lămurit. — 2) *Biserica și imperiul ca element plastic față de Germani*. Neamurile germanice barbare, venite mai mult prin penetrație lentă în contact cu imperiul roman, sunt atrase și supuse de prestigiul organizației imperiului și de biserica creștină. Sunt două societăți deosebite, care se vor apropia, învingătorii barbari topindu-se în civilizația romană, ale cărei forme ei le împrumută. Neamurile germanice creștinate, Arienii, cum erau Ostrogoții, Burgunzii, și Vandalii, nu putură pătrunde în comunitatea creștină și fură respinși, sau se întoarseră la credința catolică așa cum fac Visigoții și Longobarzii. Francii însă trec dela începutul creștinismului catolic, romanizându-se cei d'întâi. Imperiul Roman impune mare respect vechilor neamuri germanice. Când Odoacru înlătură dela tron pe Romulus Augustulus, „el nu desființează Imperiul roman de Apus, ci îl reunește, înlăturând schisma dintre Occident și Orient“, iar mai târziu Teodoric se socotește pe sine ca un vicar împărătesc. Carol-cel-Mare, Charlemagne, reprezintă „momentul în care întreaga forță germanică e absorbită de romanitate“. El, regele, este „nu unealta Bisericii, ci reprezentarea ei armată“, cu misiunea sacră de a combate pe erefici, pe păgâni. — 3) *Drumurile romane ale regilor germani*. În veacul Ottonilor nicio inițiativă, nicio inovare în principii, nicio creațiune de asezăminte trainice. Și nici după aceasta nu găsim fapte de rară importanță în domeniul politic și cultural în noua Germanie. Națiunea tinde să pătrundă mai mult „Drang nach Osten“, spre Baltica. Nici limba germană nu ajunge până în sec. XII să fie unealtă de poezie. În vreme ce în Italia înflorirea culturală e în continuu progres, mănăstirile de peste Alpi cași din Franția devenind focare de știință și credință.

Prin cruciate Biserica „de spirit roman, ierarhic și unitar“ își întărește stăpânirea și încearcă „a face ca viața unică a lumii să fie restabilă“. Dar și aici „Cezarii Germaniei nu fac decât să urmeze un impuls străin“, dela Italiani și mai ales dela Francezi, a căror literatură epică o traduc întâi, apoi o imită, cum e și cu arta numită gotică, de fapt de origine pur franceză. — 4) *Imitarea regalității franceze*. S'ar părea că, după moartea lui Frederic II, „Rudolf de Habsburg apare ca un pacifcător, un restaurator, dând țării sale autoritate și liniște“. De fapt însă, acest „împărat roman de nație germanică“ a fost preocupat de interesele familiei sale, pe care vrea s'o instărească și s'o întărească; el introduce în Europa centrală medievală politica teritorială. Dar aceasta e și ea o imitație după regalitatea Capeținilor și expansiunea franceză din a doua jumătate a sec. XIII, cum o vedem și la Angevinii din Ungaria cu regi Carol Robert și Ludovic, cari și-au încercat întinderea stăpânirii în Balcani. Cavalerismul, și el un element al progresării civilizației europene, e tot de origine și importăție franceză în Germania. O desvoltare a vieții orășenești burgheze se constată în partea de Apus a lumii germanice, în Belgia, Olanda, Elveția și Alsacia, prin sec. XIV și XV. O poezie poporană a Meistersängerilor se desvoltă. — 5) *O reformă populară care a rămas una confesională: Luther*. Căci mișcarea lui Luther e de caracter popular. Nu numai în intelectuali a găsit el sprijin; aceștia erau puțini; norodul, țărani au venit alături de el. Când aceștia însă se dedau la răscoare, măcel și jafuri, Luther se întoarce dela ei. Meșteșugarii nu-i erau nici ei de mare ajutor. Așa fiind, el „își închină fapta principilor“, prinților protestanți mai ales. — 6) *Imitatorii germani ai lui Ludovic XIV* sunt acești prinți, mediocri imitatori interesați fiecare de ale lor, fără a privi interesele generale ale realităților germane. Dar nici măcar politica lor dinastică nu e înțeleaptă, cum au dovedit-o în Războiul de 30 de ani, sfârșit cu ruina Germaniei și supremația Franței, când în statele germane se vorbește franțuzește și se imită mai în totul Francezii. — 7) *O nouă mișcare a spiritului german și oprirea ei în cercuri literare*. Din înrăurirea literaturii și spiritului francez s'ar fi putut totuși plămădi o nouă viață sufletească germană, dar ea nu se iese de aci, în cercurile superioare înstrăinate și burghesia lipsită de preocupări intelectuale. Ea va porni de jos, „dela cei cari citesc și scriu, cari continuă vechile curente și caută drumuri noi“, poeți, cugeători, profesori venind dela țară mai ales, feciori de preoți din mici centre ale Sviterei germăne. O mișcare mai puternică se învederează de pe la 1770, cu o influență a lui Shakenare, prin Bürger, Lessing, Schiller și Goethe, în centrele universitare Iena și Weimar în special. Dar dacă în ordinea literară Germania urcă atât de sus, în cea politică se îndreaptă spre o robire nouă. — 8) *Napoleon și Germania napoleonizată*. Marelui împărat datorește Germania înlăturarea pletorei de mici state și case princiare care împărțeau în prea numeroase unități țara; și tot lui îi datorește desființarea privilegiilor acestor fragmente de țară. Micile case politice se dau la o parte, pe urma stabilirii Confederației Rinului. Astfel vechii electori devin regi sau mari duci, iar Habsburgii creiază imperiul austriac din 1804, după modelul imperiului lui Napoleon. Când regii aliați dohoară pe împăratul francez, spiritul german reîncepe a somnola până la 1848. — 9) *O ultimă încercare revoluționară neizbutită*, pornită din spirit de imitație și care nu duce în 1848 la realizarea unității naționale germane, căci Frederic Wilhelm, regele Prusiei, refuză la 1849 coroana imperială oferită de Parlamentul din Frankfurt, pe care coroană, peste un sfert de secol, avea să o pună pe cap fratele său Wilhelm I. — *Încheiere* e capitolul final. Cum, pentru salvarea ordinei în Franța, este ridicat, după anarhia din 1848, prințul Ludovic Napoleon ca Președinte al Republicii Franceze. apoi Împărat, așa și Prusia își reia tradiția militaristă, pentru a realiza întâi biruința asupra Austriei în 1866, apoi asupra Franței în 1871. Aceste victorii se datoresc lui Bismarck. De atunci puterea armată, dar mai ales viața economică a Germaniei, au sporit mult, cași știința ei, dar și imperialismul ce întrupează. Astăzi în (1917), zice d-l Iorga, „Germania, cum este, a principilor vechi ai tronurilor și a noilor principii ai banului, se găsește înaintea conștiinței umane care nu vrea s'o accepte astfel, dincolo de hotarele sale firești“.

Predosloviile cărților românești, vol I, pe anii 1508-1647, de Aurelian Sacerdoțeanu, noul Director General al Arhivelor Statului. Buc. 1938.— *Nota introductivă* a autorului prezintă câteva idei generale cuminți și sănătoase cu privire la rostul și sensul literaturii. Astfel, istoria unui popor nu se reduce numai la cunoașterea evenimentelor, a oamenilor mari și a societăților ce defilează în cursul vremii. Lucrul de căpetenie e să ne dăm seama de forma unei civilizații și de evoluția ei. Iar una din principalele semne distinctive ale sufletului cutărei civilizații este literatura, care înfățișează „un proces al gândirii omenesti” și un produs al sensibilității ei. De aci interesul pentru literatură, mai ales pentru civilizațiile depărtate în timp, dela care nu a rămas decât cuvântul scris și piatra dăltuită. Cine la noi vrea să cunoască vechea noastră literatură, mărginită în începuturile ei la predosloviile cărților religioase scrise cu slove vechi și deci inaccesibile celor mai mulți, apoi în tipărituri rare, trebuie să se adreseze antologiilor. E ceea ce face d-l prof. Sacerdoțeanu, strângând pentru noi, transpuse în litera pe care o citim oricare, prefețele a 35 de tipărituri și manuscrise românești—mai toate bisericești—, începând cu cele slavonești, cu Liturghierul lui Macarie din 1608 și sfârșind cu Răspunsul lui Varlaam la Catehismul calvinesc din 1647. Textele sunt luate, de cele mai multe ori, după o revizuire a izvorului, din Bibliografia cea mare a lui Bianu și Hodoș. Nu lipsește cuvenita bibliografie. Textele prefețelor sau epilogurilor reproduse sunt precedate de notele explicative necesare privitoare la aspectul cărții ori manuscrisului și la cuprinsul lor. La finele cărții câteva pagini de *Lămuriri*, despre nume de lucruri și oameni ce nu sunt la știrea orșicui.

Anuarul Universității Mihăilene Iași, pe anul academic 1935-1936, publicat de Prof. Ioan Bratu, Rectorul Universității. Vol. XXI, Iași, 1937, Editura Universității. Anuarul e redactat de prof. conferențiar Kart Kurt Klein, Prima parte a lucrării—volum de 400 pagini, curat și elegant tipărit, într-o frumoasă legătură,—face cronica Universității ieșene pe anul 1935-1936, dându-ne date în ce privește mișcarea universitară, corpul didactic universitar și ceva despre figurile dispărute din acest așezământ de cultură în cursul lui 1935-1936. Din darea de seamă a Rectoratului vedem că Universitatea din Iași, cu 6 facultăți (Teologie, Drept, Litere, Medicină, Științe și Științe agricole, din care cea din urmă a fost mutată la Chișinău), a numărat 4421 studenți și studențe în cursul zisului an. Din acest total 2460 sunt numai la Drept. Catedre au fost 112 pe patru titluri și 51 pentru conferențieri. La rubrica „Figuri dispărute” se cinstește amintirea profesorilor Ion Borcea, creatorul Stațiunii zoologice dela Agigea, G. Ibrăileanu, Gheza Papacostea, Const. Stere și Const. Petrescu.—Partea doua a lucrării arată conducerea și administrația Universității.—Partea treia se ocupă de activitatea didactică și științifică a fiecărei facultăți și instituției universitare ieșane.—Partea patra e rezervată studențimii: cămin, cantină, asistență medicală și asociații studentești.—Ultima parte ne dă tablouri statistice de numărul celor înscrși în diferitele facultăți, după originea etnică, religie, cetățenie și provincie. Volumul se încheie cu un indice de nume.

Letopisețul cel Moldovenesc, utilizat de Gligore Ureache, în legătură cu toate letopisețele moldovenești, de Gheorghe Pascu.—Autorul arată în a sa prefață că lucrarea aceasta e o urmare a studiului său anterior despre „Cronicarii moldoveni Gr. Ureache și M. Costin”, publicat în 1916. Ea este pornită din dorința de a lămurii care anume a fost acel letopiseț slavonesc folosit de Ureache. Și pentru acest sfârșit d-l prof. Pascu a cercetat cu deamănuntul toate letopisețele slavonești ce se cunosc cu privire la istoria Moldovei, cum și studiile ce s'au făcut asupra-le, studii—ale lui Ion Bogdan, I. Minea—pe care le supune criticii.—Prima parte a lucrării ia în cercetare letopisețele slavonești următoare: Letop. lui Azarie, Letop. dela Bisericiani, Letop. dela Slatina, Cronica moldo-polonă, Letop. dela Bistrița, Cronica moldo-germană și Cronica moldo-rusă. Dintre aceste izvoare, Cronica moldo-germană a fost redescoperită de curând, studiarea ei comparativă făcându-se acum de d-l Prof. Pascu. Acest text este mai apropiat de letopisețul dela Bistrița, mai ales în prima-i parte.—Partea II-a a cărții exami-

nează Letopiseșul cel moldovenesc, lămurind că acesta a fost utilizat de cronicarul Țreache pentru partea dela descălecure (1359) până la 23 Nov. 1587 și că multe părți din el se gășesc și în letopiseșele Azarie, Slatina, Moldo-polon, Bistrița și Moldo-german. Dar tot aci se află și o seamă de pasagii cu totul necunoscute altor texte.

Ștefăniță Lupu, domn al Moldovei (1659-1661), de Const. I. Andreescu și Const. A. Stoide, Buc. Ed. Fundației Regale Carol I, 1938.—Volumul începe cu o parte introductivă: lămurirea situației politice a sud-estului Europei în mijlocul secolului al XVII-lea, așa cum această situație e îndrumată de politica ambișiosului Gh. Rákóczy II. Se explică raporturile principelui Ardealului cu vecinii săi, raporturi care au dus la doborîrea rivalului său Vasile Lupu, la campania neisbutită din 1657 în Polonia și la represiunea turcească, ale cărei efecte sunt nu numai destituirea vinovatu-lui ambișios, dar și înlăturarea domnitorilor principatelor române Constantin Șerban și Gheorghe Ștefan, înlocuiți cu Radu Mihnea și Gheorghe Ghica mai întâi, apoi și aceștia schimbați la 1659 cu Gheorghe Ghica (cel ce rămăsese credincios Turcilor în ultimele evenimente) în Muntenia și cu Ștefăniță Lupul în Moldova. Acesta era fiul lui Vasile Lupu din a doua lui căsătorie, cu circaziana Ecaterina. S'a născut la începutul anului 1641 și a fost numit domnitor al Moldovei la finele lunii Noemvrie, 1659, după Gh. Ghica. Slăbănog la trup cași la minte, nu moștenise calitățile tatălui său, care sta închis, dar bine tratat, la Edikule, oareșicum ostatic pentru garanția credinței fiului său. Era și foarte violent, ba chiar și crud. Scăderile și nepriceperea prea tânărului domnitor l'ar fi dus de răpă, dacă n'ar fi avut pe tatăl său sprijinitor puternic, deși prizonier, la Constantinopol, și în țară pe frații Cantacuzinești și alți sfetnici boieri, colaboratori la cele bune. Spre sfârșitul lui 1660 Vasile Lupu e scos din închisoare, dar cu domiciliu forțat—cum se vede, sistemul e vechiu—la palatul ce poședa pe malul Bosforului. Influența sa pe lângă Marele Vizir este atotputernică. I se atribue planuri mari, că va veni să ia locul pe tron în Moldova, că urmărește a întruni sub sceptrul său cele trei țări românești carpatine și chiar Polonia. O boală îl culcă brusc la pat și îl doboară. În primele zile din Aprilie 1661 Vasile Lupu moare. Corpul i se aduce la Iași, unde e îngropat la mănăstirea sa Trei-Ierarhi. S'ar fi crezut că dispariția lui Vasile Lupu avea să atragă după sine imediata surpare a lui Ștefăniță. Dar nu s'a întâmplat așa. Capitolele următoare arată legăturile externe ale Moldovei în timpul sbuciumatei domnii a tânărului domnitor, cu Ardealul mai întâi, apoi cu incercarea lui Const. Șerban din 1661 de a relua tronul Moldovei, în tot timpul Ștefăniță rămânând credincios Turcilor. Conducerea treburilor țării o are divanul domnesc, cu Cehan Racoviță ca mare logofăt, cu Toma Cantacuzino mare vornic de Țara de jos și atâtea boieri de seamă ce i-au fost credincioși și l-au ajutat în cărmuirea țării. Autorul prezintă și situația internă a Moldovei de atunci, din punct de vedere economic (capitol scotocit în adânc), activitatea administrativă și judiciară, precum și oarecare sprijin acordat bisericei de Ștefăniță Voievod, cum e terminarea mănăstirii Golia, începută de tată-său, și desăvârșirea reparațiilor dela mănăstirea Hlincea, pe care le închină la Vatoped. În vreme ce părea că tronul lui Ștefăniță este mai asigurat, după înfrângerea lui Const. Șerban din Febr. 1661 și petrecerea în pace a verii aceluia an, spre toamnă domnitorul primește poruncă dela Sultan să meargă să ajute hanului Crimeei și pașei din Silistra la întărirea unei cetăți pe Nipru. În drum se îmbolnăvește și moare la 19/29 Sept. 1661. Boierii i-au adus trupul la Trei-Ieraahi. Cu el se stinge neamul lui Vasile Lupu.

 Documente privitoare la istoria Ardealului, Moldovei și Țării-Românești, vol. IX, acte și scrisori (1614-1636), publicate de Dr. Andrei Veress, Buc., Tip. Mon. Of., 1937.—În a sa Prefață autorul descrie cu vădită simpatie pe Gabriel Bethlen, principele ales al Ardealului la 23 Oct. 1613. Era acesta „om cu carte și evlavios“, care s'a purtat drept cu preoțimea

română și cu satele românești din ținutul Bistriței și a sprijinit cultura. Știa românește din copilărie, fiind născut în castelul Iliia de pe malul Mureșului, în ținutul Hunedoarei românești. A luat chiar parte, ca băiat de 15 ani, la campania lui Mihai Viteazul contra lui Sinan Pașa în 1595 și s'a legat cu jurământ față de Domnitorul Munteniei Radu Mihnea și de Tomșa-Vodă din Moldova că le va fi ca frate credincios până la moarte, și s'a ținut de vorbă. Moare la finele anului 1629. Radu Șerban-Vodă, de când fugise din țară, era așezat la Târnava cu familia, câțiva boeri prieteni, pribegi și ei, plus Nicolae Pătrașcu, fiul lui Mihai Viteazul, care a luat de soție pe Ana a lui Șerban Vodă. Trăiau toți din pensia plătită neregulat de regele Ungariei Matia. Speranțele de revenire la tronul Țării Românești se spulberă pentru acești pribegi, cari se sting departe de țară. Așa moare la Viena Radu Șerban, la 13 Martie 1620. După Gabriel Bethlen urmează ca principe al Ardealului vărul său Ștefan Bethlen, apoi după puțin George Rakoczy, care a trăit în bune raporturi cu Matei Basarab.—Volumul cuprinde 285 de acte și scrisori, începând cu 9 Ianuarie 1614 și sfârșind cu capătul anului 1636.—La nr. 47 se reproduce o pecete a pretendentului Ștefan Bogdan, cu legenda: STEPH. BOG D. G. P. MOL. ET. VAL. MAR. CRAIO., arătând că acesta „se folosea și de titlul de Marele Ban al Craiovei”. Este de întrebat dacă reproducerea pecetei, citirea și traducerea cu „M. B. de Craiova” e exactă.—Nr. 140, datat Târgoviște, 18 Iulie 1618, e un act de jurământ al boierilor din divanul Țării-Românești față de „craiul” și nemeșii Ardealului că le vor veni în ajutor la caz de nevoie. Interesant ca formă, fiind scris în dreapta colii de hârtie în ungurește și în stânga pe românește, cum și ca limbă a timpului.—Nr. 155, un tratat de alianță din 20 Mai 1619, Alba-Iulia, dintre Gavrilăș-Vodă Movilă și principele Gabriel Bethlen, stabilind raporturile politice și economice dintre Muntenia și Ardeal, în care se stipulează între altele că, de oarece „în unele locuri între aceste două țări s'a turburat treaba hotarelor în vremile trecute de gâlceavă”, aceste porțiuni de hotar „să fie îndreptate, prin comisari cinstiți din amândouă părțile”.—Nr. 185 din Târgoviște, 13 Mai 1621, Radu Mihnea-Vodă redă călugărilor din mănăstirea Cozia vechiul drept de a percepe taxa de sare a Țiganilor din Ocnele-Mari și Râmnic.—Nr. 217, Nicolae Pătrașcu, bolnav, acum așezat la Viena, 23 Febr. 1626, cere directorului Bibliotecii Imperiale să-i împrumute cutare carte latinească, pe care o înapoiază.—Nr. 224, prin care Ferdinand II reînnoiește vechile lor privilegii Românilor istrieni Valahilor din Croația și Slavonia, ca să poată trăi în pace și pe viitor.—Nr. 243, acelaș rege numește episcop al Istrienilor noștri pe călugărul Maxim Predoievici, la 8 Mai 1630, cu sediul la Vretania: „Episcopus Vretaniensis fundatus inter Vallachos in Sclavonia”.—Deosebit interesant pentru noi nr. 247 din București, 1 Nov. 1630, adresat principelui Ștefan Bethlen de un trimis turcesc, rugând să extrădeze pe boierii olteni Mihai Coțofennu, Dumitru Filișanu, spătarul Gorgan, banul Craiovei Arslan și Petru vel vistier, cari ridicând birul convenit ca tribut Sultanului, au fugit cu banii peste munți la Hațeg. Li se făgăduiește că vor fi iertați de pedeapsă, dacă dau banii înapoi.—Nr. 283, datat din Sibiu 22 Iunie 1636, prin care orașul Sibiu face plângere către cărmuirea comitatului Alba că Românii din Iánoshegy, vecini de hotare cu năminturile și fânețele Sașilor, le fac pagube acestora, îi maltratează, ca fiind mai numeroși. De asemenea se plâng și pentru năminturile lor Sașii din Oltman și Ghezeș, în hotarul dela Vurpăd.—Cuvenitele indice necesare la sfârșitul volumului.

Idem, Idem, vol. X (1637-1660), Buc. 1938. Din prefață notăm că aga Matei Basarab, sub domnia lui Leon Vodă, a stat câțeva vreme la curtea principelui George Rákóczy în Alba-Iulia, împreună cu niște boieri pribegi din țară, până să fie numit domnitor, după intervenția principelui Ardealului. O cinstită prietenie i-a legat din acele vremuri până la moarte. De aceea țările lor au stat în bună pace tot timpul, legați fiind amândoi prin tratatul din 1635, mai ales contra lui Vasile Lupu, care țintea a lua și tronurile celor doi vecini. „cu consimțământul tacit al Porții”. De aci

spri inul reciproc ce și-au dat acești aliați. În toamna lui 1648 murind principele Ardealului, îi urmează fiul său care poartă același nume, George Rákóczy II. Acesta întreține cu Matei Basarab același cordiale raporturi cași tatăl său. Cu Vasile Lupu are să lupte, alături de Matei-Vodă, la Finta, apoi la Sârca, unde fu înfrânt Vasile-Vodă, care își pierde tronul Moldovei. Gheorghe Ștefan, urmașul acestuia, trăi deasemenea în bune raporturi cu G. Rákóczy II, până când fu nevoit să pribegească, la 1658, în Ardeal, apoi în Germania. În același timp cu domnitorul Moldovei își pierde tronul și Constantin Șerban-Vodă din Muntenia, care se refugie și el tot la Rákóczy. Pe tronul Țării Românești se urcă în loc Mihai Radu-Vodă (Mihnea), iar după acesta Gheorghe Ghica. De acum încep mari turburări în Ardeal și lupte care ruinează principatul de peste Carpați, duc la moarte pe Rákóczy II, țara devenind câmp de bătaie între tabăra nemțească și cea otomană, care își împing din spate fiecare pionii săi. Iacă epoca pe care o luminează actele și scrisorile—242 la număr, dintre 23 Ian. 1637 și 22 Nov. 1660—publicate de D. A. Veress în volumul de față. Tot de aci se cunoaște și viața principelui Mihai Petrașco, născut în țară străină, tatăl său fiind și el pribeag. Nepotul lui Mihai Viteazul moare în Nov. 1655 tot în Ungaria, fără a fi putut ajunge la tronul ce visa. Din scrisoarea nr. 2 a misionarului italian catolic Antonio Mattei către împ. Ferdinand III, cerând bani pentru construirea unei biserici catolice în București, aflăm că numărul Italianilor și în genere al catolicilor era suficient de mare, pentru ca să aibă nevoie de o biserică a lor, ceea ce nu avuseseră până atunci. Urmând acestor stăruințe, în August 1637 se ridicase Capela catolică din București.—Nr. 145, din Viena, Iunie 1651, Contele Chiachy vorbind de Nicolae Pătrașcu spune că acesta pe nedrept se intitulă Voevod, și că boierii i-ar fi tăiat nasul, ceea ce l-ar fi pecetluit ca nedemn de tron. Se vede din ea pornirea pătimasă contra memoriei lui Mihai Viteazul.—Nr. 153, din Târgoviște, 23 Dec. 1651, Matei-Vodă vorbește de un om care e la Belinț, „nu departe dincolo de Dunăre, mai sus și dincolo de orașul cu numele Dii, care oraș este la Dunăre, în fața locului din țara noastră numit Mehadia”.—Nr. 159, din Târgoviște, 25 Martie 1652, scrisoare a Domnitorului Munteniei către contele Fr. Bethlen, recomandând pe boerul Udriste Năsturel logofătul, care are o misiune pe lângă principele Rákóczy.—Nr. 173 dă amănunte de răsvrătire întâmplată după lupta dela Finta și rănirea voevodului la picior, răsvrătire neîndreptată împotriva lui Matei, ci a unor boieri răi.—Nr. 197, din București, 11 Nov. 1655, Constantin Șerban-Vodă (Cărnul) dă carte domnească mănăstirii Bucovăț, cu hramul Sf. Nicolae, și egumenului Ioanichie cu ai lui călugări, să stăpânească din nou moșia Smărdășteț, din jud. Jiul de Jos, precum fusese sub Mihai Viteazul, și care moșie a fost luată pe nedrept, sub Matei Basarab, de către paharnicul Drăgușin. Se face restituirea și punerea în stăpânire, cu reînnoirea hotarelor, sub supravegherea marelui ban al Craiovei Ghiormă.

Geograful macedonean Ioan Ciulli, de Marin Popescu-Spineni, Buc. 1937.—Român din Târnova (lângă Bitolia), născut la 1862, fecior de negustor, a învățat întâi carte grecească, apoi liceul fraților iezuiți din Salonic. A ajuns profesor la școala românească din Bitolia, unde cunoaște pe Apostol Mărgărit, devenind și el un bun propagandist român, pentru care a avut multe de suferit dela Greci. A înființat școli și biserici. Ca profesor, apoi director al școlii românești din Bitolia, prieten cu mulți Albanezi, a luptat pentru încorporarea unui grup de sate românești din Epir la Albania independentă. În timpul marelui războiu Românii din „Cantonul Românesc” (comunele Abela, Perivolli, Băiasa, Aminciu, Cerneși, Sopoțel, Breaza și încă vreo 5-6 comune) se declară independenți, sub înăurirea lui Ciulli și cu sprijinul guvernatorului italian. Când s’au retras însă Italianii, Românul nostru a fost arestat de Greci, molestat grosolan și expulzat. După războiu a servit ca profesor la Bolgrad, unde a murit (când?). Era poliglot. A scris opere de ordin istoric, geografic și etnografic. Operele sale sunt în manus-

cris încă. Cea mai de seamă este: *Geografia Imperiului Otoman*, cuprinzând trei părți: Geografie generală a imp. Otoman; Provinciile sau vilaieturile din Europa, Asia și Africa; Provinciile privilegiate și statele tributare, lucrarea scrisă în 1902, larg documentată și plină de informațiuni cu privire la așezările și populația română din Peninsula Balcanică.

Folklorul ca instrument de cunoaștere, de Mircea Eliad, Buc. 1937.

Autorul își propune a răspunde la întrebarea: Oare documentele etnografice și folklorice pot sluji și ca instrumente de cunoaștere? Iar dacă da, în ce măsură pot servi ele ca atare? Nu e vorba aci de a urmări aci un sens, un simbol care să le explice pe toate prin legi generale, spre satisfacția unei necesități raționalistice a minții noastre. Nu probleme abstracte de filosofia culturii, ci căutare de fapte, de material documentar—in specie etnografic și folkloric—, pe temeiul cărora să se poată urmări și ajunge până la rezolvarea finală a unor „probleme în directă legătură cu omul, cu structura și limitele cunoștinței sale”. Astfel de documente „trebuie socotite și acele manifestări ale sufletului popular, sau ale așa numitei mentalități primitive, fapte „ce alcătuiesc experiența umană în genere”, și care sunt considerate ca efecte ale vrăjitoriei or magiei albe sau negre. Astfel fenomenelor numite de Richet fenomene de cryptesthesia pragmatică, pe care experiența umană le admite între limitele sale, de oarece se întemeiază pe fapte concrete, controlate și dovedite ca atare, noi „nu mai avem dreptul să le respingem aprioric realitatea”. Aci intră bunioară experimentele făcute de vrăjitori cu o părțică de materie organică or lucru purtat de cineva, cu ajutorul cărora se poate transmite boale or chiar moartea celui supus acestei operațiuni de magie. Tot așa facultatea unor înși de „a vedea” persoane, obiecte sau întâmplări, numai atingând un lucru ce a aparținut sau a fost purtat de persoana absentă de care ne interesăm. Astăzi e netăgăduit că există o facultate omenească „prin care anumiți subiecți restabilesc legătura dintre o persoană oarecare și obiectele pe care aceasta le-a avut cândva cu sine”. Și dacă asemenea fenomene sunt rare în vremurile noastre, este că evoluția mentală a omului civilizat a făcut să se piardă or să le rărească mult aceste facultăți, iar altele noi să apară și să se desvolte. Așa fiind, este de înțeles că „anumite credințe primitive și folklorice au le baza lor experiențe concrete. Departele de a fi imaginate, ele exprimă turbure și incoerent anumite întâmplări, pe care experiența umană le acceptă între limitele sale”. Credințele populare și folklorul vechiu pomenesc foarte adesea de fapte care sunt socotite ca „miracole”, or simple superstiții. Știința nu le-a studiat îndestul. Hagiografia de pildă spune de atâtea cazuri de înălțare în aer, levitațiune. Nu sunt și acestea fapte documentare, când ele sunt afirmate de martori? Și dacă sunt, cum poate un om de carte, pătruns de spiritul istoricist, rob al documentului, să respingă asemenea mărturii numai pe motive raționale? Se dă aci cazul Sfântului Iosief de Copertino, cum și cazurile extrem de numeroase și științificește studiate de levitație din vremea noastră. De asemenea fenomenul incom-bustibilității corpului omenesc, cunoscut în India. Pe temeiul acestor fapte ajungem la concluzia logică: „în anumite împrejurări corpul omenesc se poate sustrage legilor gravitațiunii și condițiilor vieții organice”. Și atunci ne dăm seama că la baza credințelor populare și a folklorului privitor la ceace considerăm azi ca miracol or superstiție, stau fapte reale, concrete, iar nu creații fantastice, și că deci „avem dreptul să bănuim că și la baza celorlalte credințe populare stau fapte concrete”. Iar dacă admitem și rațional ceea ce am constatat experimental în privința posibilității ca legea gravitațiunii să fie suspendată, „nimic nu ne poate împiedeca să credem că aceste legi pot fi suspendate și în alte împrejurări, bunăoară în cazul dispariției corpului uman” prin moarte, a supraviețuirii sufletului. „adică a condițiilor reale în care se află conștiința umană după moarte”. În acest domeniu folklorul ne aduce destul material de studiu, ce rămâne de cercetat. Dl. Mircea Eliad, care e mai mult decât oricare altul dela noi capabil să-l întreprindă cu succes, ni-l promite.

Mircea-cel-Bătrân și suzeranitatea ungurească, de Prof. P. P. Pănaiteșcu, membru corespondent al Ac. Rom., Buc. 1938, în Mem. sect. ist. a Ac. Rom.—Dacă, din lipsa mărturiilor, nu putem lămuri portretul sufletesc al marelui domnitor,—„figură medievală, care trăiește într-o lume deosebită de cea în care se desfășoară istoria Românilor mai târziu”,—se poate înțelege însă, din studiul autorului adânc cunoscător al trecutului nostru depărtat, „sensul politicii, cadrul de concepții feudale și bizantine în care se desfășoară dominația lui, interesele și curentele de viață economică ce ne ajută să lămurim temelia pe care stătea viața de Stat de atunci”. Statul românesc se consolidează tocmai când Bizanțul și țările slave balcanice se prăbușesc. Din procesul acestei epoci de premenire a unei lumi, d-l P. P. P. cercetează deocamdată un singur aspect: suzeranitatea ungurească asupra Țării-Românești, originea și sensul ei. Originile acestei suzeranități trebuie căutate în cauzele economice, în așezarea geografică a statului muntenesc român, prin care treceau drumurile de comerț ale Sibiului și Brașovului pe de o parte spre Sud-Est, spre Raguza, prin Vidin și Târnova, iar pe de alta spre Est, pela pasul Bran către Brăila și Chilia spre Dunăre și Marea Neagră. Negustorii treceau Dunărea la Vidin pela „Vadul Cumanilor”, care de cu sec. XV se numește „Calafat”. Prima mențiune o găsim astfel la 8 Aprilie 1480, sub Basarab-cel-Tânăr. Țara noastră „forma zona de interese comerciale ungurești, precum Moldova ale celor poloneze”, și ca atare, ca debușeu principal al comerțului orașelor germane din Ungaria, ea se consideră sub suzeranitatea formală a coroanei ungurești. Căci tribut nu a plătit voevodul muntean și nici obligație de a trimite ajutor militar regelui ungar nu a avut Mircea. Acesta este suzeran într-un tot în țara sa, exercitând drepturile-i feudale de suzeran în materie de comerț și în materie religioasă, și acordând privilegiile negustorilor și creștinilor din Ardeal, în trecere sau așezare vremelnică în statul său. Este aci „o parte de pretenție teoretică a regelui ungar, căruia i se recunoaște de formă drepturile” de suzeran. — O altă chestiune cercetată este aceea a feudelor ardeleni Amlașul și Făgărașul, pe care domnitorii Țării-Românești le-au stăpânit vreme de peste 100 de ani. Ele au fost dobândite întâi sub Vladislav voevod, pela 1366. Autorul le fixează granițele, cum se vede în harta ce însoțește studiul de față. Ele au fost pierdute întâi sub Vlad Țepeș la 1460, când le ia Matei Corvinul, apoi reluate la 1476 de Basarab-cel-Bătrân, fiul lui Dan, după a cărui cădere ele trec în altă stăpânire decât a domnitorului muntean. Ca situație de drept, cele două feude erau „beneficii revocabile”, putând fi retrase beneficiarilor de către coroana ungară. Prin îndelunga stăpânire a lor de domnitorii Țării-Românești, Amlașul și Făgărașul se leagă de cel ce le-a stăpânit, se unifică în toate cu restul Munteniei; o boierime locală se formează aci cu obiceiuri și privilegiile la fel cu ale boierilor de țară, iar biserica ortodoxă din aceste feude se pune sub autoritatea mitropoliei din Târgoviște.—Legătura formală a lui Mircea-cel-Bătrân, cași a altor domnitori munteni cari au acceptat formula de suzeranitate a coroanei Sf. Ștefan, nu scădea într-un nimic independența Țării-Românești, căci ei nu au făcut decât să-și asigure un protector, „dar prin aceasta nu concepeau că ar fi cedat ceva din puterea lor politică, poate dimpotrivă”. Politica lor externă o dovedește. Iar Mircea în special „a avut o înaltă concepție monarhică, a urmat o politică de expansiune, schimbând sultanii, cucerind cetățile lor, în unire cu creștinii sud-dunăreni”.

Minele de aramă ale lui Mircea-cel-Bătrân, extras din Rev. Ist. Rom. VII, de P. P. Pănaiteșcu. Buc., 1938.—Dacă în Sârbia se exploatau mine de argint și de aramă încă din sec. XIII, în Țara Românească constatăm documentar munca în minele de aramă din vremea lui Mircea-cel-Bătrân, care dă privilegiu mănăstirii Tismana pentru o parte din venitul minelor de aramă (1387, 1392, 1392-1408 și 1408-1418, ultimele două nedatate precis). Trei din ele vorbesc de „băile dela roțile lui Ciop Hanuș la Bratilov, aproape de Tismana și de Baia de Aramă, jud. Mehedinți. Domnitorul lua o treime din produsul în natură al exploatării; în cazul de față el îl cedează mănăstirii. Lucrul se confirmă și prin faptul baterii monetelor de aramă spre sfârșitul domniei lui Mircea, căci până aci nu erau decât de cele de argint. Se mai

află menționate aceleași băi sub Vlad-Dracul în 1439 și sub Radu-cel-Frumos în 1467. Părăsite o vreme, se reîncepe exploatarea lor sub Matei Basarab la Baia-de-aramă, și mai târziu sub Brâncoveanu vvd.

Dece au fost Țara-Românească și Moldova țări separate? de P. P. Panaitescu. Buc. 1938. — Este oare o simplă întâmplare, sau dualitatea formei de stat corespunde unor cauze adânci, unor deosebiri organice, geografice și economice, multă vreme mai tari decât unitatea etnică? se întreabă cineva. Căci o unitate organică a pământului românesc, cu o cetate la mijloc — podișul Ardealului —, cercuită de munți și cu prelungirea pe celălalt clin al munților spre Tisa, Dunăre și Nistru există, cum a văzut-o și N. Bălcescu. Asemenea unitate geografică și economică trebuia în chip firesc să dea și o unitate politică. Totuși nu a fost așa. Dece? Pentru că această unitate organică a fost ruptă de Unguri, prin cucerirea Ardealului care era centrul, nucleul unității. Fără Ardeal, harta arată că Moldova și Muntenia rămân două provincii excentrice. Rupându-se unitatea geografică și economică a totalului, părțile excentrice nu mai formau o unitate teritorială, și de aceea nu au mai putut forma o unitate politică. Această condițiune nefavorabilă au găsit-o la întemeierea lor în sec. XIV Românii, când Ungurii se așezaseră în Ardeal de cu sec. al XI-lea. Trebuie însă a renunța azi la povestea cu „descălecările”. În realitate „populația românească întemeietoare de stat în Țara-Rom. și în Moldova a fost de aci”. Configurația geografică a celor două state românești, formând unghiul drept de-a latul Carpaților, cari le separau de nucleul românismului, le scria destine separate. Căci e știut: „unitatea unui ținut și conformația sa depind în primul rând de direcția apelor”. Ale Țării-Românești curg dinspre munți perpendicular spre Dunăre, unind fluviul cu pasurile munților; ale Moldovei curg paralele cu Carpații, cu izvoare afară din țară și constituind un fel de bariere spre răsărit, iar spre vărsarea lor îndreptându-se către gurile Dunării și mare. Sistemele hidrografice ale celor două țări românești nu se leagă între ele. Deaceia vedem așezările omenești în Muntenia întinse de la munte până la bălțile Dunării, cu circulație lesnicioasă comercială internă și de transit. În Moldova, mai puțin unitară geografic, unitatea politică s'a efectuat în etape succesive, din care primul va fi fost cel din basinal râulețului Moldova, care a dat numele său noului stat românesc. Drumurile de comerț de asemenea erau divergente: al Liovului trecea prin Moldova spre Marea Neagră; ale Țării Românești, dinspre Germania prin Ardeal, treceau prin Sibiu și Brașov spre Dunăre și Adriatică. Prin comerțul lor deci Moldova cădea în sfera intereselor și influențelor polone, iar Muntenia în a celor ungurești. Mai intră în joc și tradiția dinastică particulară fiecărui principat românesc din epoca votevodală, adică până în sec. XVI, cum și împrejurările următoare acestei epoci, pe care autorul o numește „aristocratică”, în care proprietarii pământului, nobilii, erau stăpâni pe viața economică a unor țări agricole ca ale noastre, în care puterea domnească decade, și cu ea și suzeranitatea ambelor țări. Asemenea perioadă — inclusiv a lui Mihai-Viteazul — de „autarhie economică” este și ea nefavorabilă unității politice. Cronnicarii înțelegând posibilitatea unirii, Mihai-Viteazul prin fapta sa, — nu prin concepția politică — o încearcă. Abia timpurile de ieri, care au isbutit a înlătura împrejurările speciale economice în care trăiau Moldova și Țara-Românească mai înainte, au putut să ne realizeze Unirea.

Documente slavo-române din Sibiu (1470-1653), de P. P. Panaitescu, Din „Studii și cercetări”, col. Acad. Rom. Buc. 1938. — Sunt 29 de bucăți, aflate în timpul din urmă de un vrednic cercetător, d-l Gustav Gründisch, bibliotecar al Arhivei Naționale Săsești din Sibiu, și dintre care 26 slavone, iar 3 românești, puse la dispoziție pentru studiere și publicare d-lui P. P. P. Începând cu cel mai vechiu — o scrisoare a lui Radu-cel-Frumos, din 1430, către Sibiieni —, 21 sunt emenate dela domnitori ai Țării-Românești și 8 dela boieri ca marii bani frații Părvu și Barbu Craiovescu, apoi Calotă. Acesta din urmă dă o chitanță de primire a 100 săbii luate din Sibiu în timpul scurtei stăpâniri a lui Mihai Viteazul în Ardeal și în socoteala dajdiei orașului către

domnitor, destinate lui Matei iuzbaşa dela Strehaia, ca să le dea dărăbanţilor din acest oraş. Scrisorile domneşti, în afară de cea d'întâi menţionată, a lui Radu-cel-Frumos, sunt dela Basarab-cel-Tânăr, Radu-cel-Mare—dela care avem 9—, Neagoe Basarab, Moise-Vodă, Radu-Paisie, Mircea Ciobanul, Alexandru-Vodă şi una dela Gheorghe Ştefan al Moldovei, din 6 Dec. 1653.—Răvaşul lui Radu-cel-Mare (atribuit acestuia după criteriile paleografice), din 25 Noemvrie, în anii dintre 1496-1507, dă de ştire că nu s'a plătit siromahilor din Râmnic nişte datorii, pe care le cere ameninţător.—În scrisoarea nr. XI, din 1500, se vorbeşte de o molimă ce ar fi băntuit, ceva mai înainte, la Râmnic.—Răvaşul nr. XII, dela acelaşi domn, protestând contra molestării unui supus al său la Sibiu, spune Sibiienilor că, de se va mai năpăstui siromahii români în Ardeal, „noi vom ţine pacea, dar pe oamenii mei domnia mea îi vom opri, niciunul să nu meargă cu negoţ, sau cu ceară, sau cu peşte, sau fie cu orice negoţ” dincolo de munţi. Iar pentru a descoperi pe cei ce furaseră un cal, s'a cercetat până la al şaptelea vânzător, şi aflându-se hoţii—doi pentru un cal—, unul a fost spânzurat, iar al doilea a murit în ocnă. Cruntă dar dreaptă pedeapsă, bună de stărpit hoţii mărunţi din acele vremuri! Astăzi un oarecare mahăr mason, dovedit a fi jefuit milioanele unei instituţii publice din Craiova, dat pe mâna parchetului pentru jaf în averea publică, trece „în pace şi onor” la pensie, cu 8 gradaţii, dintre care una *de merit*, şi cu, în loc de ştreang, o decoraţie de comandor al ordinului Coroana României la gât.—Scrisoarea nr. XVII, a lui Neagoe voevod, asigură pe Sibiieni că va cerceta pentru nişte hoţi „cari sunt din părţile noastre, depe Gilort”, ce au păgubit pe cineva din Sibiu, „şi oricâţi hoţi va găsi că au furat siromahilor domniei voastre măcar şi un cocoşel, pe toţi să-i spânzure, ca să nu mai cuteze cineva să fure”, căci, adaugă mai jos Vodă, nu este drept ca „unii să plângă, iar alţii să se sumeţască, ci să fie toţi deopotrivă”. Semnalăm d-lui Ministru al Educaţiei Naţionale acest document, al cărui cuprins ar trebui afixat în cabinetele tuturor direcţiilor generale din ministere şi în toate şcolile din ţară.—Foarte interesant şi răvaşul lui Iupân Pârul ban Craiovescu pentru măsura ce pune în expresii şi prudenţa de diplomat al unor vremi ca acelea, la vestea venirii lui Vladislav ca domnitor trimis de Turci.—La nr. XVI, din 9 Ian. 1576, episcopul Mihail dela Râmnic cumpără 500 de găleţi cu grâu din Ardeal şi cere voie a trece marfa în ţară.—La fine un indice de nume, locuri, lucruri şi cuvinte slavoneşti, precum şi 4 fac-simile de scrisori.

Cum au ajuns Bucureştii capitala ţării?, de P. P. Panaitescu. Buc. 1938.—În evul mediu au existat în Europa şi ţări fără capitală, stăpânitorul mutându-se din loc în loc, după nevoi, cu dregătorii şi curtea sa. „Existenţa unei capitale înseamnă maturitate politică. Dacă la noi, după datele hrisoavelor, se vede că domnitorii se deplasau uneori în alte oraşe, unde erau „curţi domneşti”, totuşi „cetate de scaun” era numai una. Asemenea menţiune nu găsim pe un hrisov domnesc dat din Piteşti, Craiova, Brâncoveni, Râmnic sau Gheorghişa, în Țara-Rom., iar în Moldova din Piatra, Vaslui ori Bârlad bunioară. Cea mai veche capitală a Țării-Rom. a fost la Argeş, numit mai târziu Curtea-de-Argeş, unde a stat Basarab întemeietorul şi înaintaşii lui de pe la 1250. Micul voevodat nu cuprindea la început „decât o parte a Țării de sub munţi” din judeţele Argeş şi Muscel, care s'a întins apoi de la Severin la Brăila, de la munte la mare. După 1330, când Carol Robert a ars Argeşul, dar a fost după aceea cumplît bătut, Domnul a mutat capitala sa la Câmpu-Lung, lângă pasul Branului, pe drumul mare al negoţului cu Saşii braşoveni. Aci moare Basarab şi fiul său Alexandru. Vladislav, al treilea domn al ţării se mută din nou în Argeşul reclădit, unde stă şi Mircea-cel-Bătrân. De acolo se mută capitala la Târgovişte, tot pe drum mare comercial. Primul document datat de aci este al lui Mihai-Vodă, fiul şi urmaşul Mircii, din 22 Iunie 1418. Aci rămâne capitala vreo 50 de ani, după care trece la Bucureşti, nu sub Radu-cel-Frumos cum s'a crezut, ci, cum a constatat aulorul, sub Vlad Ţepeş, care dă un hrisov din Bucureşti la 20 Sept. 1459. Mai târziu, spre finele secolului al XVI, când creşte teama de puterea turcească, oscilează aşezarea domnească între Bucureşti şi Târgovişte. Mihai Viteazul a stat întâi în Bucureşti,

iar când Sinan Paşa a pustiit Capitala, s'a tras la Târgovişte. Abia din veacul XVII actuala capitală se statorniceşte definitiv. Bucureştii sunt aşezaţi pe linia ce despărţia odinioară regiunea codrilor mari de şesul dunărean, cu stepa deschisă a Bărăganului, cum şi pe drumul negustorilor dinspre Braşov spre Giurgiu. Aci, la încrucişare, e şi regiune de bălţi bogate în peşte—Snagov, Căldărăşani, etc.—, cu mănăstiri, în jurul cărora trăia o lume de negustori, cărăuşi şi vătăşeşi de moşii mănăstireşti. Târgul, aşezat aci pe moşie domnească, avea dreptul de a lua vamă, care era a Domnului. Comerţul nostru mai vechi se făcea cu regatul unguresc peste munţi; de cu a doua jumătate a sec. XVI-lea el este în special sud-dunărean. Cu mutarea intereselor negoţului ţării dinspre nord spre sud, se mută şi capitala dela Târgovişte la Bucureşti, a cărui importanţă sporeşte. Întru aceasta are şi suveranitatea turcească mica ei parte de influenţă. Dar şi rostul strategic al aşezării capitalei este de ţinut în seamă, pe lângă imperativele economice şi politice care au impus statornicirea capitalei Ţării-Româneşti la Bucureşti.

Ion Cămpineanu, cuvântare de *Alex. Lapedatu*, rostită în ciclul de conferinţe „Figuri revoluţionare din trecutul românesc”, al Universităţii Libere din Capitală. Buc. 1937. — E vorba de unul din cei cari au pregătit o mare revoluţie „în spirite şi năzuinţe” ca şi în voinţe, întru îndeplinirea unor planuri şi a unui program politic naţional pentru ziua de mâine. El rămâne un mare animator şi îndrumător al ideologiei” din generaţia lui 1848, dela începutul epocii de renaştere a României moderne. Ion Cămpineanu e al doilea fiu al lui Scarlat şi al Luxandrei C, cel mai mare copil al lor fiind Constantin vel spătarul. Între 1821 şi 1828 boierii erau împărţiţi în două partide: unii cari sprijineau Eteria şi ţinteau la dărâmarea imperiului turcesc; alţii cari erau partizani ai politicii naţionale, împotriva Grecilor şi susţinând protectoratul otoman. Din aceştia din urmă erau şi fraţii Cămpineni, cu cei mai de frunte boieri, refugiaţi mai toţi la Braşov în vremea Eteriei. I. C. începe cariera sa ca militar—când se organiza miliţia naţională la 1830 de vel spătarul Al. D. Ghica—, ajungând colonel în oştire. În 1833, după moartea fratelui său, începe cariera sa politică, dându-şi demisia din armată. El liberează pe robii săi Țigani de robie şi scuteşte de clacă pe Țărani de pe moşiile sale, pe cari îi improprietăreşte. Ideile şi năzuinţele politice ale boierimei se limpeziseră. Ei doreau o autonomie în cadrul vechilor capitulaţiuni, un regim constituţional ca în Apus, unirea principatelor într'un singur stat, condus de un domnitor ereditar, dintr'o familie domnitoare străină. Asemenea idei nu puteau fi bine privite nici de noul domnitor şi nici de Ruşi. I. C. porneşte la luptă pe căi legale, ca deputat în Adunarea obştească contra lui Ghica vvd. ca şi a protectoratului rusesc, apoi contra articolului așa zis adiţional la Reg. Org., care, aplicat, însemna desfiinţarea autonomiei ţării. Văzându-se înfrântă de Ruşi, mişcarea naţională ia calea conspirativă, de oarece legal i se închideau drumurile. I. C. intră în legătură cu Adam Czartoryski, care vrea să facă o coaliţie a popoarelor supuse despotismului rusesc, sau ameninţate de el. Se alcătuieşte de I. C. şi un proiect de constituţie. El face o călătorie la Constantinopol şi de aci în Apus, la Paris şi Londra, unde solicită sprijin. Ne izbutind, se întoarce descurajat, e arestat şi ținut la Mărgineni şi Plumbuita până la 1841. În 1843 are satisfacţia vremelnică—trei luni—de a vedea Ţara scăpăta de protectoratul rusesc şi Reg. Org. ars în faţa teatrului. Dar nu are norocul să se bucure de completa realizare a visurilor sale, căci moare la 1863, sărac şi uitat.—Broşura d-lui Al. Lapedatu având în frunte un portret al lui Ion Cămpineanu, ne dă şi o bibliografie, la urmă.

Despre cancelaria slavă a voevodului muntean Mircea-cel-Bătrân, de *Damian P. Bogdan*, Buc. 1934 — Autorul a întreprins anterior, în „Diplomatica slavo-română din sec. XIV şi XV”, un studiu asupra caracterelor paleografice şi diplomatice, netipărit, cred, încă. În broşura de faţă d-sa prezintă câteva consideraţiuni generale asupra documentelor slave ieşite din cancelaria activă a marelui voevod. Căci dela Mircea ni s'au păstrat 21 de hrisoave, şi anume: 1) confirmare şi scutiri către mănăstirea Tismana, din Argeş, 27 Iunie

1387; 2) confirmarea aceluiași, cu alte noi danii și scutiri către Tismana, din 1392; 3) act de credință și pace îndreptat spre regele Poloniei, din Giurgiu, 23 Sept. 1403; 4) porunca nesemnată către mănăstirea Tismana, pentru ca satele respective să fie numai sub ascultarea ei, dintre 1406 și 1418; 5) porunca egumenului Nicodim al Tismenei pentru oarecare privilegiu, din 1407; 6) confirmă mănăstirii Strugalea satul Pulcouți și niște scutiri, din Giurgiu, 11 Mai 1409; 7) reînnoire a tratatului de comerț cu Brașovenii din Câmpulung, 6 Aug. 1413; 8) dă mănăstirii Cozia vama dela Gemeni, din 28 Martie 1415; 9) confirmarea unor boierinași satul Beala din jud. Motrului, din Argeș, 10 Iunie 1415; 10) afirmare de credință și prietenie regelui polon, din Giurgiu, 10 Aug. și un an între 1386 și 1418; 11) confirmare pentru ocine indivize, din Oct. între 1386 și 1418; 12) întărește mănăstirii Nucet-Cozia toate bălțile, de la Săpatul până la Gura Ialomiei pe Dunăre, și se dau scutiri, dintre anii 1386 și 1418; 13) se mai acordă aceleiași mănăstiri ca trăsurile ei să umble slobode de vamă prin țară. (nedatat ca și cele două precedente); 14) danie mănăstirii Nucet satele Miculeșevețul, Curilo și Gărdănauți, care se scutesc de orice dări, tot nedatat; 15) poruncă aceleiași mănăstiri, învoindu-i să primească daruri dela oricine, tot nedatat; 16) hrisov cu un cuprins cam în acelaș sens cu numerele 1 și 2, tot nedatat; 17) idem, idem; 18) acordare de privilegiu de comerț negustorilor poloni și lituanieni, tot nedatat; 19) se confirmă mănăstirii Snagov satul Ciulnița de pe Buzău și se acordă scutiri multe și felurite, dar „numai singură oaste mare să facă domniei mele, iar altceva nimic mai mult”, tot nedatat; 20) din Râmnic, dar nedatat, dăruind mănăstirii Cozia parte din satul Jiblea, dela Priboia-de-Sus până în vârful muntelui Cozia, luată dela niște boieri pe cari îi scutește de angarale pentru partea ce le rămâne lor și li se mai dăruiește satul Orlești de pe Olt și Smeacta, care au fost ale mănăstirii Cotmeana; 21) confirmă fiilor lui Batei ocină la Mociurița, cum și altora, cu scutiri, tot nedatat.—În afară de aceste 21 documente slave, autorul mai citează încă alte trei emaneate dela Mircea, aflate în copii sau traduceri.

Nuvela istorică în lit. rom. transilvană: Ion Al. Lăpădatu (1844-1878), cu note bio-bibliografice, de *Dimitrie Braharu*. Buc. 1936.—I. Al. Lăpădatu s'a născut în satul Colun de lângă Sibiu, la 6 Iulie 1844. A învățat liceul la Sibiu, de unde a trecut la universitatea din București să facă literele, apoi cu o bursă a fost trimis la Paris și Bruxelles, unde luă doctoratul în 1871. A fost profesor de limbile clasice la liceul ortodox din Brașov, unde l-a surprins de timpuriu moartea, la vârsta de 33 de ani, la 25 Martie 1878. A scris și a publicat versuri și nuvele, colaborând la multe reviste din Ardeal și Regat, mai ales la „Albina Carpaților”, care e opera lui. I. Al. Lăpădatu a fost înmormântat la Brașov. Dacă în poezie el nu ajunge la înălțimi, preocupările sale pentru istoria națională îi inspiră o seamă de nuvele istorice, a căror valoare literară e evidentă. Spre a-i fixa locul în rubrica respectivă a literaturii noastre din sec. XIX-lea, d-l Braharu aruncă o privire asupra genului novelei istorice din Moldova și Muntenia în veacul trecut. În Transilvania, după încercări slabe ale cutăruia în revista „Familia”, nuvela istorică apare cu „Albina Carpaților”, editată la Sibiu de Visarion Roman și redactată de profesorul Ion Al. Lăpădatu. Revista urmă să se cheme „Albina Daciei”, dar acest nume nu a fost permis de censura maghiară. De remarcă că în epoca furiei latinismului ardelenesc, I. Al. L. se încadrează în preocupările literare și lingvistice ale timpului din Regat, silindu-se „a imita mai vârtos graiul scriitorilor de peste Carpați”, cu fonetismul acestora în scris. Aci publică el nuvela istorică „Amor și răzbunare”, cu subiect din vremea lui Vlad Tepeș; „O tragedie din zilele bătrâne”, cu subiect din viața Movileștilor; „Moartea lui Așan”, tratează întâmplări dela Românii din Balcani; „O dușmănie cu bun sfârșit”, acea dintre Șerban Cantacuzino și Ivașcu Băleanu, considerată ca cea mai bună dintre operele autorului, — câteșipatru publicate în „Albina Carpaților”. I. Al. L. a fost apreciat de contemporanii săi, cum și de cei cari i-au citit aceste nuvele, tipărite de răposatul Andrei Bărseanu în două volume din biblioteca populară a „Asociațiunii”. Cu drept, poate, a fost socotit egal cu C. Negruzzi și Odobescu. Meritul său este și de a fi urmărit prin nuvelele

sale, „în afară de propășirea literaturii românești, întărirea simțământului de unitate de neam în păturile largi ale poporului român din Transilvania, ținând în seamă mereu idealul dacoromanistic, pentru care milita generația sa”.—Excelentă bibliografie a scrierilor lui I. Al. L. publicate în diferite părți, cum și a celor ce au scris ceva despre om și despre opera lui.

Bio-bibliografia d-lui Alexandru Lăpădatu, cu ocazia împlinirii vârstei de 60 de ani (1876-1936), de Ion Crăciun, în Biblioteca Bibliologică ce apare sub îngrijirea autorului la Cluj. Buc., 1936. Cu un portret de Marius Bunescu.—La început câteva note biografice. Al. L. s'a născut la 2 Sept. 1876 în Cernatul Săcelelor, jud. Brașov. Studii secundare în Brașov și Iași, iar cele universitare la București, elev al profesorilor Iorga, Onciu și Bogdan. A fost profesor secundar în Capitală, apoi atașat Academiei Române, unde a lucrat la secția manuscriselor, la Com. Mon. Istorice și la Com. istorică a României. Activitatea sa politică națională în lucrările destinate Conferinței de Pace, din 1918, a fost strălucită. Din 1919 este profesor la Universitatea clujeană, unde cu d. Lupaș au scos Buletinul Institutului de Istorie Națională, din care au apărut 6 volume. A fost câțva timp și director al Arhivelor Statului, cum și de trei ori ministru al Cultelor și Artelor. Vechiu parlamentar și, însfârșit, membru al Academiei Române.—Urmează bibliografia operelor istorice, răspândite prin diferite publicațiuni și în volume și broșuri separate, apoi memorii, comunicări, rapoarte și cuvântări rostite la Academie, cum și alte articole și lucrări mărunte. După aceste opere—265—istorice mai ales, se înregistrează și un număr de cuvântări cu caracter cultural sau național, ținute în Parlament, panegirice și comemorări felurite, discursuri ocazionale, încă 130.—La urmă un rezumat în franțuzește al biografiei d-lui Alex. I. Lăpădatu.

Steagul bisericesc al lui Ștefan-cel-Mare, dela Muzeul Militar Național, de St. Nicolaescu. Buc. 1938.—Se publică drept urmare la un articol din „Cuvântul” al d-lui Maior Traian Popa-Lisseanu, care susținea că steagul lui Ștefan-cel-Mare, dăruit la 1590 mănăstirii Zugrafu dela Sf. Munte, nu e prapor—steag bisericesc—, ci drapel ostășesc. Acelui articol i-a răspuns autorul în același ziar, arătând că un steag militar nu poate fi confundat cu un prapor bisericesc, având înfățișare și iconografie deosebită, fiecare cu rostul lui adecvat. În timpul din urmă cade în aceeași greșală d-l Anton Velcu. Argumentele aduse de d-l St. Nicolaescu, slavist cu reputație nediscutată, arată că în cazul nostru e vorba de un prapor, și nicidecum de un standard milităresc.

La Transylvanie dans l'antiquité, de Constantin Daicoviciu, profesor la Universitatea din Cluj. Buc. 1938. Extras din revista „La Transylvanie”.—O scurtă introducere fixează condițiunile fizice în care se află această țară, pentru ca să fie sortită astfel de la începuturile omenirii a fi leagăn primelor așezări umane și a da o fericită dezvoltare civilizației pe întinsul teritoriului său. Lucrarea e împărțită în trei mari capitole: Transilvania înainte de Romani, Dacia romană, Dacia după părăsire. Cercetările arheologice constată aci o viață intensă a omului paleolitic de tip dolicocefal pare-se, anume pe la mijlocul epocii paleolitice, în perioada moustertiană. Acest om primitiv trăia în grote și sub plin cer, după anotimpuri, din produsul vânătoarei și pescuitului, fabricându-și unelte și arme din piatră, os și lemn, în mijlocul unei faune îmbelșugate. Populația era densă, împrăștiată pe aproape tot întinsul Transilvaniei. Epoca de tranziție a mezoliticului e puțin reprezentată; în schimb neoliticul și eneoliticul e bogat și variat, arătând un însemnat mers înainte al civilizației, după dispariția ghețarilor. Locuințele iau aspect de colibe rotunde or patrulaterale; unelte de piatră lustruită și ceramică remarcabilă îndeosebi, sunt în mare progres. La sfârșitul acestei epoci—cam între 5000 și 1800 a. C. apar obiecte de aramă și aur. Nu lipsește nici arta plastică a statuetelor de pământ ars, piatră și os. Se observă aci cum numeroase curente de civilizație s'au întâlnit în Transilvania, venite din Răsărit, Sud, Sud-vest și Nord-vest de-a lungul văilor și apelor, cum și faptul că pe cele două laturi ale Carpa-

filor este foarte adesea unitate de civilizație. Nu ne putem pronunța asupra rasei acestor populații. Epoca bronzului pentru Ardeal începe cu 18 veacuri înainte de Christos și durează cu trei secole mai mult decât în Europa centrală. Populația e tragică, folosind incinerarea ca și îngroparea. Epoca proto-istorică, sau a ferului, e și ea mai întârziată aci cu 2-3 veacuri față de Apus, prelungindu-se până în sec. VII. a. C. Ea a fost bine studiată de Pârvan, care determină ca geto-dace populațiunile autohtone dintre Tisa și Nistru. Ca influențe, epoca protoistorică se împarte în patru perioade : prescitică, dintre sec. XI-VII; scitică, din sec. VII-IV; celtică în sec. III-II; dacă din sec. II a. C. până în sec. I p. C. O mare bogăție de informații în aceste pagini care lămuresc multe chestiuni privind pe strămoșii Geto-Daci.—Cap. II face istoricul cuceririi Daciei de către Romani, organizarea ei politică și militară în cursul vieții acestei provincii până în vremea părăsirii ei.—Cap. III urmărește Dacia după abandonarea ei oficială, din primii ani ai domniei lui Aurelian. Se reia mult desbătuta problemă a continuității, evidențiind confirmarea persistenței ei, pe care „o impun” constatăriile faptelor și logica.

Călătoria pe Dunăre a prințului prusian Hermann Pückler-Muskau acum o sută de ani, de Eugen I. Păunel, directorul Bibliotecii Universității din Cernăuți, 1937, Cernăuți. — Cărțica prezintă pe unul din cei mai îndrăgii iubitori de aventură ce cunoaștem, călător cu spiritul veșnic curios, îndrăgăneț și artist, care a colindat lumea, cunoscând personalitățile de seamă din vremea sa, întreprinzător, romantic și minunat observator. Din volumul ce a tipărit, cuprinzând însemnările-l de călătorie, dl. Păunel reține notele privitoare la o călătorie lungă, în cursul căreia, de la Constanța nobilul german se îmbarcă la sfârșitul lui August 1839 pe un vas ce are ca ținută portul Sulina. De aci pornește pe Dunăre în sus către Viena, de unde se înapoiază în Prusia. Moare la 86 de ani, în Febr. 1871. H. Pückler-Muskau a fost un suflet de senzor feudal, oștean cutezător, horticultor, călător și scriitor, care și-a trăit zilele aventuroase în epoca dintre acea a lui Napoleon I și a lui Napoleon III.—Partea a doua a broșurei d-lui Eug. Păunel reproduce însemnările principale din drumul pe Dunăre al prințului, impresii consemnate în memorialul său între 27 August și 25 Sept. 1839. Găsește că orașul Galați, „ca și toate cele din Muntenia, au ceva din aspectul celor rusești”. Brăila seamănă ca două picături de apă cu Galați, iar Dunărea cu Nilul, dar cu fânțari prea mulți și friguri endemice. Soldații „îmbrăcați în alb peste tot, nu aveau o ținută rea; erau oameni tineri și bine făcuți”. La Silistra, „fortăreață puternică”, bănuia cluma. Aspectul malurilor : „șes nemărginit pe partea românească, coline întunecate, pleșuve pe cea bulgărească”. Bolnav de o holeră ușoară, nu poate vedea din vapor Ruslucul și Vidinul. La 7 Sept. se urcă pe punte spre a privi ruinele podului lui Traian. Vede în dreapta dealuri verzi și păduroase, cu în zare culmile albastre ale Carpaților, Cernețul cu turnul masiv al mănăstirii și colțbe albe. Podul „lung de 2000 de picioare” păstrează cele două picioare laterale, „iar când apa e scăzută, se arată și câteva fundamente ale celorlalte”. La porțile de fier trece pe o luntre mică, trasă de boi de pe mal în susul apei. Observă aci „rămășițele zidurilor vechi rămase, precum și ale unui canal care înconjură odinioară Porțile de fier. S'a plănuțit a-l reconstrui”. Continuă drumul prin Orșova, cu carantina în care „întâi de obicei oamenii sănătoși, dar tes foarte adesea bolnavi”, pe la băile Mehadia, de unde iar pe Dunăre la Drencova, și de acolo spre Peșta și Viena.—În alte volume Pückler mai pomenește de Români, cum de ex. descrie o vânătoare de urși, întâmplată în 1830, în pădurea Poenari, dintre București și Ploiești, după cum i-a povestit-o Tavernier.

Il principato di Alessandro I Cuza nella stampa milanese dell'epoca, de prof. Gino Lupti, Milano, 1938.—După un scurt istoric al evenimentelor istorice și al împrejurărilor vremii care a pregătit, apoi a realizat îndoită alegere a lui Cuza, autorul, profesor de limba și literatura română la Universitatea din Milano, cercetează ecourile acestor zile în presa italiană. În anul 1859 nu are ce găsi, pentru că în primele luni stăpâna încă Austria în Lombardia, cu censura blestemată a ei, ne apărând decât o singură gazetă, a stăpânirei :

„Gazzetta Ufficiale di Milano“, ce apare între 1 Febr. 1850 și 7 Iunie 1859, și care nu reprezintă gând și simțire italiană. Act găsim falsificate veștile și ecourile evenimentelor din Principatele-Române, prezentând pe Români ca îndușmânți și țara în veșnică turburare și nemulțumire de alegerea lui Cuza. Sunt reflexele celor scrise în presa străină, dar numai din gazete reacționare, din cele inspirate de politica austriacă și rusească. Când se pune sfârșit dominațiunii austriece, cu armistițiul dela Villafranca, reapar ziarele italienești. Cum unele nu s'au ocupat de politica străină, dl. Gino Lupi își caută informațiile în acelea care se interesează de lucrurile din Orient, în special de România, și anume folie milaneeze *La Lombardia* (1859-1915), *La Perseveranza* (1859-1920) și *Gazzetta di Milano* (1859-1867). Aceste trei cotidiene susțin îndoită alegere a lui Cuza și urmăresc cu toată simpatia ridicarea unui stat latin liber la gurile Dunărei. Marele prieten al nostru Canini scrie multe articole călduroase și bine informate despre țara pe care o cunoștea, în *Perseveranza*. El se bucură în 1861, când unificarea cu un singur guvern și o singură capitală se face. Recomandă să se aducă studenți români la universitățile italiene. Când Cuza și Kogălniceanu se sbat în dificultățile ce le provocase secularizarea averilor mănăstirești, presa italiană îi sprijinește și-i încurajează. Tot așa și cu lovitura de Stat și improprietărea țărănilor. În August 1865 ziarele italiene, și altele străine, discută din nou cu înfierbântare situația din România, cu intrigile și nemulțumirile provocate de politicienii vremii, o seamă de boieri; ele apără mai toate pe Cuza, prins în pânza de mînăciuni pe care o țesea politica austriacă, ajută și de pără Rușilor pe lângă Poartă. Căderea Domnului Unirii e comentată larg, cu regrete pentru acțiunea boierilor nemulțumiți de politica democratică a lui Cuza. Din expunerea cuprinsului și tonul presei milaneeze în epoca studiată, reiese că „Italia a privit totdeauna cu simpatie și, atunci când i-a fost cu putință, a susținut cu energie unirea și independența poporului român“.

Date noi despre Dionisie Ecclesiarhul, de Ion Virtosu. Buc. 1937.
 Tip. Cărților Bisericești.—O bună parte din activitatea acestui vrednic oltean nu o cunoaștem. Publicarea câtorva texte inedite ale lui de către d-l Ion Virtosu aduce alte noi lumini întru cunoașterea vieții și activității călugărului nostru. Acestea sunt prefețele la condicile de documente ale mănăstirilor Tismana, Jitia, Govora, Bistrița, Arnota, Obedeauul, Cotroceni și a schitului Micșani, numit și Părlita (ultimele două în Muntenia), postfețele la condica de documente a mănăstirii Sadova, cum și la traducerea cărții „Calea împărătească a Crucii Domnului“, apoi o arătare cum că el a tradus din nou hrisoavele sârbești ale mănăstirii Bucovățul, precum și o cerere de ajutor din Cutia Mîlelor. Deosebit de acestea, dar în legătura cu textele lui Dion. Ecl., se adaugă un răspuns la cererea de mai sus, dat de Departamentul de patru către Divanul Craiovei, cum și hotărârea Divanului Craiovei în această pricină.—Din aceste documente se poate relata istoria, gross modo, a vieții lui Dionisie. Oltean de origine, în Oltenia își petrece cea mai mare parte din viață. Călugărit la Tismana întâi, ajunge la Episcopia de Râmnic, unde e prețuit pentru cunoștințele lui de slavonească și pentru minunata-i calligrafie, daruri ce deveniseră acum extrem de rare la călugării noștri. Episcopul Filaret îl prețuiește și-l ține aproape de sine dela 1786, când e menționat întâia dată ca ecclesiarh al Episcopiei oltene. La 1792 îl aflăm la mănăstirea Sadova, al cărui egumen Paisie, și acela un iubitor de carte, îl îndeamnă să facă traducerea din rusește a cărții: „Calea împărătească a Crucii Domnului“. În 1793 e la mănăstirea Jitia (azi Jitianu), pe care o află tare ruinată pe urma războiului austro-turc. În 1796, bolnav, Dionisie, care semnează acum „fost ecclesiarh“, se duce la mănăstirea Govora, unde găsește pe starețul Paisie dela Sadova; în acelaș an, în August, slăreșea condica mănăstirii Bistrița. Revenindu-i sănătatea, umblă cu călămara și pana de gască din mănăstire în mănăstire, la schitul Micșani, la mănăstirea Arnota, Bucovăț, Cotroceni și la Obedeauul din Craiova. La 1819 îl aflăm bătrân, cu slova nesigură, tremurată, cerând Divanului judecătoresc din Craiova un ajutor, ce i se acordă, „fiind om cu știință de dascăl slavonesc“, capabil de a traduce și transcrie actele slavone,—anume un fel de pensie ce se obligau să-i servească lunar mănăstirile Jitianu, Sadova, Căluțul, Bucovățul, Motru și Strehala. De cu 1820 nu mai avem nicio știre despre Dionisie Ecclesiarhul. Probabil că a murit în acel an.

Mănăstirea Cobia (Jud. Dâmbovița), studiu și documente, de Dr. George Potra. Tip. „Oltenia“, Buc. 1937.—Așezată pe malul pârâului Cobia, la 8 km. nord de Găești, această mănăstire a fost zidită la 1571 de marele stolnic Badea Bolosim, sub domnia lui Alexandru II vvd., apoi de mai multe ori reparată în cursul vremii, ultima oară la 1894. Pisanla în slavonește se reproduce după fotografie. Autorul urmărește înzestrările succesive ale sfântului locaș și pricinile diferite ce a avut pentru hotărârile moștilor sale, de altfel puține și cam sărace. Urmează lista documentelor privitoare la mănăstire și proprietățile sale, în regeste mai întâi, apoi în transcriere complectă a textului lor, începând cu cel din 15 Martie 1608 și sfârșind cu cel de al 50-lea, din 11 Martie 1832.

Baba Novac, generalul lui Mihai Viteazul, de I. Crăciun. Cluj, 1936. Lucrarea s'a publicat cu prilejul sfințirii troiței lui Baba Novac la Cluj, din ziua de 21 Mai 1936, pe locul unde bravul oștean a fost schinguit și tras în teapă de Unguri. Baba Novac, sârb de neam, s'a născut în satul Poreci, pe Dunăre, aproape de Semendria. Probabil din 1595 el a intrat în slujba lui Mihai Viteazul. La începutul lui 1596 el conduce trupa de haiduci ce urmăresc pe Turci peste Dunăre până în Balcani, nimicind oastea lui Hassan Pașa, ceace l-a ridicat în cinstea Domnitorului. Haiducii erau o trupă deosebită de acele ale dorobanților și cătanelor, cari erau toți mercenarii, și altceva decât oastea de țară. Baba Novac are parte însemnată în biruința dela Șelimbăr (28 Oct. 1599), care aduce Ardealul la picioarele Domnului Munteniei. În 1600 se luptă în părțile Lipovei Banatului cu trupele turcești, apoi întovărășește pe Domnul său în Moldova, după a cărei cucerire el urmărește pe țugarul Ieremia Movilă până dincolo de Nistru. La Mirislău se pare că nu a luat parte la luptă, sosind prea târziu din Țara-Românească, unde comanda oștirea lui Pătrașcu, fiul Domnitorului. Îl găsim apoi luptând alături de Mihai Viteazul cu oștile polone ale lui Zamoyski și rămânându-i mai departe credincios și în nenorocire. Când, înfrânt, Domnul se îndreaptă spre Viena și Praga, a fost „probabil“ însoțit de Baba Novac, și pe drum, acesta „șiăutut poate chiar de Mihai“, și-a oferit serviciile mercenare lui Basta, care l-a primit ca atare, fără a considera aceasta ca o trădare față de Domnul român, ce nu mai avea oaste. Ungurul Csaki, dușmanul lui Mihai, cum și Moise Székely, îl arestează, acuzându-l că ar fi tratat cu Pașa din Timișoara ca să vândă Turcilor Lugojul și Caransebeșul, îl aduce la Cluj, unde e judecat, condamnat la moarte și executat la 5 Februarie 1601, împreună cu un preot al său. Broșura dă—între alte ilustrații, și steagul lui Mihai Viteazul reconstituit de dl. I. Crăciun după indicațiile unui izvor italian: fond alb de damasc cu franjură de aur împrejur, având la mijloc un scut verde închis, iar pe scut corbul cu crucea dublă în cioc. Scutul e susținut lateral de câte un leu de aur și are deasupra o coroană cu cinci colțuri.

Cum se înfățișa administrația mănăstirilor vâlcene în a doua jumătate a sec. XIX-lea, de Ioan M. Neda. R.-Vâlcea, 1937.—E un „tablou arător de modul aplicării staturilor prevăzute prin bugetul anului trecut pela așezămintele religioase neînchinăte din jud. Vâlcea, de către egumenii lor respectivi, 1860“, probabil însoțind un raport al revizorului N. B. Chirculescu, extras dintr-un dosar al Min. Instr. Publ. din 1860, aflat la Arhivele Statului din București. Cuprinde sumele destinate bugetar pentru ieșurile și alte cheltuieli ale următoarelor mănăstiri, cărora dăm numai suma totală în lei vechi a fiecăreia, precum urmează: Mănăstirea Bistrița 60, 200; mănăstirea Cozia 36,000; mănăstirea Arnota 17,440; mănăstirea Govora 25,440; schitul Cornetul-spitalicesc 14,206; schitul Tâitreacu-spitalicesc 14, 206; schitul Sărăcinești, metohul Episcopiei Râmnicului, 8,100; schitul Cetățuia, metohul Sfintei Mitropolii, 7,000; schitul Inotești, pe lângă care este alăturat și schitul Stănișoara, metoașe ale mănăstirii Cozia, 4000; schitul Șerbănești-Morunglavu-spitalicesc 17,606; schitul Iezerul și Bradul, metoașe ale Episcopiei Râmnicului, 2,400. În dreptul fiecărei mănăstiri se fac observații arătând neregulile, furturi și 'el de fel de bălăbăni (vocabular craiovean, însemnând prevaricațiuni) ale egumenilor respectivelor mănăstiri din Jud. Vâlcea.

Documente privitoare la schitul Cornet-Vâlcea, de Ion M. Neda, partea I și II, publicate în R.-Vâlcea, 1936, și partea IV, din 1937, extrase din „Naționalul Vâlci” an. IX și X, completează pe cele tipărite în „Arh. Ol.”. 83-85, pp. 133-137. Sunt acte din sec. XIX-lea, cu excepția unuia singur, datat Martie 1794, fiecare precedat de un regist. Însemnăm: Hotărâcia moștelor „Vatra mănăstirii Cornet”, care cuprinde moșta Copăcenii și parte din Sărăcinești, ce se află în județele Argeș și Vâlcea, 22 Dec. 1843 (Arh. Ef. Splt. Civ. Buc.), cu foarte numeroase informații pentru hotărâcirea proprietăților vecine. Idem hotărâcia din 28 Dec. 1844 a munților Mândra, Stănișoara, și Șasa din Argeș și Vâlcea. Idem hotărâcia din 28 Dec. 1844 a moștilor Toaca, Grebla și Groși din jud. Argeș, ce sunt stăpânite în devălmășie de mănăstirea Berislăvești și Cornet din Vâlcea. Tot aci aflăm și raportul revizorului N. B. Chirculescu privitor la schitul Cornet, despre care se pomeneste în recenzia anterioară.—Se publică deosebit și o copie după *Condica de vizitatorii schitului Cornet*, din anii 1860 și 1861. Din numele aflate în registru însemnăm: „Vasile Anastase Șolimescu, cu familia sa (8 pers.), cu două trăsuri, din orașul Craiova; merge la Arpatac” (care trebuie să fie Elăpatak = Vâlcele); „Domnul Stamate cu familia sa (4 pers.), vine dela orașul Craiova și merge la băile Arpatac”; „Domnul Dumitracu din Craiova cu familia sa (5 pers.) a rămas de prânz aci, mergând înăuntru la marfă”; „Domnul Alexandru Odobescu cu familia sa și cu un domn pictor (Frenk), în număr de 6 persoane, cu trăsura cu opt cai, viind în mănăstire sub numire de rivezor” (la 13 Iulie); „G. M. Tătarăscu cu familia” (3 pers., la 7 Sept.); „Niculaș Iorga (cu 4 pers.), cu 5 cai vine din Tg.-Jiu și merge în Austria”; tot așa Gancu Gavrilă din Zimnicea; „Martin Iosif, cu 6 tovarăși iconari, vine din Austria și merge prin țară cu icoane de vânzare”; „Mărgărit Alexe, cu 4 pers. dela Turnu, merge la Peștea, cu trăsura cu 6 cai”; „d-lui D. Ioan Faur, profesor dela Sibiu, și merge la Craiova cu trăsura cu doi cai și cu chitrigu” la 8 Ian. 1861. Semnează cu vorbe de mulțumire „Ioan Faur, profesor în Craiova”; „d-lui D. Ioan Mîra, cu 3 pers. din Caracal, cu trăsura cu 5 cai, merge în Austria”; „Iosif Gavrilă cu familia (5 pers.) și trăsura cu 5 cai, venind din Craiova, mergând la Călneni, aflându-se vreme rea, a zăbovit două zile”, pentru care găzduire, mulțumit, scrie în condică: „și spre recunoștință m’am iscălit”; „Samoil Gavrilă, cu 9 tovarăși pă jos, din Transilvania, merge în țară cu icoane”. Numeroși sunt mai ales cei ce trec frontiera cu „rămători” spre vânzare în țara nemțească.

Problema silozurilor în Canada și România, de Paul Demetriad, inginer inspector general. Brăila, 1938.—Cartea de față e un scurt rezumat al expunerii care formează obiectul unei mari lucrări a autorului, rezultat al observațiilor, cercetărilor și lecturilor de specialitate în chestiunea anunțată prin titlu. Autorul—unul dintre fiii Olteniei cu cari această provincie se poate mândri a fost șeful unei misiuni de studii trimisă în America de Ministerul Agriculturii, în 1928, „pentru a culege elementele necesare completării regulamentului legii pentru clasificarea cerealelor, lege care ar fi modificat cu totul comerțul nostru de cereale”. Membrii acestei misiuni au depus fiecare în parte referat cu observațiile lor. Care s’au depus la Minister, unde, conform uzurilor administrative, poate că nimeni nu le-a citit. Spre a putea fi folosite de cei cari s’ar ocupa de asemenea problemă, dl. Demetriad, citind acele hârtii inutilizate, frumos închise în cartoane alinate ca niște sicre ale arhivelor oficiale, a extras esențialul din ele, rectificând scăpări de vedere și completând informația sever controlată prin documentare, ceace a dat o lucrare în mai multe volume, al cărui manuscris d-sa l-a încredințat „Bibliotecii Institutului de Cercetări Agronomice a României”, pentru a putea fi cercetat de cine s’ar ocupa de o chestiune ca aceasta. Broșura ce avem înaintea-ne (64 pag.) cuprinde în trei capitole esențialul celor remarcate în cursul călătoriei de studiu, anume: Impresii ale unui administrator de silozuri asupra agriculturii și comerțului din Canada la 1928; Scurte completări în chestiuni de specialitate în exploatare și construcție de silozuri; Încheiere cu privire la aplicarea modului de organizație din Canada la noi. Însemnăm, după cap. I al broșurei, că, deși nu are nici 10 milioane de locuitori, Canada e mai mare în suprafață decât Europa. Terenuri cultivabile nu are decât 21 milioane și jumătate hectare, cam îndoitul suprafeței cultivabile din România.

Numai trei din regiunile țărilor — Manitoba, Saskatchewan și Alberta, numite „Gră-narul Canadei”, dau 90% din tot grâul produs al țărilor; din acesta, două treimi se exportă. Populația celor trei regiuni producătoare de grâu e cam de două milioane locuitori. Clima e aspră, cu o iarnă de șase luni — Noembrie până în Aprilie —, cu o primăvară foarte ploioasă, vară secetoasă și toamnă rece și ploioasă, pământurile lor agricole fiind situate între 50 și 55 latitudine, pe când ale noastre sunt pe paralela 45. În timpul războiului cel mare s'a dublat producția din Canada, când Rusia și România nu mai putând exporta, au pierdut multe de-bușuri. Acest rezultat este datorit selecționării semințelor, comasării terenurilor de cultură după speciile de cereale, și uniformizării metodelor de exploatare. — Lu-crarea d-lui Ing. Demetriad se încheie cu o seamă de propuneri în vederea na-ționalizării comerțului de grâne din țara noastră.

Ioan Vodă Armeanul, de Th. Holban. Chișinău, 1938. Extras din revista „Luminătorul” din Chișinău. — Tânărul Bogdan Lăpușneanu, fiul Ruxandei Ra-reg, uita în petreceri de grăjile domniei, se înconșura de Poloni frivoli și nesocotea sfaturile boierilor bătrâni, cari țineau la politica tradițională a Moldovei: înde-plinirea obligațiilor față de Poartă și egalitate de tratament pentru vecinii Poloni, Unguri și Austriaci. Aceasta îi grăbește stărușitul domniei, în anul 1571. Ultimul document intern emanat dela Bogdan e din 15 Iunie 1571. În Sept. se afla la Hotin, în vreme ce Ioan Vodă Armeanu — cel Cumpănit — era numit de Sultan dom-nitor în locul lui Bogdan. Acesta din urmă pribegește în Polonia, unde era sus-ținut de regele Sigismund August. O parte din boieri cer alt domn dela Poartă, alții intervin la craiul Polon pentru Bogdan. Austriacii susțin pe Bogdan Balica, apoi renunță de a-l mai sprijini. Pe la începutul lui Dec. 1571 vine la Iași, cu ajutor turcesc și tătarăsc, Ioan Vodă Armeanul, care se instalează pe tron. Incercă-riile lui Bogdan de a reveni la domnia Moldovei sunt zadarnice, cu tot ajutorul Polonilor gata a înfrunta pe Turci. La Ștefănești pe Prut se ciocnesc trupele lui Ioan Vodă cu milițenii poloni ai lui Bogdan, în care aceștia din urmă sunt puși pe fugă, iar noul domnitor al Moldovei se răsbună făcând o incursiune în Po-cuția, unde dă foc Sniatînului. Încă două lupte și Bogdan e înfrânt în Aprilie și Mai 1572. El totuși se menține încă în cetatea Hotinului până în Iulie 1572, când moare Sig. August, apărătorul lui Bogdan, și cu el și steaua acestuia. Ho-tinul e ocupat în August de Ioan Vodă, iar Bogdan se refugiază în Ungaria, ne-mai fiind primejdios pentru Ioan Vodă. — Se știe puțin lucru de acest voevod în-aînte de urcarea sa pe tron. Se pare că era fiul nelegitim al lui Ștefan Tomșa. În Turcia el s'a făcut mahomedan. A fost negustor mare, bogat și cu întinse legături. Printre boieri, puținii îi sprijineau. Potrivnic Polonilor, cât aceștia îi ridicau împotrivă pe pretendentul Bogdan, le caută prietenia când Henric de Valois își pune candidatura la tronul Poloniei, sprijinit de fratele său Carol IX, regele Franței. Acesta din urmă făgăduia dietei poloneze că va obține dela Turci ca principatele române să fie anexate Poloniei, dacă aleg pe Henric. Ioan Vodă nu isbutește a împiedeca alegerea lui Henric, și atunci manevrează să câștige prietenia polonă. Pe boierime o îndepărtase de el prin cruzime, pe cler de ase-menea; țăranii însă îi rămân favorabili. La Paris Albert Laski stăruia la curte să fie sprijinit pe lângă Poartă, să i se dea lui domnia Moldovei. Bogdan, dus prin Ungaria, ar fi putut avea acum șanse de a fi readus domn. Dar Alexandru-cel-Rău din Muntenia, cere pentru fratele său Petru domnia Moldovei, promi-țând dublarea tributului. Și cum situația lui Ioan Vodă la Poartă devenise su-bredă, Sultanul îi trimite la 21 Febr. 1574 solte care să-l recheme la Constanți-nopol, iar la 28 Febr. numește domn pe Petru Șchiopul. Declarat rebel, Ioan Vodă organizează lupta contra Turcilor, cu puțințe mijloace personale, și cere aju-toare dela străini. În lupta dela Jiliște (14 Aprilie 1574) armata lui Alexandru al Munteniei, cu ajutoarele-i turcești, e învinsă; Alexandru și Petru fug; pe tron așază Ioan Vodă pe Vintilă Vodă. Victoriile domnitorului Moldovei se succed. Când Sultanul Selim se gătește a porni spre Moldova, Ioan Vodă se retrage dela Hotin la Cămenița. Trădarea lui Ieremia, păcălăbul Hotinului, aduce înfrângerea lui Ioan Vodă. La 11 Iulie 1574 domnitorul se predă la Roșcani, după care vi-teazul este ucis de Turci prin trădare.

Castrele romane de la Jidava, lângă Câmpulung-Muscel, de D. Tudor
Extras din „Bucureștii”, an. II. Buc., 1939.—Această cetate militară romană se află la 4 km. mai jos de Câmpulung, lângă satul Apa Sărată, la dreapta de Râul Târgului. Ea închide aci drumul ce duce la Pasul Bran, controlând trecerea dinspre Carpați, fiind și încrucișare cu drumurile romane dinspre Argeș, care se continuau pe sub munte spre așezarea romană de la Vălenii-Prahova. Sunt aci două fortificații, împlinind rolul ce-l juca Arcidava pentru regiunea Carașului. Ele apărau probabil și salinile din vecinătate, exploatate de Romani; poate și niște mine de cărbuni aflătoare tot aci. Marsigli ne aduce primele indicații, din 1691, despre acest castru, pe care l-a descris dând și o schiță de situație a locului. După el Butculescu în 1877, apoi Tocilescu în 1901, vin să adauge constatările de pe urma săpăturilor făcute de ei. Autorul folosește aci și rezultatele lui Tocilescu, după manuscrisele aflătoare la Ac. Rom., pe lângă propriile sale cercetări. La Jidava se constată două castre: unul mic și pătrat, iar altul mai mare, dreptunghiular, ambele așezate pe marginea căii romane și paralele cu drumul de fer. Cel mai mic e de pământ, cu latura de 80 m., format din respectivul vallum și fossa, având două porți. Cel mare, la 200 m. la nord de cel mic, e de piatră și cărămidă, cu porta praetoria spre sud, având laturile de 132,35 și 98,65 și un șanț adânc împrejurul zidurilor. În fața porților era câte un pod de lemn ce se putea ridica, fiecare poartă având două turnuri laterale. Porta decumana era ceva mai îngustă ca celelalte trei. Praetorium-ul, ceva mai bine conservat, e la mijloc, cu încăperile obișnuite dispozitivului clasic al caselor romane. Nu lipsea hypocaustul (calorifer), care încălzea parterul și camerele de la etaj. În mijlocul praetoriului era un peristylum de 28 pe 9,50 m. Dispoziția interioară a praetoriului de aci e la fel cu cea a castrului din Răcari. Castrul de piatră din Jidava a fost construit probabil sub Septimiu Sever, cel care e autorul lucrării *limes transalutanus*.—La sfârșit un rezumat în italiană.

Le développement des sciences mathématiques en Roumanie, par P. Sergescu, prof. la Universitatea din Cluj. Buc., 1937.—Volumul de față poate fi citit chiar și de cineva absolut străin de această disciplină științifică. Din el se poate vedea că, deși de puțin timp intrați în ringul științific al tagmei matematicești, Românii nu au stat mai prejos decât alte țări cu o veche tradiție de cultură. Hrăsant Notara, viitor patriarh al Ierusalimului, studiază astronomia la Padova, apoi la Paris, cu Cassini, și publică aci la 1716 un tratat de matematică. G. R. Constanda pare a fi primul doctor în matematică român, la 1790. În epoca latinistă avem pe Gh. Asachi la Iași și pe Gh. Lazăr la București predând științele matematicești în tinerele noastre școli românești, mame ale universităților de azi. Studiile științifice iau o amplă dezvoltare mai ales după 1860. Spiru Haret e primul român ce-și trece doctoratul în matematică la Paris, în 1878, urmat de David Emanuel și Const. Gogu. N. Culișanu de la Iași tipărește la 1870 primul tratat de matematică superioară. Azi la Cluj Universitatea se mândrește cu D. Pompeiu, cum cea din Cernăuți cu S. Stollow și cea din București cu G. Țițeica și N. Coculescu (cel din urmă trei absolvenți ai Colegiului Carol I din Craiova), Politehnica din Timișoara cu Traian Lalescu și să nu-l uităm noi, mai ales că e oltean,—tot la Cluj, pe autorul acestui lucrări, Petre Sergescu.—Cap. II se ocupă de primele lucrări originale, între 1872 și 1900 ale matematicienilor Haret, Emanuel, Gogu și Coculescu.—Cap. III despre activitatea științifică, în ramurile matematicilor, în secolul al XX-lea, specialitate după specialitate.—Cap. IV dă câteva note asupra organizării activității matematice românești; societăți, publicații periodice și seminarii universitare, arătând și relațiile directe ce s’au putut lega între matematicienii români și cei străini, prin congrese, schimb de publicații și raporturi personale.—O bibliografie și un indice de nume încheie cartea.

Erocație și pedagogie, de Vasile Băncilă. Buzău, 1937.—Autorul pornește de la constatarea că „situația educației, ca funcție a societății și a vieții, este din ce în ce mai dramatică în epoca actuală”. Educatorul e adus a constata că eforturile sale sunt fără efect, că obiectul ostensiilor sale—copilul, elevul, tânărul,—îi scapă și că nu mai are putere asupra-i. În astfel de împrejurări „educația

e pusă la grea încercare și, pentru a se salva, face apel în chip conștient, ori mai mult instinctiv, la alte forțe sau instituții. Una din forțele dușmane educației este și eroticul erocrației, care a invadat și în familie, și în școală și în societate, „o caracteristică a lumii și a istoriei actuale”. Numeroase sunt cauzele erocrației. „Dar principala este ieșirea omului din unitatea totalului vieții”, lucru ce-l pricinuște neajunsuri teoretice și practice. Căci „omul, considerat în sine însuși, în afara restului naturii, e mai degrabă un compus explozibil, adică o realitate în sine anarhică”, și care trebuie ținută în frâu prin raportarea ei la ceva general: familie, societate, națiune, rasă, omenire, pentru că „n’a fost lăsat să aibă rost și înțeles în el însuși”. Omul modern a greșit când a crezut că, luat ca individ, își poate urmări menirea sa proprie, că „poate să aibă o armonie absolut personală, o convingere și un ideal care să nu depindă decât de el însuși”. Asemenea viziune egoistă și orgolioasă duce însă la dezastru. Omul se descompune dacă e separat de sensul existenței generale, tendințele lui diferite începând să lucreze pe cont propriu și fără măsură. În acest caz intră tendința erotică, care luându-se pe ea ca centru, ca scop în sine, a mers spre exagerare, ajungând până la persuasiune. Pierzând simțul metafizic și conducându-se după criterii materialiste, omul se depărtează și de credință. Condițiile de viață ale burgheziei duc și ele spre erotizare, bogatul ajungând a se crede dispensat de anumite legi impuse celorlalți. Emanciparea femeii, și prin aceasta slăbirea familiei, e și ea factor de erotizare. Chiar războaiele favorizează aceasta, prin sentimentul nesiguranței ceasului ce vine, care îndeamnă să se profite de cel în curs. Crizele economice sunt și ele factori ai acestui fenomen, căci sărăcia ca și bogăția duc la erotizare. Și apoi poporul imită păcatul celor de sus, cum împotriva acestor din urmă vede că legile nu acționează cum trebuie. Această erotizare generalizată a ajuns până și la copii. Contra acestei ofensive a individualismului anarhic guvernele înțelepte au căutat să pună obstacol și frână, canalizând forțele tinerimii spre feluri organice, încadrând individul în realități totalitare, în serviciul Neamului. Educația urmează să solidarizeze politica națională cu Școala. Așa s’a făcut în Italia, în Germania; s’a încercat și la noi de un partid politic din cele disolvate ieri și s’a reluat, continuat și întărit astăzi prin străjerie. Pedagogia, încadrată și ea aci, trebuie să lupte și în contra erotizării, luptând direct cum de ex. a combătut d-l N. Iorga pornografia în literatură și artă, cum și indirect, prin „orientarea tinerimii către idealuri generale, suprapersonale”, sau cu alte cuvinte să reincadreze noile generații în general, un general de esență etică națională și creștină, — aceasta însă „fără a nimici personalitatea”, deoarece, cum bine zice d-l V. Băncilă: „condiția normală a omului nu e libertatea pentru libertate, cum a crezut în practică timpul modern, ci libertatea pentru creație și încadrare”. — Se recomandă tutulor educatorilor această carte.

Un școlar al seminarului Chesarie acum o sută de ani: V. Calotianu dela Stălpu (Buzău), 1819-1885, de Ion Ionașcu. Buzău, 1937. — Vasile sau Bastilă Calotianu, fost profesor al Colegiului din Craiova, tată al lui Mihail Calotianu, profesor la aceeași școală, s’a născut la 1819 în satul Stălpu, aproape de orașul Buzău. Probabil fiu de preot, a fost unul din primii 20 de școlari interni cu cari, la 15 August 1836, s’a deschis Seminarul din Buzău, atunci înființat. Mai târziu episcopul Chesarie a trimis la școala dela St. Sava pe tinerii Calotianu și Nanțescu. În 1846 murind bunul episcop, V. Calotianu ține o cuvântare la înmormântarea protectorului său. Iosif Nanțescu trece din Sep. 1887 ca egumen la mănăstirea Târșor de lângă Ploiești, apoi din 1849 la schitul Șerbănești din jud. Vâlcea. În Aprilie 1847 arsese clădirea seminarului din R.-Vâlcea, așa că școala fusese mutată la Craiova. Aci e numit profesor V. Calotianu în 1841. Seminarul funcționa în încăperile mănăstirii Bucovățului de peste Jiu, de lângă oraș. În cursul anului 1852-1853 Calotianu predă aci cursurile la două clase, cum și la Gimnaziul din Craiova. În 1856 el se însoară cu fata proprietarului mehedintean G. Gârboviceanu. La 1856 mutându-se iar la Râmnic seminarul, lui Calotianu nu-i convine să plece din Craiova. Actele oficiale dau numirea sa la Râmnic, alături de aceea a preotului Dumitru Brănescu. Este lăsat tot la Craiova, la colegiu. Locuie „în casele preotului Matel, în vale, la Episcopie”. În 1873 prietenul Iosif Nanțescu, în ultimul timp egumen la Găseni în Dâmbovița, este ales episcop de Argeș. Fiul lui Calotianu, Mihail, e trimis la Paris

pentru studii și a fost și el profesor la același liceu craiovean, numit întâi pe vremea directoratului lui Vasile Calotănu. În Febr. 1885 Vasile Calotănu moare subit.—Urmează 23 scrisori și acte.

Poezia autentic populară, de Petru Iroaie. Iași, 1938. Extras din rev. „Arhiva”.—Lucrarea de față reia și prelungește un studiu publicat anterior al autorului: „Caracterele poeziei populare”, preocupat de aceste chestiuni. Materia e împărțită în trei capitole, precum urmează:—1) *Poetul și ambianța socială*. Aci se folosesc, între altele, observațiile și concluziile deosebit remarcabile ale Martei Bringemeier, din al său „Gemeinschaft und Volkslied”, după care „cântecul pornește dela un individ, care nu elaborează motivul dat (—adică nu inventează—) în cîmp individual, ci-l realizează în limba poetică a comunității”. Individualitatea dispăre deci în comunitatea sătească, „ceea ce înseamnă că arta populară nu este poezie, trăire estetică, ci cultură”. Cu cât poporul, săteanul, e mai apropiat de natură, mai neinfluențat de orașe, cu atât creația sa poetică e de natură mai colectivă și mai unitară. Depășind această spiritualitate primară, caracterul creației lui practice devine hibrid, cu imixțiuni mai mult sau mai puțin personale, evoluând spre poezia mahalalei. Când individualitatea creatoare se eliberează de comunitate, de convenționalism, are o viziune personală, atunci opera sa devine poezie cultă. Deosebirea dintre poezia populară și cea cultă „trebuie căutată în structura și în evoluția operei, și în configurația psihică a creatorului”. Colectivitatea nu poate crea în materie de poezie populară; creiază numai individul. Acesta, pătruns de poezia satului său, poate da la un moment favorabil o creație poetică, orală, care poate fi admisă ori respinsă, transformată, emendată, amplificată, selecționată și cristalizată în trecere de la individ la individ, și sat la sat, în timp mai lung or mai scurt. „În cece privește poetul și ambianța socială, reținem distincția că poezia cultă se realizează în mod reflex, personal, pe când cea populară e invenție instructivă, hazardată, apersonală”.—2) *Structura și evoluția literară*. În arta populară, „autentic populară, necontaminată și necontrafăcută, distincția individualității e imposibil de stabilit”, chiar dacă ea există într-o oarecare proporție, în limbă, în formă, în limbajul social, cum zice d-l Iroaie. Ceea ce dă o pecete specială literaturii populare e spiritualitatea poetică specifică și unitară a sa. Fără aceasta, nu am putea deosebi o creațiune literară, populară, de una nepopulară. Pornită de la individ, poezia populară evoluează și ea prin migrațiune. Ea se perpetuează prin menținerea aceluiași forme de viață în sat; dacă dispăre însă un anume gen de viață (să zicem ciobănia, or plugăria), aceasta va aduce dispariția unor anumite feluri de cântec or de basm.—3) *Poezie populară și nepopulară*. Caracterele esențiale ale literaturii populare stă „în limbajul social, în limbajul poetic popular, care atmosferizează atât de intens sufletul creatorului, încât personalitatea acestuia se identifică cu sufletul satului și al tradiției străbune”. Când sufletul satului e în descompunere, prin mahalagizare, decade și literatura populară.

Cântece populare istroromâne, de Petre Iroaie, 1936, Cernăuți.—E pentru prima dată că din Cirebiria istriacă ni se dă o colecție de cântece populare istroromânești. Autorul a întreprins aceste cercetări în vara anului 1935, după îndemnul profesorului său, d-l Leca Morariu dela Universitatea cernăuțeană, recoltând 149 texte în proză și 118 cântece, bogat material pentru studii filologice-literare și folclorice. Colecția de față aduce o surprindere, căci până acum, dacă se adunase de mai mulți ostenitori material în proză, în materie de cântec (cu excepția câtorva cimitilituri) socoteam că acest izvor e de mult secăt și că nu a mai rămas nimic din el în memoria Cîrîbirilor de azi. Scoase din circulație, numai cu mare greutate d-l Iroaie a isbutit a smulge aceste prețioase resturi din colțurile inopinate ale memoriei unor bătrâni localnici din cele opt sate cîrîbire. Meritul autorului este cu atât mai mare deci. Bieții oamenii se și temeau a grăi pe limba lor, de frica preoților croaiți, aprîgi agenți de desnaționalizare a Cîrîbirilor, cari își bat joc de cei ce cîntă și vorbesc în limba lor părintească. Azi nu mai sunt decît 3000 de Istroromâni. Slovenii cari îi ineacă în masa slavă, îi fărâmițează, îi instrăinează prin poli-

tica lor culturală și persecutarea celor ce s'ar opune dulcilor presiuni ale celor de acolo. Limba se slavizează progresiv, poezia s'a pierdut; doar poezile mai dăinuiesc. Pentru cât timp încă? Administrația italiană, binevoitoare, nu poate totuși opri procesul de înstrăinare atât de înaintat, când preotul și învățătorul e slovean or croat.—După această introducere se dau textele, însoțite de traducerea lor în românește. La sfârșit o seamă de note lingvistice și literare, apoi două arii notate muzical cum, și câteva gravuri.

Concordances linguistiques entre le roumain et les parlers de la zone pyrénéenne, par G. Giuglea. Cluj, 1937.—Autorul pornește dela faptul că pe întinsul pământului unde se vorbește românește—inclusiv dialectele exterioare fruntarilor politice—, într'o serie oarecare de cuvinte lingvistul observă că unele s'au conservat la toate dialectele, altele numai pe un spațiu mai restrâns al românității, iar o parte din ele doar de se mai păstrează în un colțșor al zonei de răspândire a limbii noastre, resturi în proces de dispariție. „Pentru a lămuri astăzi un fapt lingvistic—de lingvistică română în specie—trebuie să studiem origina sa și să-l considerăm în cadrul, în spațiul geografic al întregului domeinu român, fără a ne mărgini numai la limba română; trebuie de asemenea să examinăm ce lupte se dau între aceste fapte înșile, pentru ca una să înfrângă pe alta și să-i ia locul în diversele arii lingvistice”. În acest sens d-l Giuglea se oprește asupra a o seamă de concordanțe constatate între limba română de o parte, și de alta graiurile zonei pireneene, adică tocmai între marginile extreme și opuse ale domeniului limbilor romanice. Din această cercetare se va vedea cum sunt cazuri în care cutare cuvânt „se menține încă pe o mare întindere, dar a pierdut o parte din viața sa interioară, semnificațiile sale schimbându-se. Această problemă de ordine semantică e dintre cele mai delicate”. Pentru exemplificare autorul ia cuvântul „căpușă” al nostru, din latura estică a latinității, și „caparra” (spaniol) din vestul ariei romanice. Cel d'întâi se află și la dacoromân, aromân, meglenit, albanez, sârbesc, bulgar și rutenesc. În Regat mai are sinonimele: grăpă (cu variantele grăpiță și grăpițoi), chichiriță, mielăriță, bulfă (or bolfă), cârcel și ticuș. Cel de al doilea: caparra (mai rar) sau garrapata, exista și în portugheză: corrapota. Căpușă și caparra se explică amândouă ca provenind din latinesc capere. Trebuie însă urmărită demonstrația erudită a semantismului cuvintelor studiate. Pentru aceasta trimetem la textul d-lui prof. G. Giuglea. Broșura e însoțită de harta respectivă a termenului „căpușă” din Atlasul lui lingvistic român.

Tragicul lui Pârvan și tragicul modern, de Vasile Băncilă. Brăila, 1937.—E un capitol din studiul întreprins de autor despre prof. Pârvan, și care se publică spre a comemora pe cel răpit prea de timpuriu, tocmai acum 10 ani, științei românești, personalitate extrem de complexă și totuși unitară. Tragic pe planul contemplativ, eroic pe cel practic, Pârvan „a trăit realitatea cosmică, adică rațiunea adâncă, armonia, infinitul, eternitatea și dest'nul. Gândul cosmic e una din constantele și cheile de înțelegere ale lui”, gândul care „i-a dat acea grandoare spirituală ce caracterizează ideologia lui” și pe care, în adâncirea lui, el „il datorează mult, ereditar, țărânului român, iar prin cultură antichității eline”. Tragicul lui Pârvan s'a concentrat mai ales în două idei: ideea morții și ideea singurătății. Cea dintâi: problemă fără soluție și durere fără sfârșit; cea de a doua e pentru el și mai tragică încă, fiindcă „e moartea anticipată, moartea permanentă, moartea ca act pur și ca eternitate”. Cu astfel de concepție, „viața lui Pârvan a fost, în mare parte, o procesiune prin împărăția morții”, iar motivarea ei, el o afla în însăși tragicul său, din care scotea puterea de a o suporta. Tragicul lui Pârvan e deosebit de cel modern, dar și de cel antic în bună parte; nu a fost nici pesimism, dar nici stoicism integral, ci mai degrabă „o pendulare de tragic și stoic, deși n'a fost numai aceasta”. Viața lui a fost, privită în întregimea ei, „tot ce poate fi mai pușin ca negație și mai mult ca afirmație”, „statuă înălțată în istorie, imn cântat eternității”.

Cosmologie și alchimie babiloniană, de Mircea Eliade. Buc. Ed. „Vremea”, 1937.—În lunga-i prefață autorul valorosului „Maytrei” și cunoscut

de mulțime aproape exclusiv ca romancier, își propune a chema atenția intelectualității noastre asupra unor lucrări ale d-sale în materie de istoria științelor orientale, și care pe nedrept sunt privite doar ca operă de erudiție or de specialitate, în vreme ce ele urmăresc a schița o nouă metodă în filosofia culturii. Căci e regretabil a constata ce puțin interes au suscitât în public „Alchimie asiatică”, ba chiar și masiva „Yoga”, la apariția lor, așa că pe ultima a făcut bine autorul că a publicat-o într-o limbă mai vehiculară, cum e cazul cu cea franceză. Asemenea cercetări, făcute asupra unor neamuri și timpuri atât de depărtate de noi cei de aici, ne duc la neașteptatul rezultat al constatării rezistenței elementelor etnice străvechi, a fondului autohton pre-arian, dincolo de Daci și Traci, elemente păstrate până azi în preistoria și folklorul său, și care au rezistat formelor spirituale ce năvălitorii indo-europeni au năzuit să le impună în cursul vremurilor. Cartea cuprinde 4 părți: *Cosmos și magie*, *Magie și metalurgie*, *Cosmos viu* și *Alchimia babiloniană*. Citirea volumașului, ce nu se poate rezuma într-o pagină, deschide largi orizonturi curiozității spiritelor doritoare de a mai învăța ceva, dar și restrânge simțitor orgolioasele pretențiuni ale științei de acum 2-3 decenii, care socotea că totul se poate măsura cu compasul, drămușii cu cântarul, în modernele laboratorii în vreme ce antichitatea ar fi fost doar jocul superstițiilor și prada ignoranței.

Dicționar istoric, arheologic și geografic al României, de O. G. Lecca. Ed. „Universul” Buc., 1937, — Volum de 630 pagini, tipărit cu îngrijire, el răspunde unei simțite nevoi de a te putea informa, — în lipsa unei enciclopedii complete și a dicționarilor de specialitate scrise în românește și pentru Români — despre oameni și locuri din țara noastră. El aduce informații sucinate cu privire la persoane care au jucat roluri în trecutul nostru istoric până acum 20 de ani, la localități și așezări omenеști din toate timpurile, la monumente, ruine și locuri de bătălie, la instituții și așezăminte de tot felul privind Statul, organizarea sa politică, administrativă, militară, socială, economică și religioasă, la cultură precum și la geografia fizică a României. Desigur că vom observa aci unele omisiuni, ba chiar și câte o eroare sau înregistrarea unor păreri care vor fi fost adevărul de ieri și care nu mai sunt cel de azi. Pentru Oltenia noastră, care ne interesează în rândul întâi, sunt cutare date și fapte ce urmează să fie puse la punct chiar după contribuțiunile înregistrate în colecția bogată a „Arhivelor Olteniei”. Lucrarea de față nu e compusă, de sigur, pentru specialiști, cari se vor adresa în materie de istorie, arheologie și geografie la monografiile și tratatele respective de specialitate, cu tot aparatul lor științific. Aceasta însă nu scade valoarea în sine a dicționarului d-lui Lecca, mult mai bogat în informație decât acel enciclopedic al librăriei „Cartea Românească”, și căruia îi poate servi de complement. Și la o nouă ediție, pe care i-o dorim pe cât mai curând, îmbogățit în cuprins și pus la zi în curent cu achizițiunile mereu reînnoite ale istoriei noastre vechi mai ales, dicționarul ce prezentăm cititorilor noștri nu va putea culege decât elogiul fără restricție.

Seminarul din Buzău, 1836-1936, de Dimitrie G. Ionescu, Buc. 1937, în ed. Seminarului Facultății de Teologie din Capitală — E un istoric al acestei școli, redactat cu prilejul împlinirii a 100 ani de existență a Seminarului Teologic „Chesarie Episcopul”, înființat pe lângă Episcopia Buzăului și inaugurat la 15 August 1836. Intemeierea lui a fost o urmare a legii votate de Adunarea Obștească d'n 7 Mai 1834, ce statuă ca, pe lângă fiecare episcopie să se creeze câte un seminar cu patru clase, întreținut „din plocioanele preoților” și sub controlul Mitropoliei. Acest seminar e al doilea înființat, primul fiind cel din București, de cu două luni mai înainte. La ceremonia inaugurării, cum Chesarie era reținut în Capitala principatului muntean ca locțiitor de mitropolit, a fost de față arhimandritul Eufrosin Poteca, igumenul mănăstirii Motru, care a citit o frumoasă scrisoare a lui Chesarie, indicând misiunea preotului de mâine, apoi a vorbit directorul instituției: Gavriil Munteanu. Așezat întâi în „casele, domnești”, unde e acum palatul episcopal, în fața bisericii catedrale, s'a mutat în Mai 1838 în noua-i clădire cu etaj, construită în curtea Episcopiei. Din anul

1860 administrația seminariilor trece asupra Statului. În primii doi ani seminarul a avut 20 bursieri și 8 absolvenți, care numără apoi progresiv. Între cei d'intâi 20 de elevi se afla și Vasile (Basilu) Caloianu, cel ce ajunge profesor la Craiova și director al Liceului craiovean pentru anul 1873-1874. Între profesorii cari au figurat în cursul vremii la această școală aflăm ca maestru de desen și pe marele pictor Andreescu, între 1872 și 1880. La 1893 seminarul este desființat, pentru a se redeschide în 1914 ca seminar superior, cu opt clase, care s'au creat treptat, începând din primul an cu clasa I-a. Pe timpul războiului a stat închis iar doi ani. Numele preotului Const. Provia, directorul școlii din 1914 până în 1922, dată când acesta a încetat din viață, va rămâne neuitat educator, părinte sufleteș și administrator excelent. După această epocă, seminarul a intrat în zodia politicianilor, spre scăderea sa, Buzăul fiind știut ca fief electoral al cutărui fruntaș din cutare „maare partid”.

Institutul de Studii latine, de Prof. N. I. Herescu, Buc. 1938. O nobilă și fericită inițiativă în vremea noastră materialistă, în care studiile clasice sunt vitregite, profesori de latinește și elinește din ce în ce mai puțin eminenți în stăpânirea acestor limbi, iar literatura prea adesea rătăcită și desorientată din cauza ignorării disciplinelor clasicismului, sau a conștiinței răslețiri de ele. Spre a remedia răul, autorul propune „crearea unei vaste asociații de intelectuali, care să-și propună ca obiect al activității sale: renașterea culturii latine în țara care continuă vechea Dacie romană”. În acel scop și în chip de prospect broșura publică textul unei conferințe la Radio: „Pentru Institutul de studii latine”, ținută de d-l Herescu la 11 Nov. 1937, în care se arată țelul urmărit și mijloacele prin care s'ar putea ajunge la scop prin înființarea numitului institut. Se adaugă broșurii câteva anexe, arătând cum e privity cultura latină în Ungaria, Cehoslovacia și Polonia. La sfârșit se dă un proiect de program al Institutului, în ce privește activitatea de urmat, precum și un statut al său. Adeziunile și înscrierile se trimet personal d-lui profesor N. I. Herescu în București, Str. Maria Rosetti, 6.

Legenda Sfintei Thais, de Jean Porubski. Craiova. Tip. Ramuri, 1938. —Iacă un subiect care iese cu totul din comun și presupune la autor o vie curiozitate a spiritului și deprinderea informației cât mai largi și mai precise. În afară de specialiștii hagiografiei occidentale, puțini să știe mai mult despre viața și moartea acestei curtezanе egiptene de pe la mijlocul secolului al IV-lea —care se pocăște, intră într-o mănăstire și moare „cu odeur de sântetă” spre a fi apoi și canonizată ca sfântă—decât ceea ce, așa de frumos și de captivant, a scris Anatole France în romanul său vestit. D-l. Porubski, pe care îl știm iubitor al cărții, cititor luminat, s'a pasionat a urmări difuziunea legendelor despre Thais, care au circulat prin antichitate, consemnate de autori greci, latini, siriani și francezi medievali, până la mai apropiatele de vremurile noastre faimoase colecțiuni din „Legenda aurea”, cu versiunea călugărului Voragine, precum și din prăfuitele tomuri ale culegerilor „Acta Sanctorum” și în „Analecta bollandiana”. Autorul înfățișează mai întâi aspectele monahismului creștin primitiv, întinderea sa în Orient, apoi formarea legendei thaisiene, a cărei variante create în cursul vremii le expune în mod critic, urmărind momentul convertirii sale, persoana convertitorului, apoi moartea pocăitei femei.—În partea doua a studiului său autorul cercetează răsrângerile acestei teme de legendă în literatura diferitelor popoare, de la sec. X-lea încoace.—În partea treia a cărții se ocupă de aflarea, în necropola creștină dela Antinoia, la 1901, a mormintelor Thaisei și a călugărului Serapion Sindonitul, cel care a creștinat-o. Arheologul Gayet, care a condus aceste săpături, își exprimă părerea că se poate să fi dat chiar de resturile Sfintei Thais egipteanca și de ale cuviosului călugăr care a întors-o pe drumul cuceririi celor veșnice, ale căror oseminte se păstrează acum în Musée Guimet din Paris.—Plăcuta surprindere ce ne face studiul d-lui Porubski, prin calitățile-i de informație, claritate și stil, sporește prin eleganta prezentare tipografică și îngrijită tipărire.

Dacia, Recherches et découvertes archéologiques en Roumanie. Fondateur V. Pârvan. An. V-VII, 1935-1936. Bucarest, Musée National des Antiquités, 1938.—Volum de 452 pagini, în acelaș format mare ca și cele anterioare, și tipărit la Monitorul Oficial în condițiuni tehnice superioare, iese de data aceasta sub îngrijirea d-lui prof. Vladimir Dumitrescu, director al Muzeului nostru național de cu anul 1935, în cadrul indicat de V. Pârvan, drept anuar al zisului muzeu. Conține următoarele articole și studii: *La station paléolithique de grotte de „Stânca Ripiceni“*, de Dr N. N. Moroșan. Este, dintre numeroasele stațiuni paleolitice din România, cea mai importantă. Grotta a trebuit să fie săpată de apa ploilor care se strecurau prin tavanul ei și va fi fost locuță în parte de omul preistoric în timpul neoliticului, anume în epoca aurignacianului superior și până în magdalenean, în care vreme s'a năruit tavanul grottei.—*Zamostea I am Ceremuș*. Eine neue jungpaläolithische Fundstelle Nord-Rumäniens, von Dr. C. Ambrojeviciu. Dr. R. Popovici. — *Le paléolithique en Roumanie*, cu o listă și o hartă a stațiunilor paleolitice din România. în Oltenia figurează aci stațiunile dela Cleanov-Mehedinți, Suharul-Dolj și Baia-de-Fer-Gorj. Această expunere rezumativă a cercetărilor efectuate de diferiți specialiști străini și români asupra paleoliticului este semnată de C. S. Nicolăescu-Plopșor.—*Les fouilles de Cunești*, stațiune eneolitică aparținând civilizației de tip Gumelnița, de pe valea Dunării, în apropiere de Călărași, de Dorin Popescu.—*Céramique peinte de style ancien à Șipeniț-Bucovine*, în afară de acea mai nouă de civilizație Cucuteni, prezintă Ion Nestor.—*Hache en cuivre à double tranchant, trouvée en Valachie*, la Cătina-Buzău, de acelaș.—*Fouilles de Băești-Aldeni (Buzău)*, stațiune neo-sau eneolitică, în felul celei dela Sărata-Monteoru, descrie G. Ștefan.—*La nécropole de l'âge du bronze de Poiana-Tecuci*, stațiune preistorică și daco-romană (Piroboridava, unde s'au desgropat 31 morminte, din care 28 aparțin epocii bronzului și trei sunt mai noi ca primele, cu un inventar din care cea mai mare parte este din epoca romană. Cercetările sunt ale d-nei Ecaterina Dunăreanu-Vulpe.—*Rapière en bronze, du type mycénien, trouvée au sud-ouest de Bucarest*, pe lângă Roșiorii-de-Vede, considerată a fi de pe la 1500-1250 a. C., de Al. Dumitrescu.—*Dépôt (?) de bronzes de Medgidia (Dobrogea)*, de I. Nestor.—*Objets inédits du dépôt en bronze de Șpălnaca (jud. Alba)*, au Musée National des Antiquités de Bucarest, cu inventar mare și variat de obiecte ce se pot fixa cel mai târziu în epoca a patra a vârstei bronzului. Prezentare de Hortensia Dumitrescu.—*Le dépôt de la fin de l'âge du bronze découvert à Tăuteni*, în jud. Bihor, de Vl. Dumitrescu.—*Un nouveau dépôt de la fin de l'âge du bronze découvert en Transylvanie*, anume la Săpluc, jud. Sălaj, de Marius Moga.—*Fibules en bronze des collections du Musée National des Antiquités*, prezintă Dorin Popescu.—*Callatis*, două rapoarte cu privire la săpăturile și cercetările făcute în acel loc în anii 1928 și 1929-1931, de Th. Sauciuc-Săveanu, descriind mersul lucrărilor și recolta adunată de pe urma lor.—*Nouveaux timbres amphoriques provenant de Callatis*, cu nume de eponimi și fabricanți de ceramică grecească dela Pontul Euxin, prezintă G. Cantacuzino.—*Deux terres cuites grecques de Callatis*, aflate într'un mormânt la Mangalia, putându-se data ca ale sec. IV a. C., de Radu Vulpe.—*Nouvelles découvertes dans le „castellum“ romain de Barboși*, lângă Galați, în o stațiune getică, din care Grecii făcuseră un emporium de comerț, iar Romanii un bastion de apărare la nordul Dunării, păzind capul drumului ce urca pe Siret spre a merge în Dacia pe la Poiana. Articol de G. Ștefan.—*Fouilles archéologiques de Capidava*, de Gr. Florescu, săpături din 1928-1936, al căror raport arată mersul cercetărilor făcute în interiorul turnurilor, cum și descrierea monumentelor epigrafice și a sculpturilor aflate în incinta și vecinătatea Capidavei (Calachioi, în Dobrogea).—*Sucidava I*, cetatea dela Celei-Romanați, a fost săpată și studiată de D. Tudor în vara lui 1936, și anume citadela fortăreței romane. Aci s'au putut găsi patru straturi de vreme: 1) perioada preistorică; 2) cea constantiniană, distrusă de foc; 3) perioada romano-barbară a unei populații a cărei origină nu se poate preciza, și 4) perioada bizantină, pe locul și ruinele celei constantiniene, terminată tot prin incendiere. Lipsesc aci urme de viață romană anterioară lui

Const. cel Mare.—*Monuments antiques du Musée régional de la Dobrogea*, la Constanța, de Gr. Florescu.—*Le castellum romain de Săpata-de-Jos*, de pe malul Cotmeanei (jud. Argeș), chiar pe limes alutanus, identificat de Tocilescu, a fost cercetat de Vas. Christescu în 1929-1930, care dă rezultatul săpăturilor sale.—*Inscription en vers, découverte à Turtucaia-Transmarisca*, de Dinu Adameșteanu.—*Quelques monuments inédits de Turtucaia*, de Vas. Christescu.

Revista Institutului Social Banat-Crișana, Timișoara, an. VI., nr. 21, pe 1938, cuprinde în prima-i parte studiile: *Fascism, național-socialism, comunism-național*, de Dr. C. Groșorean. În fond, examinând metoda și tactica națiunilor în frământările de după război, constatăm că ținta tutulor este: asigurarea celor mai mari foloase cu riscurile cele mai mici, cum și că tot economicul—banul, interesul—domină și conduce politicul. Unii mai bogați „se ascund sub mantia, pacific colorată, a democrației.., exploatând lumea în mod egalitar”—tip Anglia, imperialist plutocrată—iar alții mai săraci se ridică sub flamura naționalismului totalitar—tip Reichul—, ambele imperialiste. Nouă „ni se impune categoric metoda naționalistă, singură aptă să pregătească defensivă înarmată”, fără a ne alătura la una din cele două tabere, crede autorul. Lupta dintre „dreapta” și „stânga” e în principiu lupta spiritualității împotriva materialismului. Sec. XX „a întronat primul interesului colectiv în organizația de stat”, încercând coordonarea intereselor particulare într’un obiectiv superior colectiv, „ceea ce nu exclude spațiul individual în domeniul spiritualității”, ba dinpotrivă se recomandă individualismul, selecționat ca element social și ca valoare morală, „dacă nu vrem să ne uniformizăm gândirea și simțul estetic”. Așa privind lucrurile, „mișcările naționale de dreapta, în România”, ar avea ca menire ideală: „crearea unei elite politice, pregătită pentru conducerea Țării”, adică exact contrar de cum s’a făcut la noi sub regimul politicianist de etichete variate. Căci prin „politică” nu trebuie să mai înțelegem, ca până ieri, sfărâșii interne, supralicității demagogice, lupte meschine electorale și cutare oameni învechiți în rele, ce se cred în drept a conduce destinele României, „ci mijlocul de apărare a Statului împotriva dușmanilor săi externi și interni”. În concluzie d-l Groșorean constată „faptul unei socializări lente al lumii întregi”. Procesul acestei socializări se îndreaptă pe două căi deosebite: una evolutivă, ca fascismul și național-socialismul, iar alta revoluționară în totul: comunismul.—*Bazinul dunărean*, de Grigore Ioan.—*Observări asupra vieții religioase morale, notate în com. Sârbova din Banat*, de Pr. Melentie Șora.—*Orientarea profesională și respectul individualității*, de Anatole Chircev.—În a doua parte a revistei, la *Insemnări și recenzii*, între alte notăm, nu cu mare surprindere de altfel, după un referat oficial al Preșidenției Consiliului nostru de miniștri, ce drum și cât timp îi trebuie unei petiții pornind dela o întreprindere de Stat—deci petiție privilegiată față de cele plecate dela un pârliț de cetățean—până când ajunge să fie rezolvată. Aflați că îi trebuie „în cel mai bun caz 125 de zile”. De altfel unui particular, în 90 la sută de cazuri nici nu i se răspunde; asta o știm mai toți din practică.

Nr. 22-23, din 1938: *Curentele naționaliste în muzică*, de Filaret Barbu.—*Bănățenism și creație*, de C. Miu-Lerca, proclamă dreptul și datoria de a se afirma și în acest ținut specificul local creator.—*Pe urmele „specificului” bănățean*, de Grigore Ioan, într’o chestiune care preocupă cu drept cuvânt de o vreme cercurile intelectuale din Banat. Acest specific, în literatură și în artă, are două izvoare de creație: orizontul spațial și etnicismul, cel din urmă fiind mai redus ca primul în cuprins.—*Monografia agricolă a com. Sârbova*, de Ing. Sever Dugăiașu.—*Lupta generațiilor*, de Dr. C. Groșorean.—La *Insemnări* se reproduce ultimul articol scris de Bogdan-Duică; *Despre tineret*. Răposatul profesor a crezut în tineret, în posibilitățile lui, în izvoarele de energie, de bună energie, cum zice el.

Nr. 24 vestește simțita pierdere pentru Banat a lui Avram Imbroane, luptător naționalist care, alături de Goga și Lucaciu, și în deosebire de politicianii cu tot felul de rezerve înesași, vroia unirea necondiționată și unificarea Românilor din frontierele lărgite peste Carpați.—*Despre electrificarea rurală a Banatului*, de Ing. Cornel Mikloși.—*Capitol introductiv la o viitoare istorie a Banatului Severin*, mai precis: a celor opt districte valahice, de N.

Tomiciu, privind și stări din Oltenia noastră.—*Organizarea institutelor de ocrotire ale femeilor de serviciu*, de N. Fischer.—*Proiect pentru înființarea unui Centru de Ocrotire a Femeii*, de Ana Percea.—*Reglementarea problemei minoritare*, de Dr. C. Groșoreanu.—Numărul se încheie cu însemnări felurite și recenzii de cărți și reviste.

Revista Istorică Română, vol. VII, fasc. 3-4, pe 1937, apare și ea cu ceva întârziere, dar cu bogat și ales cuprins: *Despre ilș*, de Const. C. Giurescu. Ilșul este unul din vechile și principalele impozite din Moldova, menționat întâi într'un doc. din 1 Aug. 1444. Consista din o zeciuială în natură asupra grâului și orzului; o dijmă pe grâne deci, corespunzând căblăritului din Muntenia. E o dare nu numai cea mai veche, „dar chiar mai veche decât statul moldovenesc”. Ca etimologie se socotește de origine tătărească. Cu timpul, termenul ilș s'a estins, ajungând a însemna dijmă în genere, de orice fel, în Moldova, și luându-se mai târziu nu în natură, ci în bani.—*Minele de aramă ale lui Mircea-cel-Bătrân*, de P. P. Panaitescu. Vd. recenzia extrasului respectiv la rubrica anterioară a cărților.—*Diplomatica slavo-română din secolele XIV și XV*, urmare, de Damian P. Bogdan. Examinează următoarele formule: Sanctio, Poena spiritualis, Poena temporalis, Corroboratio, Datum și Apprecatio.—*Despre Iordache Ruset*, de Ioana R. Rosetti.—*Vechimea mănăstirii din pădurea cea mare dela Bolintin* este cel puțin din 1433, cum o atestă I. Ionașcu într'un hrisov al lui Alexandru Voevod din 15 Martie 1694, datat din Târgoviște.—*A participat Mircea-cel Bătrân la lupta dela Ankara* (28 Iulie 1402) dintre Baiazid Fulgerul și Timur Leuk? se întreabă Aurel Decei, la care, sprijinit pe dovezi, răspunde că nu. Mircea nu l-a ajutat aici nici personal și nici altfel.—*Boieri moldoveni din sec. XV*, și anume Stanciu Părcălab de Hotin și Stanciu marele, fiul lui Ivan dvornic, de I. C. Miclescu-Prăjescu.—*Din ineditale lui Costache Negruzzi* dă V. Ghiacoiu traducerea operei lui Florian: Célestine, nouvelles espagnoles.—La rubrica „Miscellanea” reținem: *Fabricile de hârtie ale lui Matei Basarab*, însemnare de M. Popescu, amintind de „moara făcătoare de hârtie” adusă în țară—fără a menționa unde—de voevod, și pe care o semnalase întâia dată în A. O. III, răp. Bianu. Se semnalează încă și un pitac domnesc scris în românește pe hârtie fabricată în țară, din 4 Aprilie 1646, în care se poruncește „să lase slobozia sfintei mănăstiri Cozia, care se chiamă Călimănești, în pace pentru cărpa dela moara de hârtie”. Locul fabricii va fi fost pe malul râului, între Ostrovul Oltului și mănăstirea Cozia. Hârtia ieșită de aci, cu filigranul acvila cruciată, o aflăm pe două zapise din 1632, ceea ce ar dovedi că moara de hârtie de acolo exista la 1632. Cum însă cele două zapise sunt false, rămâne stabilită existența fabricii de pe la 1643. Se poate presupune că am avut mai mult decât două mori de hârtie sub Matei Basarab, din faptul că hârtia de pe atunci are în filigran acvila cruciată cu crucea dispusă în vreo trei feluri. A doua fabrică se poate să fi fost la Câmpulung, pe râul Doamnei, sau pe râul Târgului, ce trec pe acolo.—Dragoș-Petroșan fixează între 1510 și 1512 ca dată a donației Evangheliarului manuscris dăruit de Marcea poște nicul mănăstirii Bistrița, aceasta după lista divanelor respective.—Urmează *Recenzii* și foarte prețioasele *Notițe bibliografice* și un *Indice*.

Anuarul Institutului de Istorie Națională al Universității „Regele Ferdinand I” din Cluj, publicat de Alex. Lapedatu și Ioan Lupas. VI, pe 1931-1935.—*Studii istorice* privitoare la moșiile brâncovenesti din Transilvania și Olteia (1654-1823), de I. Lupas, făcute pe temeiul unor documente păstrate în arhiva Muzeului Bruckenthal din Sibiu, privitoare la pricina procesului succesorilor lui Doboș cu Basarab Brâncoveanu dintre 1760-1803. Pentru a înființa chestiunea în întregime ei, autorul preface acest mănunchiu de acte de un număr de 4 te documente anterioare acestora, și anume: 1) diplomele date din 1654 de rădura Suzana Lorántti și fiul său Princ. Gh. Răcozy II, prin care se arată cum a pus Preda vornicul din Brâncoveni, bunicul domnitorului Brâncoveanu, stăpânire pe moșia Sâmbăta de sus; 2) un grup de 7 acte dintre 1713-1714, privind învențile lui Const. Brâncoveanu pe lângă Curtea din Viena, ca să i se învoiască a cumpăra imobile în Transilvania; 3) alte 6 acte dintre 1722-1724 cuprind informații prețioase despre moșiile brâncovenesti din Oltenia, ce se afla atunci sub

ocupația austriacă, precum și despre necazul Românilor făgărășeni când li se răpise biserica ortodoxă, clădită de C. Br. în Făgăraș anume pentru creștinii ortodocși. Aici aflăm deosebit de importanta catagrafie din 14 Aprilie 1722 a Inspectorului cameral austriac Procop din Craiova, de satele și moșiile brâncoveniști din Oltenia, aflătoare în jud. Romanați, Jiul de jos, Mehedinți, Jiul de sus. Din ea rezultă că numărul acestor moșii în 1722 se micșorase față de cele indicate în testamentul lui Br. cel dela 1708, căci după 1714 multe s'au înstrăinat. De aci și intervențiile repetate ale Doamnei văduve pe lângă Curtea dela Viena. 4) Grupul actelor dintre 1744-1761 privește în parte chestiunea retrocedării bisericilor din Făgăraș; 5) ultimul grup e dosarul proceselor succesoriale Doboci cu urmașii voevodului, învoiala la care se ajunge pentru lichidarea pricinii, apoi alte corespondențe pentru definitivarea acestei lichidări. La 1823 Grig. Brâncoveanu dăruiește moșiile Sâmbăta de sus și Poiana Mărului bisericii și școalei grecești din Brașov. Nemulțumiți de cum administrau Grecii averea donată, Brâncovenii din 1858-1868 o reclamă pentru Români, fără succes însă. Se notează curiozitatea că Gr. Br., prin actul de danie al celor două moșii către biserica și școala grecească din Brașov, cere dascăli de grecește și nemțește, dar de românește nu. —Urmează în anexe cele 74 documente.

Dăm aci, după citatele acte, numele satelor și moșiilor pomenite ca aparținând Brâncovenilor în Oltenia: Brâncoveni (menționat ca târg considerabil, bine populat, Criva de sus și de jos, Cocorăști, Arcești (omis în nota autorului, dar figurând în anexe), Ceparii, Branețul, Pârșcovul, Blajul, Câmpenii, Drăghicieni, Frâsinetul, Dăbuleni, Vlăduțeni, Osica, Izlaz, Căzileni—care trebuie să fie Căzileni, iar nu Căzileni—, Scărișoara „numit și Preajba dela Scărișoara“, Pârdeștii, Svorsca și Bărza din jud. Romanați; Stoenesti în același județ, dar care e trecut greșit în Dolj; Betejani (sat dispărut), Băilești (ai cărui locuitori trecuseră pe atunci mai toți în Lipov), Hrastul (actualul: Rast), Ghidiciu, Urzica, Comoștenii, Radeștița (?), Nedeia, Măceșul, Marmurile, Dreczen (Drăgești ?) din jud. Dolj; Corlatele, Știubele (Ștubelele), Bărboiu, Gogoșul, Almăjelul și Aninii, Șușița Rupura, Porumbeni, Drâncea, Sopotul, Bălteni și Valea-Aniniilor în jud. Mehedinți; Stăncești, Suorsica (?), ce nu poate fi Zvorsca, și Aninișul din jud. Gorj.

Rivalitatea polono-austriacă și orientarea politică a țărilor române la sfârșitul secolului XVII, de I. Moga. Slăbirea protectoratului rusesc în țările române (1834-1858), de Alex. Lapedatu.—O legiune italiană în Transilvania la 1849, de Alex. Marcu, este legiunea comandată de colonelul Alessandro Monti în ajutorarea Ungurilor.—Contribuții la istoria misiunii lui A. Pann în Apus (1864), de Olimpiu Boțos, cu o corespondență în Anexe, unde aflăm și din scrisorile olteanului Eagg. Carada, cum și notițe din gazetele franceze ale vremii. —La rubrica „Miscellanea“ se dau 2 doc. slavo-române: unul din București. 24 Oct. 1556 al lui Pătrașcu cel Bun, confirmând comisului Bocotan cumpărarea unor locuri din satul Tudorești; al doilea din Târgoviște, 18 Ianuar' 1690, prin care Gavriil Moghilă confirmă o cumpărare de țigani, menționând satul Căpreni din Dolj, iar din Gorj Cărbunești. Fomeștii, Petrești și Cărpeneșu. În divan stă în cap Enache Catargi banul de Craiova.—Scrisoarea lui P. Pellérdi privitoare la ajutorul dat lui Mihai Viteazul de Sig. Báthory în campania din 1595, de I. Crăciun, aducând câteva informații noi de amănunte, cu descrieri chiar frumoase, cum bunioară a așezării Târgovistei, și mai ales a luptei dela Gurgiu cu oastea turcească.—Participarea emisarilor Mihail Popescu și Salis la revoluția lui Horia, de C. Gölner. Însemnările unui tribun din 1848-1849, ale protopopului Beniamin Pona Densușianu, din țara Hăteșului, de E. Armeanca.—Scritorul și făptuitor de istorie: Mih. Kogălniceanu, de I. Lupas.—Contribuții la colonizările din Banat, de Gh. Vinulescu.—La urmă Dări de seamă, precum și Necroloagele neniților Vasile Goldiș, Ioan Bianu, Gheorghe Vălsan, G. G. Mateescu și Matei Voileanu.

Anuarul Arhivei de Folklor, publicat de Ion Mușlea. Vol. III. Buc. 1935. —Ion Bianu și folklorul nostru, de I. Mușlea.—Psihologie și creație populară, de Ion Diaconescu, examinând opiniunile emise în această chestiune, mai ales ale lui O. Densușianu, P. Cănel și T. Papahagi se realizează la nărerăa Cănel, cu oarecare rezerve. Astfel autorul zice că balada mai ales e creație a unui singur individ, bine înzestrat, iar nu a unui grup. Ea nu este o improvizație,

căci păstrează un cadru fix, cu câteva motive fundamentale stereotipe ale unei arii geografice limitate, dar se găsește totuși într-o transformare continuă, prin circulația ei de la o generație la alta.—*Folklor din Valea Almăjului-Banat*, de Emil Petrovici, unul din alcătuitoarii Atlasului Lingvistic al României. E cules din 6 sate românești—din 15 câte sunt acolo—ale Almăjului bănățean. Graul lor nu e perfect unitar. Se dau note privitoare la sate, populație, port, locuințe, obiceiuri și folklor de tot felul, cu un glosar și o hartă a regiunii cercetate.—*Raportul din 1756 al unui chirurg german despre credințele Românilor în moroi*, anume a lui Georg Talbor, cu analiza cuprinsului acestei cărți, de Valeriu L. Bologa.—*Alte variante românești ale snoavei despre femeia necredincioasă*, de adăugat la cele publicate în vol. II at Anuarului, publică I. Mușlea, dovădind că aria de răspândire a acestei povești e mult mai largă de cum se arăta a fi.—*Contribuție la bibliografia studiilor și culegerilor de folklor privitoare la Români din Basarabia și popoarele conlocuitoare, publicate în rusește*, ne aduce, într-o specialitate cam săracă pentru regiunea basarabeană, P. V. Ștefănuță, consemnând 94 de lucrări.—*Bibliografia folklorului românesc pe anii 1933-1934*, cu 256 cărți și articole cuprinzând material etnografic și folkloric, sub direcția Arhivei de Folklor a Academiei Române.

Vol. IV, Buc. Tip. Mon. Of. 1937: *Scriitorii raguzani și refrenul colindelor noastre*, de Silviu Dragomir. D-sa atrage atenția asupra faptului că doi scriitori raguzani din sec. XVI și XVII au folosit refrenul „Iloja, Lero, Dolerije“, care seamănă cu „O! ler oi d'ai ler oi“ al nostru. E probabil o rămășiță prizărită din colindele românești ale unor Români slavizați din Pen. Balcanică.—*„Mironosițele“*, o dramă religioasă din ținutul Săliștei, Jud. Sibiu, un fel de poem dramatic popular ce se reprezintă, costumat, în zilele Paștilor. Azi nu s'a mai păstrat decât în com. Rod din același județ. E unicul „Mystère de la Passion“ românesc, creațiune personală a unui poet poporan Petruț, din sec. XIX. Se dă la urmă și textul integral al acestei compuneri, de către D. St. Petruțiu.—*Cercetări folklorice pe valea Nistrului-de-jos*, de P. V. Ștefănuță, foarte serioasă lucrare, larg informată, cu multe texte și cuvenitul glosar. *Contribuțiuni la aprinderea „focului viu“ în Ardeal, Maramureș și Bucovina*, de Tiberiu Morariu. În câteva regiuni mai retrase ale Carpaților nordici și nord-estici, și foarte puțin în Munții apuseni, s'a mai păstrat acest obicei, care pare a fi legat de cine știe ce cult preistoric, de a aprinde „focul viu“—nu cu elibrituri, nici cu amnarul—de ciobani, atunci când urcă înăia oară la stână cu oile, primăvara. Aceasta cu credința că munca le va fi mai cu spor și va merge bine turmei. Focul viu se face prin frecarea a două lemne, în diferite chipuri, așa cum sunt descrise de cel care a studiat această veche dătină păstorească.—*Material pentru cunoașterea și răspândirea „focului viu“ la Români*, cu noi și variate amănunte despre locul și împrejurările în care se aprinde focul viu, cercetare de I. Mușlea.—La sfârșit *Bibliografia folklorului românesc pe anul 1935*.

Studii italiene. Director: Alexandru Marcu. Vol. III, Buc. 1936, cu un sumar copios: *Torquato Tasso în Romantica românească*, de Alex. Marcu, cercetează pătrunderea lui Tasso în literaturile altor popoare și înrăurirea romantismului său, direct or indirect, dela En. Văcărescu până la „ultimele reflexe romantice“ din vremea noastră. Se urmărește izvorul Tasso în critica românească nouă. Un capitol despre traduceri din autorul Ierusalimului liberat și al lui Aminta—*T. Tasso în literatura greacă*, cu influența-i asupra teatrului cretan și traducerii în greaca modernă, de N. Camariano.—*„Cinque Maggio“ a lui Al. Manzoni, în românește*, de Cornelia Dumitrescu, cu cele cinci versiuni în limba noastră: Obedenaru Tănu, Soricu, Iorga și Cifarelli.—*Traduceri românești din Leopardi*, dela Aron Densusianu până azi. Intre traducători aflăm și pe craiovenii Barbu Constantinescu, actual ministru plenipotențiar, pe profesorul de cinstită memorie Mih. Strajin și mai ales pe profesorul Alex. Marcu. Notările sunt de Alexandrina Mititelu.—*N. Grigorescu și Roma*, de Em. Virtosu.—La „Miscellanea“ însemnăm: *Modelele Gramaticii lui Văcărescu*, în care N. Camariano identifică izvorul citat viz „Fatea“, în Giorgio Facea din ins. Cerigo, fost capelan la bis. grecească S. Giorgio din Venezia, care a scris o Gramatică geografică la 1760, cum și izvorul grecesc al lui Antonie Catiforo, care a publicat o gramatică gre-

cească tot la Venezia în 1734.—*Italia în corespondența lui Duiliu Zamfirescu cu Titu Maiorescu*, de Mariana Rarincescu.—*Academia Platonică din Florența*, minunată prezentare a cărții cu acest nume a d-lui prof. P. P. Negulescu, de Edgar Papu.—La sfârșit *Recenziile*, *Insemnări bibliografice* și o dare de seamă a activității inițiată și desfășurată de Institutul de Cultură Italiană din România în cursul anului 1936.

Vol. IV, an. IV, 1937: *Dela T. Tasso la Eminescu*, Coincidențe tematice, de Alex. Marcu—*Giovanni Pontano e le sue „De laudibus divinis“*, de Anita Belciugățeanu, despre un vestit umanist și poet al sec. XV, deopotrivă orator, filosof, astrolog, filolog și în același timp om de stat.—*Contribuții la istoria Operei italiene din București*, de I. Horia Rădulescu. Notăm aci reproducerea listei garderobei teatrului Soc. Filarmonia din 1835, pentru nomenclatura stofelor și costumelor.—*Influența lui Leopardi și Carducci în poezia lui Duiliu Zamfirescu*, de Alexandrina Mitilelu, influență de altfel redusă.—*D. Z. tradus în italienește*, constată că, dacă încercările nu au fost tocmai isbutite, este din pricina dificultății de a reda un text românesc cu stil personal ca al lui D. Z. într-o limbă străină.—*Gian Luigi Frollo, 1832-1899*, fostul profesor al catedrei de Istoria literaturilor neolatine dela Universitatea din București, care a urmat lui Ulysse de Marsillac, profesorul de lb. și lit. franceză. A fost și un îndrumător al învățământului italian în România, acest venețian așezat la noi. Articol de C. H. Niculescu.—*Opinia publică românească și cazul Felice Orsini*, de Ștefan Crudu.—*Antonio Cosimelli*, fost comandant al reg. II grăniceresc român din Năsăud în sec. XVII, care a lăsat câteva compuneri latinești versificate, e înfățișat de I. Naghiu.—*Urmează: Miscellanea și celelalte rubrici*, ca în volumul anterior, cu Darea de seamă a Institutului de Cultură Italiană pe anul 1937.

Revue de Transylvanie, tome III, nr. 1, din 1936, Cluj. Apare sub dir. d-lui prof. univ. Silviu Dragomir și sub auspiciile Astei din Ardeal. Dintr'un răvaș către abonații revistei, atașat acestui număr, vedem că și această valoroasă publicație, menită a lupta împotriva revizionismului unguresc, nu e ajutată cum o merită. O nepăsare și o nesimțire, care te rușinează ca Român, se observă mai peste tot la particularii și instituțiile publice, ca și la îmbogății din sărăcia altora, ce nu plătesc nici modestul abonament de 200 lei anual al unei reviste ca *Revue de Transylvanie*.—Din acest număr notăm: *L'Italie et notre unité nationale*, arătând—pe urma discursului lipsit de amenitate pentru Români al d-lui Mussolini la Milan, și prea părtinitor pentru Unguri—declarațiile făcute de șefii fostelor partide politice din țara noastră și oameni cu cuvânt de greutate: Maniu, Iorga, Goga, Cuza și C. C. Brătianu.—*Les enseignements de l'Atlas linguistique de Roumanie*, de Sextil Pușcariu. Articolul este însoțit de 15 hărți din numitul atlas. *La petite-Entente et la réforme de la Soc. des Nations*, de G. Solronie.—*Chronologie des types de villages dans le Banat et la Transylvanie*, de R. Vuia. În afară de documentarea istorică scrisă, se poate scoate o dovadă a vechimei mai mare or mai mică a unei populații etnice după chipul așezării lor în sat. Pe temeiul acestor observații și date stabilite (principiul lui Gradmann—fiecărei epoci îi corespunde un tip dominant de așezare a locuințelor pe care tradiția l-a consacrat, cum și legea lui Mielke: orice populație care a trăit în sate risipite, când se așează în altă parte întemeiază sat de tip concentrat—se poate conchide că în Banat și Transilvania elementul etnic băstinaș, cel străvechiu, n'a putut fi decât cel românesc, și că Ungurii întâi, apoi Sașii după ei, nu sunt decât coloniști aduși într-o epocă mai mult sau mai puțin recentă în pământurile românești.—*Russie et Petite-Entente*, de S. Dragomir.—*Un chapitre de l'histoire économique des Roumains de la Transylvanie: l'impôt roumain de la „quinquagesima“*, de Al. Dobosi. E vorba de birul care revine adesea în doc. de peste Carpați din sec. XIII-XVI cu numele de mai sus, sau „quinquagesima ovium“, adică dare în natură pe care Românii, ciobani mai ales, o plăteau regilor Ungariei, anume de 1/50 din animalele cornute, mai cu seamă oi. În sec. XVI-XVIII o aflăm și ca „vigesima ovium“ sau „census Valachorum“. Românii îi ziceau „datul oilor“.—La urmă *Insemnări și Dări* se seamă.

Nr. 2, din 1937, se deschide cu paginile elocvente și perfect obiective ale d-lui Simion C. Măndrescu: *Pro Italia*, Pages d'histoire vécue, în legătură cu

sgomotoasele manifestațiuni ale așa zisei „amicții maghiaro-italiene“ exploatată de vecinii Unguri. Emoționantă povestire a demersurilor făcute de autor în 1918 la Roma, în calitate de delegat al „Societății Românilor din Transilvania, Banat și Bucovina“ spre a organiza o legiune română irendentistă a prizonierilor conșionali din fostele armate austro-ungare, dar mai ales spre a forma o atmosferă prielnică în presa și poporul italian pentru frații Români, aproape necunoscuți. Și d-l Măndrescu a isbutit pe deplin în această cucerire a simpatiei italiene pentru noi, binemeritând astfel de la Patrie.—*La légion roumaine d'Italie*, constituită prin decret regal la 15 Oct. 1918, ca parte integrantă din armata italiană. Primu-i comandant a fost Gen. Luciano Ferigo. Trei companii și un pluton din legiune avură timp să ia parte și să se distingă în bătălia dela Vittorio Veneto, care duce la capitularea inamicului și armistițiul din 4 Noembrie 1918. La 11 Noembrie capitulează Germanii; la 13 depun armele Unguri. România liberată, o delegație a Consiliului Național, constituit la Paris cu Pr. V. Lucaciu în frunte, vine la Roma, unde ia jurământul legionarilor români pentru Regele Ferdinand I al României întregite. Istoricul se face de Dr. Valeriu Pop.—*Un tribun du peuple roumain de Transylvanie: le prêtre Vasile Lucaciu*, de I. Lupaș.—*La frontière occidentale de l'Etat roumain*, de Laurian Someșan. O graniță politică delimitând exact o limită etnică nu poate fi trasă; ea va fi convențională, dacă trece prin ținuturi de populație eterogenă, și va separa mici grupuri etnice de grosul lor. Așa și la noi, unde interpenetrația neamurilor e un fapt. Se examinează cheștiunea fruntării noastre vestice, din punctele de vedere ale criteriului etnic, ale celui geografic, economic și strategic, care toate au fost luate în considerație în trasarea acestei granițe.—*L'emploi des langues minoritaires dans l'administration*, de Iulian M. Peter.—*L'action nationale des Souabes de Transylvanie*, de Gh. Tulbure. Este vorba de Șvabii din Transilvania. Cei din nord sunt coloniști de dată recentă, dintre 1712-1740, în regiunea Satmarului. Catolici, vorbind nemțește, sunt maghiarizați cu încetul, mai ales prin biserică și școală. Șvabii din sud, din Banat, sunt mai puțin numeroși. Guvernele românești au favorizat recăstigarea celor pierdute de Șvabi prin maghiarizare, încurajând revenirea lor la limba germană.—*Némésis*, de A. Gociman, comentariu în jurul sinuciderii deputatului ungur Nándor Urmánczy, asasinul Românilor arși de el pe rug la Belși la 8 Noembrie 1918.

Nr. III, din 1937: Le professeur Sextil Pușcariu, de Th. Capidan, cu prilejul împlinirii a 60 ani ai profesorului din Cluj, filolog, membru al Acad. Rom. și conducător al redacției marelui nostru dicționar al Academiei, al Muzeului Limbii Române și periodicului Dacoromania.—*La règle de l'unanimité des votes dans le pacte de la Société des Nations*, de G. Sofronie.—*Les relations franco-roumaines à l'Université de Cluj*, de P. Sergescu.—*Le développement de l'enseignement primaire dans la „zone culturelle“ de Transylvanie*, de Aug. Caliani.—*Liszt dans les Principautés Danubiennes*, câteva adăgiri, cu privire la cartea de curând apărută a lui Oct. Beu, în care se descrie călătoria muzicantului compozitor al „Rapsodiei Române“, al cărui text a fost descoperit în copie în Germania, la 85 de ani după compunerea sa, Fr. Liszt a venit din Sibiu în București, la 10 Dec. 1846, pentru două concerte, apoi a mers la Iași.—*Observations en marge des réponses de M. Béla Bartók*, de Coriolan Petranu.—La „Note“, semnează I. Lupaș rândurile de pomenire pentru „un mare avocat al Poporului român“: *Partenie Cosma* (1837—1923), temeiul puternicei citadele economice românești din Sibiu „Banca Albina“.

Buletinul Societății Reg. Rom. de Geografie. Tom. LVI, pe 1937. Se continuă publicarea postumelor lui G. Vâlsan: *Românii din Serbia* din care se vede ce nedrept act a fost ruperea în trei bucăți a Banatului, „provincie perfect definită geografic, având o unitate economică indiscutabilă, și în trecut o unitate etnică pe care a turburat-o numai politica austriacă, dusmană maseilor naționale omogene“. Căci dacă în România au rămas vreo 90.000 de Sârbi,—în Serbia sunt vreo jumătate milion de Români, adică vreo 160.000 în Banatul atribuit Serbiei, vreo 280.000 în regiunea dintre Morava-Timoc-Dunăre, și vreo 60.000 în Macedonia sârbească, toți tratați sălbatec, fără umbră de reciprocitate în tratament.—*Evoluția Statului român în cadrul său geografic*, de acelaș.—*Considerațiuni morfologice asupra „Coastei de Argint“*, de acelaș.—„Dealul Mare“

Hărlău. Observări asupra evoluției reliefului și așezărilor omenești din această regiune, de Victor C. Tufescu.—*La circulation générale des eaux de la Mer Noire*, de Radu Ciocârdel.—*Vegetația măgurei Petricica*, de Const. Papp.—La Note și comunicări însemnă interesante pagini pentru noi: *Corectări geografice în Diploma Ioaniților (1247)*, de Ion Conea, cu problema piscinelor dela Celeiu, identificate de d-sa a fi fost în munții Gorjului, iar nu la Dunăre. Vd. recenzia cărții din numărul trecut, pp. 158-159.—*Codrii și numele Prut și Argeș în continuitatea Românilor din sud-estul Carpaților*, cu note despre codrii Munteniei, de N. Antonovici.—*Cronică geografică bogată în relații*, cu o dare de seamă despre *Congresul profesorilor de Geografie*, ținut la T.-Severin în vara lui 1937.—Frumos scrisă, cu sentiment și captivantă povestirea unei *Vânători de păstrăvi la Izvarna*, de Ion Conea.—Bibliografia și recenzii completează volumul.

Arhiva pentru știința și reforma socială, organ al Institutului Social Român și al Federației internaționale a societăților și institutelor de sociologie, al cărui director e prof. D. Gusti, a tipărit două mari volume în 1936, sub titlul *Mélanges D. Gusti*, ca omagiu profesorului de sociologie al Universității din București, la împlinirea a 25 de ani ai carierei sale universitare. Aceste volume formează anii XIII și XIV ai acestor Arhive. Notăm aci numai studiile ce privesc direct sau indirect Oltenia noastră: *Un mémoire de 1857 sur les classes sociales de la Valachie*, de I. C. Filliti, memorii redactat poate chiar de Barbu Catargiu.—*Considérations sur l'alimentation paysanne en Roumanie*, cu observații din ținutul Făgărașului, de D. C. Georgescu.—*L'organisation pastorale en Roumanie*, de Traian Herseni.—*L'organisation collective du village roumain*, de H. H. Stahl.—*Notice bio-bibliographique sur D. Gusti*, născut la Iași în 13 Febr. 1880, profesor universitar din 1910, membru al Acad. Rom. din 1919, președinte al Inst. Social Român din 1921, ministru al Instr. Publ. în 1932 și director al Fundației Culturale Regale „Principele Carol, din anul 1934. Lucrări tipărite: 72.—In vol. II menționăm: *Județe dispărute din țara românească*, de C. C. Giurescu. Pornește dela erorile constatate într'un articol al lui Gustav Weigand cu privire la numele vechilor județe românești în vechime. Rectificând greșelile semnalate, d-sa constată că, din județele ce există azi, 11 au dispărut în România veche. Din Țara Românească sunt: județul Jaleșului, jud. Motrului, jud. de Baltă, jud. Gilortului, jud. Pădureț și jud. Săcuiei sau Saac. Din acestea *județul Jaleșului* apare prima dată în hrisovul din Oct. 1385 al lui Dan Vd. pentru mănăstirea Tismana, și a doua oară în hrisovul lui Mircea cel Bătrân, din 27 Iunie 1387, confirmând aceleași; pentru aceeași Tismana un doc. din 28 Oct. 1429, dela regele Sigismund al Ungariei, pentru întărire de posesiuni; a patra oară un doc. similar al lui Ioan de Huniade, din 20 Oct. 1444, tot o întărire de proprietate mănăstirii Tismana. Jud. Jaleș cuprindea o bună parte din Gorj, cu Tismana, Tg.-Jiu și cu partea de nord-est a Mehedințului de azi. *Județul Motru* e menționat odată la 10 Iunie 1415 de Mircea cel Bătrân, întărind o proprietate: satul „Beala“, care e Bala din Mehedinți. Se întindea în basinelul Motrului, mărginit spre sud cu jud. de Baltă, spre nord cu al Jaleșului, spre est cu jud. Gilortului și spre vest, în Mehedințul de azi, cu teritoriul cetății Severinului. *Județul de Baltă* e amintit de Ioan de Huniade în 1444, întărind mănăstirilor Vodița și Tismana niște sate în acest județ. Se întindea în sudul Doljului și Mehedințului. Dela finele sec. XV și începutul sec. XVI, găsim în locul acestor trei județe Mehedinții, Iul de sus și Iul de jos. Tot de cu începutul sec. XVI aflăm *județul Gilortului*, anume întâi în hrisovul lui Radu cel Mare, din 3 Mai 1502, pentru mănăstirea Govora, și un altul pentru măn. Bistrița, apoi unul din 3 Nov. 1516, dela Neagoe Vd., întărind mănăstirii Cornetu o danie. Dincolo de Olt. între județele Argeș și Muscel, exista la finele sec. XV un județ cu numele de *Pădureț*, constatat la 19 Iulie 1498 sub Radu cel Mare. *Județul Săcuiei* or: al Saacului, cuprindea Prahova și Buzăul, cu târgurile Săcuiei (pomenit din 1431, sub Dan II), Teleajen, Bucovul, Vălenii de Munte, Mizilul și Urlatii. Acest județ a durat până la jumătatea sec. XIX.

Anul XV, nr. 1-2, pe 1937, cu sumarul: *Equilibres psychiques collectifs*, de G. L. Duprat.—*Das Lebenswert der Utopie*, de Dr Hans Freyer.—*L'habitation humaine en rapport avec les structures rurales et urbaines*, de J. Perici.—*Câteva date privitoare la o cârciumă țărănească*, de Tr. Herseni.—*Réponse au questionnaire du B. I. T. sur les conditions du travail des femmes en Rou-*

manie, par Calypso Botez.—*Din problematica și metodologia cercetărilor eugenice și genetice în cadrul monografiei sociologice*, de I. Făcăoaru.—Recenzii și Cronici la slășit.

Revista critică, Iași, an. XI, nr. 4, în chenarul de doliu al primei sale pagini încadrează vestea morții profesorului de arheologie al Universității din Iași, **Orest Tafrali**. Directorul valoroasei reviste „Arta și Arheologia”, autorul atâtor opere de seamă cu privire la Salonic, Mănăstirea Putna, Mănăstirea Curtea de Argeș, etc., etc., bizantinolog cu reputație europeană, a încetat din viață în capitala Moldovei la 5 Noembrie 1937. Omul a trăit o viață de muncă, puțin răsplătită de ai săi, și a avut să suferă de prigoana multora. Ce trist e să afli din necrologul ce semnează prof. G. Pascu, directorul revistei, că Tafrali „a lăsat cu limba de moarte că la catafalcul lui rectoratul Universității și decanatul Facultății de Litere să nu-i pue coroană și să nu-i ție discursuri...” Spun foarte multe aceste puține cuvinte!—*Eminescu și lirica franceză*, note critice de Gr. Scorpan, pe marginea cărții tipărite la Paris, 1930: „Le poète Eminescu et la poésie lyrique française” de D. Al. Nanu. Se arată cu drept cuvânt că este o imposibilitate a demonstra Francezilor teza—chiar dacă o acceptăm și noi—că Eminescu e cel mai mare romantic european, după V. Hugo. Și aceasta pentru că dovezile de adus întru susținerea acestei afirmații—texte din poeziile în chestiune—nu se pot da Francezilor decât în traducere franceză, iar o traducere, cea mai bună ce ne-am putea-o închipui, este incapabilă să egaleze originalul românesc. Incercarea d-lui Nanu, oricât de generoasă ar fi ea, va fi sorocită în succesului.—*Cronica* prea abundentă copleșește materia acestui număr al Revistei Critice. Din ea însemnăm notițele despre revistele românești, în special cele cu privire la bătrâna „Arhiva” din Iași, de sub direcția d-lui prof. Ilie Bărbulescu, precum și rechizitoriul făcut unui „don menistru, chirurg ministerial, mare francmason”, și protectorul vestitului venerabil N. Balaban dela Craiova, cel cu vechi fraude din trecut și cu altele noi acum la Judecătura de Instrucție, judecător care e altul decât fostul dela Instrucțiunea Publică războtezată în Min. Educației Naționale.—La articolul *Universitatea din Iași greu bolnavă* se dă textul unui proces verbal (nr. 14) al ședinței Consiliului Facultății de Litere din 2 Aprilie 1937, în care d-l prof. Oțetea, protestând contra acuzației ce i-a adus d-l prof. Pascu, anume că ar fi francmason, spune că de altfel și Tudor Vladimirescu a fost mason, sau afiliat unor societăți masonice. Dar asta ce o mai fi?!—*La Recenzii* însemnez observațiile d-lui G. Pascu despre cartea lui J. Svennung: „Untersuchungen zu Palladius und zur lateinischen Fach- und Volkssprache”, Uppsala, în care se „discută formele fonetice și lexice latine populare din opera lui Palladius în legătură cu formele respective din celelalte izvoare latine populare, ceea ce ne permite să aflăm lucruri foarte interesante pentru istoria limbii române”. Se extrag câteva exemple în materie de fonetism și vocabular, cu aplicație la limba română.

An. XII, nr. 1-3, recheamă amintirii noastre *Un poet eminescian uitat*: Ioan Popovici Bănățeanul, prin Gr. Scorpan. Poetul „a împrumutat mai ales atmosfera idilică din unele poezii ale lui Eminescu, iar dela Vlahuță termenii și uneori chiar ritmul poeziilor în care ni se înfățișează pasiunea eroticii feminine”. D-l Scorpan caută să afle elementul de împrumut, dar și să arate pe cele originale, „care vădesc un autentic talent” în opera poetică a lui I. P. B., cum și în nuvela sa: „În lume”.—În continuarea cercetărilor sale metodice privitoare la *Cronicarii moldoveni*, d-l prof. G. Pascu, cel care a publicat în 1936 „Cronicarii moldoveni Gr. Ureache și Miron Costin”, iar anul acesta „Le-topisețul cel moldovenesc utilizat de Gr. Ureache”, publică în numărul de față al revistei sale câteva studii și însemnări, anume: 1) Cercetare asupra scrierei lui Miron Costin „Istoria de crăia ungurească”, pe care d-sa o socotește a fi scrisă după 1675, pentru motivele și argumentele ce expune aci, ca traducere din latinește.—2) Studiu asupra operei „De neamul Moldovenilor”, a lui Miron Costin, în redacția amplificată de Nicolae Costin, din care primele trei capitole au fost copiate întocmai, iar de aci Nicolae a făcut ceva modificări stilistice, dar și de text, cu amplificări și prescurtări după textul părintelui său.—3) „Operele lui Nic. Costin utilizate de Cantemir” în al său Hronic sunt: De Neamul Moldovenilor, al lui Miron Costin, în forma amplificată a fiului acestuia, și Hro-

nografului lui Nicolae Costin.—4) „Adnotațiile unui anonim la: De neamu Moldovenilor, în redacția amplificată a lui N. Costin“, din care se vede că adnotatorul a cunoscut Hronicul lui Cantemir, și că trebuie să fie un Moldovean ce a umblat prin Rusia.—5) În „Gr. Ureache și Const. Cantacuzino“, dovedește că C. C. a folosit nu numai De neamul Moldovenilor, al lui Miron Costin, dar și pe Gr. Ureache, în cartea sa: *Istoria Țării Românești*.—*Poezia erotică a lui Alecsandri*, partea I: Elementele dominante, de Gr. Școrpan. Poetul nostru a avut aceeași concepție religioasă a iubirii ca și Lamartine: o iubire calmă, luminoasă, transfigurată. E cântărețul „iubirii împărțite“, din clipa prezentă. Cum el n'a cunoscut sbuciumul unei pasiuni, temperament echilibrat, V. A. nu a exprimat în poezia lui sentimentul de fericire, extazul, în chip desăvârșit. Sentimentul său erotic avea însă „delicateță, gingășie, caracteristice unui suflet aristocrat“. Până la înalta spiritualitate nu a putut mai niciodată să se ridice bardul nostru. E mult retoricism în aceste poezie erotică.—*Nume de plante în limba română*, cap. VII: Raporturi româno-ucrainene (rutene), de G. Pascu, o seamă de observații din care reiese că „influența ucraineană asupra limbii române este mult mai întinsă de cât s'a crezut până acum. Ea nu cuprinde numai Moldova și Transilvania, ci și Muntenia“, ba a trecut puțin și până în Bulgaria.—*La Cronică* ni se spune un lucru uluitor: că deși d-l Stelian Popescu, directorul ziarului „Universul“, a oferit a tipări cu întreagă cheltuielă d-sale Dicționarul Academiei Române, d-sa nu a putut scoate în patru ani decât o fascicolă de 80 de pagini, și aceasta pentru că nu are manuscris...

Nr. 4, pe Oct.-Dec. 1938, cuprinde: *O nouă școală de filologie română*, aceea reprezentată acum la București—după moartea mult regretatului Ovid Densusianu—de dl. prof. Al Rosetti și asistenții d-sale. Notele critice ale d-lui prof. G. Pascu se referă în special la „Istoria limbii române“, cu cele două volume apărute până acum, ale d-lui Rosetti. Lucrarea e socotită ca „o compilație, în care partea „originală e contestabilă, ori chiar inadmisibilă, iar partea bună este datorită unor izvoare nemărturisite“. Această apreciere este susținută de un lung șir de citații din textul celor două volume.—Urmează o serie de rectificări făcute de directorul Revistei Critice d-lor A. Graur și Jacques Byck, cu privire la câteva articole publicate de cei numiți în „Bull. Ling.“ Se evidențiază urâtul sistem de a nu cita numele unor autori cu cari personal nu ai raporturi, numai pentru că nu-ți sunt prieteni.—*O încălcare de graniță a Moldovei în 1766*, încălcarea pricinuită de doi evrei din Polonia refugiați în Moldova, consemnează, cu două anexe în sprijin, Gh. Duzinchevici.—*La Cronică* se anunță dizolvarea Francmasoneriei—dar adevărată, nu camuflată, ca să înșele doar pe proști!—în Polonia.—*Recenzii încheie acest număr*.

Analele Dobrogei, an. XIX, vol. 1, din 1938, număr apărând ca o „publicație festivă, după un pătrar de secol—1913-1938—de slăbănire românească“. Revista Societății Culturale Dobrogene, sub direcția profesorului C. Brătescu, dela Universitatea din Cernăuți, apare ca un Omagiu M. S. Regelui și sub patronajul Rezidentului Regal al Ținutului Mării, d-l N. Otescu. Sumarul volumului de 260 pagini, cuprinde studiile următoare: *Evoluția geologică a Cadrilaterului și Hidrologia subterană a Dobrogei prebalcanice*, de prof. I. P.-Voitești; —*Cutremurele de pământ în Dobrogea*, de Ioan G. Popescu; —*Morfologia Cadrilaterului*, de prof. C. Brătescu; —*Șchița climatologică a Cadrilaterului*, de E. Otetelșanu; —*Flora Dobrogei Nouă*, de I. Prodan; —*Pădurile Cadrilaterului*, de Const. G. Gorgăscu; —*Privire generală asupra solului din Cadrilater*, de P. Enculescu și Oprea V. Cristache; *Biogeografia Mării Negre*, de C. Moțaș; —*Scurtă privire asupra faunei terestre și de apă dulce a Cadrilaterului*, de Raul Gălinescu. Însemnăm, ca lucru puțin comun și de laudă, că Primăria orașului Constanța s'a simțit obligată a ajuta tipărirea acestui volum cu suma de 20.000 de lei, iar Ministerul Educației Naționale cu 5.000 de lei.

Vol II, apărut luna trecută, adaugă articolele următoare: *Dobrogea meridională în antichitate*, de Radu Vulpe. Teritoriul dat României la 1913 în sudul Dobrogei nu reprezintă o unitate cu caractere specifice din punct de vedere geografic, și tot astfel, din punct de vedere istoric nu poate fi separat de restul Dobrogei. Această observație se potrivește și pentru vremurile mult depărtate de noi, ceeace autorul arată prin articolul de față, pornind dela populațiunile epo-

cei paleolitice, de caracter preindoeuropean necunoscut nouă,—și din care populațiuni vor fi făcând parte și Tracii—, apoi trecând prin Goți, Sciți, Greci coloniști, Romani, mergând până la invazia Slavilor și Avarilor, completată cu a Bulgarilor turanici.—*Dobrogea bizantină*, de N. Bănescu, se arată cum, în vicisitudinile atâtor schimbări prin câte a trecut stăpânirea sa politică, vitalitatea rasei și vieții romane s' a menținut puternică în acest cadrilater dintre Dunăre și Pontul Euxin.—*Mircea-cel-Bătrân*, cuvântare comemorativă, la 500 de ani de la moartea voevodului, de D. Onciul, în 1918, se reproduce aici.—*Caracterul etnografic al Dobrogei sudice din epoca turcească până la 1913*, de Alex. P. Arbore, cercetare minuțioasă a izvoarelor locale și straine, pe temeiul căreia se ajunge la concluzia că, exceptând populația descinzând din Cumani și Pecenegi a Găgăuților de pe malul Mării Negre și a Turcilor așezați aici încă din sec. XVI-lea, „toate neamurile conlocuitoare numite (Bulgari, Ruși, Lipoveni, Germani, Cazaci) sunt de proveniență nouă”.—*Oierii mărgineni și transhumanții lor în Dobrogea de sud*, de N. Dragomir, dovedesc și ei continuitatea elementului românesc în aceste locuri.—*Recuperarea Cadrilaterului*, de Ion Nistor.—*Cetățenia română în Dobrogea-Nouă*, de A. N. Pineta.—*Organizarea Dobrogei-Nouii și principile de justiție*, de D. Stoicescu.—*Populația Cadrilaterului între anii 1878 și 1938*, de C. Brătescu, arătând că în 1928 populația era astfel distribuită: 40,56% Turco-Tătari, 39,26% Bulgari, 14,75% Români, și 5,43% diverși. Prin emigrarea din anii din urmă a Turcilor și colonizările românești, aflăm în 1938 următoarele modificări: Bulgari 40,52%, Români 29,14%, Turco-Tătari 26,04%, și 4,30% diverși. Spre a romaniza mai repede Cadrilaterul se cere a se înlocui populația mahomedană emigrată cu români coloniști, iar pe de altă parte a se proceda la schimbul de populații cu Bulgarii.—*Densitatea populației din Cadrilater*, de Iliescu Dan.—*Deliormanul, verigă între Carpați și țărmul Mării Negre*, de S. Mehedinți.

Arhiva Someșeană, nr. 24, publică lucrarea d-lui Virgil Șotropa, directorul revistei: *Înființarea graniței militare năsădene*. În urmarea articolului din numărul anterior al revistei, se arată cum ajunse Curtea din Viena a hotărâri extinderea graniței militare sudice a monarhiei și înspre hotarele sudestice ale Ardealului, hotărâre care avea rațiuni politice, militare, ba chiar și religioase, întru cât se urmărea și suprapunerea credințelor unite peste acele ortodoxe strămoșești. Se expune mersul pregătirilor, apoi a organizării pe anii 1762, 1763, 1764, sfârșind în acest număr cu cedarea văii Rodnei din partea Bistrițienilor și actul de garanție al Mariei Tereza.—*Două acte remarcabile din secolul trecut, importante pentru istoria regiunii, dă Ioan Vaide*.—*Conștiința națională și eroismul grănițierilor năsădeni*, de Iuliu Moisil. Regimentele românești de grăniceri s'au ilustrat prin vitejia lor între cele ale altor neamuri din monarhie. În timpul campaniei lui Napoleon I în Italia, cei cari au ținut trei zile în loc (15-17 Nov. 1726) la podul dela Arcole pe marele împărat a fost batalionul 2 din reg. II de plăeși români din nordul Ardealului.—*Monografia școlilor din Sângeorz-Băi, jud. Năsăud*, de Justin Sahorea.—*Comunicări mărunte la urmă*.—În supliment se mai dau și câteva *Figuri grănițerești năsădene*, din galeria d-lui Iuliu Moisil, în continuare, înfățișând de data aceasta pe Artemiu Alexi (1847-1896), profesor al gimnaziului din Năsăud.

Dacia Istorică, an, II, nr. J, pe Ian. 1938, comentând cartea lui Ferd. nand Lot „Les invasions barbares” în partea ce ne privește pe noi Români—titlulată: *Une énigme et un miracle historique*. Numește enigmă și miracol faptul dispariției din istorie, vreme de opt veacuri, a populației romane sau romanizate „din acea parte a Daciei Traiane care azi se numește geograficește Transilvania”, până când s'a reaparat din nou menționată ca existând, dar sub un nume schimbat, cum schimbat va apare și numele țării. Nu e în aceasta nici enigmă și nici miracol, zice d-l Schiopul. Lucrul se explică astfel: Dacia Traiană este învadată, după 274, rând pe rând de Goți, Huni, Gepizi, Avari, dar nu toate această Dacie. Partea muntoasă a podișului transilvănean, cu poalele Carpaților dinspre Miază-zi, fiind ținuturi păduroase, fără drumuri bătute, și deci inaccesibile pentru niște năvălitori nomazi, cari duceau după ei carele cu femeile și copiii, cum

și turmele lor, n'au putut lua alt drum și deci ocupa „decât șesurile subcarpatine și cele de dincolo de Carpații cari despart Transilvania de Ungaria“. Grăbiți a se îndruma spre Occident, ei au ocolit Transilvania, cum au procedat și Tătarii în sec. XII, când au invadat Ungaria. La 1241 Transilvania a fost loc de refugiu pentru cei din regiunile șesului, din drumul năvălitorilor. Astfel văzute lucrurile, se explică drept urmare a acelei invazii: 1) Colonizarea Săcutilor, cari „nu au putut fi colonizați în Transilvania înainte de mijlocul sec. XII, adică înainte de invaziunea Tătarilor din 1241“; 2) „Încetarea coloniștilor germani (Sași) din provincia Sibiului într-o autonomie națională nu a putut să se întâmple nici ea înainte de acea epocă“; 3) „Descălecarea din Ținutul Făgărașului nu a fost o descălecarea de Români în ținuturile subcarpatine, ci o reîntoarcere la vatra strămoșească a unor refugiați“.—*Problema săcuiască*, de I. Schiopul, propune pentru etimologia cuvântului Săcuti termenul turcesc vechiu, trecut în ungurește „szakuly“ cu înțeles de păzitor de graniță. În ce privește origina lor etnică, ea nu are nicio importanță pentru noi. Fie că sunt coborâtori ai Hunilor lui Attila, resturi din descendenții Pecenegilor, or Gepizilor, sau chiar Bulgarilor ungarizați (prizonieri făcuți de Unguri la 894 în luptele cu Bulgarii aliați ai Grecilor), ei erau deveniți Unguri când au venit în Transilvania, complect asimilați de Unguri, vorbindu-le limba și fiind și creștinați. Limba ce o vorbeau „trecurse prin faza influenței limbii turcești și a celei slavone“. Căci la venirea lor aci Slavii din Panonia, aflați acolo de Unguri în vremea descălecării în Europa, erau și ei complect asimilați. Interesează istoria noastră a ști însă de unde au venit Săcutii aceștia și când au venit. Au venit din Panonia, „pentru că numai acolo s'a putut petrece procesul formării limbii ungurești și procesul de asimilare a Săcutilor“.—*Note pe marginea documentelor*: Doc. dat la 1223 mănăstirii Cârța, care este un fals al Sașilor, al cărui mobil e de a se arăta că au drept din vechiu de proprietate asupra averilor abației din Cârța, care de fapt numai de la finele sec. XV a intrat pe mâna lor. Articolul este de Al. Dobosi. — *Invaziunea Tătarilor din 1241*, după Rogerius, nu poate fi un adevăr istoric în afirmația că Transilvania a fost pradată de Tătari la 1241 sau 1242, întrucât capitolul final, în care e vorba de aceste fapte, este o interpolare făcută cu câteva veacuri mai târziu. — *Puneri la punct*. de V. Popa: 1) Cumania albă și Cumania neagră, termeni folosiți de cronicarii Thurocz, Simon din Keza și Cronica din Buda ar fi identificați astfel. C. albă se întindea în regiunea Dunului, în stepele rusești; C. neagră era în vecinătatea Ungariei, în regiunea muntoasă de dincolo de ramura Carpaților ce formează granița între Ungaria și Galicia. — 2) „Stebenbürgen“ nu e atestat în 1292, documentul respectiv ne prezentând autenticitate. — *Toponimie*, etc. de Ion Grecu, cu privire la „Burglos“ și „Strassburg“.

Nr. 2, din Febr. 1938, urmând cercetările d-lui Iosif Schiopul despre *Problema săcuiască*, ține la concluziile că: 1) Săcutii din Transilvania sunt Săcuti maghiarizați, veniți din județele din Nordul Ungariei; 2) ei au venit în timpul năvălirii Tătarilor din 1241, și 3) ceea ce i-a adus în Transilvania a fost împingerea lor în ținuturile românești, când au fugit în fața invaziei tătarești. — „*Terra Borza*“ este ea Țara Bârsei? se întreabă d-l Schiopul. E impresionant a constata că nu există nicio amintire în constituția poporului săsesc de trecerea Cavalerilor Teutoni prin Țara Bârsei, și aceasta vreme de șase veacuri. Nici cronicile locale nu pomenesc despre ei, și nici geografil și cartografil respectiv. Pe temeiul a trei diplome ale lui Andrei II, datate 1211, 12-2 și 1202, confirmând donația unei *Terra Borza* către Cavalerii Teutoni, s'a creat istoria aducerii în Țara Bârsei a Cavalerilor Teutoni, ca să colonizeze acest pământ pus-tu și să apere granițele țării, cum și mai târziu cavalerii s'au întins și peste munți, s'au înfărit, clădind cetăți puternice, până ce regele Andrei i-a alungat cu oștirea din aceste locuri. Deci nu se poate admite că numita „*Terra Borza*“ din diplomele regale ungurești de donație să fie Țara Bârsei de azi, ci trebuie să fie o altă regiune. — *Invaziunea Tătarilor în Ungaria (1241)* nu se dovedește, după examinare atentă a cronicilor ungurești, cum nici documentar și nici după tradiție. De asemenea fapt „nu știu decât câteva cronici monahale din străinătate, compilate târziu, după invaziunea din 1241“. Articolul, ca toate cele nesemănate, e al d-lui Schiopul. — *Note pe marginea documentelor*, și anume: Alte documente false sau fără valoare, cu privire la mănăstirea Cârța ne prezintă Al. Dobosi. — Este o coincidență, sau? altceva, întreabă R. Dan, în fața constatării pe de o

parte a prezenței în Dacia a numeroase unități aduse din Britania, unități care nu știm din ce legiune făceau parte; pe de altă parte faptul constatării unui „Castrum Deva” în Anglia, la Chester, și în Dacia (jud. Hunedoara). Se pomeneste și de o Deva (ca localitate și râu) în țara vechilor Liguri, în Gallia romană. Și se mai constată că Leg. II Augusta (ce nu se pomeneste între cele șapte ce au luat parte la cucerirea Daciei), a stat și a executat multe lucrări în Britania, ca legiune tehnică, specializată în șosele și caste, dar a lucrat și în Dacia. Nu este o legătură între cele trei Deva mai sus pomenite?—În chestiunea „Brodnicii”, dl. Schiopul crede eronată etimologia propusă, anume ca derivând din slav. „brod”, cu sens de: om de vad, de lângă vad. D-sa socotește că mai degrabă „brodnik” ar însemna podar,, or păzitor al unui pod.

Pe ultima pagină a Daciei istorice o vestire întristătoare, una mai mult: „suspendăm apariția.” pentru vremuri mai bune: „Când intelectualii se vor fi înstărit, iar cei înstăriți se vor fi intelectualizat, experimentul publicării revistei va putea fi reluat”.

România militară, an. LXXV, pe 1938, nr. 3, continuă articolul d-lui gen. Virgil Economu despre Revizionismul maghiar.—Campania din 1476 contra Moldovei, cu bătălia dela Valea Albă-Războieni, de Col. Al. Culică+Personalități în evoluția noastră militară, de gen. Ioan Anastasiu, în care se enumără, cu scurte descrieri și caracterizări, „figurile care au ilustrat galeria căpeteniilor noastre militare”, începând de demult și până la sfârșitul secolului XVII. —Mănușa românească, de gen. Marcel Olteanu—alt distins ostaș craiovean, cu două pagini lipsite de retorică, dar povestite lapidar și vibrant. Se arată în ele sentimentele cu care un Ungur adevărat, creștin, sincer și cult, privea armata română ce intrând în Buda-Pesta salva Ungaria de teroarea comunistă.

Nr. 4: Războiul civil din Spania, de Dem. V. Economu, cu bărbt îndicând mersul operațiunilor. —Pregătirea națiunii pentru apărarea ei în caz de război, de Gen. I. Anastasiu.

Nr. 5, continuă titlul istoric al luptelor din Războiul civil din Spania —Însemnări pline de humor, din carnetul de campanie a d-lui gen. Marcel Olteanu: Bătăii noștri. Scena cu pumnul sergentului Bouleanu e o frumusețe. —Înregistrăm de asemenea, pentru nota ei literară cum și pentru tot adevărul ce cuprinde în ea: Potolirea unei greve o grevă ca multe altele, văzută și de jos în sus—ceea ce e cu totul altfel de cum se putea vedea în rapoartele anchetatorilor administrației de feră—și nu numai dela stăpân la robii. Pagini de Maior I. Stănescu.

Nr. 6 urmează descoperirea operațiunilor din Războiul civil din Spania, cu o amănunțită fixare a pozițiunilor ocupate de cele două armate, indicând continuarea înaintare a trupelor creștine spaniole în opera de curățire a pământului patriei latine de comunistii și anarhiștii susținuți de al’de Stalin și Leon Blum. —Un erou autentic: La Tour d’Auvergne, de Gen. C. Manolache.

Nr. 7-8, pe lângă articolele esențial militare, înscrise; Bătălia dela Vistula din 1920, analiză a împrejurărilor care au îndemnat pe mareșalul Pilsudski să grăbească războiul contra bolșevicilor, și a mersului luptelor ce au dus Polonia aproape de dezastru, pentru ca apoi, prin tenacitatea mareșalului și lumina generalului francez Weigand, să se întoarcă soarta armelor în favoarea Poloniei. E ceea ce se cheamă „Minunea dela Vistula”. Reflecții judicioase la sfârșit asupra trasării frontierei polono-sovietice. Acestea sunt în rezumat cele expuse de Col. Gh. Cosma după lucrarea „Das ist Polen”, din 1932, München, a lui Von Oertzen.—Psihotehnica în armata română, de Lt.-Col. C. Atanasiu.—Elitele militare, de Col. D. Cantea, cerând formarea unui corp ofiteresc care „să reprezinte aristocrația națiunii, dar nu în înțelesul de aristocrație de clasă socială și de privilegii, ci de virtuți”. —Fără a voi să ducă la discuția neologismelor în limba română, Maior I. Rudeanu arată în *Tactica cuvintelor* nevoia de a restrânge vocabularul folosit în limbajul militar la cuvintele ce exprimă exact o anumită operațiune tactică. —Fiecare număr din „România Militară” cuprinde o rubrică de Bibliografie militară și o Revista revistelor și a cărților de specialitate.

Nr. 9, cu articolele: *Problema Mediteranei*, studiu static, de Căp. Em. Predotu. Azi mai mult ca ieri „Mediterana se prezintă ca un câmp de bătălie închis, variat și complicat, al hegemoniei mărilor, pământului și aerului”, în special pentru Anglia, Franța și Italia, și cum atitudinea Spaniei este hotărâtoarea

în jocul de puteri al grupărilor interesate în dominația acestei mări, intervenția marilor puteri pe lângă una din taberile beligeranților din Peninsula Iberică n'a fost decât în funcție de interese politice ale fiecăreia. Având în vedere că „80%/₀ din comerțul României se face în bazinul și prin bazinul mărilor, și că Marea Neagră, așa cum e închisă, se preface într'un lac sovietic sau german, interesele noastre ne impun să nu rămânem străini de această problemă.—Studiul informațiilor, rolul și importanța lor, de Maior Cezar Marinescu.—Însemnăm ca deosebit interesantă totdeauna rubrica finală: Bibliografie militară, cu recenzii și semnalări de reviste și cărți în specialitatea militară.

Artă și tehnică grafică. Buletinul Imprimeriilor Statului. Director Alex. D. Bunesco, Director gen. al Monitorului Oficial. Caietul special nr. 4-5; *Artă Românească*, Iun.-Sept. 1938.—Numărul de față a întrecut pe toate cele de până acum prin valoarea materiei, bogăția și frumusețea gravurilor și elegantul aspect al acestei publicații de mare artă. Cuprinde: *La Roumanie: âme et visages*, par Henri Focillon.—*Arta populară și arta istorică a Românilor*, de N. Iorga.—*Arta plastică a poporului român*, cuvântare rostită la Academia Română (28 Mai 1932) de Oct. Goga.—*Artele în timpurile preistorice la noi*, de I. Andrieșescu scurt compendiu, dar complet și definitiv, al subiectului fixat în limitele titlului.—*Arta greacă și romană în România*, de Sc. Lambrino, tot atât de cuprinzător articol și deopotrivă de sobru în expunere ca și cel precedent.—*Arta românească*, de Victor Brătulescu, directorul Muzeului de Artă Religioasă din București, îmbrățișând meșteșugul artistic al părinților noștri în toate domeniile artelor plastice.—*Izvoade de artă țărănească*, din comorile ce a strâns Al. Tzigara-Samurcaș în al său Muzeu de Artă Națională Carol I.—*Începuturile picturii în România*, de Olga Greceanu.—*Arta nouă*, de Fr. Șirato.—*Pictura românească nouă*, de Gh. Oprescu.—*Le peintre roumain Andreescu et le destin d'un art*, par Jacques Lassaigue.—*La peinture et la sculpture Roumaine*, par Jean Alazard.—*L'art roumain*, par André Villeboeuf.—*Sculptură românească*, de Tudor Vianu.—Ilustrația splendidului volum de aproape 200 pagini—mai mult album—e minunată; cred: cea mai perfectă ce a ieșit până azi din atelierele grafice românești.

Caietul nr. 6, pe Dec. 1938—Martie 1939: *Colindele cu steaua*, de Prof. N. Cartoian. Acestea nu trebuiesc confundate cu colindele profane, cele din urmă păstrând urme de ale strămoșilor traci și romani, deci anteriorae creștinismului. Autorul se ocupă de colindele de creațiune mai recentă, de obicei opera a unor cânturari din preafma bisericilor, de prin secolele din urmă, păstrând urme din cărțile religioase, din legendele apocrife, și elaborate de șirul nesfârșitilor anonimi prin gura cărora au trecut. De-I Cartoian a cules urmele cele mai vechi ale acestor colinde religioase din textele ce ni s'au păstrat, și care nu sunt mai vechi (găsite până azi) decât din 1746. Unele din aceste texte au și miniaturi, din care se reproduc câteva.—*Atletul lui Hristos*, sau meșterii necunoscuți ai Bucovinei, de Prințesa Bibescu, câteva pagini de entusastă prezentare a frescurilor minunii dela Voroneț și alte biserici ale Bucovinei.—*Colindul mocanului*, dintr'o culegere veche.—*Soarta lui Horațiu în literatura românească*, de Prof. N. I. Hirescu.—*Discurile de lut smălțuit de pe bisericile lui Ștefan-cel-Mare*, se studiază de d-ra Maria Gulescu. Ele sunt caracteristicele arhitecturii religioase moldovenești ale vremii marelui voevod, dar nu aparțin exclusiv acestei epoci, întru cât le găsim și mai înalte, cum și ceva mai târziu. Într'adevăr, tradiția ceramicii colorate și decorate în relief se află în tot cuprinsul imperiului bizantin și dincolo de mare, în Asia, Armenia, Siria, ca și în Egipt. Se descrie fiecare din motivele animaliere sau umane de pe discurile noastre, arătând pe ce cale au venit până la noi.—*Pictura pe sticlă în satul Drăguș*, studiu făcut de Lena Constante, cu prilejul cercetărilor monografice ale Institutului Social Român.—*Două portrete necunoscute ale lui Mihai Viteazul* deci în afara celor despre care e vorba în articolul „Unirea Românilor” din nr. IV, al Arhivelor Bucureștilor—sunt cele pe care Emil Vîrtosu le prezintă, cu reproducții fotografice, după portretele aflate la Londra în ms. 5573 dela British Museum, manuscris cuprinzând poema lui Gh. Palamides scrisă în grecește, pentru proslăvirea eroului român. Chipurile sunt în peniță, de mărimea paginii, și aduc interesante amănunte asupra îmbrăcămintei și armurii.—*Însămnări asupra zugrăvelii bisericii din Răz-*

boenii-Noi (Iași), de D. Bâșcu, ne interesează pentru încercarea de a da ceva nou picturii bisericești, și care se încrucișează cu cea a pictorului Eust Gr. Stoenescu în zugrăvirea bisericii Sf. Gheorghe Nou din Craiova. Întâlnirea aceasta o vedem numai în tendința amândorora de a da o mare lăminozitate picturii lor, corespunzând unei spiritualități înseinate, căci în compoziții, desen și inspirație diriguitoare, artistul craiovean diferă esențial de pictura Bâșcu și C. Mihăescu din biserica menționată. Interesante și considerațiunile d-lui Bâșcu privitoare la tehnica frescei.— *Tehnica grafică*, extras din cursul predat de Ing. Alex. D. Bunesu la Școala Politehnică „Regele Carol II”.— Ca la fiecare număr al buletinelui, numărul de față are coperta colorată, precum și numeroase ilustrații și reproduceri în negru și culori.

Revue Historique du Sud-Est européen, XV, 1-3: *L'esprit français au XVIII-e siècle en Autriche*, cu continuarea în numărul următor, de N. Iorga, conferință rostită la Sorbona, în trei lecții, cuprinzând părțile: La Dynastie, Administration et armée, Art et littérature.— N. A. Constantinescu își continuă recenzia sa despre vol. III și IV din Istoria Românilor a d-lui Iorga, sub titlul: *Un travail de synthèse nationale*.— Une source négligée sur l'histoire contemporaine de la Grèce sunt memoriile diplomatului englez Horace Rumbold. Londra, 1902, asupra cărora atrage atenția d-l N. Iorga.— *Documents de la Bibliothèque Cornicka relatifs aux relations polono-moldaves*, de Christine Kies.— *Le monde albanais et les études greco-byzantines*, comunicare făcută de N. Bănescu la al V-lea congres de studii bizantine din Roma, 1936.— Urmează Dări de seamă și Cronică.

Nr. 4-6 aduce Un témoignage roumain sur le drame de Mayerling, a lui T. J. Văcărescu, adresată din Viena, la 12 Febr. 1889, Ministerului de Externe român, dar care nu luminează misterul ce acopere moartea frumoasei barone de Vecera și a Prințului Rudolf de Austria.— *Du nouveau sur quelques termes latins concernant l'Eglise et ses fêtes*, de N. Iorga.— *L'enquête d'un voyageur anglais à C.-ple sur l'Union des Principautés*, a lui Nassau W. Senior, de N. Iorga.— *Du nouveau sur Marco Antonio Canini*, galibardianul venețian, de N. Iorga.— *Entre la Turquie moderne et les Empires chrétiens de récupération*, capitolul complimentar pentru a sa Geschichte des osmanischen Reiches, de N. Iorga.— *Réflexions sur le régime seigneurial en Roumanie*, à propos d'un livre récent (Proprietatea solului în Principatele Române până la 1864, de Ioan C. Filitti), de Marcel Emerit.

Nr. 7-9 publică o comunicare făcută de d-l Iorga la Congresul internațional de istorie dela Zürich: *Les permanences de l'histoire*. Aceste permanențe sunt factorii rasă, pământ și idee „ideea ca putere abstractă și amintirea, devenită instinct, a faptelor” îndeplinite de înaintași. De sigur că forța evenimentelor și energia personalităților care se amestecă în urzeala acelor trei permanențe istorice au și ele înăurirea lor, dar aceste înăuriri sunt și ele supuse, conduse de pomeniții factori istorici. Numai permanențele acestea „leagă prin timp și spațiu capitoarele organismului în mișcare ce este istoria”.— *Sur l'origine des Karadjia* emite câteva păreri Const. J. Karadjia, consulul României la Berlin, înlăturând ipoteza originii turcești a neamului său, care e de sorginte greacă, probabil, în orice caz însă creștină. De la 1591 încoace genealogia familiei este bine stabilită.— *L'impératif danubien*, de N. A. Constantinescu.

Nr. 10-12, cu următorul cuprins: *The rise and decline of a Frankish Seignury in Syria, in the time of the crusades*, comunicare făcută de d-l Iorga la Congresul Istoricilor, la Zürich. — *Une révélation: le maréchal von Mackensen parle par la sale „Briefe und Aufzeichnungen”* publicate în 1938, din care carte d-l Iorga culege însemnări privitoare la țara noastră pe vremea marelui război. Mareșalul german privește de sus pe Austriaci, ca și pe Bulgarii aliați, cei dintâi molăi, cei de al doilea fanaroni, crezându-se de pe atunci stăpânitori ai Peninsulei balcanice. Laudă pe regele acestora Ferdinand, om fin, față de poporul de „primitiv” ce stăpânește. Spera să capete ceva trupe bulgărești pentru marea ofensivă ce pregăteau Germanii la Verdun, dar e repede desamăgît: Bulgarii „nu sunt utilizabili decât în Balcanii lor”, iar pe comitații lor Mackensen „nu ar vrea să-l întâlnească la drumul mare” noaptea și fără escortă. Când intervine în luptă România, Bulgarii sunt stîngheriți, căci în contra fraților Ruși nu ar vrea să lupte. Act constată mareșalul că Bulgarii vor să se bată pentru

plească în Dobrogea ce jînduesc, așa cum în Balcani luptaseră cu speranța de a lua toată Macedonia. Rezistența româno-rusă în Dobrogea nu o aștepta. Și fără atacurile împetuoașe din Carpați ale lui Falkenhayn, s'ar fi încurcat socoteliile lui Mackensen la Dunăre. Despre Turci are păreri puțin măgulitoare. Mareșalul nu se înțelege cu Falkenhayn. Înaintarea merge încet și greu dincoace de Dunăre, cu tot optimismul cu care se avântase Mackensen. În lupte constată că nu a întâlnit decât Români, Ruși dând bîr cu fugiții. Se laudă că „a cucerit Bucureștii, în care i-au ieșit înainte cu flori și urale numai Evrei. Când în 1917, după refacerea armatei noastre, dușmanul e imobilizat, mareșalul nu-și crede ochilor, falsificând adevărul cu privire la înfrângerile Germanilor la Mărăști și Mărăești, sau trecându-le sub tăcere. — *Notes du général Văitoianu sur l'action de Flămînda*, de N. Iorga, rectifică de asemenea o seamă de neexactități din memoriile lui Mackensen. — *La révolution russe de mars 1917*, conferință ținută de L. H. Grondijs în 1938 la Văleni, deosebit de interesantă, expuse fiind faptele de cineva care a participat la ele și le-a putut urmări de aproape. — Dări de seamă și Cronică la urmă.

Sociologia Românească, revista Secției sociologice a Institutului Social Român, de sub direcția d-lui Prof. D. Gusti, apare în București de cu începutul anului 1936. — Culegem din numerele primului an lucrurile prietoare la Oltenia. Astfel în nr. 3 aflăm recenzată *Monografia com. Aninoasa* din Gorj, de Ilie Iscrulescu. — La însemnări se consemnează că Părintele Const. Stănică, din Orodol-Dolj, a prezentat Institutului Social o monografie a satului său, pentru care aduce laude autorului, regretând că nu o poate publica deocamdată integral. Se promite însă tipărirea unor capitole în Soc. Rom. — Din nr. 5: *Șchița antropologică a satului Runcu-Gorj*, de D. C. Georgescu. — În nr. 12, din Decembrie: *Vicleiul din T-Jiu*, prezentând trei variante, culese dela trei tacâmuri de trozi cari au jucat Vicleiul în orașul Tg.-Jiu în timpul Crăciunului din 1932.

În *anul II*, nr. 1, în rubrica Documente notăm: *Hotarul satului Orodol-Dolj*, de Pr. Const. Stănică. — Nr. 2-3 cuprinde o cercetare mai largă despre Geografia satului românesc: așezare, formă, structură. Din nr. 4: *Voința socială*, problemă de sociologie românească, expusă de Traian Hersent. Nr. 5-6, din care însemnăm articolele: *Aspectele spiritualității satești*, de Gh. Focșa. — *Americanii de origine română*, conferință de Andrei Popovici. — *Românii din dreapta Dunării*, Români ortani de mamă, părăsiți păgânește de Statul Român și fără conducători, sunt azi într-o stare de plâns. Astăzi, zice autorul — Fl. Florescu — „nu există în Valea Tîmocului (Sărbia), în regiunea Bitoliei (Sărbia), în Bulgaria — a'ară de Sofia și Giumala — nicio școală primară românească, niciun liceu, nicio altă școală, nicio biserică la peste 520.000 de Români!“. Ba chiar, „în ultimul timp li s'a interzis vorbirea limbii românești...“. — Câteva note interesante despre „Oltenii“ dela Bălcești-Vâlcea, — vreo 300 cu toții — cari trăiesc ca precupeți la oraș și la țară, plecați mai mult în timpul verii de acasă. Cercetarea e făcută pe seama Seminarului de Monografii Sociologice de sub conducerea d-lui H. H. Stahl, de către d-ra Magdalena Livezeanu.

Anul III, nr. 1-3 conține ca totdeauna un material bogat de informație și priviri larg cuprinzătoare în domeniul indicat de titlul revistei. Notăm din acesta: *Plan de acțiune a Institutului Social Român pentru anul 1938*, schițat de directorul publicației, profesorul D. Gusti. — *Sugestii pentru organizarea unei Facultăți de științe sociale de tip american în România*, de Cristina Galitz. — *Teoria abisală a d-lui Lucian Blaga*, de H. H. Stahl. — *Celnicii și Falcarea*, o instituție milenară a Aromânilor nomazi, de Const. Noe. Celnicul e un șef, un comandant, o căpetenie peste un grup de familii grup ce se cheamă falcare, putând grupa împreună până la 100 de familii armănești. Această instituție e pe ducă astăzi, din pricina modificărilor radicale a vieții acestor Români transdanubieni. — La rubrica documentară însemnăm: *Impărțirea pe moșii și pe trupuri de moșii a satului Negoști-Mehedinți*, așezare pe ambele laturi ale Motrului, la 10 km. de mănăstirea Tîsmana. Articolul este de Gh. Serafim. — „*Pocății*“ dela Ghindeni-Dolj, de V. Petrescu, în care considerațiunile personale ale autorului pueau lipsă, fiind în bună parte eronate. — La rubrica „*Prezentări bibliografice*“ notăm: *Izvoarele de informație statistică asupra realității românești*, cu indicații prețioase pentru cine caută informații în acest domeniu, de Ing.

Measnicov și V. V. Protopopescu. — La rubrica „Români de peste hotar” se rezumază de Const. Noe ideile din cartea d-lui prof. Dr. A. I. Popovici dela Universitatea din Belgrad, apărută în ed. II-a: *O Țințarima*, din 1937, lucrare plină de observații noi și, ce e mai rar la învățați din țările balcanice, obiectivă.

Nr. 4-6, de pe Aprilie-Iunie 1938, cuprinde studiile: *Participarea satorilor la organizarea țării*, prin mișlocirea căminelor culturale, de D. Gusti. — *Filosofarea despre filosofia poporului român*, în legătură cu concepțiile filosofice ale d-lui Lucian Blaga, de H. H. Stahl. *Colonizarea Cadrilaterului*, bogată în informații, de Const. Noe. — *Comerțul interior în România*, de Paul Sterian. — Câteva interesante cercetări asupra unor coloniști din Cadrilater, din satele Cusutul din Vale, Atmageaaa tătarească și a Turcilor din Cara-Ezechioi, cu bogate observații asupra vieții lor materiale cași sufletești. — *Locuințele din satul de moșneni Dioști, jud. Romanai*, de C. Pătru. La început considerați fără niciun temel documentar despre vechea așezare a satului „înțințat de Mihai Viteazul” acum „800 de ani”, pe locuri unde „au fost nesfârșite păduri de stejari” și unde se va fi dat „o mare bătălie între două oști”, Români și Turci, de unde „i-a venit numele”. Satul vechi nu coincide cu cel nou ca așezare. E la 14 km. S. V. V. de Caracal și la 32 km. de Craiova. Se arată poziția, forma și dimensiunile moșiei Dioști, după planul de hotărnicie al inginerului Lăcusteanu din 1864, dat în revista noastră de prof. Ilie Constantinescu (V. an. nr. V pag 39). — *arta interesantă din acest articol e descrierea tipurilor de bordeie și locuințe de cărămidă din comună, așa cum se puteau constata înaintea de incendiul care a prăpădit aproape întreg satul.* — *Un Portret statistic al ținuturilor*, schițat de I. Measnicov, arată că din 19,646,151 locuitori, câți ar avea țara la 1 Ianuarie 1938, ținutul Olteului ar fi socotit aproximativ la 1.866.900 capete, ceea ce face 9,5 la 100 de locuitori din țara întreagă. Suprafața teritorială a ținutului este de 26.941 km. pătrați, iar densitatea populației de 63,2 locuitori pe km. patrat. Avem 17 orașe și 2306 sate, din care populația urbană însumează un procent 13,3 din total. După neamuri, este singurul ținut mai compact românesc, dând — după numărătoarea oficială din 1930, pe care nu o socotim exprimând adevărul, și fără a înregistra enorma invazie străină, mai ales Evrei, așezați la noi de atunci încoace — procentul de 97,5 Români, cel mai urcat pe țară, după el venind distanțate Argeșul cu 87,5, Prutul cu 82,8, Dunărea cu 80,0, până la Alba Iulia cu 54,6, unde Ungurii au marele procent de 30,00. — *Deosebit de interesante Sugestii și indicații geo-istorice pentru numirea și determinarea marilor unități administrative ale României*, în legătură cu termenul „Țară”, care ar fi fost preferabil termenului „ținut”, cel dintâi reprezentând o unitate geografică și istorică, „formație naturală, organică, crescută din duh și împrejurări specific românești” cum bine spune d-l Ion Conea.

Nr. 7-9, comentează cu primul articol, prin d-l D. Gusti, instituția nou realizată sub îndrumarea M. S. Regelui: *Serviciul Social*. — *Urmează apoi: Economia dirijată în regiunile rurale ale Statelor Unite*, de Christina Galitz. — *Californiana României: Regiunea Copanca*, de pe valea Nistrului, la sud de Tighina, acoperită de bogate livezi de pomi roditori ce produc mari cantități de fructe, care însă, din cauza lipsei de drumuri practicabile, putrezesc uneori cu sutele de vagoane, în vreme ce noi plătim merele românești la kilogram mai mult ca portocalele aduse din străinătate. Notele sunt ale d-lui T. Al. Știrbu. — *Etica Drăgușenilor*, privind observațiile d-lui Rom. Cotaru despre criteriile morale și filosofia practică în satul Drăguș, lucrare făcând parte din cercetările monografice din 1829, întreprinse de o echipă studențească în numita comună. Recomandăm citirea acestor însemnări luminoase, pe care nu le putem recenza în esența lor mult cuprinzătoare. — Restul sumarului, fără a atinge Oltenia, cuprinde material interesant și pentru noi.

Nr. 10-12, pe Oct.-Dec. 1938, publică întâile concluzii ale cercetărilor întreprinse în 1938 de echipele regale studențești, concluzii formulate de d-l D. Gusti: *Starea de azi a statului românesc*. Cele 55 echipe au studiat în campania anului 1938 chestiunile: înținderea de pământ stăpânită, fărâmițarea proprietății pe ultimii 15 ani, bugetul gospodăriei de țăranii săraci, mijlocași și bogați, inventarul mort și viu, mortalitatea infantilă, numărul nașterilor, alimentația, igiena locuinței, sporul științei de carte, trecerea în școli secundare și superioare a copiilor dela țară, cititul adulților. Materialul strâns a purtat asupra unei mase

de 105.000 săteni. Din Oltenia s'au cercetat patru sate. Concluziile privesc situația economică a satelor studiate, starea culturală a locuitorilor lor și starea sanitară, — această din urmă „alarmantă“. — Om și natură în Țara Hațegului, de Ion Conea. *Problema deubeșurilor interioare*, de Paul Sterian. — Un oraș în declin; Botoșanii, de V. Tufescu. — Vălcenii de lângă Prut, de T. A. Știrbu. — Urmează o seamă de studii privind lucruri și locuri străine de Oltenia, apoi Documente și Cronică, iar la s'ârșit numeroase Recenzii.

L'Europa Orientale, Roma, an. XVIII, 1-2, cu studiul lui Wolfgango Giusti: *Studi sul pensiero illuministico e liberale russo nei secoli XVIII-XIX*. — În continuarea unei lucrări al cărei început revista l-a publicat în 1934, fasc. 3-4, se dă: *Le colonie genovesi in Crimea*, de E. Skrzynska. După Caffa, cele mai importante posesiuni ale Genovezilor în peninsula Crimeea erau Soldaia și Cembalo, cea dintâia având o importanță superioară celei de a doua, ambele deplinând prin consuliile lor de consulul genovez din Caffa, în ce privește afacerile de ordin general. Consulul din Soldaia era numit însă de Genova. Un „officium provisionis“, compus dintr'un latin și un grec, aleși de consul, era autoritatea administrativă a cetății, care trebuia armată și prevăzută cu provizii. Fortificația cetății Soldaia (Sudak) era compusă din două castele întărite: Sfânta Cruce și Sf. Ilie. — Se recensează de A. Silvestri-Giorgi articolul d-lui Valer Pop, extras din *Revue de Transylvanie: La légion roumaine d'Italie*.

Fasc. 3-4 continuă studiul lui W. Giusti și acel despre *Colonia genoveză Soldaia*, cu descrierea fortăreței și resturilor aflate acolo. — Sub problema *Pushkin e Dostoievskij* de Laura Boschian. — La rubrica recenziilor: *Bulgarii din Basarabia*, lucrare a lui D. N. Mincev, tipărită la Constanța, în anul 1938, prezentată de E. Damiani.

Fasc. 5-6, în afară de lucrarea mai sus pomenită, a lui W. Giusti, în continuare: *Le colonie genovesi in Crimea*, în care autorul se ocupă de a doua colonie din marea Neagră, Cembalo, care este vestita cetate Balaclava, a cărei importanță arheologică este incontestabilă, ca să arate legăturile culturale ale acestor coloniști din evul mediu cu Occidentul.

Fasc. 7-10, cu un studiu al lui Florio Banfi despre *Re Stefano il Santo, fondatore della Monarchia Ungherese*, încheiată cu o bogată bibliografie. — *L'Italia e le sue influenze nella letteratura bulgara*, de Nicolae Donceff. Această înrădărire pornește indirect, prin literatura rusească, iar direct de cu poetul Constantin Velicicov, după care își au locul lor Ivan Vazov, Penclu Slaveicoff, Chiril Hristov și profesorul Ivan Șişmanoff. — Din Recenzii luăm cunoștință de memoriul pe care profesorul de limbă și literatura română la universitatea din Roma, dl. Claudio Isopescu, l-a citit în ședința dela 14 Ian. 1936 a Academiei Regale de Arheologie, litere și arte frumoase din Napoli, despre: *Lo scrittore romeno Aron Densusianu e l'Italia*. Recenzia e semnată: T. Onciulescu. — Marcello Camillicci face câte o dare de seamă despre două teze de doctorat susținute la Roma: una despre George Coșbuc, a d-rei L. Santangelo și alta despre Caragiale a d-rei A. Colombo. — Se recenzează de Gino Lupi și ediția *Scrisului Românesc* din Ciocoi vechi și ciocoi noi ai lui Filimon, prezentat de G. Băculescu, din *Nuvelele lui Slavici*, comentate de Sc. Struțeanu, *Scrierile istorice ale lui N. Bălcescu*, în prezentarea lui P. P. Panaitescu, precum și *Operele lui Kogălniceanu*, comentate de N. Cartoian, câte și patru în aceeași editură craioveană.

Nr. 11-12 relevă prin condeul d-lui Enrico Damiani: *Su l'organizzazione degli studi slavistici in Italia* interesul ce are Italia de a ajuta promovarea studiilor slavistilor din Italia, ajutându-le prin burse, creări de biblioteci și catedre de specialitate în universitățile italiene, precum și difuzarea învățământului limbii italiene în țările slave. *Un precursore di Machiavelli in Polonia* ar fi Filippo Buonaccorsi, poreclit Calimaf, om de stat și umanist din sec. XV-lea, din vremea lui Ștefan cel Mare. Viața lui, întrețesută cu firele politice ale orientului european, în legătură cu Veneția mai ales, e un roman. Ea atinge și o seamă de evenimente din Moldova. Amănuntele se dau după o lucrare a lui I. Ptasnik, tradusă în italiană de A. Finamore. — *Studi sul pensiero illuministico e liberale russo nei secoli XVIII-XIX*, de W. Giusti. — La rubrica însemnărilor se face o recenzie importantă pentru noi, cu privire la transcripția caracterelor cirilice în caractere latine, chestiune pusă în discuție la a XIV-a Conferință Internațională a Docu-

mentării, ținută la Oxford, în Septembrie 1938. D-l Enrico Damiani a făcut act, ca și cu un alt prilej anterior la Barcelona, câteva propuneri concrete în vederea unificării sistemelor de transcriere. D-sa arată, față de sistemul propus de american și de cea sovietică, superioritatea sistemului internațional științific, pe bază croată, care consistă în a da o exactă și constantă corespondență în alfabetul latin oricărei litere din alfabetul cirilic, și remedind inferioritatea numerică a semnelor latine față de cele cirilice prin adoptarea de oarecare semne diacritice or combinare de două litere.

Revista Istorică, vol. XXIV, nr. 1-3, apare sub o înfățișare nouă, pe o hârtie mai bună și cu o copertă cenușie, sub auspiciile Institutului de Istorie Universală și conducerea d-lui prof. N. Iorga. D-sa face o expunere sintetică a spiritului domniei lui Ludovic al XIV-lea, într-o conferință ce a ținut iarna trecută la Institutul Francez din București. Introducerea, nu mai puțin instructivă, dar și spirituală, ca cuprinsul,—exprimă idei și îndrumări pe care cei cu largă experiență și lectură ajung să le înțeleagă și să le stăpânească. D-l Iorga își propune să înfățișeze pe Regele Soare cu eliminarea elementului anecdotic, a războaielor și a informației rapoartelor diplomatice; dânsul vrea să extragă doar „esența sufletească individuală și esența sufletească de grup, atmosfera morală” a societății din vremea regelui Ludovic al XIV-lea. Dar d-l profesor Iorga caută să descopere și omul din marele rege, acel care a creat o stare de spirit, un ritm particular vieții franceze din timpul său, lucruri pe care autorul le scoate dintr-o carte recent tipărită în a 3-a ediție: „Memoriile lui Ludovic al XIV-lea”, scrisă de rege când avea o experiență de domnie lungă de două decenii.—*Noua Istorie a Românilor de N. Iorga*, în continuare, privind vol. IV și V—Cavalerii și Vitejii,—de N. A. Constantinescu.—*Cum s'a format conștiința latinității la Aromâni*, de Valeriu Papahagi.—*Ce este preistoria?* de D. Berciu.—*Despre vechile formațiuni politice românești la Dunărea-de-jos*, însemnări de Aurelian Sacerdoțeanu, pe marginea tezei de doctorat a d-lui C. Necșulescu: „Ipoteza formațiilor politice române la Dunăre în sec. XI”.

Din nr. 4-6 însemnăm conferința d-lui N. Iorga: *Poporul românesc și Marea*, unde se arată cum „în fond toată viața noastră trecută a fost orânduită așa, după ape. Sânt Olteni, Jieni, Argeșeni, Sireteni, Pruteni. Înainte de a exista Statul, era deci așezarea determinată de râu”, așa cum am apucat dela strămoșii Traci. Se resping afirmațiile profesorului bulgar Mutafiev cu privire la permanența noastră la mare și la Dunăre.—*O broșură franceză contemporană despre bătălia dela Obertin 1531*, unde Petru Rareș a fost înfrânt de Poloni, ne comunică Al. Ciorănescu.—*Ceva nou despre Nicolae Milescu* spătarul aduce N. Iorga.—*Tot despre steagul lui Istrate Dabija*, răscumpărat de guvernul român în 1937, lămurește Const. J. Karadja că d-l maior Tr. Popa-Lisseanu este cu totul greșit dacă stăruie, împotriva evidenței, că steagul cu pricina ar fi al lui Serban Cantacuzino.—Pe o carte tipărită la 1928 în București se citesc printre „prenumerații” la Craiova Arhiepiscopul Proilavului Calinic, arhimandritul Neofit cel fost la Motru, protosinghelul Timotei al episcopiei, arhimandritul egumen Neofit al Tismanei și „iubitorii de învățătură” Ioan și Constantin N. Dumba, macedoneni de origină. Însemnarea e a d-lui N. Iorga.—*O nouă lucrare despre cronica lui Ioan de Thurucz*, a d-lui Dr. Josef Fitz din Budapesta, este semnalată ca importantă de C. J. Karadja.—*Câteva amănunte din preajma răscoalei lui Horea*, după Ioan Monorai, istoric ardelean necunoscut, aduce Ed. I. Găvănescu. Sunt lucruri scoase din manuscrisul intitulat „Scurtă cunoștință a lucrurilor Dachiei”, păstrat în biblioteca Academiei Teologice din Arad.—D-l St. Gr. Berechet prezintă două cărți necunoscute bibliografiei românești vechi, anume: O ediție din 1802, Sibiu, a fabulelor lui Esop și O bucovină pentru învățătura pruncilor, tipărită de frații Boghici în 1811 la Brașov.—*Doi pretendenți domnești la tronul Moldovei în sec. XIV-lea*: Piroșca domnișorul și Bogdan Balica, ne face cunoscuți T. Holban, după documente din arhivele Varșoviei.—*Rostul lui Mircea Vodă I*, cuvinte rostite de N. Iorga la Mănăstirea Cozia, cu prilejul reinhumării rămășițelor pământești ale Domnului Țării-Românești la 15 Mai 1938.

Nr. 7-9 dă câteva pagini cu privire *La Biblia lui Șerban-Vodă* d-l N. Iorga. E vorba de manuscrisul traducerii lui Nicolae Milescu, despre care a scris într-o gazetă d-l Dan Simonescu, în *alăturare* cu biblia din 1688. Pentru aceasta din urmă, inițiativa atribuită de D. S. lui Șerban Cantacuzino ; d-l N. I. o socotește că trebuie recunoscută ca fiind a lui Constantin Stolnicul Cantacuzino, fratele domnitorului, învățat teolog și bun elenist. Versiunea lui Milescu este în întregime a lui și nu e îndreptată de un altul. Textul de bază al traducerii a fost unul grecesc. El a cunoscut Biblia din 1687 editată la Veneția, pe care a pus-o înaintea corectorilor lui Milescu.—*În chestia Brodniciilor*, de care s'a ocupat în urmă dl. Popa-Lisseanu, aduce câteva note noui dl. A. Sacerdoțeanu. Dacă, cum considera P.-L., Brodnicii sunt același lucru cu Prutenii, adică Români dela Prut, atunci acei arătați de unii scriitori medievali sub același nume în unele ținuturi rusești or prin Ardeal nu pot fi Pruteni, cel puțin pentru vremea de care e vorba aci. Un fapt este că: Brodnicii sunt răspândiți pe o întinsă arie geografică. Autorul crede că numele Brodnic nu poate însemna decât „om al vadului”, vădean. Termenii vad, vadum, guado, gué, furt, ford, brod, și chiar Strassburg sunt echivalente. „Brodnicii, ca și Prutenii, nu sunt un neam, o nație, și nu au o țară a lor; nici noi, nici Rușii și nici altcineva nu și-i pot însuși exclusiv”. Ei sunt însă vădeni, și ca atare pot fi Români, Ruși, Poloni, Cehi, Moravi, Slavoni, Germani, etc. etc., când sunt așezați la locul de trecerea apelor „Deci numai Brodnicii din ținuturile noastre sunt Români”.—*În: Despre ilirismul ceramicii în benzi*, D. Berciu contestă afirmarea lui C. Schuchardt privitoare la săpăturile dela Vincea (la 15 km. mai sus de Belgrad, pe Dunăre) și anume că locuințele de formă dreptunghiulară, posterioare epocii celor circulare, ar fi de „importație nordică”. Căci la Boian, în câmpia Munteniei, s'au constatat în același strat de cultură, locuințe ovale la un loc cu case în patru colțuri, și că aceste din urmă locuințe dela Dunăre sunt mai vechi aci decât începuturile influențelor nordice. E drept că o astfel de înrăurire se constată la Dunăre pe la începutul celui de al II-lea mileniu, prin revărsarea indogermanilor spre miazăzi, care însă nu a distrus vechea civilizație a populațiilor de aici. Acești primi locuitori ai văii Dunării, „cari au fost mai târziu numiți Iliri, sunt vechii purtători ai ceramicii în benzi. Ei au puternice legături cu Mediterana, sunt pre-indogermani; Grecii i-au numit Pelasgi”. Ei sunt strămoșii Ilirilor. Populațiuni germanice, venite peste ei din nord, i-au indoeuropeanizat. D-l Berciu mai crede că „și numele râului Argessos (Argeș) stă pe un substrat străvechiu, iliric mai degrabă decât tragic”. Reiese din cercetările de azi că civilizațiile dela Dunăre „sunt mai vechi decât primele cetăți dela Troia”, ai cărei întemeietori au venit din Iliria și fac parte din neamurile ilirice, a căror limbă se înrudește cu cea a Bascilor și a Etruscilor”.—O conferință a d-lui prof. Iorga : —*Despre clasicism*.—*Câteva precizări în legătură cu medicul aromân din Viena Ion Nicolide de Pindo (1737-1828)*, pe care l-a descoperit dl. Dr. V. Bologa dela Cluj, aduce Valeriu Papahagi.—*Șapte Scrisori din vremea lui V. Alecsandri*, din colecția Institutului de Istorie Universală, publică N. Iorga.—*Lămuriri asupra Ceaslovului slavo-român al lui Antim Ivireanu din 1703*, despre care Bibliografia rom. veche era săracă în vești, ne dă Șt. Gr. Berechet, după exemplarul aflător la Iași.—*Politica lui Beust și României*, de N. Iorga.—*În preajma răscoalei lui Horea*, de Ed. I. Găvănescu,—*La sfârșitul fiecărui număr Dări de seamă și o Cronică*.

Nr. 10-12, de pe Oct.-Dec. 1938, reproduce prin d-l Iorga *Un ordin domnesc din 1797 de a se scrie istoria și geografia țării*, din porunca lui Alex. Ipsilanti, instituindu-se în acest scop „Logofeția obiceiurilor”, „condusă de Marele Logofăt al Țării-Românești, și având patru slujbași. Hrisovul e extras din vol. VII al Ist. Românilor de V. A. Urechia.—*Criza orientală din 1783 și politica Franței*, de Al. Grigorovici.—*Procedări de critică greșită ale unei „școli, noi” de N. Iorga*, observații cu privire la lucrarea despre „Ștefăniță Vodă Lupu” a d-lor C. I. Andreescu și C. A. Stoide, pentru punerea la punct a unor amănunte de informație și a unor procedări învrăjbitoare.—*Despre Slătineni*, în legătură cu Regestele de documente ale familiei Slătineanu, publicate recent de d-l I. C. Filitti, înseamnă și d-l N. Iorga câteva adăogări.—*Portul popular din Țara Bârsei din punct de vedere științific*, de Luiza Netolicska.—*Planul unui Institut de ge-*

nealogie prezintă d-l George Florescu. Propure și o secție pentru Oltenia, cu o centrală la Craiova.—*Știri din presa franceză privitoare la țările noastre (1730-1733)*, de V. Mihordea.—*Un cercetător al României în vremea războiului de independență*, relevat de N. Iorga, e ziaristul A. Młachowski de Belina, slav cu așezarea la Paris, corespondent de războiu al ziarului L'Estaffette.

„*Ani*”, revistă de cultură armeană, apare în București de cu Decembrie 1935, sub patronajul d-lui prof. N. Iorga și sub direcția d-lui H. Dj. Siruni. Au ieșit până acum 4 fascicule în primu-i an și tot atâtea în an. II-lea. Tipar și hârtie ireproșabile. Și un cuprins care, o mărturisim, ne este o neașteptată surprindere, pentru bogăția materialului strâns aci, cum și importanța sa. Numele revistei este al fostei capitale a Armeniei, sub dinastia Bagratizilor (861-1080), în epoca-i de înflorire,—nume ce este luat ca simbol al eflorescenței culturii armenie, care a radiat acum o mie de ani până în sud-estul european.—D-l N. Iorga, care semnează și câteva cuvinte de recomandare în fruntea revistei, arată *Cum s'a format rasa armenescă*, de origine tracică.—*Locul limbii armenie în rândul limbilor indo-europene* e stabilit, având un caracter particular autonom, prin faptul că cuprinde și ceva elemente ne-indo-germanice. Nota specială i-o dă abundența sunetelor aspirate și guturale, apropiind-o ca fonetism de limbile sud-caucaziane. Limba armeană stă, împreună cu cea ariană (indo-iranică) și cu cea balto-slavă, de partea limbilor Satem (Satem-Sprachen) din Răsărit. Articolul este de Dr. Hans Heirich Schaefer.—Mai însemnăm din acest număr: *Nota caracteristică a culturii armenie*, de V. Brussov, arătând influențele ce s'au exercitat în cursul vremii asupra Armenilor.—*Armenii ca purtători ai spiritului arhitectonic indo-german*, de Josef Strzygowski.—*Cronica Armenilor din țările române*, de cu anul 963, însălată după monumente, inscripții și documente scrise—lucrări care se continuă în numerele următoare—, de H. Dj. Siruni.—De acelaș: *Manuscrisele armenesti dela Academia Română*.—Menționăm și *O contribuție la istoria trecutului Armenilor din România*, de Araz, privind cercetările d-lui prof. P. P. Panaitescu în această direcție.

Nr. 2 inscrie în cuprinsul său: *Despre țările locuite de Armeni*, de N. Iorga.—Trei articole privitoare la *Artă corvoarelor armenesti*, de K. H. Zambaccian, H. Kurdian și J. Orendi.—*Cuvinte românești în dialectul Armenilor din Ardeal* identifică H. Dj. Siruni.—Cu prilejul centenarului Hajdeu, Gr. Avakian cercetează studiile acestui învățat român în materie de armenologie.

Nr. 3, în care Dr. A. Abeghian constată și *Tipuri nordice la Armeni*, blonzi, înalți și cu craniul pronunțat lungăreț, în deosebire de tipul cu craniu scurt al raselor pre-asiatice. Primii sunt cei mai vechi, din epoca preistorică a țării, constatată de multiple cercetări arheologice, și care a existat până aproape în a doua jumătate a mileniului II a. C. în Armenia; cel de al doilea tip a venit cu mult mai târziu, drept urmași ai celor cu craniul lunguiet. După aceea au urmat Armenii indo-germani, de aceeaș rasă cu Traci și Frigienii.—*Privire asupra tiparului armean*, de Siruni și *Gravura în tiparul armenesc*, de Zambaccian, bine și frumos ilustrate. Prima tipăritură armenescă e din 1512, făcută la Veneția, firește de natură religioasă.—*Cum s'arbitoresc Foștile Armeni de la noi* descrie Araz.—Deosebit interesante elemente de folklor în *Fecerebele Armenilor din Ardeal*, culese de Pr. Gr. Govrighian.

Nr. 4, înfățișează câteva minunate *Vechi draperii de altar în bisericile românești din Moldova*, prin cunoscătorul în materie de artă și colecționarul bucureștan d-l Zambaccian. Cele mai remarcabile au fost strânse și expuse de d-l Siruni în 1930 într-o „Expoziție de artă armeană”, în Pavilionul Artelor de la șosea, la București. Sunt draperiile de altar ale bisericilor armenesti din Botoșani, Calafți, Iași, Focșani și Suceava.—*Ceva despre poezia din Etul mediu*, care datează mai ales de când vechii Armeni s'au mutat în Cilicia, scrie N. Iorga. Este o poezie cu totul neașteptată, amintind limbajul liricilor moderni. Autorul găsește în ea „ceva care corespunde tonului adânc și gingaș în acelaș timp care face farmecul lui Eminescu”.—*Împărătese și împărați bizantini de sânge armean* înfățișează L. G. Guerdan.

Anul II nr. 1, reproduce un fragment din studiul profesorului german Dr. von Leers, prin care acest savant armenolog conchide că: *Armenii sunt*

popor arian, „atât prin origine și limba sa, cât și prin acel tip propriu rasei nordice, atât de frecvent la el”.—*Caracteristicile limbii armenie*, după Ant. Meillet. E o limbă izolată, independentă de celelalte ale familiei indo-europene, care nu prezintă nici dialecte în epoca sa clasică, sec. V p. C., și nici documente scrise nu are înainte de această epocă.—*Monumentele funerare armenie*, pietre tombale, cruci și sarcofagii, articol însoțit de ilustrații, al arhiepiscopului Gareghin Hovsepian.—Folklorul e în fiecare număr reprezentat prin descrieri de obiceiuri, ca bunioară: *Crăciunul în Armenia*, de Araz; *Colindele la Armenii din România*, de Siruni, precum și *Fabule*, *Cimilituri*, *Proverbe*, etc. din literatura populară.—*Ceva despre arta armeană*, de N. Iorga.—Directorul revistei continuă a da și în acest al doilea an din a sa: *Cronica Armenilor din țările române*.

Nr. 2, cu un cuprins totdeauna variat, în limita preocupărilor sale indicate dintru început: *Problema rasei și istoriei poporului armean*, de Pastor Lic-Klinge.—*Caracteristica muzicii armenie*, de Komitas.—*Artă armeană profană*, cuprinzând miniaturi, anuminuri din manuscrise vechi, de pe acela în deosebi al Istoriei lui Alexandru Macedon, de Fred Macler.—*Jurământul la vechii Armenii*, de Nubar Maxudian.—Folklorul și etnografia și în acest număr aduc material prețios în articolele: *Nunta la Armenii din Ardeal*, de Siruni, apoi culegere de proverbe, urări, blesteme, superstiții, etc.

Nr. 3, dă câteva *Date arheologice și istorice asupra primilor locuitori din Armenia*, de F. Nansen. Cea mai veche urmă e un silex lângă, un schelet preistoric aflat la 9 m. adâncime, din epoca primului paleolitic și de rasă dolicocefală de tip Aurignac.—*Medicina în Armeno-Cilicia*, pare a fi făcut progrese deosebit de mari. Ea a dat medici de larg renume în trecut, zice Dr. V. Tarcomian.—Din conferința d-lui N. Iorga: *Trecutul și ceva despre viitorul poporului armean*.—Câteva fragmente din studiul d-lui prof. dela universitatea clujeană C. Marinescu, se dau sub titlul: *Catalonia și Armenia*, pe vremea regelui Aragonului Iacob II (1291-1327).—*Un jubileu cultural*—cu ocazia împlinirii a 50 de ani de la întemeierea revistei armenologice „Handes Amsorya”, publicație lunară a Mechitaristilor din Viena—, de prof. Vlad Bănățeanu.

Nr. 4, inscrie în sumarul său câteva părți din conferința d-lui N. Iorga: *1500 ani dela traducerea Bibliei în armeneste*—Din Isvoarele armeneste cuprinzând știri despre Istoria Românilor se arată că a cules și prof. A. Decei în lucrarea sa de doctorat: *Românii din sec. IX până în sec. VIII în lumina izvoarelor armeneste*, susținută la Cluj în Mai trecut.—Fiecare număr al revistei aduce și pagini de traduceri din literatura armeană mai veche și mai nouă, cum și figuri de artiști de seamă, oameni de litere—ca Arșog Ciobanin de exemplu, sărbătorit acum de curând la Paris—, muzicanți și pictori, Pe lângă aceasta e totdeauna înfrumusețat cu ilustrații.

Hotărit, revista de cultură armeană de sub conducerea d-lui H. Dj. Siruni își ia un loc de cinste între publicațiile noastre.

Az Erdélyi Múzeum-Egyesület háromnegyeds zázados tudományos munködése, 1859-1934, de Dr. György Lajos. Cluj 1937. Este o dare de seamă despre activitatea științifică de trei sferturi de veac a Societății Muzeului Transilvaniei, din Cluj, redactată de secretarul general al instituției. Această societate a fost fondată în Nov. 1859, după inițiativa contelui Emeric Mikó. La 75 de ani de la întemeierea sa, comitetul conducător al Societății, lăsând pentru mai târziu redactarea unui istoric complex al vieții acestei asociații, cu trecutul său și starea colecțiilor sale felurite,—și aceasta pentru că situația sa față de Statul Român n-avea încă lămurită—, se mulțumește deocamdată să arate ce activitate a desfășurat Societatea Muzeului transilvan, care e o societate maghiară, pe terenul pur științific. Pentru aceasta se publică aci 5 memorii, corespunzând cu cele cinci secții ale asociației, și anume: *Istoria secției filosofice, lingvistice și istorice*, de Ladislav Rajka; *Istoria secției științelor naturale*, de Ernest Balogh; *Istoria secției medicale*, de Eugen Pataki; *Istoria secției de drept și sociologie*, de George Ioseph Oberding; *Descrierea bibliografică a publicațiilor Societății*, de Anton Valentiny. Textul în ungurește dă și titlul tratatelor, disertațiilor și conferințelor științifice ce s-au ținut, și al căror text se păstrează în acești 75 de ani de activitate a Soc. Muzeului din Transilvania.

Arhiva, an. XLV, nr. 3-4, cu următoarele studii și comunicări: *L'individualité de la langue roumaine et ses éléments slaves anciens*, de Ilie Bărbulescu. Contestând unele afirmații mai noi ale d-lui Iorga despre legăturile dintre poporul românesc și Slavii de peste Dunăre, autorul conchide că cele mai vechi cuvinte slave intrate în limba noastră nu sunt sârbești or rusești, ci bulgare, precum d-sa o arată în acest început de demonstrație, ce se va continua în numărul următor al revistei.—*Răspândirea coloniilor românești în Polonia*, de Th. Holban, în continuare.—*Poezia autentic populară*, ce am recenzat după extras (vd. pag. 423), de Petru Iroaie.—*Un imitator al lui Alecsandri: N. Beldiceanu*, de Gr. Scorpan.—*La ce școli a învățat Topârceanu?* și alte note privitoare la biografia poetului, ne dă Al. Epure.—*Note lingvistice*, de Gh. Bogaci.—*Romanitatea balcanică în Acad. Rom.*, cu observațiuni asupra unor amănunte din discursul de recepție al d-lui Th. Capidan, de Ilie Bărbulescu. Față de părerea că limba română s'a format pe ambele maluri ale Dunării, cum crede d. Th. C., d. I. B., intemeiat pe faptul că limba noastră nu are decât foarte puține cuvinte vechi grecești, socotește că tot la nordul Dunării trebuie căutat leagănul plămădirii limbii române.—Trebuie să zicem: „Jeșan sau ieșenes”? oltean, gorjan (ca adjectiv), sau oltenesc, gorjenesc, se întreabă d. I. Bărbulescu.—*Diarhii sau caimacamii?* de A. H. Golimas, lămurește, cu exemple luate din istorie, că termenul căimăcămie înseamnă timpul în care cineva, poate fost domn până aci, e însărcinat de Poartă să țină locul noului domnitor până la sosirea în țară și înscăunarea acestuia; ea este deci ceva ca locotenența domnească, or ca regența. Diarhia însă era o copărtășie la tron, a tatălui cu fiul său bunioară, mai ales când acesta din urmă era minor.—*Materialie străine pentru Istoria Slavisticii la Români*, de Ilie Bărbulescu.—*Recenzii și Cronică* completează acest număr.

Anuarul Comisiunii Monumentelor istorice, p. Transilvania, vol. IV (1932-1938), Cluj, Tip. Cart. Rom. 1938.—Apărut cu mare întârziere, dar bogat în cuprins, cu următoarele studii și rapoarte:—*Biserici din Țara Oltului și „de pe Ardeal”*, jughăvite de o familie de pictori, de Valer Literat. E vorba de biserica ortodoxă din Arpașul-de-sus, zidită în 1801 și jughăvită în 1813 de pictorul Alexandru Grecu; biserica ortodoxă din Arpașul-de-jos, pare-se din 1794 și jughăvită de Neculae jughavu; biserica ortodoxă din Colun, din 1811; biserica ortodoxă din Sărata, frumos pictată; cea din Voivodenii mici, clădită la 1809 și jughăvită de Nic. și Gheorghe Grecu din Săsaș; biserica ortodoxă din Săsaș, din care e neamul jughavilor ce au pictat bisericile din jur, ridicată pe la 1780. La urmă câteva note despre neamul acestor jughavi Grecu.—*Biserici de lemn din Ardeal*, de Atanasie Popa, și anume: biserica din Lunca (jud. Mureș), din 1781, frumos jughăvită pe dinăuntru peste tot; biserica din Câmpia Turdei, din sec. XVII; biserica din Mărtinești (jud. Turda), ce se zice a fi fost adusă de aiurea și veche poate de două veacuri; biserica din Lunca de sus (jud. Cluj), dela finele sec. al XVIII-lea; mănăstirea Moiseiu din Maramureș, din sec. XVII, cu o legendă asemănătoare celeia a bisericii Maicii Precistii (Madona-Dudu) din Craiova; biserica din Dragomirești (Maramureș), din anul 1722, e acum scăpată de piere, fiind transportată de către Fundația „Principele Carol” la București, pe marginea lacului Herăstrău.—*Paleoliticul inferior în Transilvania*, de Marius Moșca, este contestat aici, în potriva celor afirmate de d-l M. Roska, pe temeiul nu numai al faunei, dar și al tipologiei și tehnicii folosită drept criteriu de datare. Nu se tăgăduiește însă existența unui facies paleolitic în Transilvania, dar nu mai timpuriu „Spätmunsterianului”.—*Amulette hallstattiene din Transilvania*, de Dorin Popescu. Autorul prezintă câteva amulette nestudiate încă, din epoca bronzului: toporase miniaturi, roți (simbol solar) cu patru spițe în formă de cruce, combinate și în formă de pandantive. În aceeași categorie de obiecte hallstattiene autorul pune și brățările de aur cu plăci terminate în formă de semilună, formă care este chiar reprezentarea toporului, ca la brățara dela Mihăeni. Li se poate deci atribui și lor caracterul de amuletă.—*Castrul roman dela Bologa*, după săpăturile din vara lui 1936, de Mihail Macrea. Localitatea e pe valea Crișului Repede, între Huedin și Ciucea, unde se varsă Sebeșul în Criș, poziție strategică bine aleasă, în dimensiunile laturilor 121 pe 204 m. Garnizoana

a fost compusă din Cohors II Hispanorum, iar mai târziu și Cohors I. Aelia Gallorum Dacica quingenaria, ce vor fi coexistat, poate.—*Cetăți antice în jud. Ciuc*, de Al. Ferenczi, asupra cărora atrăsese atenția și Iul. Marțian ca fiind dacice. Într-o cercetare largă, autorul descrie 12 cetăți, dând și bibliografia fiecăreia, apoi se ocupă de problema vechimei lor. Pe baza datelor științifice de azi „se poate lua ca sigură nu numai originea dacică a cetăților din Ciuc, (ca și din Trei Scaune), ci și clădirea lor, în starea de azi, după anul 89". Ele vor fi fost zidite pe timpul lui Decebal, spre a opri o ofensivă romană venită dinspre valea Siretului. Ele trebuie să fi rămas, cum socotea și V. Pârvan, în stăpânirea Carpo-Dacilor liberi, și neromanizați, chiar și după cucerirea lui Traian.—*Sarmisegetuza în lumina săpăturilor*, de C. Daicoviciu, a fost recenzată după extrasul respectiv în A. O. nr. 95-96. p. 167.—*Contribuțiune la datarea bisericii mănăstirii Cotmeana*, de Virgil Vătășianu. Ea a fost atribuită vremii lui Mircea cel Bătrân, databilă 1389, după pisania naosului. Planul arhitectonic e asemănător resturilor celor două biserici medievale din Severin (în curtea internatului Liceului și în grădina publică), dar și puțin cu acel al ruinelor Sf. Nicoară din C.-de-Argeș. Mai mare asemănare are însă cu capela nr. XI de lângă Trapezița, în vecinătatea Târnovii bulgărești, având boltă cilindrică și firide oarbe, alungite, încoronate cu mare semicercual, la fațade; de asemenea discurile smălțuite, șirag ce însoțește cornișa Cotmenii și arcuile firidelor. Planul, elevația și paramentul bisericii conduc la evidențierea asemănării ei cu bisericile mai vechi din Târnava; dar zidăria de cărămidă e caracteristic românească. Cotmeana trebuie să fie deci mai veche decât din 1389, aparținând ep ci bisericilor din T.-Severin și a Sf. Nicoară, adică din mijlocul sec. XIII. Autorul adaugă și alte argumente care conduc la părerea aceasta. În 1388 mănăstirea a fost închinată Coziei, ca metoh.—*Raport cu privire la arhitectura și pictura bisericii unite din Zlatna*, de Verg. Vătășianu. Această biserică a fost a ortodocșilor Români pe la 1424.—La sfârșit rezumatele articolelor în franțuzește sau nemțește.

Revista clasică, tom. VIII, 1936, sub conducerea d-lui Prof. N. I. Herescu, apare cu prilejul comemorării lui Horațiu, cuprinzând: *Horațiu al Romei și Horațiu al lumii*, de N. Iorga.—*La plastique de la phrase et du vers chez Horace*, de profesorul dela Sorbona I. Marouzeau.—*L'épître d'Horace à son livre* (I. 20) et les commentaires antiques, par E. Galletier, rectorul Academiei din Besançon.—*L'ode I, 14 d'Horace est-elle allégorique?* par L. Hermann, drof. la Universitatea din Rennes.—*Ceva despre Horațiu și încă despre ceva*, pe Mih. Dragomirescu, declarând pe Horațiu ca „poetul antic cel mai apropiat de sufletul nostru”. Observația d-lui M. D. privitor la folosirea juxtelor o găsim foarte întemeiată, scopul fiind de a învăța latineasca pentru a pricepe frumusețile unei literaturi, pe care profesorul nu prea ne face s'o simțim și s'o gustăm în liceu.—*Horace Art Poétique 309*, par D. M. Pippide, conferențiar la Fac. de Litere din București.—*Horațiu în românește*, de Maria Himu, inventariere a traducerilor publicate prin diferite reviste din ode, epode, Carmen Saeculare, satire, epistole și Arta Poetică, apoi a traducerilor parțiale în volum, iar la urmă a diverselor articole ce s'au publicat despre poetul roman.—*Bibliographie d'Horace*, par N. I. Herescu, capitol dintr-o Bibliografie a literaturii latine, ce urmează să apară la Paris în „Collection de bibliographie classique”, sub conducerea d-lui prof. Marouzeau.—Ca de obicei, acest număr al revistei se încheie cu numeroase și ample dări de seamă, semnate de Victor Buescu, Matei Nicolau, Val.—Al. Georgescu, N. I. Herescu, A. Iordănescu, Radu Vulpe, D. M. Pippide, N. I. Barbu și St. I. Popescu.—*Cronică horațiană*, de N. I. Herescu.—*La fine: Bibliografia clasică în România pe an. 1935*, de N. I. Herescu.

Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice, an. XXX, fasc. 91, pe Ianuarie-Martie 1937, ne dă descrierea câtorva Biserici întărite din Transilvania, de d-l Victor Brătulescu, anume: biserica din Dârjiu (jud. Odorheiu), cu interesante urme de pictură veche din 1419, înfățișând între altele și fugarirea și uciderea lui „Kun”, regele Cumanilor, de către regele Ladislau: biserica din Șard (jud. Alba); biserica din Cricău (jud. Alba); biserica din Me-

sentea (jud. Alba), cu un vas de botezat, în formă de covată, din piatră; biserică din Galda (jud. Alba); biserica de Geoagiu (jud. Alba); bisericile din Zlatna.—*Mici ctitori ai unei biserici de sat*, de N. A. Gheorghiu, biserica din com. Izvoarele, jud. Prahova.—Cronică la sfârșit.

Fasc. 92, prezintă mai întâi descrierea câtorva *Biserici din Vâlcea*, de d-l V. Brătulescu, și anume Biserica Sf. Nicolae din Olănești, cu ctitorii: jupan Drăghici căpitanul Olănescu și portretele lui Radu Olănescu vornic, logofăt Părvu Olănescu, logofăt Tudor Olănescu. O icoană dăruită de logofăt Niță Olănescu în 1837. Pictura remarcabilă, descrisă pe larg, și o prea frumoasă ușă sculptată. Biserica cu bramal Sf. Ioan, Sf. Nicolae și Sf. Gheorghe, din același târg, ctitori fiind frații boieri Gheorghe și Barbu Brănescu cu tatăl lor, cum și Arhimandritul Iosif Sărăcinescu. Pictura de bună tradiție, din 1820, operă a doi jugrăvi români. Biserica din Foleștii-de-Jos, jugrăvită și pe dinafară, mai mult profană. Are minunate uși împărătești, amintind pe cele dela Arnău, Hurezi, Stavropoleos și Cotroceni.—*Biserici prahovene*, de N. Iorga; Biserica de lemn din Bordeni și biserica dela Mislea, cu câteva inscripții de pe o seamă de cărți vechi de slujbă.—*Antichități medievale din Oltenia*, de D. și I. B. Berciu, și anume: Descoperirile germanice dela Coșoveni-de-Jos, Plenița, Vela (jud. Dolj), Orlea (Romanai) și T. Severin; Câteva antichități hunice dela Ciuperceni (Dolj și Hotărani (Mehedinți); Mormintele „slavobizantine” dela Balta-Verde (Mehedinți); Mormântul de înmormântare dela Hinova (Mehedinți) și Mormântul din tumulul dela Pșiana (Gorj).—*O descriere din 1859 a monumentelor Țării-Românești* este aceea a lui Théodore Margot: „O viațorie în cele șaptesprezece districte ale României”..., dedicată pitarului Const. Slăvitescu, tipărită la Tip. Rosetti în București. D-l Iorga spicuiește note interesante din cele vreo o sută de pagini ale cărții. Remarcă între altele pictura bisericii dela Bistrița, de Tătărescu, și aceea a bisericii Maica Domnului-Dudu din Craiova, de Lecca. Menționează și ruinele numite „Hanul Nemților și zidurile, beciurile și turnurile ruinate din mahalaua evreiască a Craiovei. —*Asupra „balastrului” dacic* din Muzeul orașului Vârșet d-lămuri D. Berciu. E o piesă mică de bronz, înfățișând capul de lup prelungit cu corp de șarpe, care era stindardul dacic, pe care îl cunoșteam numai din reprezentațiunile sculpturale. Simbolul acesta ar fi înfățișând cultul strămoșilor și cultul patriei, contopite împreună.

Nr. 93, pe Iulie-Septembrie 1937, prezintă prin V. Brătulescu o a doua serie de *Biserici din Vâlcea*: Biserica din Urșani, în apropiere de Hurezi, cu un rând de sibile or personajii biblice în firidele registrului de sus al pereților exteriori, operă a lui Dinu Zugravu ot jud. Gorj. De remarcat sculptura în lemn a ușilor și mai ales pictura. Ctitorii numeroși, în cap cu Ion Urșanu, vâtaf și ctitor.—*Monumente inedite din Romula*, de D. Tudor, în urmăre.—*Un caiet de miniaturist*, de N. Iorga, de pe la jumătatea veacului trecut, de un român necunoscut.—*Saint Georges délivre l'adolescent emmené en captivité par les infidèles*, de d-ra Maria Gulescu, explică o legendă din sec. XI-lea, care se află figurată în trei scene jugrăvite în frescă la mănăstirea Voroneț, unde se vede un copil călare la spatele Sfântului Gheorghe și ținând în mână un vas.—*La Comunicări* se prezintă câteva antichități depuse la Școala primară din Bărboiu-Mehedinți, provenind dela Botoșești-Paia (Dolj), cu urmele unei cetăți romane. În com. Cernătești-Dolj—unde e și o culă a familiei Cernăteștilor—s-au aflat de asemenea obiecte de arheologie preistorică. Le semnalează prof. Al. Bărcăcilă.

Buletinul demografic al României, sub direcția d-lui Dr. Sabin Mănuilă, Director al Institutului Central de Statistică din București, în al 6-lea an de apariție, aduce în fiecare lună date statistice și informații oficiale cu privire la mișcarea populației din Regat. Numărul de Aprilie se reține în deosebi, întrucât cuprinde datele de pe ultima lună a lui 1936, cum și tabloul de situație a întregului an trecut. Din comparația cifrelor acestui an 1936 cu precedentul 1935 se constată în genere îmbucurătorul fapt al sporului nașterilor asupra morților și al descreșterii totalului celor decedați. Astfel, anul 1936 ne dă ca fenomene demografice următoarele cifre: Născuți vii 608,774, față de 585,386 din 1935; Morți 382,185, față de 402,678; Excedent natural

226,589 față de 182,708; Căsătorii 176,790, față de 165,778; Divorțuri 10,883 față de 9,536; Născuți-morți 14,002 față de 13,694; Morți sub un an 106,497, față de 112,415. Excedentul natural din 1936 este de 226,589 suflete. Cifra căsătoriilor din acest an e cea mai ridicată ce s'a cunoscut la noi. De remarcat și cifra enormă a morților sub un an, revelatoare pentru detestabila stare de incurie administrativă oficială cu privire la igiena satelor noastre, căci acolo se înregistrează aceste catastrofale cifre. În ce privește anume luna Decembrie, se constată că în mod regulat ea numără cifra cea mai scăzută de nașteri din toate lunile anilor. Basarabia încrie un deficit de populație de 3,60/00, cu deosebire în jud. Lăpușna, cu o mortalitate infantilă grozavă (67,1 la sută de nou-născuți), deficit constatat exclusiv la populația românească. Controlați doar cifrele: Români 1,030 morți la 536 născuți, în vreme ce la Evrei aflăm 59 morți la 56 născuți. O deducție care iese din aceste date este că trebuie cu orice preț să trimetem medici români și personal sanitar creștin în județele decimate de mortalitate infantilă, căci altfel ar însemna să privim cu brațele încrucișate la pierrea elementului românesc din Basarabia.—Numărul de Mai ne dă tabelele de mișcare a populației pe anul întreg 1936 ca fiind de 19,319,330 locuitori. În 1935 fusese de 19,087,770; în 1934 de 18,913,713; în 1933 de 18,652, 053; în 1932 de 18,426,159; în 1931 de 18,166,134; în 1930 de 17,888,992; în 1929 de 17,638,127 locuitori. Aceste cifre însumează populația urbană și rurală a țării întregi la un loc.—Pentru Oltenia notăm ca populație pe anul 1936 un număr de 1,629,961 locuitori, repartizați astfel pe județe: Dolj 518,181, Mehedinți 324,890, Romanați 292,500, Vâlcea 270,452, Gorj 223,938. Jud. Olt are 201,570, iar în Banatul vecin: Timiș 499,970, Severin 241,574 și Caraș 198, 899 loc.—Lumea satelor, din cei 15,749,332 țărani din România numără în Oltenia 1,443,887 loc, și anume în Dolj 433,466, în Mehedinți 294,366, în Romanați 261,784, în Vâlcea 241,335 și în Gorj 212,936; Oltul are 190,437, iar din Banat Timișul 403,875, Severin 204, 610 și Caraș 172,404 loc.—La orașe înregistrăm pentru Oltenia o populație de 186,074 loc. pentru cele 16 comune oltene, dintre care Craiova are 55,780 loc., T. Severin 20,872, Caracal 15,197, Băilești (Dolj) 13,931, Râmnicu-Vâlcea 11,685, Târgu-Jiu 11,001, Corabia 9,746, Strehăia 8,209, Calafat 8,002, Drăgășani 7,317, Pleanița (Dolj) 7002, Ocnele-Mari 6,022, Balș 5,773, Călimănești 3,106. Baia-de-Aramă 1,443 și Govora 987. în care cifre nu intră suburbiile. Slatina-Olt are 11,133 loc., Timișoara 90,271. Lugojul 22,712, Reșița 19,925, Caransebeș 8,712, Oravița 6,570, Lipova, 5,824, Orșova 5,540.—Numărul din Iunie, rezumând mișcarea generală a populației pe Febr. 1937 constată că în Banat mortalitatea infantilă, este cu totul disproporționată față de cifra nașterilor, pe care fapt îl califică dl. Dr. Manuilă cu toată dreptatea ca „o prăbușire demografică, în comparație cu media întregii țări”. Așa, la 1000 loc. dacă în medie România are 33,3 nașteri, în Banat nu sunt decât 18,5, iar la un excedent natural de 11,7 la mie loc. pe țară, Banatul creștează la răboi un minus de 4,5.—Se notează aci și „un fenomen semnificativ”, asupra căruia se atrage atenția, anume că, neavând „un criteriu juridic sau obiectiv de apreciere, apartenența etnică este în funcțiune de declarația individuală a fiecărui cetățean”. Așa se face că, deși proporția populației românești din întreaga țară este de 71,90/0, totuși în Febr. 1937, dintre toți născuții din țară 81,0 % sunt declarați de neam românesc. iar dintre morți 76,50/0. Deși deci „4,0 % din populația țării sunt Evrei de neam, totuși dintre născuți numai 1,8 % sunt declarați de neam evreu, iar dintre morți 2,7 %”. Este o înaltă politică și aci, politică de falsificare a datelor stării civile. Se întreabă oare: cui *prodest*?

Analele genito-urinare, de sub conducerea d-lui Docent Dr. V. Trifu, au apărut în București de cu ultima lună a lui 1936. Revistă de specialitate medicală. „pe care s'o pricepem toți, și care, în loc de ipoteze pretențioase și grandilocvente, cu care nu avem ce face, să ne aducă informații și îndrumări practice, care să ne folosească”. *Analele genito-urinare* intră în viață sub patronajul omagial al memoriei defunctului regretat Profesor Dr. P. Herescu (1863-1915), a cărui viață de savant modest și deschizător de drumuri în urologie o notează cu pioasă emoție elevul și admiratorul său Dr. V. Trifu, a cărui frumoasă ținută de român—in afară de valoarea sa științifică—o cunoaș-

tem din lupta sa împotriva masoneriei, pe care a demasc-o și a infierat-o odinioară în Parlament. Este de altfel aci și pricina pentru care în jurul numelui d-lui Dr. V. Trifu se urzește intriga și se țese complotul tăcerii.—Prefața tomului IV a Profesorului Paulescu (1869-1931) din monumentalul „Traité de Médecine” (Lancereaux-Paulesco, Sibiu, 1930) se reproduce, pentru a asocia—divinități tutelare—la punerea temeliei acestei reviste și pe blândul prof. Paulescu, marele învățat pătruns de nobilul spirit al creștinismului și adversar hotărât al mafiei francmasonice dela noi și de aiurea.—Cine vrea să descopere în directorul acestor Anale genito-urinare și un scriitor, un povestitor minunat, să citească „Colonelul Vicol”, din primul număr al revistei.

Fiecare număr al publicațiunei de față—au apărut până acum șase—evocă figuri dispărute dintre ale urologilor români și străini de reputație universală, tipărește articole medicale de specialitate, prezentând interesante cazuri de boli, dă tratamente și regimuri, face dări de seamă asupra congreselor medicale și a lucrărilor prezentate la societățile or cercurile de studii în materie de medicină, neuitând nici bibliografia și nici recenziile cărților și revistelor urologice sau cu subiecte interesând această disciplină.

Buletinul Muzeului Județului Vlaşca „Theohari Antonescu”, publicație scoasă sub îngrijirea d-lui Dumitru Berciu, Director onorific al Muzeului, 1935, București—Primul număr al acestui buletin cuprinde: *Un cuvânt despre muzee în legătură cu săpăturile arheologice din Vlaşca și Muzeul județean dela Giurgiu*, de I. Andrieșescu, articol prefațial, invederând importanța unor asemenea cercetări pentru știință, cum și meritul celor cari, având în mână pâinea și cuțitul, le sprijinesc prin subvenții, mai ales când le încredințează unor oameni pricepuți și corecți, iar nu, cum se întâmplă uneori, unor aventurieri furiași printre stobori în îngrădirea oamenilor de știință.—*Săpăturile arheologice dela Tangăru* (1934), după raportul celui care le-a executat, d-l D. Berciu. Ele au dus la constatarea existenței a mai multe straturi de civilizație, anume: de tip Boian A.; Civ. de tip Petru Rareș, fază de tranziție; Civ. de tip Gumelnița; Civ. de tip Glina III, care s-au scurs de la vremea celor d'întâi așezări neolitice și până cam pe la finele primei perioade a epocii bronzului, adică în curs de peste o mie de ani, dintre 2500 a. C. și 1500 a. C. Inventarul arheologic scos din această măgură arată existența unei populații pașnice, ocupându-se cu agricultura.—În Anexe câteva articole pomenind, la 25 de ani de la moartea lui, pe profesorul arheolog Theohari Antonescu, elev și urmaș al lui Odobescu și Tocilescu.

Nr. 2, publică notele d-lui D. Berciu *Despre începuturile noastre naționale în opera de sinteză a d-lui prof. N. Iorga*, cu privire la primele trei volume ale marelui istoric, din a sa „Istoria Românilor”—*Săpăturile dela Petru Rareș* (1933 și 1935), de D. Berciu. Stațiunea aceasta arheologică e la nord de satul Albele (sau Petru Rareș) din Vlaşca, și cuprinde patru strate de civilizații de tip Gumelnița, cu bogat inventar de ceramică.—*Prime considerațiuni asupra neoliticului din valea Dunării inferioare în legătură cu descoperirile din județul Vlaşca*, de D. Berciu, în care se pun o seamă de întrebări cu privire la sud-estul european, propunându-se și soluțiuni în acest domeniu dificil și lunecos al chestiunilor de influențare a unei civilizații asupra alteia.

Familia, revistă lunară de cultură de la Oradea, al cărei director e d-l M. G. Samarineanu, își menține, printr'un miracol, regulata apariție în forma ireproșabilă, potrivit cuprinsului fiecărui număr. Din cele din urmă ale anului 1937 însemnă următoarele:

Nr. 5, având în frunte conferința d-lui N. Iorga: *Un om de sinceritate: Mihai Viteazul*. D-sa povestește cum a început a scri „Istoria lui M. V.” de tânăr, când n'avea încă 30 de ani și când vedea în personalitatea voevodului numai pe „erou”, și a sfârșit-o acum un an, la 65 ani de vârstă, când a putut prinde tragicul vieții lui de „martir al neînțelegerii, răutății și prostiei omenești”, el care a luptat înainte de toate pentru creștinătate, dar n'a fost ajutat de cei cari puteau și ar fi trebuit s'o facă. Ca în orice conferință a d-sale, d-l Iorga a aruncat sfaturi înțelepte, dojeni delicate și câte o mărturisire transparentă despre cătare situație din vremea guvernării sale: „Ștind anume ce

este un prieten fals, ce este un ajutător care te compromite și ce este să fii chemat pentru un anume rol, și după câteva săptămâni să-ți se dea a înțelege că trebuie să faci ceea ce făceau și ceilalți”.

Nr. 6, cu articolul d-lui Gh. Tulbure despre *Șaguna și Heliade*, în le-gătură cu tipărirea unei noi traduceri a Bibliei de către Patriarhia din București. Aceasta poartă gândul autorului la discuția iscată între Șaguna Mitropolitul dela Sibiu și Heliade, pentru chestiunea limbii unui asemenea tâlcuiri destinate tutulor Românilor.—*Actualitatea evului mediu*, de C. Sassu.—*Naționalismul lui Alexandri*, de Ov. Papadima.—Deosebit remarcabilă e rubrica cinstită ținută, a recenziilor din „Scriitori și cărți”, apoi „Note”.

Nr. 7-8 cu: *Intre individual și general*, de Tudor Vianu, capitol dintr'un volum ce va apare în editura revistei.—Câteva *Știri despre Giovanni Papini*, provocate de o scrisoare a marelui scriitor italian către profesorul Alex. Marcu.—*Recitind pe Delavrancea*—de care se vorbește puțin azi—, d-l Mih. Iorgulescu regăsește încântarea cu care l-am gustat noi cei de ieri, pentru marile lui calități de stilist, povestitor minunat și poet în același timp. Aceasta cu pri-lejul desvelirii statuei ce i s'a ridicat la Oradea.

Nr. 9-10, publică o dare de seamă a d-lui Th. Capidan despre *Congresul lingviștilor dela Copenhaga*, cel de al IV-lea, ținut la finele lunii August din anul trecut 1937. Dintre învățații români au făcut comunicări: Sextil Pușcariu despre *Atlasul Lingvistic al României*, Iorgu Iordan despre cuvinte savante și cuvinte populare, iar Th. Capidan despre romanitatea balcanică.—*Scoala și disciplina muncii*, de Ing. Stavri Cunesco.—*Dinamismul conștiinței noastre etnice*, de Ov. Papadima, așa cum reiese din poezia noastră lirică poporană, care „e poezia unui popor tânăr, plin de bucuria proaspătă a vieții”.

Anul V, nr. 1-2, din 1938, înfățișează prin d-l Vasile Cotruș aspectele noi și avantațiile ce se găsesc în *Noua Constituție a României*, prin care așezare dată statului nostru „România, sigură de ea, își va depăna în liniște destinele ei, în drumul ce duce la un viitor de armonie și prosperitate”.—Ioan Petrovici, marginalii la sărbătorirea filosofului, de C. Stelian.

Nr. 3-4, în primu-i articol, de Sever Stoica, explică ce caracter particular înfățișează *Naționalismul lui Mih. Eminescu*, și care este construit pe ideea de rasă, avându-și originea în neam, iar nu în individ, cum îl vedea liberalul democrat al vremii.—*Anexarea Austriei*, de V. Cotruș, este un act perfect justificat, dacă îl privim sub raportul principiului naționalităților.—*Victor Papilian ca dramaturg*, de N. Olteanu conchide că: dacă prin „Meșterul Manole” și „Cruciada copiilor”, piese ale d-lui L. Blaga, s'a realizat „creația și interpretarea vieții prin crezul plaiurilor noastre”, d-l V. Papilian a realizat „interpretarea vieții pe planul general al gândirii” prin drama sa „Nocturna”.

Nr. 5-6, se ocupă după cuviință de marele dispărut Oct. Goga, căruia nu i-a fost dat să realizeze și pe planul politic și național ceea ce a isbutit să dea neamului în ordinea literară. D. M. G. Samarineanu evocă frânturi interesante din viața celui care a fost *Poetul Octavian Goga*.

Nr. 7, indoliat, aduce prinosu-i de pomenire marei noastre crăieșe Regina Maria, prin condeiul d-lui G. Bota.—Notăm cronica politică a d-lui Al. Olteanu: *Cronica Europei Centrale*, obiectivă și clar expusă.

Nr. 8, ne prezintă un portret critic de Nicolae Roșu, anume al lui N. M. Condiescu, a cărui copilărie a înflorit tot pe plaiurile noastre oltene.—Un alt craiovean, Paul Constant, publică un fragment dintr'un roman inedit: Iancu Jianu, fragment cu titlul de *Neamul*.

Nr. 9-10, în primu-i articol: *Democrație și străjerie*, de G. Bota, vrea să convingă pe oricine de superioritatea sistemului străjeresc aplicat în școli, afirmând că acest sistem „nu urmărește nivelare gregară, ci selecționare”. Nu știu dacă autorul e profesor. Ca vechiu dascăl secundar și cu experiența bătrânului, teamă mi-e că, deși nu se urmărește desigur, această „nivelare gregară”, dar la ea se va ajunge, iar selecționarea nu se va mai face pe temeiul afirmării personalității și a capacității intelectuale, ci pe al reducerii la același numitor, la nivelare, la egalitatea mediocrității. Să dea Dumnezeu să mă înșel eu.—Fiecare număr al „Familiei” dă în majoritatea paginilor sale literatură bună și o cronică bogată.

Tabla de Materii

An. XVII, 1938.

Articole :

	Pag.
Al. Bărcăcilă : <i>Les thermes romains de Drubeta</i>	41
Ilie Chiriță : <i>Din bogățiile Brâncovenilor</i>	281
Ion Donat : <i>Despre biserica și mahalaua Vlădăia- nului din Craiova</i>	62
Mih. C. Gregorian : <i>Graiul și folklorul din Oltenia nord-vestică și Bănatul răsăritean.</i>	221
Const. D. Ionescu : <i>Nedeia dela Cruceal lui Sâmpetru</i>	26
O. G. Lecca : <i>Domnul Țării Românești</i>	275
St. Nicolaescu : <i>Domnia lui Radu Vodă Paisie și a fiului său Marcu Voevod</i>	193
Mihail Popescu : <i>Asistența publică la Craiova în epoca fanariotă</i>	60
Marcel Romanescu : <i>Patrafirul Buzeshilor dela Banja (Boka Kotorska).</i>	1
M. Theodorian-Carada : <i>Făuritorul Unirii dela 24 Ianuarie 1859</i>	53
D. Tudor : <i>Un miliarium dela Constantin cel Mare în Dacia</i>	19

Oltenia istorică :

Documente :

1437 (6845), Aug. 1. <i>Hrisovul Vladului II vvd. Dracul, pentru stăpânirea moșiilor Dobrușa, Șerbăneștii, Mamul, Corăeștii, Urbueștii și Ioneștii din jud. Valcea</i>	289
1489 (6897), Iunie 20. <i>Acelaș dăruiește moșiile Curtișoara, Băltenii, Dobrotin, Fântâna-Fagului, Iașii, Morunglavu și Spinișoru</i>	290
1526 (7034), Iulie 20. <i>Radu Vodă dela Afumați confirmă unor moșneni posesiunea moșiilor Olteanca și Pesceana</i>	292
1528 (7037), Sept.-Dec. 15. <i>Acelaș confirmă stăpânirea moșiei Hurezi</i>	292
1539 (7048), Oct. 21. <i>Radu Vodă Paisie întărește stăpânirea satului Șerbăneștii de lângă Olt și Cucuteni și Mândreștii</i>	292
1551 (7059), Aprilie 18. <i>Intărirea Mircii Vodă Cioabanul p. stăpânire de moși cumpărate</i>	293

1580 (7089), Sept. 2. Mihnea Vodă Turcitul confirmă posesiune de moșie în Cermenești și alte cumpărături	293
1581 (7089), Aprilie 1. Acelaș confirmă alte posesiuni	293
1582 (7000 ?), Dec. 22. Acelaș pentru confirmări de moșii	294
1587 (7095), Mai 21. Idem, idem	295
1587 (7096). Acelaș pentru confirmare de moșie	295
1590 (7098), Iunie 22. Idem, pentru Morunqlav	295
1595 (7103), Iunie 3. Dela Mihai Viteazul confirmare de moșie în Bărlui	295
1596 (7104), Aprilie 30. Acelaș confirmă posesiune în satul Șerbănești	296
1605 (7113), August 6. Radu Șerban vvd. confirmare ibidem	297
1610 (7118), Iunie 2. Acelaș confirmă lui Lupul stăpânire de pământ în Jugălie și alte	297
1611 (7120), Nov. Acelaș dăruiește satul Strehaia boierului Ion comisul	71
„ „ Nov. 20. Acelaș întărește stăpânirea peste satul Rumânii și altele	298
1613 (7121), Martie 10. Acelaș confirmă posesiunea unor părți de moșie lui Cârstea vel spătar și altora	298
1630 (7138), Aprilie 18. Zapis de vânzare pentru o funie de moșie	299
„ „ Mai 28. Leon Vodă Tomșa, întărire de stăpânire pentru satul Șerbănești	299
1632 (7141), Sept. 30. Pentru vânzarea moșiei Morunqlav, în timpul lui Matei Basarab	300
1633 (7141), Mai 28. Matei Basarab vvd. danie satului Albuleștii și cu toți rumânii lui Radul vâtaful de postelnici	71
1634 (7142), Iunie 24. Zapis de vânzare în Șerbănești (Romanai)	300
1635 (7144), Sept. 14. Idem	300
„ „ „ „ Adevărînța banului Radu Buzescu	301
„ „ Oct. 29. Matei Basarab întărește popei Ienache stăpânire în Șerbănești	301
1636 (7144), Aprilie 24. Matei Basarab, pune în vedere sătenilor din Străhaia ca să nu mai stea risipiți și să nu-și strice bucatele	73
1636 (7145), Noemvrie 7. Zapis de vânzare în Morunqlavi (Romanai)	302
1636 (7145), Noembrie 19. Matei Basarab întărește lui Pătru și altora stăpânire de moșii	302

1637 (7145), Mai 29. Matei Basarab vvd. întărește Ancăi a lui Mihăilă post. din Vădeni stăpânire peste mai multe sate	73
1637 (7145), Iulie 29. Matei Basarab scutește de bir casa lui Vasile armașul din Siroești (Gorj).	72
1638 (7146), Ianuarie 12. Clucerul Dumitrașco din Spineni vinde lui Matei Basarab niște rumâni din Stângăceaua	75
1639 (7147), Ianuarie 10. Matei Basarab vvd. întărește lui Barbu Brădescu pah. satul Vlădaia și Saracovul	86
1640 (7148), Martie 12. Zapis de vânzare în Șerbănești	303
1640 (7148), Aprilie 3. Hotărnicia moșiei Salbele	76
1641 (7149), Februarie. Zapis de vânzare în Șerbănești	304
1641 (7149), Mai 8. Matei Basarab vvd. lui popa Ianache pentru moșie în Șerbănești	304
1641 (7150), Sept. 12. Idem lui Vlad, în Ghioșani	304
1641 (7150), Sept. 15. Zapis de vânzare în Oloaga	304
1641 (7153), Dec. 14. Zapisul a 10 săteni din Buru (Mehedinți), ce se vând lui Matei Basarab	76
1645 (7153), Iulie 20. Vânzare de țigani	304
1645-46 (7154), Matei Basarab vvd. pentru eliberare de rumânie	305
1646 (7154), Mai 26. Zapisul satului Coșcodia către Matei Basarab	77
1646 (7154), August 14. Matei Basarab vvd. lui Pătrașco log. pentru Șerbănești	305
1646 (7154), August 29. Idem, pentru Țigani	306
„ „ Oct 5. Zapis de zălogie a unui Țigan	306
1647 (7155). Zapis de vânzare în Oloaga	306
„ „ Februarie 1. Matei Basarab vvd. lui Oprea Vataf pentru moșie în Oloaga	307
1647 (7155), Mai 7. Poruncă pentru boieri hotarnici	307
„ „ Mai 7. Matei Basarab lui Popa Ionache pentru Țigani	307
„ „ Mai 8. Zapis de invoice	307
„ „ Mai 9. Zapis de vânzare	308
„ (7156) Oct. 18. Matei Basarab lui Pătrașco log. pentru satele Cucuteni și Măndrești	308
1648 (7156), Ian. 29. Idem lui Iacov al doilea clucer pentru Vlădăești	88
1648 (7156), Iunie 30. Idem lui Pătru Roșu din Morunqlavi părți de moșie	309
1649 (7157), Februarie 18. Idem lui Pătrașco log. pentru Șerbănești	309

1649 (7158), Oct. 20	<i>Idem, idem pentru Morunglavi, Iași și Tomești</i>	310
1652 (7160), Aug. 13.	<i>Idem Mitropoliei din Târgoviște pentru rumâni la Orevița</i>	78
1662 (7170), Aprilie 15.	<i>Alegeri de moșie în Șovarna (Mehedinți)</i>	310
1667 (7175), Iunie 15.	<i>Zăpis de vânzare în Vlădaia</i>	90
1696 (7205), Sept. 5.	<i>Const. Știrbei vel clucer ordănuște pe popa Preda din Soc (Gorj) și alții să cerceteze o pricină</i>	311
1682, August 11.	<i>Poruncă pentru alegerea moșiei Scărișoara (Romanati)</i>	348
	<i>Idem</i>	349
1723 (7231), Aug. 17.	<i>Chezăriceasca stăpânire a Olteniei întărește moșie în Suseni (Gorj)</i>	342
1733 (7242), Dec. 8.	<i>Moșnenii din Soc (Gorj) dau o mărturie</i>	312
1742 (7250), Iunie 8.	<i>Mihai Racoviță vvd. m-tirii Tismana, pentru moșie în Menți, Vlădaia și Văgiulești</i>	90
1746 (7254), Martie 3.	<i>Hotărnicia moșiei Soc</i>	312
1755, Sept. 4.	<i>Cercetarea unei pricini din Soc</i>	315
1765, Noemvrie 14.	<i>Carte de împăciuire</i>	316
1776, Mai 22.	<i>Vânzare de moșie în Plența</i>	318
1780, Martie 1.	<i>Carte de judecată dela ispravniciei Gorjului</i>	318
1782, Aug. 2.	<i>Hași Stan Jianu biv vel pah. moșnenilor din Schelă (Gorj), pentru pricina cu sătenii din Bărbați (Hașeg)</i>	344
1788, Aug. 13	<i>Adeverința pentru moșie în Horodel și Strâmba</i>	321
1790, Ianuarie 11.	<i>Zăpis de înzestrare din Soc</i>	321
1792, Noemvrie 1.	<i>Zăpis de vânzare, idem</i>	322
„ Sept.	<i>Ispravniciei de Gorj către Episcopul de Râmnic pentru o carte de blestem</i>	323
1792, Sept. 7.	<i>Zăpis pentru moșie la Schela</i>	324
1795, Februarie 24.	<i>Idem</i>	324
1798, Iunie 15.	<i>Const. Hangeri vvd. către m-tirea Teslui, pentru scutiri</i>	331
1799, Dec. 20.	<i>Jalbă a lui Nic. Brâncoveanu pentru Scărișoara (Romanati)</i>	325
1800, August 7.	<i>Zăpis de vânzare în Soc</i>	350
1805, Ian. 20.	<i>Const. Ipsilanti vvd. pentru doctorul și spițerul Craiovei</i>	97
1806, Iunie 19.	<i>Zăpis de danie, pentru moșie în Sura (Mehedinți)</i>	326

	Pagina
1808, Oct. 19. Zapis pentru moșie în Sura (Mehedinți).	325
Idem	326
1812, Ian. 29. Idem, în muntele Stâna Mare . . .	328
1813, Noemvrie 23. Zapis de vânzare, pentru moșie în Sura (Mehedinți)	327
1815, Mai 20. Zapis de vânzare în Soc.	330
1817, Sept. 20. Ion Gheorghe Caragea vvd. m-tirii Teslui, pentru scutiri	331
1818, Ian. 6. Jalba lui G. Brâncoveanu pentru Băbiciu și Scărișoara	351
1818, Ian. 8 Ion Gheorghe Caragea vvd. în aceeași pricină	352
1818, Aprilie 1. Hagi Enuș, în aceeași pricină . . .	352
1818, Iunie 12. Alegerea moșiilor Băbici și Scărișoara	352
1819, Februarie 21. Zapis de vânzare în Plenifa	330
1820, „ 2. Carte de poslușnicie la m-tirea Teslui	332
1822, Ian. 25. Idem	332
1824, Aprilie 27. Jaltă pentru doi poslușnici ai mănăstirii Teslui	333
1824, Mai 2. Hotărîre în aceeași pricină	334
1824, Iunie, 7. Idem	334
1825, Iulie 27. Zapis pentru un loc în Vișoara	339
1828, Februarie 25, Carte de poslușnicie	335
1828, „ „ Idem	335
„ „ „ Idem	336
„ Oct. 12. Poruncă în privința poslușnicilor	337
„ Noemvrie 16. Idem	337
„ 27. „	337
1829, Martie. Idem	338
„ Aprilie 12. Idem	338
1830, Februarie 15. Idem	339
1853, Aprilie 21. Calinic către Ion Grecescu, despre sfîntirea hisericii din Grecești (Mehedinti)	340
1857, Iunie 16. Idem pentru alte pricini	341
„ August 13. „	341
1859, Noemvrie 10. Idem. cerându-i să dăruiască cava schitului Frâsinet	342
F. d. Catagrafia bisericilor din Craiova	99

Oltenia literară și artistică :

Scrisoare, versuri de G. Roiban	101
Țară, versuri de Radu Gyr	102
Urciorul fetii care s'a 'nnecat, versuri de Ion Mara	103
Patimi în ceață, nuvelă de M. D. Ioanid	104
Impresie, versuri de Aida Petra	113

<i>Excelsior</i> , versuri de Eug. Constant	114
<i>Pe coperta „Arhivelor Olteniei“</i> , versuri de Ion Mara	114
<i>Plânge un trubadur</i> , versuri de G. Roiban	115
<i>Sfântă maternitate</i> , versuri de Doina Bucur	116
<i>Delavrancea în lumina rampei</i> , de N. Milcu	117
<i>Primăvară târzie</i> , versuri de Sabina Paulian	118
<i>Icoane prăfuite</i> , versuri de Aurelian Tita	119
<i>Fapt divers</i> , versuri de Aurelian Tita	119
<i>Note pe marginea cărților: Prin munții Mehedinților</i> , de Const. D. Ionescu; <i>Meandre</i> , poezii de M. D. Ioanid, — de C. D. Fortunescu	120
<i>Sofisme</i> , însăilate de N. Milcu	121
<i>Trei traduceri de Traian Demetrescu: Cenușă</i> , de Carmen-Sylva, <i>Nu mă opriți de a plânge</i> și <i>Patria</i> , de Julie Hașdeu	362
<i>Gând uitat</i> , versuri de Mihail Cioroiu	364
<i>Cântec nou</i> , versuri de M. D. Ioanid	365
<i>Balada dorului</i> , versuri de Mih. Ghenescu	365
<i>Suflete</i> , schiță dialogată, de M. Theodorian-Carada	366
<i>Iarna la noi în sat</i> , versuri de Doina Bucur	369
<i>„Phantasmata“</i> , versuri de Al. N. Demetrescu	370
<i>Toamnă</i> , versuri de George Arie	371
<i>Sfârșit de toamnă</i> , versuri de Liviu Pop-Marțian	371
<i>Note pe marginea cărților: În voia soartei</i> , de M. Theodorian-Carada; — <i>Problema Eminescu</i> , de T. Păunescu-Ulmu. — <i>Visages de Paris: Baudelaire</i> , de Val.-Al. Georgescu; — <i>Cetatea cu porțile închise</i> , de Al. T. Stamatia; — <i>Crater scufundat</i> , de Eugen Constant; — <i>Plaiuri oltenesti</i> , de Pia Alimăneștianu; — <i>Sonete</i> , de G. Tutoveanu, — de C. D. Fortunescu	372

Oltenia Culturală :

<i>Mișcarea culturală în Craiova</i> , de Fortunato	125 și 381
<i>Cuvântare de bun rămas Școalei</i> , de Prof. C. D. Fortunescu	384

Note și Comunicări :

M. Theodorian-Carada : <i>Gazetar craiovean uitat: Al. Constantinescu</i>	131
M. Theodorian-Carada : <i>Insemnări pe marginea unei cărți</i>	133
Al. T. Dumitrescu : <i>Notițe vechi despre biserica Vlădăienilor din Craiova</i>	135

N. Tomiciu: <i>Matei Basarab și Vasile Lupu în lumina izvoarelor ungurești</i>	138
A. O.: <i>Tot despre Vlădăieni</i>	144
M. Theod.-Carada: <i>Privitor la negustorimea craioveană</i>	387
Ion Donat: <i>Fundațiunile religioase ale Olteniei. Adaosuri</i>	391

Recenzii:

Cărți:

<i>Părăsirea Daciei</i> , de G. Popa-Lisseanu	145
<i>Cercetări literare</i> , vol. II, de N. Cartoian	146
<i>Brodnicii</i> , de G. Popa-Lisseanu	147
<i>Originea și dezvoltarea Statului austriac</i> , de N. Iorga	148
<i>Călătoriile călugărului Chiriac dela mănăstirea Secu</i> , de G. Giuglea	149
<i>Procesul mănăstirilor închinat</i> , de M. Popescu-Spineni	150
<i>Essai sur la guerre partique de Trajan</i> , par Julien Guey	152
<i>Viața și traiul Sfântului Nifon, pustnicul Constantinopolului</i> , de Tit. Simedrea	153
<i>Material documentar la istoria Seminarului din Buzău</i> , de I. Ionașcu	153
<i>Lettres de Napoléon III-à M-me Cornu</i> , de M. Emerit	155
<i>Alte note critice</i> , de Ioan C. Filitti	157
<i>Corectări geografice în istoria Românilor</i> , de Ion Conea	158
<i>Les paysans roumains depuis le traité d'Andrinople jusqu'à la libération des terres</i> , par M. Emerit	159
<i>Câteva cuvinte despre alcătuirea oștirii de țară în Principatele Române, până la Regulamentul Organic</i> , de I. C. Filitti	161
<i>Tudor Vladimirescu, rostul răscoalei lui</i> , de I. C. Filitti	162
<i>Neînțelegerea chestiei țărănești și urmări dăunătoare în ultimul veac</i> , de I. C. Filitti	164
<i>Constantin Lecca</i> , de Barbu Theodorescu	164
<i>Recenzii și note critice la lucrările altora</i> , de I. C. Filitti	165
<i>Il crittogramma del Pater Noster</i> , de Matteo Della Corte	166
<i>Sarmizegetusa—Ulpiu Traiana—în lumina săpăturilor</i> , de C. Daicoviciu	167

<i>Rumänien in der zweiten Hälfte des XIV Jahrhunderts</i> , von M. Popescu-Spineni	169
<i>Lucrări</i> , de Ioan C. Filitti	168
<i>Marie Paléologue, épouse d'Etienne le Grand, prince de Moldavie</i> , de I. C. Filitti	168
<i>Sur les bibliothèques du Sud-Est européen</i> , par Const. J. Karadja	395
<i>Steagul românesc al lui Istrate Dabija Voevod</i> , de C. J. Karadja	396
<i>Un uital: Generalul Ion Em. Florescu</i> , de Gen. Radu Rosetti	396
<i>La légende de Geneviève de Brabant et ses versions roumaines</i> , par N. N. Condescu	397
<i>Les vases archaïques d'Histria</i> , par Marcelle Sc. Lambrino	398
<i>Omagiu lui I. Nistor, 1912-1937</i>	398
<i>Les Macédo-Roumains</i> , de Th. Capidan	399
<i>Despre hatmanul moldovean Andrei mare log. al lui Mihai Viteazul</i> , de D. Ionașcu	400
<i>Un fost metoh al Pantelimonului: schitul Grăjdana-Buzău</i> , de I. Ionașcu	400
<i>Noui cercetări și aprecieri asupra arhitecturii în lemn din Ardeal</i> , de Coriolan Petranu	400
<i>M. Béla Bartok et la musique roumaine</i> , par Cor. Petranu	401
<i>L'art roumain en Transylvanie</i> , par Coriolan Petranu	401
<i>Cugetare și faptă germană</i> , de N. Iorga	403
<i>Predosloviile cărților românești, vol. I</i> , de Aurelian Sacerdoțeanu	405
<i>Anuarul Universității Mihăilene Iași, pe anul 1935-1936</i>	405
<i>Letopisețul cel moldovenesc</i> , de Giorge Pascu	406
<i>Ștefăniță Lupu, domn al Moldovei</i> , de C. I. Andreescu	406
<i>Documente privitoare la ist. Ardealului, Moldovei și Țării-Românești, vol. IX</i> , de A. Veress	406
<i>Documente privitoare la ist. Ardealului, Moldovei și Țării-Românești, vol. X</i> , de A. Veress	407
<i>Geograful macedonean Ioan Ciulli</i> , de M. Popescu-Spineni	408
<i>Folklorul ca instrument de cunoaștere</i> , de Mircea Eliad	409
<i>Mircea-cel-Bătrân și suveranitatea ungurească</i> , de P. P. Panaitescu	410
<i>Minele de aramă ale lui Mircea-cel-Bătrân</i> , de acelaș	410
<i>Dece au fost Țara-Românească și Moldova țări separate?</i> de acelaș	411

<i>Documente slavo-române din Sibiu</i> , de P. P. Panaitescu	411
<i>Cum au ajuns Bucureștii capitala țării ?</i> de acelaș	412
<i>Ion Câmpineanu</i> , de Alex. Lapedatu	413
<i>Despre cancelaria slavă a lui Mircea-cel-Batrân</i> , de Damian Bogdan	413
<i>Nuvela istorică în lit. rom. transilvană</i> · Ioan Al. Lăpădatu, de D. Braharu	414
<i>Bio-bibliografia d-lui Al. Lapedatu</i> , de Ion Crăciun	415
<i>Steașul bisericesc al lui Ștefan-cel-Mare</i> , dela Muzeul Militar Național, de St. Nicolaescu	415
<i>La Transylvanie dans l'antiquité</i> , de C. Daicoviciu	415
<i>Călătoria pe Dunăre a lui H. Pükler-Muskau acum o sută de ani</i> , de Eug. Păunel	416
<i>Il principato di Alessandro I Cuza nella stampa mi- lanese nell' epoca</i> , de Gino Lupi	416
<i>Date noi despre Dionisie Eclesiarhul</i> , de Ion Virtosu	417
<i>Mănăstirea Cobia-Dâmbovița</i> , de G. Potra	418
<i>Baba Novac, generalul lui Mihai Viteazul</i> , de I. Crăciun	418
<i>Cum se înfățișa ad-ția mănăstirilor vâlcene în a doua jumătate a sec. XIX</i> , de I. M. Neda	418
<i>Documente privitoare la Schitul Cornet-Vâlcea</i> , de I. M. Neda	419
<i>Problema silozurilor în Canada și România</i> , de Ing. Paul Demetriad	419
<i>Ioan Vodă Armeanul</i> , de Th. Holban	420
<i>Căstrele romane dela Iidava</i> , de D. Tudor	421
<i>Le développement des sciences mathématiques en Roumanie</i> , par P. Sergescu	421
<i>Erocratie și pedagogie</i> , de Vasile Băncilă	421
<i>Un școlar al Seminarului Chesarie acum o sută de ani</i> : V. Caloianu, de I. Ionașcu	422
<i>Poezia autentic populară</i> , de Petru Iroaie	423
<i>Cântece populare istroromâne</i> , de Petru Iroaie . . .	424
<i>Concordances linguistiques entre le roumain et les parlers de la zone pyrénéenne</i> , par G. Giuglea	424
<i>Tragicul lui Pârvan și tragicul modern</i> , de Vas. Băncilă	424
<i>Cosmologie și alchimie babiloneană</i> , de Mircea Eliade	425
<i>Dicționar istoric, arheologic și geografic al României</i> , de O. G. Lecca	425
<i>Seminarul din Buzău</i> , de D. G. Ionescu	425
<i>Institutul de studii latine</i> , de N. I. Herescu	420
<i>Legenda Sfintei Thais</i> , de J. Porubski	426

Publicații periodice :

<i>Analele Dobrogei</i> . Constanța	173 și 436
<i>Analele genito-urinare</i>	452

	Pagina
Ani. București	447
Anuarul Arhivei de Folklor. Cluj	430
Anuarul Comisiunii Monumentelor Istorice pentru Transilvania. Cluj	449
Anuarul Inst. de Istorie Națională. Cluj	429
Archives de Neurologie. București	190
Arhiva. Iași	175 și 449
Arhiva Someșeană. Năsăud	180 și 437
Arhiva pentru Știința și Reforma socială. Buc.	434
Arta și tehnica grafică. București	169 și 440
Buletinul Comisiunii Monumentelor Istorice Buc.	450
Buletinul demografic al României. Buc.	451
Buletinul Inst. de Filologie rom. Iași	181
Buletinul Muzeului Vlașca	453
Buletinul Societății Geografice. Buc.	433
Dacia. București	427
Dacia istorică. Cluj	191 și 437
Din trecutul nostru. Chișinău	188
Ephemeris dacoromana. Roma	176
Familia	453
Grai și suflet. București	179
L'Europa orientale. Roma	444
Milcovia. Focșani	188
Naționalul Vâlci. R.-Vâlcea	183
Revista Arhivelor. București	184
Revista clasică. București	450
Revista Critică. Iași	435
Revue historique. București	441
Revista Institutului Social Banat-Crișana. Timișoara	428
Revista istorică. București	445
Revista istorică română. Buc	429
România militară. București	192 și 439
Revue de Transylvanie. Cluj	432
Sănătatea. București	178
Sociologia Românească. București	442
Studii italiene. București	431
Transilvania. Sibiu	183
Țara Bârsei. Brașov	171

Cărțile și revistele sunt recenzate de C. D. Fort.

Oricine reține un număr din această revistă, se consideră abonată pe anul în curs și deci dator cu prețul unui abonament.

Pentru orice schimbare or completare de adresă, rugăm a înștiința Administrația.

Cărți primite la Redacție:

- N. Iorga: *Românismul în trecutul Bucovinei*. Publ. Mitropoliei. Buc., 1938.
 „Cugelare și faptă ger nauă, ed. II, București, 1938.
 „Poporul românesc și Marea, Văleni, 1938.
 „L'esprit français au XVIII-e siècle en Autriche. București, 1938.
 I. L. Caragiale: *Opere*, vol. IV și V, ediție îngrijită de Cioculescu. Buc., 1938.
 C. Loghin: *Antologia scrisului bucovinean*, 2 vol.: Poezie, Proză, Cernăuți, 1938.
 Mircea Streinul: *Comentarii lirice la Poeme într'un vers*, de Ion Pillat. Cernăuți, 1938.
 Réception de Mr le Professeur Const. Daniel comme Docteur „honoris causa“ de l'Université de Toulouse, 4 Nov. 1937.
 Marcel Brion: *Alfii*. Trad. de St. Dimulescu. Et „Libr. Școalelor“, Craiova, 1938.
 Louis Dumour: *Defelișii Roman*. Trad. de P. Crăciun. Ed. Teodorescu, Buc. 1938.
 G. T. Niculescu-Varone: *Jocurile naționale românești*. Ed. „Universul“, Buc. 1938.
 Azorin: *Doctor Death*, de la 3 la 5, piesă tradusă din spaniolește de Eug. Tanase, Sibiu, 1938.
 Corneliu C. Secășanu: *Sigilii și tessere bizantine găsite în Dobrogea, Sibiu*, 1938.
 Raul Theodorescu: *Aristotel ca teoretician eslet*. Buc. 1938.
 Mihail Lungeanu: *A-tot-Puternicul pe lume. Legende*. Ed. „Universul“, Buc. 1938.
 George Coatu: *Școala naționalistă*. Tip. Torou n. București, 1938.
 Mgr. R. Netzhhammer: *Le cas du métropolite Miclesco*. Zug (Elveția), 1938.
 Lecca Morariu: *Cărturăria lui Ilie Eminovici*. Cernăuți, 1938.
 Marius Theodorian-Carada: *Păpa*. Ed. II. Iași, 1938.
 Al. Lascarov-Moldovanu: *Drumuri*. Ed. „Cugetarea“, Buc. 1938.
 Mihail Pizanty: *Aria exploatării petrolifere în România*. Cartea Rom. 1938.
 M. Ar. Dan: *Epigrame*. Timișoara, Cartea Românească, 1938.
 Moniteur du Pétrole Roumain. Numéro consacré au 2-e Congrès Mondial du Pétrole.
 Mihail Pizanty: *L'industrie du raffinage en Roumanie*. București, 1938.
 Gen R. Rosetti: *Familia Rosetti: Coborătorii moldoveni ai lui Lascaris Roussitor*. In publ. Acad. Rom. 1938.
 „Cultura Militară. In Mem. Acad. Rom. 1938.
 F. P. Panaitescu: *Documentele Țării Românești*, vol. I: Documente interne (1369-1490). Ed. Fund. Regele Carol I, Buc., 1938.
 I. Lușas: *Realități istorice în voevodatul Transilvaniei din sec XII-XVI*. București, 1938.
 Aurel Cosma: *Din trecutul Românilor Timșoreni*, 1938.
 Teodor Onișor: *Călători și exploratori români în sec XX*. Cluj, 1938.
 Romulus Vuia: *La village roumain de Transylvanie et du Banat*. Bucarest, 1937.
 Ion Chelcea: *Muzeul Etnografic a' Ardealului*, Cluj, 1938.
 John Lübböck: *Fericirea de a trăi*. Trad. de Lascarov-Moldovanu, „Cugetarea“.
 Ion Agârbiceanu: *Cărturari români*. In Bibl. pop. a Asoc. „Astra“, Sibiu, 1937.
 Sabin C. Trutia: *Fire de nălbă*. Povestiri. Ibidem, 1938.
 I. Breazu și I. Ciurezu: *Poezii patriotice*. Culegere. Ibidem, 1938.
 Viața Stântului In Gură de Aur. Ibidem, 1938
 I. Creangă: *Trei povești* „ „
 I. Pop-Reteganul: *Povestiri* „ „
 Dr. Val Moldovan: *Despre cărțile funduare și întabulări*.
 G. E. Racoti: *Din durerile Maramureșului*. Piesă în 3 acte, 1938.
 Maria Col. Budeanu: *Femeile din marea Revoluție Franceză*. „Ramuri“, Craiova, 1938.
 Ing. Mihai Konteschweller: *Televiziune*. București, 1938.
 „Telemecanica București, 1938.
 St. Nicolaescu: *Docum inedite dela Mircea cel Bătrân*. 1386-1428. Buc. 1938.

S'AU PRIMIT ULTIMELE NUMERE ALE PERIODICELOR URMĂTOARE :

Din străinătate: *La Rassegna Italo-Romena*, Milano. XVIII, 10-12.
 —*L'Europa Orientale*, Roma, an XVII. fasc. 7-12.—*Bolletino della Unione Storia ed Arte*. Roma, XXX, 184.—*Romana*, Firenze, II, 6-10.—*Bulletin*

international des Professeurs secondaires. Tongres-Belgique, nr. 56.—*La Revue mensuelle*, Genève-Paris, XLI, 446.—*L'Art à l'école*, Paris, XXXI, 163.—*Bulletin des sommaires et comptes-rendus des périodiques français et étrangers*. Bois-Colombes (France), nr. 69—92.—*Südostdeutsche Forschungen*, München, III. Heft 1, 2 (1938).—*Stredni Skola*, Praha, XVIII, 1-2.—*Vestník csl. profesorů*, Praha, XLVI, 10.—*Opplands Fornminnes-Förenings Tidskrift*, Uppsala, XLV 3.—*Ne, ünk és Nyelvünk*, Szeged, X, 4—12.—*Az Erdélyi Múzeum-Egyesület háromnegyeds zázados tudományos működése*.

Din București: *Analele genito-urinare*, II, 1938.—*Ani*, revista de cultură armenească, II, 4.—*Archives de neurologie*, II, 2-4.—*Arhiva p. știința și reforma socială*, XV, 1-2.—*Arta și tehnica grafică* caietul 6.—*Athenaeum*, IV, 2-4.—*Biserica ortodoxă română*, LVI, 12.—*Buletinul „Agir”*, X, 12.—*Buletinul cărții românești*, X, 12.—*Buletinul Comisiunii Monumentelor istorice*, nr. 77—78.—*Buletinul Demografic al României*, VI, 1—12.—*Bul. Soc. de geografie*, LVI, pe an. 1937.—*Conferența*, III, 1.—*Convorbiri Literare*, LXXI, 11-12.—*Cuvânt-Bun*, XI, 24.—*Dacia*, an. V-VII, *De strajă*, I, 12.—*Dreptul nostru*, XIV, 10.—*Fântâna Darurilor*, X, 10.—*Gândirea*, XVII, 10.—*Marea noastră*, VII, 11.—*Natura*, XXV, 12.—*Politica socială*, VI, 173.—*Preocupări literare*, III, 10.—*Revista clasică*, VIII, 2.—*Revista cuisurior și conferințelor*, III, 1-10.—*Revista de igienă socială*, VIII, 11-12.—*Revista Fundațiilor Regale*, V, 6-12.—*Revista istorică*, XXV, 7-12.—*Revista Istorică Română*, vol. VII, fasc. 3-4.—*Revista Lumea nouă*, VII, 1-2.—*Revista scriitorilor și scriitorilor români*, XII, 11-12.—*Revue historique*, XV, 7-12.—*România eroică*, II, 8-9.—*România militară*, IXXV, 9-12.—*Sănătatea*, XXXVIII, 10.—*Satul*, VII, 97.—*Sfarmă-Piatră*, V, 155.—*Societatea de mâine*, XV, 4.—*Sociologie Românească*, II, 9.—*Studii italiene*, vol. IV.—*Neamul Românesc pentru popor*, Chitila, XXVI, 24.

Din provincie: *Hotarul*, Arad, V, 9.—*Analele Dobrogei*, Cernăuți, XIX.—*Banatul Literar*, Caransebeș, IV, 8-10.—*Făt Frumos*, Cernăuți, XIII, 1.—*Fond și formă*, Ce năuși, I, 1.—*Revista de pedagogie*, Cernăuți, VIII, caietul 3-4.—*Timpu eminescian*, Cernăuți.—*Insemnări sociologice*, Cernăuți, III, 8-12.—*Din trecutul nostru*, Chișinău, VI.—*Viața Basarabiei*, Chișinău, VII, 10-11.—*Anuarul Arhivei de Folklor*, Cluj, vol. IV.—*Anuarul Comisiunii Monumentelor Istorice pentru Transilvania*, Cluj, vol. IV.—*Anuarul Institutului de Istorie Națională al Universității „Regele Ferdinand I”*, Cluj, vol. VI.—*Buletinul Comisiunii Monumentelor Naturii*, Cluj, V, 3-4.—*Buletinul Societății de Științe*, Cluj, IX, 1.—*Dacia Istorică*, Cluj, II, 1-2.—*Daco-romania*, Buletinul Muzeului Limbei Român, Cluj, vol. IX.—*Gând românesc*, Cluj, VI, 5-12.—*Mathematica*, Cluj, vol. XIV, pe 1938.—*Revue de Transylvanie*, Cluj, tome VI, nr. 1-2.—*România eroică*, Cluj, II, 7-8.—*Gânduri dela Mare*, Constanța, II, 9-10.—*Revista dobrogeană*, Constanța, II.—*România dela Mare*, Constanța, VI, 254.—*Arhiva*, Iași, XLV, 3-4.—*Insemnări ieșene*, Iași, III, 9-12.—*Revista critică*, Iași, XII, 3-4.—*Revista științifică „V. Adamachi”*, Iași, XXIV, 4.—*Tineretul învățătoresc*, Lipova-Banat, VI, 215.—*Ținuturi secuizate*, Miercurea Ciucului, III, 57.—*Orientări*, Moinești-Bacău, VII, 3.—*Arhiva Someșană*, Năsăud, nr. 24.—*Cele trei Crișuri*, Oradea, XIX, 9-12.—*Familia*, Oradea, V, 7-12.—*Innoirea*, Arad, I, 22-24.—*Drum*, Roșiori-de-Vede, IV, 2-4.—*Gazeta cărților*, Ploiești, VIII, 9-10.—*Transilvania*, Sibiu, LXIX, 5-6.—*Bul. Municipiului Timișoara*, Timișoara, XV, 24.—*Luca-fărul Timișoara*, IV, 7-12.—*Revista Institutului Social Banat Crișana*, Timișoara, VI, 24.—*Pagini Literare*, Turda, V, 6-12.

Din Oltenia: *Buletinul oficial al Camerei de Comerț și de Industrie*, Craiova, I, 23.—*Buletinul Ținutului Olt*, Craiova, I, 9-12.—*Condeiu*, Craiova, I, 1-2.—*Flăcări*, Craiova, I, 1-2.—*Oltenia Economică*, Craiova, XV.—*Renașterea*, Craiova, XVII, 1-12.—*Ramuri*, Craiova, XXX, 8-12.—*Vatra*, Craiova, IV, 1-3.—*Izvoarașul*, Bistrița-Mehedinți, XVII, 11-12.—*Amicul Tinerimei*, Târg-Jiu, X.—*Gorjanul*, Tg.-Jiu, XVI, 50.—*Revista Asociației Învățătorilor Mehedințeni*, T.-Severin, XI, 9-10.

**Costul unui abonament pe anul 1938 este de Lei 300.
Pentru autorități 500. Pentru străinătate 400 lei.**